Муқəддəс Китап

Тəврат 26-қисим

«Əзакиял»

© Муқәддәс Китап 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Уйғурчә Муқәддәс тәрҗимиси»

Тәврат 26-қисим

«Әзакиял»

(Әзакиял пәйғәмбәрниң китави)

Кириш сөз

Әзакиял — Қандақ адәм?

Өз хәлқигә пәйғәмбәрлири арқилиқ дәвирдин-дәвиргә болған агаһлиридин кейин, Һәммигә Қадир Худа миладийәдин илгәрки 605-жилида Бабил падишаси Небоқаднәсаргә Өз хәлқи туруватқан Қанаан (Пәләстин) зиминиға тажавуз қилишиға йол қойди. У 1200 жил илгири, бу «муқәддәс зимин»ни Ибраһим пәйғәмбәр вә әвлатлири болған Йәһудийларға мирас сүпитидә тәқсим қилған еди. Бу алаһидә тәқсиматниң мәхсити болса, Йәһудий хәлқи башқа әлләргә Өзиниң характери вә меһриванлиғи тоғрилиқ гувачи болуштин ибарәттур. Бирақ улар мошу муқәддәс тапшуруққа сатқунлуқ қилди; тирик бир һәққаний Худаға тирик гувачи болушниң орнида, әксичә уларниң бутпәрәсликтә жаһилларчә туруши вә әхлақсизлиғи билән, улар Худаниң характериниң әкси болуп чиққан еди. Мана бу Худаниң Небоқаднәсарни тажавузлуққа қоюшидики сәвәптур: 150 жил илгири, Амос, Йәшая вә Микаһ пәйғәмбәрләр Исраил товва қилмиса, дәл мошу Бабил хәлқи Исраилға тажавузлуқ вә сүргүн қилиш йоли арқилиқ Худаниң жазалаш қурали болидиғанлиғи тоғрилиқ еник агаһ бәргән еди. Бу үч пәйғәмбәрдин кейин, Һошия, Һабаккук, Йәрәмия вә Зәфания пәйғәмбәрләрму охшаш агаһ сигналини бәргән еди.

Небоқаднәсар падишаниң биринчи қетимки бесип кириши бир қәдәр «аман-течлиқ» билән болған еди. Исраил падишаси Йәһоаким уруш қилмай униңға тәслим болди; Небоқаднәсар Исраилни өзигә беқинди қилғандин кейин қайтип кәтти. Кейин Йәрәмия пәйғәмбәрниң агаһлириға қулақ салмай, Йәһоаким Небоқаднәсарға исиян көтәрди. Миладийәдин илгәрки 598-жилида Небоқаднәсар қайтип келип Йерусалимни муһасиригә алди. Узун өтмәй Йәһоакимниң оғли, яш падиша Йәһойиякин униңға тәслим болди. Небоқаднәсар Сулайман падиша 350 жил илгири қурған муқәддәс ибадәтханиға кирип, униңдин барлиқ алтун-күмүч қача-қучиларни, жабдуқларни вә шәһәрдә удул учриғанла барлиқ байлиқларни Бабилға елип кәтти. У йәнә «инсан байлиқларни» — Йәһоакинни, ордидики вә ибадәтханидики тәрбийә көргән билимлик жигитләрниң әлалирини, палван-әскәрләрни вә шәһәрдики барлиқ уста һүнәрвәнләрни елип кәтти. У Йәһоакинниң тағиси Зәдәкияни падишаниң орниға қойди. Небоқаднәсарниң тажавуз қилиши пәйғәмбәрләр ейтқандәк унчә дәһшәтлик болмиған еди — у шәһәрни вәйран қилмиди, маңа беқинди болуп баж-селиқни тапшурсаңларла болди дәп, хәлиққә өз һакимийитини қалдурди.

Әмәлийәттә болса, тоққуз жилдин кейин, Зәдәкия көтәргән бир исиян түпәйлидин техиму дәһшәтлик бир «бесип кириш» йүз бериду. Биз Худаниң бу «җазалаш басқучлири»дин Униң рәһимдиллиғини көрәләймиз; чүнки Худа пәйғәмбәрләр бешарәт қилған вәһшәтләр уларниң бешиға чүшүштин бурун Өз хәлқигә Бабилниң вәйранчилиқлири тоғрилиқ агаһландурушлириниң һәқиқий екәнлигини аян қилған еди. Бирақ улар йәнила қулақ салмиди, вә әң ахирқи «бесиқтурғучи зәрбә» миладийәдин илгәрки 587-жилида болди. Үч жил муһасиригә елинғандин кейин, ачарчилиқ ичидә қалған шәһәр бөсүлди. Һәммә җай көйдүрүлди яки йәр билән йәксан қилинди. Небоқаднәсар Зәдәкия падишаниң көз алдида оғуллирини өлтүрүвәтти андин падишаниң көзлирини оювәтти. Тирик қалғанларниң көпинчиси сүргүн қилинди; интайин аз сандики бир қисим адәмләр зиминда қалдурулди.

Биринчи қетимки (миладийәдин илгәрки 598-жилидики) «сүргүн болуш»та елип кетилгәнләр арисида, тарихта излирини қалдурған бәш яш жигит болған еди. Даниял вә униң Һанания, Мишаәл, Азария дегән үч дости пак-диянәтлиги түпәйлидин Бабил һөкүмәт әмәлдарлири қатаридин орун алған еди; бәшинчи адәм болса Әзакиял еди.

Әзакиялға нисбәтән сүргүн болуш өз вәтинидин айрилиштинму еғир зәрбә еди. Чүнки Әзакиял каһин еди. Шу вақитқа қәдәр, униң пүтүн өмри униң оттуз яшқа киргәндә, муқәддәс ибадәтханиға кирип, Худаниң хизмитидә болидиған шу күнигә бирхил тәйярлиқ болған еди. Бирақ әшу улуқ күн кәлгичә у икки миң километр жирақлиқтики, пүтүнләй ят бир жутқа елип кетилди. Худани сөйгән Әзакиялдәк яш бир жигит үчүн мошундақ үмүтсизлик адәмни толиму қайғуға салидиған иш. Өз чүшиниши бойичә, Худаниң «муқәддәс җай»ида туруп униң хизмитидә болуш вә ибадәтханида Худаниң вәһийлири астида каһинларниң ортақ турмушидин муйәссәр болуш болса, инсанлар үчүн әң жуқури имтияз һесаплинатти. Бирақ һазир өз хәлқиниң гуналири түпәйлидин, у бу имтияздин мәһрум болди.

Мошуниңдин биз униң китавиниң биринчи айитини чүшинәләймиз: «**Оттузинчи жили асманлар ечилип, мән Худаниң аламәт көрүнүшлирини көрдүм**». Чүнки Әзакиялға «оттузинчи жил»ниң пәқәт бирла мәнаси бар едики, — у болсиму биринчи қетим каһинлиқ «шаһанә кийимләр»ни кийип, «муқәддәс җай»ға кирип Худаниң һозури алдида хушбуй яқидиған күни дәл шу жил, шу күни болатти. Униң орнида бу шу күнидә бәлким у Бабилдики мәлум бир «йеза түрмә»си яки «әмгәк лагери»ға берип қалди. Бирақ униң үмүтсизлиги әң күчлүк болған әшу күнидә, ибадәтханидики ишларға нисбәтән, униңға техиму әһмийәтлик вә имтиязлиқ бир иш йүз бәрди — «**Асманлар ечилип, мән Худаниң аламәт көрүнүшлирини көрдүм**»!

У көргән «Худаниң аламәт көрүнүши»ни болса, башқа пәйғәмбәрләр көрүп бақмиған. У авал төрт әҗайип күчлүк «һаят мәхлуқ» (керублар)ни көрди. Улар төрт йүзлүк, төрт қанатлиқ вә төрт қоллуқ еди. Уларниң һәр бириниң йенида йоған пирқирайдиған пақирақ чақ туриду. Керублар Худаниң Роһиниң йол-йоруқлири билән чақмақниң сүръитидә жүриду. Уларниң арисида бир-биригә чақмақ вә от ялт қилип туратти. Уларниң жүрүшлиридин адәмни паң қилидиған шавқун аңлинатти. Мәхлуқлар үстидә йоған бир «гүмбәз»дәк нәрсә көрүнәтти; гүмбәз үстидә бир пақирайдиған тәхт туратти, вә тәхтниң үстидә Худаниң бир көрүнүши олтаратти — рошәнки, У шунчә пақирайттики, Әзакиял Уни тәсвирләш уяқта турсун, Униңға аран қаралайтти.

Қандақ адәм пәйғәмбәр болиду, дәп ойлишимиз мүмкин. Адәмни пәйғәмбәр бекитиш Худаниң талливелишидики иш, әлвәттә. Шундақ болғини билән биз Әзакиялдин Худаниң бу вәзипигә таллайдиған адәмниң қандақ болидиғанлиғини көримиз — демәк, у Худаниң һозуриға тәшна болған, өз хәлқиниң гуналиридин чоңқур азаплинидиған бир киши болиду. Әзакиялдәк бир кишигә Худадин вәһийләр кәлмигән болса адәмни һәйран қалдурғидәк иш болатти; чүнки Әзакиялдин 600 жил кейин Рәб Әйса Мәсиһ: «Тиләңлар, у силәргә ата қилиниду; издәңлар, тасисиләр; ишикни қеқиңлар, силәргә ечилиду» дегән мәңгүлүк принсипни бизгә ейтип бәргән («Мат.» 7:7-8). Шүбһисизки, Әзакиял шундақ бир адәм едики — сориған, издигән, ишикни қаққан киши еди.

Әнди Худа бу адәмгә немә хәвәрни тапшурған?

Әзакиял йәткүзгән хәвәр

Худа Әзакиялға тапшурған хәвәр дәсләптә интайин еғир вә азаплиқ еди; шундақ болғини билән, у бизгә бүгүн интайин муһим бир хәвәрдур. У сүргүн болғанда, хәлқиниң йерими Пәләстиндә қалдурулған еди. Хәлиқ пәйғәмбәрләрниң Бабил арқилиқ болидиған жаза тоғрилиқ агаһлирини һәм бешарәтлириниң өз көзи алдида әмәлгә «йерим ашурулуш»лирини билип турсиму, әҗәблинәрлиги шуки, Пәләстиндә қалғанлар һәм Бабилға сүргүн болғанлар арисида, «үмүтвар көзқараш»лар хелә дәвир сүргән еди — «Бизниң әһвалимиз бунчә еғир әмәсту», «Биз Бабиллиқлардин қутулуп қалимиз», «Ибадәханидики муқәддәс қача-қучилар бизгә қайтуруп берилиду», «Мисир бизни Бабилдин қутқузиду» дегәндәк гәпләр еди. Пәләстиндә қалғанлардин һәтта: «Гунакар болған адәмләр болса, улар сүргүн болуп елип кетилди, бирақ биз қалғанлар Худаниң һәқиқий таллиғанлири, Униң алаһидә амрақ адәмлири» дегүчиләрму бар еди.

Бундақ наданларчә көзқарашлар көплигән сахта пәйғәмбәрләр вә нурғунлиған палчиларниң қоллишиға еришкән еди. Мошундақ кишиләр һәрдайим қилғинидәк, хәлиқләр немини аңлиғуси болса уларму дәл шуни уларға ейтатти. Дәрвәқә мошундақ сахта пәйғәмбәрләр: «Худаниң Ибраһим вә ата-бовлиримизға бәхит-бәрикәт йәткүзгән вәдилири»ни тәкитләйтти, Униң ата-бовиларға гуна тоғрилиқ тапшурған агаһлирини һеч тилға алмайтти. Худаниң вәһийи билән Әзакиял уларни «тамни ақартқан тамчилар»ға вә Исраилни «**көп йериқлар билән йерилип кәткән, жиқилай дәп қалған бир там**»ға охшатқан еди. Тамчилар жиқилай дәп қалған бу тамни көрүп, яситишниң орниға, йериқлири көрүнмисун дәп уни пәқәт «һак сугақ» билән ақартқан. Әмәлийәттә «там»ниң һали техиму чатақ еди; чүнки хәлиқ униң «йериқлири»ни көрәлмәй, униң өрүлүшидин хәвәрсиз болуп қалған еди.

Әзакиял хәлиққә йәткүзгән авалқи хәвәр шуки — «Худаниң толуқ жазаси бешиңларға чүшмәй қалмайду, һәмдә чүшүш вақтиға аз қалди». У Худаниң шан-шәривиниң Йерусалимдин кәткәнлигини көрди — шуниңдәк шәһәрниң башпанаһи, шундақла Худаниң гувачиси болуш роли өзидин кәткән еди. Дунриядики барлиқ «үмүтварлиқ» бу әмәлий әһвални өзгәртәлмәйду. Йерусалим қан, булаң-талаң, жазанихорлуқ вә шәһваний гуналарға толған бир шәһәр еди. Пәйғәмбәрләр пәқәт кәлгүси ишларни алдин-ала ейтипла қалмай, улар йәнә өткән вә һазирқи заманлар тоғрисидики һәқиқәтни аян қилиду. Әзакиял өзидин илгәрки пәйғәмбәрләргә қариғанда Исраиллар

интайин пәхирлинидиған «улуқ ата-бовилиримиз»ниң гуналирини көпрәк аян қилди. Исраилниң Мисирдин чиққанда «улуқ башлинишлиримиз» болмақ түгүл, бәлки өз көзи билән көргән мөҗизиләрдин савақ алмай, өз мәбудлирини вә бутпәрәсликкә четишлиқ шәһваний гуналарни һеч қачан ташлимиған. 16- вә 23-бапни көрүң. Худаниң нәзәридә Исраилниң қилмишлири униңдәк пурсәт вә бәрикәтләрни көрүп бақмиған хошна әлләрниңкидин бәттәр көрүниду. Бу икки бапни оқуғанлар бәлким Әзакиял хәлиқни әйипләш үчүн ишләткән күчлүк, һәтта қопал сөзләрдин һәйран қалиду. Көңли қаттиқ адәмләрниң виҗданини пәқәт зәрблик, вәһшәтлик вә чөчүтәрлик сөзләр биләнла ойғатқили болиду. Әйса Мәсиһ Өз дәвридә пәқәт һоқуқ-мәнсәп вә пулға амрақ болған, шуниңдәк шуларни қоғдап келиш үчүн аммини ғапиллиқта қалдуридиған диний әрбабларни әйипләйдиған охшаш дәһшәтлик сөзләрни ишләткән («Матта» 23-бап).

Биз бәлким Йәһудийларниң җаһил асийлиғиға қарап әҗәблинип кетимиз. Бирақ өз-өзимиздин: «Биз уларниң орнида болған болсақ, башқичә қилармидуқ?» — дәп соришимиз керәк. Инҗилдики тәлимдин, Худаниң Исраилниң тарихида пүткүл инсанларниң инсаний тәбиитини «микроскоп астиға қойған»лиғини көримиз. Башқичә ейтқанда, биз уларда қайта-қайта көрүнгән әхлақий мәғлубийәтләр, гуналар, тилниң учидила қилған товиси вә итаәтсизликлиридин өзимизниң «тилимизниң учидила қилған товимиз вә итаәтсизликлиримиз»ни көрәләймиз; вә жиллар өткәнсери улар арисидики бәзиләрдә: «Худаниң «Мән Уни дунияға әвәтимән» дәп вәдә бәргән Қутқазғучисиға интайин муһтаҗмән» дегәндәк чоңқур аң пәйда болиду; бизму өз әхлақий мәғлубийитимизгә сәмимийлик билән йүзләнсәк, «Биз Худа әвәткән Қутқазғучиға интайин зор керәк» дәп билип житимиз вә шуниңдәк Уни қобул қилишқа лайиқ көңүлдә болимиз. Биз бу тоғрилиқ «қошумчә сөз»имиздә, болупму 36-бапқа мунасивәтлик музакиримиздә йәнә тохтилимиз.

Әзакиял өзи бәргән бәзи бешарәтләрни ипадиләп «роль елиш»қиму буйрулған. У сеғиз лайдин Йерусалимниң әндизисини ясап вә уни «муһасирә»гә алди; шу «муһасирә»дә у һәм Худаниң ролини, шундақла муһасирә астида қалған, «ачарчилиқ вақтидики нормилиқ» тамақ йегән адәмниң ролини алди (3-5-бап). Униң һәрикәтлири сүргүн болған жутдашларға интайин қизиқ көрүнгини билән, улар ишәшкә яки товва қилишқа һеч қозғалмиди. Әзакиял уларға задила «адәттики параң»ни қилмайтти — пәқәт Худадин кәлгән хәвәрнила уларға йәткүзәтти. Бир күни у: «Худадин маңа: «Бүгүн Йерусалим муһасиригә чүшти» дегән вәһий кәлди!» — дәп җакалиди. Узун өтмәй йәнә бир күни униңға: «Әтә кәчтә сөйүмлүк аялиңдин җуда болисән» дәп аян қилинди; дәрвәқә шу кәчтә униң аяли қаза қилди (24-бап). Худаниң алаһидә йолйоруғи болғачқа, у аялиға һеч жиғлимиди, һеч матәм тутмиди. Бу иш йәнә хәлиқни әҗәбләндүрди; у шу пурсәттин пайдилинип уларға өзлириниң узун өтмәй охшаш ишқа йолуқидиғанлиғини җакалиди. Худаниң җазаси чүшкән күни улар көңүл азаби вә дәрд-әлиминиң зорлуғи түпәйлидин нә жиғлашни нә адәттикидәк матәм тутушни биләлмәй қалиду.

Үч жил өтти. Бир күни Әзакиял адәттикидәкла халайиқ билән саламлашти. Улар йәнә буниңдин әҗәблинип кәтти. Униң әһмийити әтиси әтигәндә аян болди. Исраилдин чиққан бириси: «Йерусалим пүтүнләй вәйран болуп, аһалисиниң көпинчиси өлтүрүлди» дегән шум хәвәрни йәткүзди (33:21). Бу киши йәнә Әзакиялниң Исраил вә Йерусалим тоғрилиқ бәргән башқа бешарәтлириниң һәқиқәт екәнлигини тәстиқлиди, әлвәттә. Шу вақиттин тартип Әзакиял «қизиқ бир шәхс» саналмиди, бәлки пәйғәмбәр дәп һесаплинип

етирап қилинди; амма хәлиқ йәнила у арқилиқ кәлгән, Муқәддәс Роһниң үзүл-кесәл товва қилишқа болған чақириқиға һеч қулақ салмайтти.

Исраил тоғрилиқ 1-33-бапта хатириләнгән бешарәтләр ичидә әтраптики әлләр тоғрилиқ бешарәтләрму бар (25-33). Көзқаришимизчә бу бешарәтләрниң мәхсити: —

(1) Башқа әлләрниң сиясий вә һәрбий күчигә һә дәп таянған Исраилниң: «Бу әлләрниң һәммиси Худаниң қолидидур» дәп агаһландурулуши үчүн. Уларниң ишиниш-тайиниши көрүнгән күчкә әмәс, болупму Мисирға (29-33-баплар) әмәс, бәлки көрүнмәс Худаға болуши керәк.

(2) Исраилға Худаниң ян басмайдиған, бетәрәп адалитини көрситиш үчүн;

(3) Исраилға чүшкән җазани көргән әтрапидики әлләрни тәкәббур болмаслиққа вә Худадин қорқушқа дәвәт қилиш үчүн еди.

1-33-баптики бешарәтләрдин кейин, Әзакиял кәлгүсидики жирақ күнләр тоғрилиқ сөзләшкә өтиду. Бу бешарәтләрниң мәхсити шүбһисизки, өз хәвирини қобул қилған бир нәччә мөмин бәндини риғбәтләндүрүш үчүн еди. Әзакиял хелә бурунла Худа уларниң аллиқандақ һәққанийлиғи үчүн әмәс, бәлки Өз нами үчүн Исраилниң сүргүн болғанлиғидин әслигә кәлтүридиғанлиғи тоғрилиқ бешарәт бәргән еди (11:16-20, 16:53-54, 60-63, 20:33-34). Бу бешарәтләр һазир 33-39-бапларда техиму гәвдинлиниду. Бу бешарәтләрниң биринчиси «Яхши Падичи» тоғрилиқ бешарәттур (34-бап). Инҗилни оқуғанлар «Юһанна» 10-баптин, Мәсиһ Әйсаниң «Мән яхши падичидурмән» дегәнлигини, шундақла Мәсиһ Әйсаниң бешарәтниң өзини көрситидиғанлиғини ейтқанлиғини көрмәй қалмайду. Шүбһисизки, ахирқи заманларда Йәһудий хәлқи үчүн бу бешарәт Мәсиһ Әйсаниң дунияға қайтип келип уларни дүшмәнлиридин қутқузидиғанлиғи билән алаһидә әмәлгә ашурулиду. Бәлким бу сәвәптин 34-баптин кейин, Исраилға күшәндә болуп кәлгән Едомни әйипләйдиған бир бешарәт келиду (35-бап); 36-бапта Худаниң Исраил билән түзидиған әҗайип «йеңи әһдә»си тоғрилиқ бешарәт хатирилиду: 37-бапта бу бешарәтниң мәзмуни башқа шәкилдә, йәни даңлиқ «қуруқ сүйәкләр җилғиси»да Исраилниң тирилдүрүлүшини көрсәткән көрүнүштә тәкрарлиниду. 38- вә 39-баплар ахирқи заманларни көрситиду. Исраилниң дүшмәнлири, сирлиқ шаһзадә Гог вә униң хәлқи Магог Исраилға һуҗум қилиду. Худа Өзи Исраилни қоғдап уларни үзүл-кесил мәғлуп қилиду. Бу баплар (36-39) тоғрисида «қошумчә сөз»имиздә йәнә тохтилимиз.

Йерусалим вәйран қилинғанлиқ хәвири кәлгәндин 13 жил кейин, йәнә бир көрүнүш Әзакиялға кәлди. Бу 40-48-бапларда хатириләнгән. Бу көрүнүш техиму жирақ кәлгүсини көрситиду. Әзакиял Худаниң Роһида кәлгүси замандики Исраилни көрүшкә көтирилиду. У авал шу күнләрдә болидиған йеңи ибадәтханини көриду. У ибадәтхана у яшлиғида «шу йәрдә мән Худаниң хизмитидә болимән» дәп ойлиған, йәни Сулайман қурған ибадәтханидин зиядә чоң болиду. У каһин болғачқа, бу йеңи ибадәтхана дәл униң барлиқ үмүт қилғанлириниң әмәлгә ашурулуши болиду. Йеңи ибадәтхана вә униңда жүргүзүлидиған бәлгүлимә-һөкүмләр тәпсилий һалда тәсвирлиниду; у йеңи Йерусалим шәһирини көриду; шәһәр вә ибадәтхана интайин егиз тағ үстигә җайлишиду. Шәһәр вә ибадәтхана Қанаан (Пәләстин) зимининиң оттурисида болиду; йеңи чегаралар вә Исраилниң он икки қәбилисигә болидиған зимин тәқсимати тәсвирлиниду. Худаниң

һозури оттурида болғачқа, һәммиси аман-течлиқ, хатирҗәмлик, шан-шәрәплик болиду. Биз бу ишлар үстидә «қошумчә сөз»имиздә йәнә тохтилимиз. Тәрҗимимиздә бу ибадәтханиниң тәпсилатлирини вә Худаниң Пәләстин зиминини йеңи тәқсим қилғанлиғини көрсәткән схемиларни қошуп қойдуқ; схемиларға қариғанда, оқурмәнләр бу бешарәтләрниң тәпсилатлирини биринчи қетим оқуғинида, чүшинишигә ярдәм болиду. Болмиса, оқәрмәнләр өзлири схемиларни сизип бақсиму болиду.

Тәрҗимимиздә һазирқи замандики Йәһудий алим Доктор Арнолд Фрухтенбаумниң тәтқиқатлиридин вә әнглийәлик алим Ж.В.Тайлорниң: «Әзакиял — тонуштурулуши вә шәрһлири» (1969) дегән китавидин пайдиландуқ.

Жиғип ейтқанда «Әзакиял» китавиниң қисимлири төвәндикидәк: —

(1) Худаниң аламәт көрүнүшлири — Әзакиялниң чақирилиши вә униңға тапшурулған хәвәр (1:1-5:17)
(2) Җазалаш тоғрилиқ бешарәтләр (6:1-7:27)
(3) Йерусалимниң җазалинишини көрсәткән аламәт көзүнүш (8:1-11:25)
(4) Исраил вә Йерусалимниң гуналирини паш қилидиған бешарәтләр (12:1-24:27)
(5) Әлләрни әйипләйдиған бешарәтләр (25:1-32:32)
(6) Йерусалимниң өрүлүши вә әслигә кәлтүрүлүши (33:1-37:28)
(7) Гогниң таҗавуз қилиши — Уни әйипләйдиған бешарәт (38:1-39:29)
(8) Йеңи Йерусалим (40:1-48:35)

Әзакиял

Худаниң аламәт көрүнүшлири — Әзакиялниң чақирилиши вә униңға тапшурулған хәвәр

1 1 Оттузинчи жили, төртинчи айниң бәшинчи күнидә, мән Кевар дәриясиға сүргүн
қилинғанлар арисида турған мәзгилдә, мана асманлар ечилип, мән Худаниң аламәт
көрүнүшлирини көрдүм. 2 Төртинчи айниң бәшинчи күни — Йәһоакинниң сүргүн
болғанлиғиниң бәшинчи жили еди — 3 Калдийләрниң зиминида, Кевар дәрияси бойида,
Бузиниң оғли Әзакиял каһинға Пәрвәрдигарниң сөзи кәлди — шу йәрдә Пәрвәрдигарниң
қоли униң вужудиға қонди.
4 Мән көрдүм, мана! Шималдин боран-чапқун көтирилди; йоған бир булут вә уни орап
турған бир от, униң әтрапида бир йоруқлуқ җулалинип туратти; оттурисидин, йәни шу
от ичидин, иссиқтин җулаланған пақирақ мистәк бир көрүнүш көрүнди. 5 Йәнә униң
оттурисидин, төрт һаят мәхлуқ көрүнди; уларниң көрүнүши шундақ едики: — уларда
инсанниң қияпити бар еди; 6 уларниң һәр бириниң төрттин йүзи бар еди; һәр бириниң
төрттин қанити бар еди. 7 Уларниң түптүз путлири бар еди; тапанлири болса мозайниң
туяқлириға охшайтти; улар пақиритилған мистәк парлап туратти.
8 Төрт йенида, қанатлири астида инсанниңкидәк бирдин қоли бар еди; төртисиниң һәр
бириниң төрттин йүзи вә төрттин қанити бар еди; 9 уларниң қанатлири бир-биригә
туташ еди; улар жүргәндә һечяққа бурулмайтти; улар һәммиси удул алдиға жүрәтти.
10 Уларниң йүз көрүнүшлири инсанниңкидәк еди; у төртисиниң оң тәрипидә шир-
ниңкидәк йүзи бар еди; төртисиниң сол тәрипидә буқиниңкидәк йүзи бар еди; төртиси-
ниң бүркүтниңкидәк йүзиму бар еди.
11 Уларниң йүзлири әнә шундақ еди. Қанатлири жуқурида керилип туратти; һәр бири-
ниң икки қанити икки тәрипидики мәхлуқниң қанитиға тутишатти; йәнә икки қанити
өз тенини йепип туратти. 12 Уларниң һәр бири удулға қарап маңатти; уларда болған роһ
нәгә баримән десә, улар шу йәргә маңатти; улар маңғанда һеч қайси тәрәпкә бурул-
майтти. 13 Һаят мәхлуқларниң қияпити болса, көйүп ялқунлап турған отниң чоғидәк,
мәшъәлләрдәк еди; мошу от уян-буян айлинип мәхлуқлар арисида жүрәтти; от интайин
ялқунлуқ еди, оттин чақмақлар чеқип туратти; 14 һаят мәхлуқлар чақмақтәк пал-пул
қилип уяқтин-буяққа жүгүрүп туратти. 15 Мән һаят мәхлуқларға каридим, мана һаят
мәхлуқларниң һәр бириниң йенида йәрдә туридиған, уларниң йүзигә удулланған бир-

---

1:1 «Оттузинчи жили» — Әзакиялниң өзиниңки 30-жили болса керәк. Әзакиял әсли каһин болуп, оттуз яшқа киргәндә муқәддәс ибадәтханидики толуқ каһинлиқ орниға (болупму қурбанлиқ қилишқа) чиқиши керәк еди. Бирақ у сүргүн болуп, ундақ несивигә муйәссәр болалмиди.

1:1 Зәб. 136:1

1:5 «уларда инсанниң қияпити бар еди» — бу сөзләр, еһтимал, мошу мәхлуқларниң өрә турған һалитини көрситиду.

–Мәхлуқлар сүрәтләнгән алмашлар бәзидә әрәнчә родта, бәзидә аялчә родта көрүлиду. Бәлким уларниң көрүнүши пәйғәмбәргә бир тәрипи әрәнчә қияпәттә, йәнә бир тәрипи аялчә қияпәттә көрүнгән болуши мумкин.

1:6 Әз. 10:14

1:8 «төртисиниң һәр бириниң төрттин йүзи вә төрттин қанити бар еди» — бәзи алимлар: — «төртисиниң һәр бириниң йенида иккидин инсанниңкидәк қоли бар еди» дәп тәрҗимә қилиду — демәк, һәр бир мәхлуқниң төрттин әмәс, бәлки иккидин қоли бар еди.

1:8 Әз. 10:8

1:10 Әз. 10:14; Вәһ. 4:7

1:12 «уларда болған роһ» — бәлким Худаниң Роһидур.

дин чақ туратти; [16] чақларниң шәкли вә ясилиши берил яқутниң көрүнүшидә еди; төр-
тисиниң бирхилла көрүнүши бар еди; уларниң шәкли вә ясилиши болса, чақниң ичидә
чақ бардәк еди.
[17] Мәхлуқлар маңғанда, улар йүзләнгән төрт тәрипиниң һәммисигә удул маңатти;
маңғанда улар һеч бурулмайтти. [18] Чақларниңултаңлири болса, интайин егиз һәм
дәһшәтлик еди; улар төртисиниң ултаңлириниң пүтүн әтрапи көзләр билән толған
еди. [19] Һаят мәхлуқлар маңғанда, чақлар уларға яндишип маңатти; һаят мәхлуқлар йәр-
дин көтирилгәндә, чақларму көтириләтти. [20] Роһ нәгә маң десә, улар шу йәргә маңатти
— демәк, уларниң роһи Роһқа әгишип маңатти. Чақлар улар билән тәң көтириләтти;
чүнки мәхлуқларниң роһи чақлирида еди. [21] Мәхлуқлар маңғанда, чақларму маңатти;
мәхлуқлар тохтиғанда, чақларму тохтайтти; улар йәрдин көтирилгинидә, чақларму
уларға қошулуп тәң көтириләтти; чүнки һаят мәхлуқларниң роһи чақларда еди.
[22] Һаят мәхлуқларниң башлири үстидә бир йоған көз йәткүсиз гүмбәзгә охшайдиған
бир нәрсә туратти; у хрусталдәк дәһшәтлик пақирап, уларниң беши үстидә йейилип
туратти. [23] Бу гүмбәздәк нәрсиниң астида уларниң қанатлири керилип, бир-биригә те-
гишип туратти; һәр бир мәхлуқниң өз тениниң икки йенини япидиған иккидин қанити
бар еди.
[24] Улар маңғанда, мән қанатлириниң садасини аңлидим — у улуқ суларниң шарқи-
риған садасидәк, Һәммигә Қадирниң авазидәк — қошунниң җүрүш қиливатқан чағдики
сүрән-шавқунлириниң садасидәк еди; улар тохтап турған чағларда, улар қанатлирини
төвәнгә чүшırәтти. [25] Вә уларниң беши үстидики гүмбәздәк нәрсә үстидин бир аваз
аңланди. Улар тохтап турған чағларда, улар қанатлирини төвәнгә чүширәтти.
[26] Уларниң беши үстидики гүмбәздәк нәрсә үстидә, көк яқут кәби бир тәхтниң сиймаси
туратти; бу тәхт сиймасиниң үстидә, толиму жуқурида, инсан қияпитидә көрүнгән бир
зат туратти. [27] Вә мән бу затни белиниң үсти тәрипиниң турқи мистәк парқириған, әтра-
пини от орап турған қияпәттики бир көрүнүштә көрдүм; вә белиниң асти тәрипиниң
турқи, отниң қияпитидә еди, униң әтрапида күчлүк йоруқлуқ туратти. [28] Бу әтрапида
турған күчлүк йоруқлуқниң көрүнүши болса, ямғурлуқ күнидики булутта пәйда болған
һәсән-һөсәнниң көрүнүшидәк еди. Бу болса Пәрвәрдигарниң шан-шәривиниң қияпити-
ниң көрүнүши еди. Буни көрүпла мән дүм жиқилдим; вә мән сөзләватқан бирисиниң
авазини аңлидим.

1:16 **«...чақниң ичидә чақ бардәк еди»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «...бир чақ йәнә бир чақ билән гирәләшкән еди».
1:16 Әз. 10:9,10
1:18 Әз. 10:12
1:19 Әз. 10:16
1:20 **«Роһ нәгә маң десә, улар шу йәргә маңатти...»** — «Роһ» мошу йәрдә бәлким Худаниң Роһини көрситиду.
1:22 **«бир йоған көз йәткүсиз гүмбәз»** — бу гүмбәз 26-айәт бойичә Худаниң тәхтиниң улини көрситиду. **«у хрусталдәк дәһшәтлик пақирап»** — яки «у музсиман дәһшәтлик пақирап...».
1:23 **«һәр бир мәхлуқниң өз тениниң икки йенини япидиған иккидин қанити бар еди»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «һәр бир мәхлуқниң япқучи икки қанити бар еди» — демәк, һәр бириниң тенини япидиған икки қанити бар еди.
–Бизниң тәрҗимимиз бойичә, бир йөлинишкә учқанда, қанатлиридин иккисини ишлитиду, йәнә бир йөлинишкә учқанда, башқи икки қанитини ишлитиду.
1:28 **«Бу әтрапида турған күчлүк йоруқлуқниң көрүнүши болса, ямғурлуқ күнидики булутта пәйда болған һәсән-һөсәнниң көрүнүшидәк еди»** — бу сөзләр, бәлким бу күчлүк нурниң Пәрвәрдигарниң көрүнүшиниң әтрапида чәмбәрсиман шәкилдә болғанлиғини көрситиду.
1:28 Дан. 10:9

Әзакиялниң вәзиписи

2 [1] Вә У маңа: И инсан оғли, орнуңдин дәс тур, вә Мән саңа сөз қилимән, — деди.
[2] У маңа сөз қилғанда, Роһ маңа кирип, мени дәс турғузди; вә мән маңа сөз Қилғучи-
ниң авазини аңлап турдум. [3] Вә У маңа: — «И инсан оғли, Мән сени Исраил балилириға,
йәни Маңа асийлиқ қилған асий «ят әлләр»гә әвәтимән; бүгүнгә қәдәр һәм улар һәм
уларниң ата-бовлири Маңа йүз өрүп асийлиқ қилип кәлмәктә», — деди.
[4] — «Бу балилар болса номуссиз вә көңли қаттиқтур; Мән сени уларға әвәтимән; сән
уларға: «Рәб Пәрвәрдигар шундақ дәйду!» — дегин —
[5] шуниң билән улар мәйли қулақ салсун, салмисун чүнки улар асийлиқ қилидиған бир
җамәт — өзлири арисида һәқиқий бир пәйғәмбәрниң турғанлиғини тонуп йетиду.
[6] Әнди сән, и инсан оғли, гәрчә саңа тикән-җиғанлар һәмраһ болсиму, вә сән чаянларниң
арисида турсаңму, улардин қорқма, вә сөзлиридинму қорқма; шундақ, уларниң сөзлири-
дин қорқма, вә зәрдилик қарашлиридин дәккә-дүккигә чүшмә; чүнки улар асий бир җамәт-
тур. [7] Сән улар тиңшисун, тиңшимисун Мениң сөзлиримни уларға йәткүз; чүнки улар
асийлиқ қилғучилардур. [8] Вә сән, и инсан оғли, саңа ейтқан сөзлиримгә қулақ сал; бу асий
җамәттәк тәтүр болмиғин; ағзиңни ечип, Мән саңа бәргинимни йегин».
[9] — Мән қарисам, мана маңа созулған бир қол турупту; вә мана, униңда бир орам язма ту-
рупту. [10] У көз алдимда уни ечип йейип қойди; униң алди-кәйнининиң һәммә йеригә хәт йе-
зилған еди; униңға йезилғанлири мәрсийә, матәм сөзлири вә дәрд-әләмләрдин ибарәт еди.

3 [1] Вә У маңа: — И инсан оғли, еришкиниңни йегин; бу язмини йәп, берип Исраил
җамәтигә сөз қилғин, деди.
[2] Шуниң билән мән ағзимни ачтим, У маңа язмини йегүзди. [3] У маңа: — И инсан оғли,
қосиғиңни тоқ қилип, ичи-бағриңни Мән саңа бәргән бу орам язма билән толдурғин, —
деди. Шуниң билән мән йедим, ағзимда у һәсәлдәк татлиқ еди. [4] Вә У маңа мундақ деди:
«И инсан оғли, барғин, Исраил җамәтигә барғин, Мениң сөзлиримни уларға йәткүз-
гин. [5] Чүнки сән ғәйрий йезиқтики яки тили тәс бир әлгә әмәс, бәлки Исраил җамәти-
гә әвәтилдиң; [6] — ғәйрий йезиқтики һәм тили тәс, сөзлирини чүшәнгили болмайдиған
көп әлләргә әвәтилмидиң; Мән сени шуларға әвәткән болсам, улар саңа қулақ салатти!

2:2 **«У маңа сөз қилғанда, Роһ маңа кирип, мени дәс турғузди»** — «Роһ», мошу йәрдә шүбһисизки, Худаниң Роһини көрситиду.
2:2 Әз. 3:24; Дан. 10:10
2:3 **«Маңа асийлиқ қилған асий «ят әлләр»»** — мошу йәрдә «ят әлләр» кинайилик гәп болуп, шүбһисизки «Исраил» (шималий падишалиқ) вә Йәһуда (җәнубий падишалиқ) дегән икки әлни көситиду. Улар Худаға «ят», улар чәтәлликләрдәк бутқа чоқунди. «Исраил» (шималий падишалиқ) 125 жил илгири Асурийә империйәси тәрипидин сүргүн болған еди. Асурийә империйәси ғулиғандин кейин, бәлким сүргүн болған көп Исраиллар Бабилда қелип, сүргүн болған «Йәһуда»дикиләр билән арилишип бир болуп кәткән.
2:3 Йәр. 3:25
2:5 Әз. 33:33
2:6 **«гәрчә саңа тикән-җиғанлар һәмраһ болсиму, вә сән чаянларниң арисида турсаңму,...»** — «тикән-җиғанлар» вә «чаянлар» дегәнләр шүбһисизки, Исраилларни көрситиду.
2:6 Йәр. 1:8, 17; Әз. 3:9; Лука 12:4; 1Пет. 3:1
2:8 Вәһ. 10:9
2:10 **«У көз алдимда уни ечип йейип қойди; униң алди-кәйнининиң һәммә йеригә хәт йезилған еди»** — адәттә, «орам язмилар»да пәқәт ичидила хәт йезиқлиқ болатти. Алимларниң бу орам язминиң «алди-кәйни»гә хәт йезилғанлиғи тоғрилиқ һәр хил пикри бар. Шүбһисизки, униң бир әһмийити шуки, Худаниң сап сөзлиригә һеч кимниң қошумчә сөзләрни йезиш мүмкинчилиги йоқ еди; бизниңчә, бу иш йәнә Худаниң уларни әйипләйдиған сөзлириниң нурғунлиғини тәкитләйду.
3:1 Йәр. 15:16; 2:8; Вәһ. 10:9
3:3 Зәб. 18:11-12; 118:103; Вәһ. 10:10
3:4 Йәр. 1:17

7 Бирақ Исраил җәмәти саңа қулақ салмайду, чүнки уларниң һеч бири Маңа қулақ се-
лишни халимайду; чүнки пүтүн Исраил җәмәтиниң қапиқи тоң вә көңли қаттиқтур.
8 Мана, Мән йүзүңни уларниң йүзлиригә қарши таштәк, вә сениң пешанәңни уларниң
пешанилириға қарши таштәк қилдим. 9 Бәрһәқ, сениң пешанәңни чақмақ тешидин қат-
тиқ, һәтта алмастәк қилдим. Улардин қорқма, вә улар түпәйлидин дәккә-дүккигә чүш-
мә; чүнки улар асий бир җәмәттур».
10 Вә У маңа: — И инсан оғли, Мениң саңа ейтмақчи болған һәммә сөзлиримни көңлүң-
гә пукүп қойғин, уларни көңүл қоюп аңлиғин. 11 Вә һазир барғин, сүргүн болғанларға,
йәни өз елиңдикиләргә сөз қил, улар аңлисун, аңлимисун уларға: «Рәб Пәрвәрдигар
шундақ дәйду!» — дегин! — деди.
12 Шуниң билән Роһ мени көтәрди, мән арқамдин зор шарқириған бир авазни аңлидим
— «Пәрвәрдигарниң шан-шәривигә тәшәккүр-мәдһийә өз җайлирида оқулсун!» —
13 — һаят мәхлуқларниң қанатлириниң бир-биригә тегишкән авази, вә уларниң йени-
дики чақларниң авазлири бәһәйвәт шарқирақ бир сада еди. 14 Вә Роһ мени көтирип, жи-
раққа апарди; вә мән қаттиқ азап, роһумдики ғәзәп билән бардим, вә Пәрвәрдигарниң
қоли мениң вуҗудумда күчлүк еди. 15 Шуниң билән мән Тәл-Абиб шәһиридә сүргүн
болғанлар, йәни Кевар дәрияси бойида турғанларниң йениға йетип кәлдим; мән улар
турған җайда олтардим; уларниң арисида йәттә күн һаң-таң қетип олтардим.
16 Мана йәттә күн тошуп, Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
17 «И инсан оғли, Мән сени Исраил җәмәти үчүн күзәтчи қилип тиклидим; сән Мениң
ағзимдин сөзни аңлап, уларға Мәндин болған агаһни йәткүзгин.
18 Мән рәзилләргә: «Сән җәзмән өлисән» — десәм, бирақ сән уни агаһландурмисаң —
йәни бу рәзил адәмни һаятқа еришсун дәп рәзил йолидин яндуруп, уни һаятқа еришсун
дәп агаһландурмисаң, шу рәзил адәм өз қәбиһлигидә өлиду; бирақ Мән униң қени үчүн
сәндин һесап алимән.
19 Бирақ сән әшу рәзил адәмни агаһландурсаңму, у рәзиллигидин, йәни өз рәзил йоли-
дин янмиса, у өз қәбиһлигидә өлиду; лекин сән өз җениңни қутқузуп қалисән.
20 Яки болмиса бир һәққаний адәм өз һәққанийлиғидин йенип, қәбиһлик қилидиған
болса, униң алдиға чомақ салсам, у өлиду; чүнки сән уни агаһландурмидиң, у өз гу-
найида өлиду, вә у қилған һәққаний ишлар әсләнмәйду; бирақ униң қени үчүн сәндин
һесап алимән. 21 Вә әгәр сән һәққаний адәмни гуна садир қилма дәп агаһландуруп тур-
саң, вә у гуна садир қилмиса, у чағда у җәзмән һаят қалиду, чүнки у агаһқа көңүл қойди;
шуниң билән сән өз җениңни қутқузуп қалисән».

3:8 Йәр. 1:18; Мик. 3:8
3:9 Йәр. 1:8,17; 5:3; Әз. 2:6; 1Пет. 3:14
3:11 Әз. 2:5, 7
3:12 **«шуниң билән Роһ мени көтәрди,...»** — «Роһ», шүбһисизки, Худаниң Роһи.
3:12 Әз. 8:3
3:14 **«мән қаттиқ азап, роһумдики ғәзәп билән бардим,...»** — Әзакиялниң дәрд-әлими вә роһиниң аччиқлиғи немә үчүн? Шүбһисизки, у Худаниң сөзини аңлап өз хәлқиниң қаттиқ көңүллүклигини чүшинип йетип, интайин азапланған вә уларниң Худаға болған вапасизлиғиға қаттиқ ғәзәпләнгән.
3:15 Аюп 2:13
3:17 Йәш. 62:6; Әз. 33:7; 1Тим. 3:1
3:18 **«Шу рәзил адәм өз қәбиһлигидә өлиду»** — ибраний тилида бу икки бислиқ сөз. Биринчи мәнаси: «У өз қәбиһлиги түпәйлидин өлиду». Иккинчи мәнаси: «У өз қәбиһлиги кәчүрүм қилинмиған һалда өлиду» — демәк, у Худаниң достлуғидин айрилған һалда өлиду. Бизниңчә иккинчи имканийәт бәлким тоғридур. Бәрибир һәммимиз өлимиз; бирақ Худадин айрилған һалда өлүш, һәқиқий һәм қорқунучлуқ өлүмдур.
3:18 Әз. 33:8
3:20 Әз. 18:24; 33:12,13
3:21 **«У чағда у җәзмән һаят қалиду, чүнки у агаһқа көңүл қойди»** — бәзи алимлар, Худаниң бу сөзини пәқәт җисманий җәһәттики «өлүм» вә «һаят» дәп қарайду. Худаниң Муса пәйғәмбәр арқилиқ Исраил билән бекиткән әһдиси бойичә, Исраиллар униң пәрманлирида жүргән болса, умумән ейтқанда, көп бәхитлик, узун өмүрлүк

[22] Вә Пәрвәрдигарниң қоли мениң вуҗудумда туратти; У маңа: — Орнуңдин тур, түзләңликкә барғин, Мән шу йәрдә сән билән сөзлишимән, — деди.
[23] Шуниң билән мән орнумдин туруп, түзләңликкә чиқтим; вә мана, мән Кевар дәрияси бойида туруп көргән шан-шәрәптәк, Пәрвәрдигарниң шан-шәриви шу йәрдә туратти;
көрүпла мән дүм жиқилдим.
[24] Вә Роһ ичимгә кирип мени тик турғузди; У маңа сөз қилип мундақ деди: — «Барғин, өйгә кирип өзәңни бәнд қилғин.
[25] Вә сән, и инсан оғли, мана, улар арғамчиларни үстүңгә селип, улар билән сени бағлайду; буниң билән сән талаға чиқалмай, әл-жут ичигә һеч кирәлмәйсән.
[26] Шундақла уларға тәнбиһ бәргүчи болмаслиғиң үчүн, Мән сени гача қилип, тилиңни таңлиййиңға чаплаштуримән; чүнки улар асий бир җамәттур.
[27] Вә Мән сән билән сөзләшкинимдә, ағзиңни ечип, сән уларға: «Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду!» дәйсән; ким аңлаймән десә аңлисун, ким аңлимаймән десә аңлимисун; чүнки улар асий бир җамәттур.

Йерусалимниң муһасиригә елиниши

4 [1] Әнди сән, и инсан оғли, бир кесәкни елип өз алдиңға қойғин; униң үстигә бир шәһәрни — йәни Йерусалимни оюп қойғин.
[2] Андин уни муһасиригә елип, униңға потәйләрни қуруп, сепилға чиқидиған бир дөңлүк ясап, униң әтрапиға баргаһларни тикип вә сепилни бөскүчи базғанларни тикләп қойғин.
[3] Бир төмүр тахтини елип, уни өзәң билән шәһәрниң арисиға тиклә; йүзүңни униңға қаритип тиклә; у муһасиригә елиниду, сән өзәң уни муһасиригә алисән; бу ишниң өзи Исраил җәмәтигә бешарәт болиду.
[4] Вә сән, сол йениңға янпашлап ятқин; Исраил җәмәтиниң қәбиһлигини өз үстүңгә қой; солға янпашлап қанчә күн ятсаң, сән шунчә күн уларниң қәбиһлигини көтирисән.
[5] Мән саңа йетиш керәк болған күнләрни уларниң қәбиһлик қилған жиллири бойичә, йәни үч йүз тохсән күн қилип бекиткәнмән; шуниң билән сән Исраил җәмәтиниң қәбиһлигини көтирисән.

болиду. Бирақ биз бу сөзләр бәлким җисманий тәрәптин болуши мүмкин болсиму, униңдинму муһими, роһий тәрәптинму ейтилған, дәп қараймиз. Демәк, сөзләр мәңгүлүк һаят вә мәңгүлүк өлүмгә қаритилған. Ундақ болмиса һәққаний адәм тоғрилиқ «униң қилған һәққаний ишлири әсләнмәйду» дегән агаһ сөзниң немә қорқунучлуғи болсун?

3:22 **«У маңа: — Орнуңдин тур, түзләңликкә барғин, мән шу йәрдә сән билән сөзлишимән, — деди»** — Худа Әзакиял билән сөзлишиш үчүн униң бир хилвәт җай («түзләңлик» яки «җилға»)ға чиқишини тәләп қилиду.

3:23 Әз. 1:3

3:24 Әз. 2:2

3:25 **«улар арғамчиларни үстүңгә селип, улар билән сени бағлайду»** — «улар» зади ким? Башқа айәтләргә қариғанда Езакиялни «бағлиғанлар» әл-жуттикиләр әмәс; шуңа биз шундақ қараймизки, бу «улар» пәриштиләрдин ибарәт. Худа пәриштиләр арқилиқ «ғайип арғамчилар» яки «роһий арғамчилар» билән Әзакиял пәйғәмбәрни орнидин туралмайдиған қилиду: 4-бап, 8-айәтниму көрүң.

3:26 **«Мән сени гача қилип, тилиңни таңлиййиңға чаплаштуримән»** — бу «гачилиқ» адәттики гәп-сөзни көрситиду; униң арилиқта бәрибир Худа бәргән бешарәтләрни ейтиш мәсъулийити бар еди. Шуңа Худаниң мошу буйруғи билән Әзакиял хәқләр билән һеч саламлашмайтти, адәттикидәк гәпләрниму қилалмайтти. Бу гачилиқ бәш жилдин кейин, 24:27-айәттә түгәйду.

3:26 Әз. 2:5

3:27 **«Мән сән билән сөзләшкинимдә, ағзиңни ечип, сән уларға: «Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду!» дәйсән...»** — бу икки айәт (26-27)кә қариғанда, Худа Өзи пәйғәмбәрниң «гачилиғи»ни гаһи-гаһи үзиду вә шуниң билән Әзакиял хәлиққә сөз қилиду. Башқа вақитларда у һеч гәп қилалмайтти.

3:27 Әз. 2:5, 7

4:1 **«бир кесәкни елип өз алдиңға қойғин; униң үстигә бир шәһәрни — йәни Йерусалимни оюп қойғин»** — кейинки айәтләргә қариғанда, бу «кесәк» Йерусалим шәһирини ипадиләш үчүн наһайити чоң кесәк болуш керәк еди.

4:2 2Пад. 25:1

4:4 **«Исраил җәмәтиниң қәбиһлигини өз үстүңгә қой»** — мошу айәттики «Исраил җәмәти» болса, «шималий падишалиқ» (он қәбилә иттипақи)ни көрситиду. 7-айәттә «Йәһуда» «җәнубий падишалиқ»ни көрситиду.

4:5 Чөл. 14:34

[6] Бу күнләр түгигәндин кейин, сән йәнә оң янпашлап йетип, Йәһуда җәмәтиниң қәбиһ-
лигини көтирисән; саңа қириқ күнни бекиткәнмән, һәр бир күн бир жилни ипадиләй-
ду. [7] Вә сән йүзүңни Йерусалимниң муһасирисигә қаритип, йеңиңни түргән һалда, уни
әйипләп бешарәт берисән; [8] вә мана, Мән үстүңгә арғамчиларни салимәнки, сән муһа-
сириниң күнлирини түгәтмигичә уян-буянға һеч өрүлмәйсән.
[9] Вә сән өзәңгә буғдай, арпа, почақ, қизил маш териқ вә қара буғдайларни елип бир идиш
ичигә сал; вә униңдин өзәң үчүн тамақ тәйярлайсән; сән уни янпашлап ятқан күн-
ләрдә, йәни үч йүз тохсән күндә йәйсән; [10] сән йәйдиған тамақ болса миқдари бойичә
һәр күни жигирмә шәкәлдин болуши керәк; сән уни бәлгүләнгән вақитларда йәйсән;
[11] вә һәр күни суниму норма бойичә, йәни алтидин бир һин ичисән; һәр күндики бәл-
гүләнгән вақитларда ичисән.
[12] Сән уни арпа көмичи шәклидә қилип йәйсән; сән уни уларниң көз алдида инсан нижа-
сити үстидә пиширисән».
[13] Пәрвәрдигар: «Исраиллар Мән уларни һайдап чиқиридиған әлләр арисида туруп шу
һарам йолда өз ненини һарам йәйду» — деди.
[14] Андин мән: «И Пәрвәрдигар! Мән өзәмни һеч қачан булғап қоймидим, вә яшлиғимдин
тартип бүгүнгә қәдәр мән өзи өлгәндин, яки житқучлар боғуп қойған нәрсидин һеч йе-
мигәнмән; һеч қандақ жиркиничлик гөшкә ағзим тегип бақмиған!» — дедим.
[15] Вә У маңа: «Мана, Мән саңа инсанниң нижаситиниң орниға калиниң тезигини бәр-
дим; сән нениңни шуниң үстидә пиширисән» — деди.
[16] Вә У маңа: «И инсан оғли, мана Мән Йерусалимда уларға йөләнчүк болған нанни қу-
рутуветимән; улар нанни таразиға селип, уни тәшвиш ичидә йәйду, суни өлчәм билән

4:6 «Мән саңа йетиш керәк болған күнләрни .. үч йүз тохсән күн қилип бекиткәнмән; шуниң билән сән Исраил җәмәтиниң қәбиһлигини көтирисән; 5-айәт... кейин, сән йәнә оң янпашлап йетип, Йәһуда җәмәтиниң қәбиһлигини көтирисән; саңа қириқ күнни бекиткәнмән, һәр бир күн бир жилни ипадиләйду» — Исраилниң 390 жиллиқ җазани вә Йәһуданиң 40 жиллиқ җазани көрүши тоғрилиқ қошумчә сөзимизни көрүң.

4:8 «мана, Мән үстүңгә арғамчиларни салимәнки, сән муһасириниң күнлирини түгәтмигичә уян-буянға һеч өрүлмәйсән» — йәнә 3-бап, 25-айәтни көрүң. Бу «арғамчилар» көрүнгән яки ғайиптин болсун, Әзакиялниң сол янҗилип андин оң янҗилип йетишиға ярдәм бәрди. Бәлким кәчтә (көрүватқан хәлиқ униң өйидин чиқип кәткәндин кейин) у өз мәйлигә қоюлған.

4:10 «жигирмә шәкәл» — йәни йерим қадақ — тәхминән 230 грам.

4:11 «алтидин бир һин» — ондин алтә литр әтрапида. **«һәр күндики бәлгүләнгән вақитларда ичисән»** — демисәкму, бундақ йемәк-ичмәк ачарчилиққа йүзләнгән әһвалда болиду.

4:13 «Исраиллар Мән уларни һайдап чиқиридиған әлләр арисида туруп шу һарам йолда өз ненини һарам йәйду» — Худа Муса пәйғәмбәр арқилиқ Исраилларға чоң-кичик тәрәтләр һәрдайим адәмзат турған җайлардин нери қилиниши керәк дәп буйруған (мәсилән, «Қан» 23:13-14). Шуңа «инсан нижасити отида» тамақ етиш мошу қанун бойичә болмайтти, әлвәттә.

4:13 Һош. 9:3

4:14 «Мән өзәмни һеч қачан булғап қоймидим, ... һеч қандақ жиркиничлик гөшкә ағзим тегип бақмиған!» — Худа Муса пәйғәмбәр арқилиқ Исраилларға бәзи гөшләр (мәсилән, чошқа гөши)ни мәнъий қилған («Лав.» 11-бап, «Қан.» 14-бап). Униң үстигә өзлигидин өлгән, яки житқуч һайванлар тәрипидин өлтүрүлгүн һайванларниң гөшләрниму йейишкә болмайтти («Лав.» 22:8). Әзакиял өзи каһин болғачқа, мошу тәләпләр униң үчүн техиму қаттиқ болған.

4:15 «Мән саңа инсанниң нижаситиниң орниға калиниң тезигини бәрдим» — алимлар Худаниң мошу сөзлири үстидә икки хил пикирдә болған: (1) Худа Әзакиял пәйғәмбәргә бәргән буйруғини силиқлаштуруп, униңға нижаситиниң орнида кала тезигиниң отида (һалал дәп һесапланған) тамақ етишкә рухсәт қилған; (2) Худа пәйғәмбири үчүн мөҗизә яритип, униң нижаситини кала тезигигә айландурған; шуниң билән у һалал һалда тамақ йәйдиған болди.

–Бизниңчә 2-пикир тоғридур. Чүнки шуниң билән уни күзитип жүргән жутдашлар буни билмәй, униң мошу «ашни һарам һалда йегәнлиги»гә қарап наһайити чөчүп кетәтти. Болмиса, пәйғәмбәрниң адәмни агаһландуридиған иш-һәрикәтлириниң әһмийити йоқ болатти.

алақзидилик ичидә ичиду; [17] Чүнки нан вә су улардин қалиду; улар бир-биригә қари-
шип дәһшәт басиду, өз қәбиһлигидин қуруп кетиду».

5 [1] «Вә сән, и инсан оғли, өзәң өткүр бир қилични ал; уни устира сүпитидә ишлитип,
чечиң вә сақилиңға сүртүп қой; андин таразини елип алған чачларни тәң бөлгин.
[2] Муһасирә күнлири түгигәндә, үчтин бирини шәһәр ичидә көйдүргин; йәнә үчтин
бирини елип шәһәр әтрапиға чепивәткин; йәнә үчтин бирини шамалға соривәткин; Мән
бир қилични суғуруп уларни қоғлаймән.
[3] Сән йәнә улардин бир нәччә тални елип тонуңниң пешигә тикип қойғин; [4] булар-
дин йәнә нәччә тални елип от ичигә ташлап көйдүривәткин; булардин пүтүн Исраил
жәмәтигә от тутишип кетиду».
[5] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана, бу Йерусалим; Мән уни әлләрниң дәл оттури-
сиға орунлаштурдум; башқа мәмликәтләр униң өп-чөрисидә туриду; [6] Бирақ у Мениң
һөкүмлиримгә қаршилишип рәзилликтә әллäрдинму ашурувәтти, бәлгүлимилиримгә
қаршилишишта өп-чөрисидики мәмликәтләрдинму ашурувәтти; чүнки Мениң һөкүм-
лиримни улар рәт қилди, Мениң бәлгүлимилирим болса, уларда ақмайду.
[7] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Чүнки силәр өп-чөрәңләрдики әлләрдинму бә-
крәк башбаштақлиқ қилғанлиғиңлардин, Мениң бәлгүлимилиримдә маңмаслиғиңлар-
дин вә һөкүмлиримни тутмаслиғиңлардин, һәтта өп-чөрәңләрдики әлләрниң һөкүмли-
ридиму маңмаслиғиңлар түпәйлидин, [8] Әнди Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — «Мана,
Мән Өзәмки саңа қаршимән, и Йерусалим; сениң араңға әлләрниң көз алидила жазалар-
ни жүргүзимән; [9] Вә сениң барлиқ жиркиничликлириң түпәйлидин араңда Өзәм қилип
бақмиған һәмдә кәлгүси иккинчи қилмайдиған ишни қилимән.
[10] Шуниң билән атилар өз балилирини йәйдиған болиду, балилар өз атилирини йәй-
диған болиду; вә Мән саңа жазаларни жүргүзимән, вә сениң барлиқ қалғанлириңниң
һәммисини һәр тәрәптин чиққан шамалға сориветимән.
[11] Шуңа, Мән һаятим билән қәсәм қилимәнки, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар — чүнки сән
Мениң муқәддәс жайимни өзәңниң барлиқ ләнәтлик нәрсилириң һәм барлиқ жирки-
ничликлириң билән булғиғиниң түпәйлидин, бәрһәқ, Мән силәрни қирғин қилимән;
көзүм саңа рәһим қилмайду, ичимниму саңа ағритмаймән. [12] Шәһәрдикиләрдин үчтин
бир қисми ваба кесили билән өлиду һәмдә араңларда болидиған ачарчилиқтин бешини
йәйду; үчтин бир қисми өп-чөрәңләрдә қиличлиниду; вә Мән үчтин бир қисмини һәр

4:16 «Мән Йерусалимда уларға йөләнчүк болған нанни қурутуветимән» — сөзмусөз тәрҗимә қилғанда «Мән Йерусалимда «нан болған һаса»ни сундуруветимән». «Йөләнчүк» дегән сөз ибраний тилида адәттә «таяқ» яки «һаса»ни билдүриду. Мүмкинчилиги барки, қедимки заманларда Йәһудий хәлқи өз нанлирини бир таяқта (зихқа тизилғандәк) көтирип маңатти. Һәрһалда умумий мәнаси бизниң тәрҗимә қилғинимиздәк болиду.
4:16 Лав. 26:26; Йәш. 3:1; Әз. 5:16; 14:13
5:1 «...уни устира сүпитидә ишлитип, чечиң вә сақилиңға сүртүп қой» — чачларни чүширивeтишниң өзи матәм тутушни билдүрәтти.
5:3 «...тонуңниң пешигә тикип қойғин» — Исраилларниң тонлириниң пешидә Худаниң әмирлирини әслитидиған чучилар бар еди («Чөл.» 15:38-39ни көрүң). Худа бу әмри билән Әзакиялға: «Кимләр Мениң әмирлирим ичидә жүридиған болса, Мениң сөзлирим уни сақлайду» дегәндәк ейтқан болса керәк.
5:5 «Мән уни Исраилни әлләрниң дәл оттурисиға орунлаштурдум; башқа мәмликәтләр униң өп-чөрисидә туриду» — Худаниң бунинда Исраилға болған мәхсити, «ят әлләр» у арқилиқ өзиниң һәқиқий Худа екәнлигини, һәққанийлиғини, меһри-шәпқитини көрсун дегәнликтур. Бирақ Исраил әлләргә шундақ бир үлгә болмиди. Һазир улар «ят әлләр»гә Худаниң жазасиниң қандақ екәнлигигә бир мисал болиду.
5:7 Лав. 18:24,28
5:10 Лав. 26:29; Қан. 28:53; 2Пад. 6:29; Жиғ. 4:10
5:11 «Мән силәрни қирғин қилимән» — ибраний тилида «Мән сени қирқиветимән» дейилиду. Бу сөз Әзакиялниң символлуқ һәрикәтлири билән бағлиқ (1-айәт). Башқа бирхил тәрҗимиси: «Көзүм саңа өрүлүп қаримайду».
5:11 Әз. 7:4

тәрәптин чиққан шамалға сориветимән, андин бир қилични ғилаптин суғуруп уларни
қоғлаймән. 13 Шуниң билән Мениң ғәзивим бесиқиду, Мениң қәһримни уларниң үстигә
чүширип қонғузуп, пиғандин чиқимән; Мән Өз қәһримни улар үстигә төкүп түгәткән-
дин кейин, улар Мән Пәрвәрдигарниң рәзилликкә чидимайдиған отумдин сөз қилған-
лиғимни тонуп йетиду.
14 Вә Мән сениң әп-чөрәндики әлләр арисида һәмдә өтүп кетиватқанларниң көз алдида
сени вәйранә қилимән вә мәсқирә объекти қилимән; 15 сениң үстүңгә ғәзәп һәм қәһр вә
қәһрлик әйипләр билән җазаларни жүргүзгинимдә сән әп-чөрәндики әлләргә хорлуқ
вә тапа-тәниниң объекти, бир ибрәт һәм алақзадилик чиқарғучи болисән; чүнки Мән
Пәрвәрдигар шундақ сөз қилдим!
16 Мән уларға һалакәт елип кәлгүчи, ачарчилиқ зәһәрлик оқлирини яғдурғинимда,
силәрниң үстүңлардики ачарчилиқни күчәйтимән, вә йөләнчүк болған нениңни куру-
туветимән. 17 Вә үстүңларға өз балилириңларни өзәңлардин җуда қилидиған ачарчи-
лиқ һәм житқуч һайванларни әвәтимән; ваба кесиллири вә қан төккүчиләр араңларға
ямрап кетиду; үстүңларға қилич чүширимән; Мәнки Пәрвәрдигар сөз қилдим!».

Исраил тағлириға қаритилған бешарәт

6 1 Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
2 И инсан оғли, Исраилниң тағлириға йүзүңни қаритип уларни әйипләп мундақ дәп
бешарәт бәргин: —
3 «Исраилниң тағлири, Рәб Пәрвәрдигарниң сөзини аңлап қоюңлар: Рәб Пәрвәрдигар
тағлар вә егизликләргә, вадилар вә җилғиларға мундақ дәйду: — Мана, Мән үстүңларға
бир қилични чүширип, «жуқури жай»лириңларни вәйран қилимән. 4 Шуниң билән
силәрниң қурбангаһлириңлар вәйранә болиду, «күн түврүк»лириңлар бузулиду; силәр-
дин өлтүрүлгәнләрни бутлириңларниң алдиға ташлаймән. 5 Исраиллардин болған
өлүкләрни өз бутлири алдиға ятқузимән; қурбангаһлириңлар әтрапиға устиханлирини
чечиветимән.
6 Силәр турған барлиқ жайларда шәһәрләр йәр билән йәксан қилиниду, «жуқури жай-
лар» вәйранә болиду; шуниң билән қурбангаһлириңлар һалак болиду, бутлириңлар
чеқилип йоқилиду, «күн түврүк»лириңлар кесилип ғулитилиду, вә һәммә ясиғиниңлар

5:12 **«Шәһәрдикиләрдин үчтин бир қисми ваба кесили билән өлиду һәмдә араңларда болидиған ачарчилиқтин бешини йәйду... андин бир қилични ғилаптин суғуруп уларни қоғлаймән»** — бу айәт Әзакиялниң (1-4-айәттики) символлуқ һәрикәтлирини чүшәндүрүп бериду. Көрүнүп туруптики, (1-айәттә) Әзакиял шәһәргә салған «от», «ваба кесили һәм ачарчилиқ»қа вәкиллик қилиду.

5:12 Йәр. 15:2

5:13 **«рәзилликкә чидимайдиған отум»** — ибраний тилида «һәситим» дегән сөз билән ипадилиниду.

5:15 Қан. 28:37

5:16 **«... йөләнчүк болған нениңни курутуветимән»** — ибраний тилида «нан болған һасаң»ни сундуруветимән»; 4-бап, 16-айәттики изаһатни көрүң.

5:16 Лав. 26:26; 2Пад. 6:25; Йәш. 3:1; Әз. 4:16; 14:13

5:17 Лав. 26:22

6:2 Әз. 36:1

6:3 **««жуқури жай»лириңларни вәйран қилимән»** — «жуқури жайлар» — Исраил вә Йәһуда узундин бери тағ чоққилири қатарлиқ жайларда һәр хил бутларға чоқунуп, һәтта әшу жайларда «инсан қурбанлиқ»ларни қилип кәлгән (16:21, 20:26-айәт қатарлиқларни көрүң).

6:4 **««күн түврүк»лириңлар бузулиду»** — «күн түврүклири»» яки «қуяш бутлири» дегәнниң башқа бир тәрҗимиси «исриқгаһлар».

6:5 **«.... өлүкләрни өз бутлири алдиға ятқузимән; қурбангаһлириңлар әтрапиға устиханлирини чечиветимән»** — шу чағдики бутпәрәсләр: «қурбангаһ»лиримиз җәсәтләр яки адәм устиханлириға тегиши билән «булғинип», «һарам» болған, шуңа уни қайтидин ишләткили болмайду, дәп қарайтти

йоқ қиливетилиду; [7] Вә өлтүрүлгәнләр араңларда жиқилиши билән, силәр Мениң
Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисиләр.
[8] Бирақ Мән силәрдин бир қалдини қалдуримән; чүнки ят мәмликәтләргә тарқити-
ветилгиниңларда, силәрдин әлләр арисида қиличтин қутулуп қалғанлар болиду. [9] Вә
силәрдин қиличтин қутулуп қалғанлар сүргүн қилинған мәмликәтләрдә Мәндин янған
вапасиз қәлблири вә бутлириға паһишивазлардәк һәвәс қилған көзлири билән бағрим-
ни парә-парә қилғанлиғини есигә кәлтүриду; шуниң билән улар қилған рәзилликлири
һәм жиркиничлик қилмишлири түпәйлидин өз-өзлиридин нәпрәтлиниду. [10] Вә улар
Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду; Мән мошу күлпәтни силәрниң бе-
шиңларға чүширимән дегәнлигим бекардин-бекар әмәс».
[11] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — «Алиқиниңни-алиғиниңға уруп, путуң билән йәрни
тәпкин: «Исраил җәмәтиниң барлиқ қәбиһ, жиркиничлик қилмишлири үчүн вай! Чүн-
ки улар қилич, ачарчилиқ вә ваба кесили билән жиқилиду» — дегин!
[12] Жирақта турған вабадин өлиду; йеқинда турған қилич билән жиқилиду; һәм тирик
қалған, йәни муһасиригә чүшкән киши ачарчилиқтин өлиду; шуниң билән мениң уларға
болған қәһримни чүширип пиғандин чиқимән. [13] Әнди улардин өлтүрүлгәнләр өз бутли-
ри арисида, уларниң қурбангаһлири әтрапида, өз бутлириға хушбуй яққан һәр бир егиз
дөң үстидә, тағ чоққилирида, барлиқ йешил дәрәқ вә барақсан дуб астида ятқан чағда,
улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду. [14] Вә Мән Өз қолумни уларниң
үстигә созимән, улар һәр турған жайлирида зиминни Диблаттики чөл-баявандин бәттәр
вәйран қиливетимән. Андин улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду».

Хатимә вақти кәлди!

7 [1] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[2] «Сән аңла, и инсан оғли, Рәб Пәрвәрдигар Исраил зиминиға мундақ деди: Хатимә!
Зиминниң төрт булуңиға хатимә берилиду!
[3] Саңа һазир хатимә берилиду! Өз ғәзивимни бешиңға чүширимән, өз йоллириң бой-
ичә үстүңгә һөкүм чиқирип җазалап, өзәңниң барлиқ жиркиничлик ишлириңни өз
бешиңға яндуримән. [4] Мениң көзүм саңа рәһим қилмайду һәм ичимниму саңа ағрит-
маймән; әксичә өз йоллириңни бешиңға яндуримән, өз жиркиничликлириң өз араңда
болиду; андин силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисиләр».
[5] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — «Балаю-апәт! Һеч болуп бақмиған балаю-апәт кели-
ду! Мана, у кәлди!
[6] Хатимә, хатимә! У саңа қарши қозғалди! Мана, у келиватиду!

6:6 **«күн түврүклири»** — яки «қуяш бутлири» дегәнниң башқа бир тәрҗимиси «исриқгаһлар».
6:11 **«... Алиқиниңни-алиғиниңға уруп, путуң билән йәрни тәпкин»** — мошу һәрикәтләр мошу йәрдә кишиниң көңлиниң азапланғанлиғини билдүриду, әлвәттә.
6:11 Әз. 21:22
6:13 **«йешил дәрәқ вә барақсан дуб астида...»** — Исраиллар мошу жайларда өлгүчиләрни дәпнә қилатти (мәсилән, «Яр.» 35:8). Мүмкинчилиги барки, улар кейинрәк мошу жайларни «тавапгаһ»ға айландуруп, шу йәрдә өз ата-бовилириға дуа қилған. Мошундақ қилмишлар Тәвратта қәтъий мәнъий қилинған (мәсилән, «Қан.» 18:11)
6:14 **«улар һәр турған жайлирида зиминни Диблаттики чөл-баявандин бәттәр вәйран қиливетимән»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «улар һәр турған жайлирида зиминни җәнубий чөл-баявандин Риблатқичә (йәни, Исраилниң әң шималий шәһәрлирин бири) вәйран қиливетимән». Ибраний тилида «Диблат» билән «Риблат» йезилиши бир-биригә наһайити охшишип кәткәчкә, көчүргүчи катиплар әслий текстниң «Риблат» дегән сөзини хата көчүргән болушиму мүмкин.
7:2 **«Хатимә! Зиминниң төрт булуңиға хатимә берилиду!»** — илгәрки пәйғәмбәрләр (Йоел, Амос, Йәшая, Һошия, Микаһ қатарлиқлар) Худаниң мошу җазаси тоғрилиқ бешарәт бәргән. Әзакиял пәйғәмбәр мошу йәрдә, вақти-саити һазир болиду, дәйду.
7:4 Әз. 5:11; 8:18

[7] Һалакәт йениңға кәлди, и зиминда турғучи; вақит-саити тошти, әшу күн йеқинлашти;
хошаллиқ вақирашлири әмәс, бәлки давалғулуқ бир қийқас-сүрән тағларда аңлиниду.
[8] Мән тезла қәһримни үстүңгә төкүп, саңа қаратқан ғәзивим билән пиғандин чиқимән;
Мән өз йоллириң бойичә үстүңгә һөкүм чиқирип җазалап, өзәңниң барлиқ жиркинич-
ликлириңни бешиңға қайтуруп чүширимән. [9] Мениң көзүм саңа рәһим қилмайду һәм
ичимниму саңа ағритмаймән; Мән өз йоллириңни бешиңға яндуримән, вә өз жирки-
ничлик ишлириң өз араңға чүшиду; шуниң билән силәр өзәңларни урғучиниң Мән
Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисиләр.
[10] Мана, әшу күн! Мана у кәлди! Һалакәт чиқип жүриватиду! — таяқ бихланди, һакавур-
луқ чечәклиди! [11] Зораванлиқ йетилип рәзиллик тайиғи болуп чиқти; уларниңкидин
һеч нәрсә қалмайду — уларниң адәмләр топидин, дөләт-байлиқлиридин яки һәйвиси-
дин һеч немә қалмайду. [12] Вақит-саити кәлди, күни йеқинлашти; алғучи хошал болуп
кәтмисун, сатқучи матәм тутмисун; чүнки қаттиқ ғәзәп мошу бир топ кишиләрниң һәм-
мисиниң үстигә чүшиду. [13] Чүнки гәрчә алғучи билән сатқучи тирик қалсиму, сатқу-
чи өзи сетивәткинигә қайтидин егә болмайду; чүнки бу топ кишиләр тоғрилиқ көрүн-
гән бешарәт инавәтсиз болмайду; улардин һеч қайсиси қәбиһлиги билән өз һаятини
сақлалмайду.
[14] Улар канайни челип һәммини тәйярлиди, бирақ һеч ким җәңгә чиқмайду; чүнки Ме-
ниң ғәзивим мошу бир топ кишиләрниң һәммисигә қаритилған. [15] Талада қилич, ичидә
ваба вә ачарчилиқ туриду; далада болған кишини қилич, шәһәрдә болған кишини болса,
ваба вә ачарчилиқ уни жутуветиду. [16] Вә улардин қутулуп қелип булардин қачқанлар
тағларда жүрүп һәр бири өз қәбиһлиги үчүн җилғидики пахтәкләрдәк буқулдап матәм
тутиду.
[17] Һәр бириниң қоли дәрмансизлиниду, тизлири сүйдүк билән чилиқ-чилиқ һөл болуп
кетиду; [18] Улар өзигә бөз кийимини бағлайду, вәһшәт уларни басиду; һәр қайсиниң йү-
зидә хиҗаләт, башлири тақир көрүниду. [19] Улар өз күмүчлирини кочиларға ташлайду,
уларниң алтунлири булғанған нәрсидәк болиду; уларниң алтун-күмүчлири Пәрвәрди-

---

7:7 **«әшу күн йеқинлашти...»** — мошу «күн» «Пәрвәрдигарниң күни» йәни «қиямәт күни»ни көрситиду. Әзакиял пәйғәмбәрниң бу бешаритиниң икки қетимлиқ әмәлгә ашурулуши бар: — (1) Бабил империйәси Исраил зиминиға таҗавуз қилип Йәһудийларни пүтүнләй сүргүн қилиду; (2) кәлгүсидә, Пәрвәрдигарниң күнидә; шу күни дәҗҗалниң қошунлири Исраил зиминиға таҗавуз қилиду. Бу икки вақиәниң бир-биригә охшайдиған көп йәрлири болиду.

7:10 **«таяқ бихланди, һакавурлуқ чечәклиди!»** — мошу «таяқ» уларниң зораванлиғини билдүриду — кейинки 10-айәтни көрүң. Униң «бихланғанлиғи» бәлким уни җазалайдиған вақит-саат тошқан, демәкчи.

7:11 **«зораванлиқ йетилип рәзиллик тайиғи болуп чиқти»** — башқа бирхил тәрҗимиси «зораванлиқ йетилип, рәзилликни җазалайдиған таяқ болуп чиқти» — Бирақ бизниңчә бу «таяқ» 10-айәттики таяққа охшаш болуши керәк.

7:12 **«алғучи хошал болуп кәтмисун, сатқучи матәм тутмисун; чүнки қаттиқ ғәзәп мошу бир топ кишиләрниң һәммисиниң үстигә чүшиду»** — балаю-апәт чүшкән күнләрдә көп нәрсиләрниң баһаси дәрһал чүшиду. Шу чағда алғучи киши бәлким: «наһайити әрзанға алдим» дәп хошаллиниду, сатқучи киши бәлким «бәк әрзан сетиптимән» дәп көңли йерим болиду.

7:13 **«Чүнки гәрчә алғучи билән сатқучи тирик қалсиму, сатқучи өзи сетивәткинигә қайтидин егә болмайду»** — әгәр сатқан нәрсә йәр болса, Муса пәйғәмбәргә чүширилгән мираслиқ тоғрисидики қанун бойичә, сатқучи уни (мувапиқ баһасида) қайтуруп сетивелиш һоқуқи бар. Әнди сатқан нәрсә йәр болсун болмисун, уни қайтурувелиш вақти болмайду, чүнки һәммә адәм сүргүн болуп епкетилиду. **«улардин һеч қайсиси қәбиһлиги билән өз һаятини сақлалмайду»** — башқа бирхил тәрҗимиси «уларниң қәбиһлиги түпәйлидин, уларниң һеч қайсиси өз һаятини сақлалмайду».

7:17 **«һәр бириниң қоли дәрмансизлиниду, тизлири сүйдүк билән чилиқ-чилиқ һөл болуп кетиду»** — демәк, қорқунучтин шундақ болиду. Башқа бирхил тәрҗимиси «Һәр бириниң тизлири судәк аҗиз болуп кетиду».

7:17 Йәш. 13:7; Йәр. 6:24

7:18 **«бөз кийими»** — матәм тутуш яки қаттиқ товва қилишни билдүрәтти. **«башлири тақир көрүниду»** — матәм тутқанда, қаттиқ пушайман қилғанда әр кишиләр чачлирини чүширивәтәтти.

7:18 Йәш. 15:2, 3; Йәр. 48:37

гар ғәзивини көрсәткән күнидә уларни қутқузмайду; улар булардин ачлиғини қанду-
ралмайду, қосиғини толдуралмайду, чүнки бу нәрсиләр уларға адәмләрни путлаштури-
диған қәбиһлик болди. [20] У Униң гөзәл безәкини һәйвә билән тиклиди; бирақ улар униң
ичидә жиркиничлик мәбудларни һәмдә ләнәтлик нәрсилирини ясиди; шуңа Мән уни
улар үчүн паскинчиликқа айландуримән. [21] Мән уни олжа сүпитидә ят адәмләрниң қо-
лиға, ғәнимәт қилип йәр йүзидики рәзилләргә тапшуримән; улар буни булғайду. [22] Мән
йүзүмни улардин өрүймән, вә кишиләр Мениң әзиз жайимни булғайду; зораванлар ки-
рип у йәрни булғайду.
[23] Зәнҗирни тәйярлаңлар; чүнки зимин қанлиқ җинайәтләргә, шәһәр зораванлиққа
толған. [24] Шуңа Мән әлләр ичидики әң рәзилини кәлтүримән, улар уларниң өйлиригә
егә болиду; Мән зомигәрләрниң һакавурлуғини йоқитимән; уларниң «муқәддәс җайли-
ри» булғиниду. [25] Вәһшәт келиватиду! Улар теч-аманлиқни издәйдиған болиду, бирақ
һеч тапалмайду. [26] Апәт үстигә апәт, шум хәвәр үстигә шум хәвәр келиду; улар пәйғәм-
бәрдин бешарәт сорайду, бирақ каһинлардин Тәвратниң билими, ақсақаллардин, мой-
сипитләрдин несиһәт йоқап кетиду. [27] Падиша матәм тутиду, шаһзадә үмүтсизликкә
чөмүлиду, зиминдики хәлиқләрниң қоллири титрәп кетиду; Мән уларни өз йоллири
бойичә бир тәрәп қилимән, өз һөкүмлири бойичә уларға һөкүм чиқирип җазалаймән;
шуниң билән улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду.

Йерусалимниң җазалири
Муқәддәс ибадәтханида болған бутпәрәсликләр

8 [1] Алтинчи жили, алтинчи айниң бәшинчи күнидә шундақ әмәлгә ашурулдики, мән өз
өйүмдә олтарғинимда, Исраилниң ақсақаллириму мениң алдимда олтуғинида, Рәб
Пәрвәрдигарниң қоли вуҗудумға чүшти.
[2] Мән қаридим, мана, отниң қияпитидә бир затниң көрүнүши туратти; белиниң төвини
от туркида туратти; белиниң үсти болса җулалиған йоруқлуқ, қизитилған мис пақи-
риғандәк көрүнүш туратти. [3] У қолниң көрүнүшидәк бир шәкилни созуп, бешимдики
бир тутам чачни тутти; Роһ мени асман билән зимин оттурисиға көтирип, Худаниң
аламәт көрүнүшлиридә Йерусалимға, йәни ибадәтханиниң шималға қарайдиған ички
дәрвазисиниң босуғисиға апарди. Әшу йәр «пак-муқәддәсликкә қаршлашқан мәбуд»,

---

7:19 «уларниң алтунлири булғанған нәрсидәк болиду» — «булғанған бәрсә» (яки «иплас нәрсә») мошу йәрдә икки бислиқ сөз болуп, йәнә «жирақ қилинған нәрсә»ниму билдүриду. **«бу нәрсиләр уларға адәмләрни путлаштуридиған қәбиһлик болди»** — «бу нәрсиләр» бәлким уларниң алтун-күмүч болған байлиқлири вә шундақла улар алтун-күмүчтин ясиған бутлар болса керәк.

7:19 Пәнд. 11:4; Зәф. 1:14-16, 18; Дан. 9:26-27; Йәш. 10:22-23; Йәр. 30:11; 46:28; Наһ. 1:9

7:20 «У Униң гөзәл Безәкини һәйвә билән тиклиди» — «У» — Худани көрситиду. **«Униң гөзәл безәки»** — мошу сөз бизниңчә муқәддәс ибадәтханиға қаритилған (бу ибадәтханини Сулайман падиша қурған, әсли интайин гөзәл вә һәйвәтлик еди). Айәтниң башқа бирхил тәрҗимиси: «Улар өзи гөзәл буюмлиридин пәхирләнгән, бирақ улар булардин жиркиничлик мәбудларни һәмдә жиркиничлик нәрсиләрни ясиди; шуңа мән буларни улар үчүн паскинчиликкә айландуримән».

–Мошу айәттики «паскинчилик» икки бислиқ сөз болуп, йәнә «жирақ қилинған нәрсә»ниму көрситиду.

7:21 «Мән уни олжа сүпитидә ят адәмләрниң қолиға, ғәнимәт қилип йәр йүзидики рәзилләргә тапшуримән» — «уни» муқәддәс ибадәтханини көрситиду.

–20-айәттики изаһатта көрситилгән иккинчи тәрҗимә бойичә, «уни» Исраилларниң зибу-зиннәтлирини көрситиду.

7:24 «уларниң «муқәддәс җайлири» булғиниду» — мошу йәрдә «муқәддәс җайлири» бәлким һәҗвий, кинайилик гәп болуп, Исраилларниң бутларға беғишлиған җайлирини көрситиду.

7:26 «бирақ каһинлардин Тәвратниң билими... йоқап кетиду» — «Тәврат»ниң әслий мәнаси «йол- йоруқ», «тәрбийә».

8:1 «Исраилниң ақсақаллириму мениң алдимда олтуғинида...» — ақсақаллар бәлким пәйғәмбәрдин несиһәт сориғили кәлди. Пәйғәмбәр Худадин җавап күткәндә вәһий униңға берилиду.

йәни Худаниң пак-муқәддәс ғәзивини қозғайдиған мәбуд турған җай еди. [4] Мана, мән
түзләңликтә көргән аламәт көрүнүштәк, Исраилниң Худасиниң шан-шәриви шу йәрдә
туратти.
[5] У маңа: — И инсан оғли, бешиңни көтирип шимал тәрәпкә қарап бақ, деди. Мән бе-
шимни көтирип шимал тәрәпкә қаридим, мана, қурбангаһниң дәрвазисиниң шималий
тәрипидә, босуғида шу «пак-муқәддәсликкә қаршилашқан мәбуд» туратти. [6] Вә у маңа:
— И инсан оғли, уларниң бундақ қилмишлирини — Исраил җәмәтиниң Мени муқәддәс
җайимдин жирақ кәткүзидиған, мошу йәрдә қилған интайин жиркиничлик ишлирини
көрдүңсән? Бирақ сән техиму жиркиничлик ишларни көрисән, — деди.
[7] Вә У мени ибадәтхана һойлисиниң кириш еғизиға апарди, мән қаридим, мана, тамда
бир төшүк туратти. [8] У маңа: — И инсан оғли, тамни колап тәшкин, деди. Мән тамни ко-
лап тәштим, мана, бир ишик туратти. [9] У маңа: — Киргин, уларниң мошу йәрдә қилған
рәзил жиркиничлик ишлирини көрүп бақ, деди.[10] Мән кирип қаридим, мана, әтрапи-
дики тамларға нәқиш қилинған һәр хил өмилигүчи һәм жиркиничлик һайванларни,
Исраил җәмәтиниң һәммә бутлирини көрдүм.
[11] Вә буларниң алдида Исраил җәмәтиниң йәтмиш ақсақили туратти. Уларниң оттури-
сида Шафанниң оғли Жаазания туратти; уларниң һәр бири қолида өз хушбуйденини
тутуп туратти; хушбуй қуюқ булуттәк өрләп чиқти. [12] Вә У маңа: — И инсан оғли, Исраил
җәмәтидики ақсақалларниң қараңғулуқта, йәни һәр бириниң өз мәбуд нәқиш қилинған
һуҗрисида немә қилғанлиғини көрдүңму? Чүнки улар: «Пәрвәрдигар бизни көрмәйду;
Пәрвәрдигар зиминни ташлап кәтти» — дәйду, — деди.
[13] Вә У маңа: — Бирақ сән уларниң техиму жиркиничлик қилмишлирини көрисән, деди.
[14] У мени Пәрвәрдигарниң өйиниң шималий дәрвазисиниң босуғисиға апарди; мана, шу
йәрдә «Таммуз үчүн матәм тутуп» жиғлаватқан аяллар олтиратти. [15] Вә У маңа: — И
инсан оғли, сән мошуларни көрдүңму? Бирақ сән техиму жиркиничлик ишларни көри-
сән, — деди.
[16] Вә У мени Пәрвәрдигарниң өйиниң ички һойлисиға апарди. Мана, Пәрвәрдигарниң
ибадәтханисиниң кириш йолида, пешайван вә қурбангаһниң оттурисида, жигирмә бәш
адәм, Пәрвәрдигарниң ибадәтханисиға арқисини қилип шәриққә қарап қуяшқа чоқу-
ниватотти. [17] Вә У маңа: — И инсан оғли, сән мошуларни көрдүңму? Йәһуда җәмәти өзи
мошу йәрдә қилған жиркиничлик қилмишлирини йеник дәп, улар йәнә буниң үстигә
зиминни җәбир-зулум билән толдуруп мениң аччиғимни қайта-қайта қозғатса болам-
ду? Вә мана, уларниң йәнә шахни бурниға тутуватқиниға қара! [18] Шуңа Мән қәһр билән

8:3 **«Роһ мени асман билән зимин оттурисиға көтирип, ... ибадәтханиниң шималға қарайдиған ички дәрвазисиниң босуғисиға апарди»** — «Роһ» мошу йәрдә Худаниң Муқәддәс Роһи. **««пак-муқәддәсликкә қаршлашқан мәбуд», йәни Худаниң пак-муқәддәс ғәзивини қозғайдиған мәбуд»** — ибраний тилида ««һәсәткә тәвә мәбуд», йәни (Худаниң) һәситини қозғайдиған мәбуд» дейилиду.
8:3 Дан. 5:5
8:4 Әз. 3:23
8:12 **«Исраил җәмәтидики ақсақалларниң қараңғулуқта, йәни һәр бириниң өз мәбуд нәқиш қилинған һуҗрисида немә қилғанлиғини көрдүңму?»** — мошу аламәт көрүнүшләрниң һәммиси уларниң өз өйидә («һәр бириниң өз ... һуҗрисида») немә қилғанлиғини көрситиду. Шуңа бу көрүнүшни асасән «символ» дәп қараймиз; шундақтиму буниң билән тәң, ибадәтханидики һәқиқий әһвалниму көрситиду.
8:12 Әз. 9:9
8:14 **«Таммуз үчүн матәм тутуп жиғлаватқан аяллар»** — «Таммуз» — йәни «өсүмлүкләрниң падишаси» дейилгән бир буд. Ривайәтләр бойичә у өлүп, тәһтисараға чүшүп тәһтисараниң падишаси болди. Униң «өлүми» түпәйлидин һәр жили униңға чоқунған аяллар «матәм тутуш»и керәк еди.
8:16 **«...Пәрвәрдигарниң ибадәтханисиға арқисини қилип шәриққә қарап қуяшқа чоқуниватотти»** — бу бабта ейтилған бәш һәрикәт ичидә бу һәрикәт әң жиркиничлик болди. Чүнки: (1) униң Худаниң ибадәтханисиға арқини қилиши мутләқ күпүрлүк бир иш; (2) у ибадәтханиға киргән кишиләрниң алдида очуқ-ашкарә күпүрлүк қилди; (3) у күпүрлүк дәл Худадин рәһим-шәпқәт сорайдиған җайда болди («Йоел» 2:17ни көрүң).
8:17 **«уларниң йәнә шахни бурниға тутуватқиниға қара!»** — «шахни бурниға тутуш» дегән һәрикәт тоғрисида

уларни бир тәрәп қилимән; Мениң көзүм уларға рәһим қилмайду, ичимниму уларға ағрит-
маймән; улар қулиқимға жуқури авазда нида қилсиму, уларни аңлимаймән, — деди.

Йәттә жазани бежа кәлтүргүчиләр

9 1 У қулиқимға күчлүк бир авазда товлап: — Йеқин келиңлар, шәһәргә мәсъул
болғучилар, һәр бириңлар өз һалакәт қуралиңларни қолуңларға тутуңлар, — деди.
2 Вә мана, алтә кишиниң ибадәтханиниң шималиға қарайдиған «Жуқири дәрваза»
тәрәптин келиватқинини көрдүм. Һәр бириси қолида битчит қилғучи қуралини тутқан;
уларниң оттурисида йениға пүтүкчиниң сияһдени есиқлиқ турған, канап кийимләрни
кийгән бириси бар еди; вә улар ибадәтханиға кирип, мис қурбангаһниң йенида турди.
3 Шу чағда Исраилниң Худасиниң шан-шәриви әсли турған керубтин көтирилип өйниң
босуғисида турди. Пәрвәрдигар йениға пүтүкчиниң сияһдени есиқлиқ турған, канап
кийимләрни кийгән кишини чақирип униңға: —
4 Шәһәрниң оттурисидин, йәни Йерусалимниң оттурисидин өтүп, шәһәр ичидә өт-
күзүлгән барлиқ жиркиничлик ишлар түпәйлидин аһ-надамәт чәккән кишиләрниң пе-
шанлиригә бир бәлгү салғин, — деди.
5 Вә маңа аңлитип башқа кишиләргә: — Бу кишиниң кәйнидин шәһәрни кезип, адәмләр-
ни қириңлар; көзүңлар рәһим қилмисун, уларға ичиңларни ағритмаңлар! 6 Бирниму
қоймай һәммини — қерилар, яш жигит-қизлар, бовақ-балилар вә аялларни қоймай өл-
түрүветиңлар; пәқәт бәлгү қоюлған кишиләргә йеқинлашмаңлар; бу ишни өз муқәддәс
жайимдин башлаңлар, — деди.
Шуңа улар Худаниң өйи алдида турған һелиқи ақсақаллардин башлиған. 7 Вә У уларға:
— Өйни булғаңлар, һойлилирини өлтүрүлгәнләр билән толдуруңлар; әнди бериңлар! —
деди. Шуниң билән улар чиқип шәһәр бойичә адәмләрни қиришқа башлиди.
8 Вә шундақ болдики, улар адәмләрни қирғинида, мән ялғуз қалдим; өзәмни йәргә дүм
ташлидим вә: — Аһ, Рәб Пәрвәрдигар! Сән Йерусалимға қаритилған қәһриңни төккәндә
Исраилниң барлиқ қалдисини һалак қиламсән? — дедим.
9 Вә У маңа: — Исраил вә Йәһуда жәмәтиниң қәбиһлиги интайин рәзил; чүнки улар:
«Пәрвәрдигар зиминни ташлап кәтти; Пәрвәрдигар бизни көрмәйду» — дәйду. 10 «Мән
болсам, Мениң көзүм уларға рәһим қилмайду, ичимниму уларға ағритмаймән; Мән

үч пикир бар: — (1) қедимки заманларда бәзи бутпәрәс милләтләр өз бутлириға чоқунғанда чечәклигән бир шахни бурниға тутатти. Шуңа бу һәрикәт бутпәрәсликни көрситиду; (2) Йәһудийлар Худаға ибадәт қилғанда охшаш һәрикәт қилип Худаға һөрмәт билдүришәтти; ундақ болғанда, Худа шундақ сахтипәзлик һәм бутпәрәслик билән бағланған ибадәт ипадилирини қәтъий қобул қилмайтти; (3) ундақ һәрикәт пәқәтла Пәрвәрдигарға болған интайин һөрмәтсизликни, йәни күпүрлүкни билдүрәтти. Бизниңчә, бәлким 2-пикир тоғридур.

8:18 Пәнд. 1:28; Йәш. 1:15; Йәр. 11:11; Әз. 5:11; 7:4

9:2 **«һәр бириси қолида битчит қилғучи қуралини тутқан...»** — яки «һәр бириси қолида жаң тоқмиқини тутқан...».

9:3 **«Исраилниң Худасиниң шан-шәриви әсли турған керубтин көтирилип өйниң босуғисида турди»** — «төрт мәхлуқ» болса «кеpуб»лардин ибарәттур (10-бапни көрүң). Бирақ мошу йәрдә ейтилған «керублар» бәлким муқәддәс ибадәтханидики «әң муқәддәс жай»да қоюлған икки «алтун керуб» шәклини көрситиду. Худаниң йоруқлуқ шан-шәриви шу йәрдә («әң муқәддәс жай»да, қелин бир пәрдә кәйнидә) Сулайман ибадәтханини қурғандин бери туруп кәлгән еди. Һазир Әзакиял көридуки, у һәм ибадәтханидин һәм Исраилниң өзидин айрилип кетиду.

9:4 **«... аһ-надамәт чәккән кишиләрниң пешанлиригә бир бәлгү салғин»** — бу «бәлгү» (ибраний тилида «тав» дегән һәрип) қедимки заманларда крест яки чапрас (+) шәклидә еди.

9:8 **«Сән Йерусалимға қаритилған қәһриңни төккәндә Исраилниң барлиқ қалдисини һалак қиламсән?»** — адәттә «Исраилниң қалдиси» дегән ибарә пүтүн хәлиқ арисида, Худаға садиқ болған Йәһудийларни көрситиду. Бирақ Әзакиял мошу йәрдә (Худаниң 9-10-айәттә болған жававиға қариғанда) бәлким Йәһудани көрситиду; «шималий падишалиқ», йәнә Исраилниң он икки қәбилисидин они Асурийә империйәси тәрипидин балдур мунқәриз қилинип сүргүн болди, пәқәт икки қәбилә, йәни «Йәһуда вә Бинямин» (җәнубий падишалиқ) қалди.

уларниң йолини өз бешиға чүширимән, — деди.
11 Вә мана, йениға пүтүкчиниң сияһденини асқан, канап кийимләрни кийгән киши
қилған ишни мәлум қилип: «Маңа Сән буйруған ишни орундидим» — деди.

Худаниң шан-шәриви ибадәтханисидин чиқип кетиду

10 1 Мән қаридим, мана, керубларниң беши үстидики гүмбәз үстидә, көк яқутниң
қияпитидәк бир тәхтниң көрүнүши туратти; 2 Вә тәхткә Олтарғучи канап
кийимләрни кийгән кишигә: «Керубларниң астидики чақларниң арисиға кир,
қоллириңни керублар арисида көйүватқан чоғларға толдуруп, уларни шәһәр үстигә
чечивәт» — деди. Мән қаридим, у шундақ қилишқа башлиди.
3 Бу киши киргәндә керублар өйниң оң тәрипидә туратти; шан-шәрәплик булут өйниң
ички һойлисини толдурди. 4 Вә Пәрвәрдигарниң шан-шәриви кәруб үстидин чиқип, өй-
ниң босуғисиға кәлгән еди; өй булутқа толди, һойла болса Пәрвәрдигарниң шан-шәри-
виниң жулалиғиға чөмгән. 5 Керубларниң қанатлириниң садаси һәммидин қадирниң
сөзлигән чағдики авазидәк болуп, сирттики һойлиға аңлинип туратти.
6 Вә шундақ болдики, Рәб канап кийимләрни кийгән кишигә: «Чақлар арисидин, йәни
керублар арисидин от алғин» — дәп буйруғинида, у кирип бир чақниң йенида тур-
ди. 7 Вә керублардин бири өз қолини керублар оттурисидики отқа созуп униңдин от
елип, канап кийимләрни кийгән кишиниң қоллириға салди; у буни елип чиқип кәтти
8 керубларниң қанатлири астида, адәмниң қоллириниң қияпити көрүнүп туратти.
9 Мән қаридим, мана, керубларниң йенида төрт чақ бар еди, бир керубниң йенида бир
чақ, йәнә бир керубниң йенида йәнә бир чақ туратти; чақларниң қияпити болса берил
яқутниң көрүнүшидә еди. 10 Уларниң шәкли болса, төртилисиниң охшаш еди, йәни
чақ ичидә чақ бардәк көрүнәтти. 11 Керублар маңғанда, улар йүзләнгән төртила тәрәп-
кә удул қарап маңатти; маңғанда улар һеч бурулмайтти, бәлки беши қайси тәрәпкә
қариған болса, улар шу тәрәпкә маңатти; улар маңғанда һеч бурулмайтти. 12 Уларниң
пүтүн тени, дүмбилири, қоллири, қанатлири вә уларниң чақлириму, йәни төртисигә
тәвә чақларниң әтрапи көзләр билән толған еди. 13 Чақларни болса: «пирқирайдиған
чақлар!» — дәп атиғинини өз қулиқим билән аңлидим. 14 Һәр бир керубниң төрт йүзи
бар еди; биринчиси керубниң йүзи, иккинчиси адәмниң йүзи, үчинчиси ширниң йүзи,
төртинчиси бүркүтниң йүзи еди.
15 Керублар жуқуриға өрлиди. Булар дәл мән Кевар дәрияси бойида көргән һаят
мәхлуқлар еди. 16 Керублар маңғанда, чақларму уларға яндишип маңатти; керублар
йәрдин өрләшкә қанатлирини көтәргинидә, чақларму уларниң йенидин бурулуп кәт-
мәйтти. 17 Улар турғанда, чақларму туратти; улар көтирилгәндә, чақларму улар билән
көтириләтти; чүнки һаят мәхлуқларниң роһи чақларда еди. 18 Вә Пәрвәрдигарниң
шан-шәриви өйниң босуғиси үстидин чиқип, керублар үстидә турди; 19 Керублар қанат-
лирини керип, көз алдимда йәрдин көтирилди; улар өйдин чиққанда, чақларму улар-
ниң йенида еди; улар Пәрвәрдигарниң өйиниң шәрқий дәрвазисида туратти; Исраил-
ниң Худасиниң шан-шәриви уларниң үстидә жуқури туратти.

9:10 Әз. 5:11; 7:4; 8:18
10:3 **«шан-шәрәплик булут өйниң ички һойлисини толдурди»** — «шан-шәрәплик булут», 1:4ни көрүң.
10:9 Әз. 1:16
10:14 **«һәр бир керубниң төрт йүзи бар еди; биринчиси керубниң йүзи...»** — 1:10-айәттә, «керубниң йүзи»ниң орнида, «буқиниң йүзи» көрүниду. Шуңа мүмкинчилиги барки, «кәруб»лар өзи буқиниң қияпитидә көрүниду.
10:16 Әз. 1:19
10:17 Әз. 1:20

[20] Булар болса дәл мән Кевар дәрияси бойида көргән, Исраил Худасиниң астида турған
мәхлуқлар еди; уларниң керублар екәнлигини билдим. [21] Уларниң һәр бириниң төрт-
тин йүзи, һәр бириниң төрттин қанити, қанатлири астида инсан қоли сияқидики қол-
лири бар еди. [22] Уларниң йүзлириниң қияпити болса, улар мән Кевар дәрияси бойида
көргән йүзләр еди; уларниң турқи вә йүзлири мән көргәнгә охшаш еди; уларниң һәр
бири өз удулиға қарап маңатти.

Йетәкчиләрниң жазалиниши

11 [1] Роһ мени көтирип, Пәрвәрдигарниң өйиниң шәрқий, йәни шәриққә қарайдиған
дәрвазисиға апарди; вә мана, дәрвазиниң босуғисида жигирмә бәш адәм туратти;
мән уларниң оттурисида авамниң ақсақили болған, Аззурниң оғли Жаазания һәм
Бәнаяниң оғли Пилатияни көрдүм. [2] Вә У маңа: — И инсан оғли, қәбиһликни ойлап
чиққучи, мошу шәһәрдә рәзил мәслиһәт бәргүчи адәмләр дәл булардур. [3] Улар:
«Өйләрни селиш вақти йеқинлашти әмәсму? Бу шәһәр болса қазан, биз болсақ, ичидики
гөш» — дәйду. [4] Шуңа уларни әйипләп бешарәт бәргин; — Бешарәт бәргин, и инсан оғли!
— деди.
[5] Шуниң билән Пәрвәрдигарниң Роһи вужудумға урулуп чүшүп, маңа сөз қилған:
«Пәрвәрдигар мундақ дәйду» — дегин. «Силәрниң шундақ дегиниңларни, и Исраил
жәмәти; көңлүңларға пүккән ой-пикриңларни, Мән билимән. [6] Силәр мошу шәһәрдә
адәм өлтүрүшни көпәйткәнсиләр; силәр рәстә-кочиларни өлтүрүлгәнләр билән тол-
дурғансиләр».
[7] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — «Силәр өлтүргән кишиләр болса, дәл шу
гөштур, шәһәр болса қазандур; бирақ силәрни болса униңдин тартивалимән. [8] Силәр
қиличтин қорқуп кәлгәнсиләр, вә Мән үстүңларға бир қилич чүширимән» — дәйду Рәб
Пәрвәрдигар. [9] «Шуниң билән Мән силәрни шәһәрдин тартивелип, ят адәмләрниң қо-
лиға тапшуримән, силәрниң үстүңлардин һөкүм чиқирип жазалаймән. [10] Силәр қилич-
линип жиқилисиләр; Исраил чегаралирида үстүңларға һөкүм чиқирип жазалаймән; вә
силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисиләр. [11] Бу шәһәр силәр үчүн «қа-
зан» болмайду, һәм силәрму униңки «гөш»и болмайсиләр; Мән Исраил чегаралирида
үстүңлардин һөкүм чиқирип жазалаймән. [12] Вә силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигим-
ни тонуп йетисиләр; силәр Мениң бәлгүлимилиримдә жүрмигән, һөкүмлирим бойичә
маңмиғансиләр, бәлки әп-чөрәңлардики әлләрниң һөкүмлири бойичә маңғансиләр».
[13] Шундақ болдики, Мән бешарәт бериватқинимда, Бәнаяниң оғли Пилатия җан үзди.
Мән дүм жиқилдим: «Аһ, Рәб Пәрвәрдигар! Сән Исраилниң қалдисини пүтүнләй йоқат-
мақчимусән?» — дәп қаттиқ авазда нида қилдим.

10:20 Әз. 1:3
10:21 Әз. 1:6, 8; 10:8, 14
11:3 **«Өйләрни селиш вақти йеқинлашти әмәсму? Бу шәһәр болса қазан, биз болсақ, ичидики гөш»** — бешарәт берилгән чағда Йерусалим шәһири муһасиригә чүшкән болса керәк. Бу адәмләр «бизгә чатақ болмайду, биз йәнә нормал турмуш өткүзәләйдиған болдуқ» дегән қараштa болған еди. Уларниң көзқаришидин «шәһәр қазан, биз гөш» дегини, бәлким «от қазандики гөшни көйдүрмәйду, әһвалимиз интайин раһәт-парағәтликтур» дегәнликтур. Әзакиял пәйғәмбәр бу ибарини башқа тәрәптин чүшәндүрүп, уларни агаһландуруп бешарәт қилиду. «биз гөш» дегән сөзниң бәлким йәнә бир ички мәнаси барки, «биз шәһәрдә қалған, есил гөшмиз (Худа бизни сақлиған), бирақ Әзакиял билән биллә сүргүн болғанлар болса, пәқәт «үчәй-карин»лардур» дегән һәҗвий, кинайилик гәп. –(Айәтниң биринчи қисминиң башқа бир хил тәрҗимиси: «өйләрни селишниң вақти йеқинлашмиди; шәһәр болса...»).
11:10 **«...Исраил чегаралирида үстүңларға һөкүм чиқирип жазалаймән»** — Бабил императори Небоқаднәсар Зәдәкияни Исраилниң чегарасида (Либнаһ шәһиридә) сот қилди («2Пад.» 25:6-7, 18-21 айәтләрни көрүң).

Худаниң сүргүн болған Исраилларға йеңи вәдиси — йеңи қәлб, йеңи роһ

[14] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[15] И инсан оғли, Йерусалимда туруватқанларниң: «Пәрвәрдигардин жирақ кетиңлар!
Чүнки мошу зимин бизгила мирас қилип тәғдим қилинған!» дегән гепи, сениң қерин-
дашлириң, йәни сениң қериндашлириң болған сүргүнләргә һәм Исраилниң пүткүл
җәмәтигә қаритип ейтилған. [16] Шуңа уларға мундақ дегин: «Рәб Пәрвәрдигар мундақ
дәйду: Гәрчә Мән уларни жирақ йәрләргә, әлләр арисиға йөткиватқан һәм мәмликәтләр
ичигә тарқитиватқан болсамму, улар барған йәрләрдиму Мән Өзәм уларға кичиккинә
бир пак-муқәддәс башпанаһ болимән».
[17] Шуңа мундақ дегин: «Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мән силәрни әлләрдин жиғимән,
тарқитиветилгән мәмликәтләрдин силәрни җәм қилимән, андин Исраил зиминини
силәргә қайтуруп тәғдим қилимән. [18] Шуниң билән улар у йәргә қайтип келиду, улар бар-
лиқ ләнәтлик нәрсиләрни һәм барлиқ жиркиничлик ишлирини у йәрдин йоқ қилиду.
[19] Мән уларға бир қәлбни беримән, ичиңларға йеңи бир роһни салимән; Мән уларниң
тенидин таштәк қәлбни елип ташлаймән, уларға меһрлик бир қәлбни беримән. [20] Шу-
ниң билән улар Мениң бәлгүлимилиримдә жүриду, Мениң һөкүмлиримни чиң тутуп
уларға әмәл қилиду. Улар Мениң хәлқим болиду, Мән уларниң Худаси болимән.
[21] Бирақ көңүллири ләнәтлик нәрсиләргә вә жиркиничлик қилмишлириға беғишланған-
лар болса, Мән уларниң йоллирини өз бешиға чүширимән», — дәйду Рәб Пәрвәрдигар».

Худаниң шан-шәриви Йерусалимдин чиқип кетиду

[22] Керублар қанатлирини яйди, уларниң чақлири өз йенида туратти; Исраилниң Ху-
дасиниң шан-шәриви улар үстидә жуқури туратти; [23] вә Пәрвәрдигарниң шан-шәриви
шәһәрниң оттурисидин чиқип, шәһәрниң шәриқ тәрипидики тағ үстидә тохтиди. [24] Шу-
ниң билән Роһ мени көтирип, Худаниң Роһи бәргән бу көрүнүштә мени Калдийәгә, йәни
сүргүн болғанларға апарди; шуан мән көргән бу көрүнүш мәндин кәтти.
[25] Шуниң билән мән сүргүн болғанларға Пәрвәрдигар маңа көрсәткән барлиқ ишларни
сөзләп бәрдим.

11:15 **«Йерусалимда туруватқанларниң: «Пәрвәрдигардин жирақ кетиңлар! Чүнки мошу зимин бизгила мирас қилип тәғдим қилинған!» дегән...** — Йерусалимдикиләрниң: «сүргүн қилинғанлар (йәни Йәһудадин хелә бурун Бабилға сүргүн қилинған кишиләр һәмдә 150 жил илгири сүргүн қилинған Исраилдики он қәбилә) һаһайити гунакар адәмләрдур, шуңа Худа уларни сүргүн қилдурди, биз болсақ пак адәммиз, Худа мошу зиминни бизгә қалдурди» дегән қариши бар еди. Бундақ тәкәббурлуқни Худа җазалайду.
–«Сениң қериндашлириң, йәни сениң қериндашлириң болған сүргүнләр» дегән текстниң башқа бирхил вариянти: «қериндашлириң болған урук-туққанлириң».

11:16 **«пак-муқәддәс башпанаһ»** — дегән сөз ибраний тилида «муқәддәс җай» яки «ибадәтхана» дегән сөз. Муқәддәс ибадәтханиниң бир йәрдә қурулуши Худаниң шу йәрдә қоғдиғучи вә башпанаһ болғанлиғини билдүриду. Демәк, улар (бутпәрәс) әлләр арисида болсиму, Худа (улар Уни издигән болса) уларға җисманий һәм роһий җәһәттә башпанаһ болуп, уларни тинич сақлайду вә уларға дурус йолларда меңишқа йәнә ярдәмчи болиду.
–Башқа бирхил тәрҗимиси: «...Мән уларға қисқа вақит бир пак-муқәддәс башпанаһ болдум».

11:19 **«уларға меһрлик бир қәлбни беримән»** — ибраний тилида сөзмусөз: «уларға гөшлүк бир қәлбни беримән» дегәнликтур.

11:19 Йәр. 32:39; Әз. 36:26

11:20 Йәр. 24:7; 30:22; 31:1; 32:38

11:21 Әз. 9:10

11:23 **«Пәрвәрдигарниң шан-шәриви ... шәһәрниң шәриқ тәрипидики тағ үстидә тохтиди»** — бу тағ «Зәйтун теғи»дур. Әзакиял пәйғәмбәр Пәрвәрдигарниң шан-шәривини шу вақитта йәнә көрмиди. Әзакиялниң һәммә бешарәтлирини умумлаштуруп қариғанда, Худаниң шан-шәриви шу чағда тағда узун турмай Исраил зиминидинму мутләқ кәтти. Бирақ кейин (43-бапта) у мошу шан-шәрәп йәнә шәриқ тәрипидин келиватқанлиғини көриду.

11:24 **«Роһ мени көтирип, ... мени Калдийәгә, йәни сүргүн болғанларға апарди»** — «Калдийә» Бабил империйәсиниң бир қисми.

Йерусалим аһалисиниң сүргүн болушиниң сүрәтлиниши

12 [1] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: — [2] И инсан оғли, сән асий бир җамәт арисида турисән; уларниң көрүшкә көзи бар амма көрмәйду, аңлашқа қулиқи бар, амма аңлимайду, чүнки улар асий бир җамәттур. [3] Вә сән, и инсан оғли, сүргүн болғучиниң жүк-тақлирини тәйярлап қойғин; вә күндүздә уларниң көз алдида сүргүн болғучидәк өз җайиңдин башқа җайға барғин. Гәрчә улар асий бир җамәт болсиму, еһтималлиғи йоқ әмәски, улар чүшинип йетиду. [4] Күндүздә уларниң көз алдида сүргүн болушқа тәйярлиған жүк-тақлардәк жүк-тақлириңни елип чиқ; андин кәч кирәй дегәндә уларниң көз алдида сүргүн болидиған кишиләрдәк җайиңдин чиқип кәткин; [5] тамни колап тешип, жүк-тақлириңни елип чиққин; [6] уларниң көз алдида буни мүрүңгә елип, гугумда көтирип чиқип кәткин; йәрни көрәлмәслигиң үчүн йүзүңни япқин; чүнки Мән сени Исраил җамәтигә бешарәт қилдим.

[7] Вә мән буйрулған бойичә шундақ қилдим; күндүздә мән сүргүн болғучи кишидәк жүк-тақлиримни елип чиқтим; вә кәч киргәндә қолум билән тамни колап тешип, йүл-тақилиримни чиқирип, гүгүмдә уларниң көз алдида мүрәмгә елип көтирип маңдим.

[8] Әтигәндә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилиди: — [9] «И инсан оғли, Исраил җамәти, йәни асий бир җамәт, сәндин: «Бу немә қилғиниң» дәп сориған әмәсму? [10] Уларға: «Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: Бу жүкләнгән вәһий Йерусалимдики шаһзадә һәм шу йәрдики барлиқ Исраил җамәтидикиләр тоғрилиқтур» — дегин.

[11] Уларға: «Мән силәр үчүн бешарәт. Мән қандақ қилған болсам, әнди уларғиму шундақ ишлар қилдурулиду; улар әсир болуп сүргүн болиду» — дегин. [12] Улар арисидики шаһзадә өз жүк-тақлирини гугумдә мүрисидә көтирип чиқиду; улар тамни колап тешип төшүктин нәрсилирини чиқириду; у өз йүзини йепип зиминни көрәлмәйдиған болиду. [13] Шуниң билән Өз торумни униң үстигә яйимән, у Мениң қилтиғимда тутулиду; Мән уни Калдийләрниң зимини болған Бабилға апиримән, бирақ у у йәрни өз көзи билән көрмәйду; у шу йәрдә өлиду. [14] Униңға ярдәмләшкән өп-чөрисидикиләрниң һәммисини һәм барлиқ қошунлирини Мән барлиқ шамалға тарқитиветимән; Мән қилични ғилаптин суғуруп уларни қоғлаймән. [15] Мән уларни әлләр арисиға тарқитивәткинимдә, мәмликәтләр ичигә таратқинимда улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду. [16] Бирақ уларниң ичидики аз бир қисмини, қилич, ачарчилиқ һәм ваба кесилидин халас қилимән; мәхситим шуки, уларға өзлири баридиған әлләрдә өзлиригә жиркиничлик қилмишлирини етирап қилдурушлтин ибарәт; шуниң билән улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду».

12:2 Йәш. 6:9; Йәр. 5:21; Әз. 2:3-8; 3:26, 27

12:4 **«Күндүздә уларниң көз алдида сүргүн болушқа тәйярлиған жүк-тақлардәк жүк-тақлириңни елип чиқ; андин кәч кирәй дегәндә ... җайиңдин чиқип кәткин;...»** — 4-6-айәтләрдики буйруқ бәлким 3-айәттики буйруқни тәпсилийрәк чүшәндүриду.

12:5 **«Тамни колап тешип, ... чиққин»** — «там» бәлким һойлиниң теми.

12:6 **«...йәрни көрәлмәслигиң үчүн йүзүңни япқин; чүнки Мән сени Исраил җамәтигә бешарәт қилдим»** — бу бешарәт кейинки айәтләрдә (11-14) чүшәндүрүлиду.

12:10 **«Йерусалимдики шаһзадә»** — Зәдәкия падишадур. Бирақ Әзакиял пәйғәмбәр бәлким уни әрзимәс дәп қариғачқа, уни һәргиз «падиша» демәйду.

12:12 2Пад. 25:4

12:13 **«...у Мениң қилтиғимда тутулиду; Мән уни Калдийләрниң зимини болған Бабилға апиримән, бирақ у у йәрни өз көзи билән көрмәйду; у шу йәрдә өлиду»** — бу бешарәт тез әмәлгә ашурулди. Зәдәкия падиша Бабил империйәсиниң Йерусалимни қоршивалған муһасириси астида бөсүлгән сепилдин өтүп қачмақчи еди. Бабил әскәрлири уни тутувелип Небоқаднәсарниң алдиға елип барди, Небоқаднәсар униң көзлирини оювәтти. У Бабилда өлди («Йәр.» 52:11ни, «2Пад.» 25:1-7ни көрүң). Мошу текстләрдә дейилгән «ишик» бәлким тосулған яки бузулған болуши мүмкин, шуңа қечиш үчүн «тамни колаш» керәк еди.

12:13 Әз. 17:20

12:14 Әз. 5:10,12

12:16 **«шуниң билән улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду»** — мошу җүмлидики «улар» бәлким ят әлләр; улар Исраил җамәтини басқан балаю-апәтләрни Исраиллардин аңлап, бу ишларни Пәрвәрдигарниң җазаси дәп чүшиниду.

17 Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
18 «Инсан оғли, өз нениңни титригән һалда йегин, сүйүңни дир-дир қилип әнсиригән һалда ичкин; 19 һәм шу зиминдики кишиләргә мундақ дәп ейтқин: «Рәб Пәрвәрдигар Йерусалимдикиләр вә Исраил зиминидә туруватқанлар тоғрилиқ мундақ дәйду: «Улар өз ненини әнсирәш ичидә йәйду, сүйини дәккә-дүккидә ичиду; чүнки зиминдә туруватқанларниң җәбир-зулуми түпәйлидин, у йәр һәммиси йәксан қилиниду.
20 Аһалилик шәһәрләр харабә болуп, зимин вәйранә болиду; шуниң билән силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисиләр».
21 Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
22 «И инсан оғли, Исраил зиминидә: «Күнләр узартилиду, һәр бир аламәт көрүнүш бекарға кетиду» дегән мақални ейтқини немиси?
23 Әнди уларға: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мән бу мақални йоқ қилимән; Исраилда бу мақал иккинчи ишлитилмәйду; сән әксичә уларға: «Күнләр йеқинлашти, һәр бир аламәт көрүнүшниң әмәлгә ашурулушиму йеқинлашти» — дегин.
24 Чүнки Исраил җәмәтидә ялған «аламәт көрүнүш» яки адәмни учурудиған палчилиқлар қайта болмайду.
25 Чүнки Мән Пәрвәрдигардурмән; Мән сөз қилимән, һәм қилған сөзүм чоқум әмәлгә ашурулиду, йәнә кечиктүрүлмәйду. Чүнки силәрниң күнлириңларда, и асий җәмәт, Мән сөз қилимән һәм уни әмәлгә ашуримән» — дәйду Рәб Пәрвәрдигар».
26 Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
27 «И инсан оғли, мана, Исраил җәмәтидикиләр сениң тоғрилиқ: «У көргән аламәт көрүнүшләр узун күнләрдин кейинки вақитларни көрситиду, у бизгә жирақ кәлгүси тоғрилиқ бешарәт бериду» — дәйду.
28 Шуңа уларға: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мениң сөзлиримдин һеч қайсиси йәнә кечиктүрүлмәйду, бәлки қилған сөзүм әмәлгә ашурулиду, дәйду Рәб Пәрвәрдигар» — дегин».

Сахта пәйғәмбәрләргә болған агаһ

13 1 Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
2 «И инсан оғли, сән Исраилниң бешарәт бәргүчи пәйғәмбәрлири, йәни өз тәсәввури билән бешарәт бәргүчиләрни әйипләп бешарәт берип: «Пәрвәрдигарниң сөзини аңлаңлар!» — дегин.
3 Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Өз роһиға әгишип маңидиған, һеч вәһийни көрмигән һамақәт пәйғәмбәрләрниң һалиға вай!
4 И Исраил, сениң пәйғәмбәрлириң худди харабиләр арисида жүрүватқан түлкиләрдәк болди.
5 Силәр бөсүлгән җайларға чиқмиғансиләр, униң Пәрвәрдигарниң күнидә болидиған җәңдә пухта туруши үчүн Исраил җәмәтиниң бузулған темини һеч ясимидиңлар.
6 «Пәрвәрдигар мундақ дәйду» дегүчиләр болса пәқәт сахта бир көрүнүшни вә ялған пални көргәнләрдин ибарәттур; Пәрвәрдигар уларни әвәтмигән; бирақ улар өз сөзиниң әмәлгә ашурулушини үмүт қилиду.
7 Силәр «Пәрвәрдигар мундақ дәйду» дегиниңларда, Мән һеч сөз қилмиған турсам, силәр сахта бир «аламәт көрүнүш»ни көргән, ялған пални ейтқан әмәсму?
8 Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Силәр ойдурма сөзлигиниңлар,

---

12:19 Әз. 4:16

12:22 **«Күнләр узартилиду, һәр бир аламәт көрүнүш бекарға кетиду»** — бу мақал бәлким Исраилларниң көп пәйғәмбәрләрниң агаһландурушлириға болған гуманлирини яки бәлки хәлиқниң пәйғәмбәрләрниң агаһландурушлириға қулақ салмаслиққа болған банисини ипадиләйду.

13:5 **«Силәр бөсүлгән җайларға чиқмиғансиләр, униң Пәрвәрдигарниң күнидә .. Исраил җәмәтиниң бузулған темини һеч ясимидиңлар»** — бу гәпму сахта пәйғәмбәрләргә ейтилған: 4-айәт бойичә улар «харабиләр арисида жүргән түлкиләрдәк» болиду — бәлким Исраил җәмийитиниң бузулған әһвалиға задила қаримай, пәқәт өзлири үчүн кичиккинә бир «уга төшүгини» колаш билән шуғуллиниватиду.

ялған «аламәт көрүнүш»ләрни көргиниңлар түпәйлидин, әнди мана, Мән силәргә қар-
шимән, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар, [9] — Мениң қолум сахта «аламәт көрүнүш»ни көргән
вә ялған пални ейтқан пәйғәмбәрләр билән қаршилишиду; улар өз хәлқимниң кеңиши-
дә олтармайду, улар Исраил җәмәтиниң нәсәпнамисидә хатириләнмәйду; улар Исраил-
ниң земиниға һеч киргүзүлмәйду; шуниң билән силәр Мениң Рәб Пәрвәрдигар екәнли-
гимни тонуп йетисиләр.
[10] Бәрһәқ, улар теч-аманлиқ болмиғандиму «теч-аманлиқ!» дәп җар селип, хәлқимни
езиқтурғанлиғи үчүн, бириси непиз ара тамни қопурса, улар келип пәқәт уни һак сугақ
билән ақартип қойғанлиғи үчүн — [11] Тамни һак сугақ билән ақартиватқанларға: «Бу там
жиқилиду!» дегин! Кәлкүндәк бир ямғур яғиду! И йоған мөлдүрләр, силәр чүшисиләр!
Дәһшәтлик бир шамал чиқиду; [12] вә мана, там өрүлүп чүшкәндә, хәқ силәрдин: «Силәр
бу тамни сугиған һак сугақ қени!» дәп соримамду?
[13] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Өз қәһрим билән дәһшәтлик бир шамал парт-
литип чиқиримән; Мениң аччиғимдин кәлкүндәк бир ямғур вә һәммини һалак қили-
диған қәһрлик мөлдүрләр яғиду. [14] Шуниң билән Мән силәр һак сугақ билән ақартқан
тамни ғулитип, униң улини ашкарә қилип, уни йәр билән йәксан қилимән; у ғулап
чүшкәндә, силәр униң арисида һалак болисиләр; вә Мениң Пәрвәрдигар екәнлигим-
ни тонуп йетисиләр. [15-16] Шундақ қилип Мән қәһримни там һәм уни һак сугақ билән
ақартқанларниң үстигә чүширип пиғандин чиқимән; вә: «Там йоқ болди, шундақла уни
һак сугақ билән ақартқанлар, йәни Йерусалим тоғрилиқ бешарәт бәргүчи, һеч теч-аман-
лиқ болмиғандиму у тоғрилиқ теч-аманлиқни көрсәткән «аламәт көрүнүш»ни көргән
Исраилниң пәйғәмбәрлириму йоқ болди» — дәймән».

«Аял пәйғәмбәрләр» тоғрилиқ бешарәт

[17] «Әнди сән, и инсан оғли, өз тәсәввури бойичә бешарәт бәргүчи өз хәлқиңниң қизли-
риға йүзүңни қаритип, уларни әйипләп бешарәт берип мундақ дегин: —
[18] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Өз бәғишлириниң һәр биригә сеһирлик биләй-
үзүкләрни қадап, җанларни қапқанқа елиш үчүн һәр қандақ егиз-пакар адәмләрниң
бешиға пәрәнчини ясиғанларға вай! Әнди силәр өз хәлқимниң җанлирини қапқанқа
чүширип, җанлириңларни сақ қалдуримиз дәватамсиләр? [19] Нәччә тутам арпа, нәччә
чишләм нанни дәп силәр Маңа күпүрлүк қилип, ялған сөзгә қулақ салидиған Мениң
хәлқимгә ялғанчилиғиңлар арқилиқ өлмәскә тегишликлирини өлтүрүп, тирик қалмас-
лиққа тегишликлирини һаят қалдурмақчимусиләр?
[20] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мана, Мән силәрниң қушларни қапқанқа
чүшәргәндәк кишиләрни қапқанқа чүшәргүчи сеһирлик «теңиқ»лириңларға қаршимән,
Мән уларни билигиңлардин житип ташлаймән; шуниң билән силәр қушларни қапқанқа
чүшәргәндәк тутқан кишиләрни әркинликкә учуруветимән.
[21] Мән силәрниң пәрәнҗилириңларниму житип ташливетип, хәлқимни қолуңлардин

13:11 **«Тамни һак сугақ билән ақартиватқанларға: «Бу там жиқилиду!» дегин!»** — Әзакиял сахта пәйғәмбәрләрни мәсъулийәтсиз тамчиларға охшитиду. Непиз бир тамни пухта сугап күчәйтишниң орнида, улар пәқәт чирайлиқ көрүнүш үчүн уни һак билән ақартиду.

13:15-16 **«Мән қәһримни там һәм уни һак сугақ билән ақартқанларниң үстигә чүширип пиғандин чиқимән; вә ... дәймән»** — мәзкур бешарәттики әң ахирқи айәт бойичә бу «непиз там» Йерусалимни көрситиду, әнди сахта пәйғәмбәрләр униң бузуқ йәрлирини пухта қилмай, пәқәт һәммиси чирайлиқ көрүнсун дәп уни «сахта бешарәтләр» билән ақартиду.

13:18 **«Өз бәғишлириниң һәр биригә сеһирлик биләйүзүкләрни қадап, ... һәр қандақ егиз-пакар адәмләрниң бешиға пәрәнчини ясиғанларға вай!»** — аяллар бу «биләйүзүк» вә «пәрәнҗә»ләрни қандақ ишләткәнлиги анчә еник болмисиму, лекин шүбһисизки, улар арқилиқ сеһирлик, җадугәрлик йолида һәр қандақ адәмләрни дәмиди қилип өз индикигә кәлтүрмәкчи болған; 19-айәт техиму көп тәпсилатларни бизгә тәминләйду.

13:19 Мик. 3:5

қутқузимән; улар йәнә қолуңларда олҗа болуп турмайду; шуниң билән силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисиләр.
[22] Силәр ялғанчилиқ билән, Өзәм азар бәрмигән һәққаний адәмләрниң көңлигә азар бәргәнлигиңлар үчүн, шундақла рәзил адәмләрниң һаятини сақлап қутқузушқа уларни рәзил йолидин яндурмай, әксичә уларниң қолини күчәйткиниңлар үчүн, [23] силәр қуруқ «аламәт көзүнүш»ләрни иккинчи болуп көрмәйсиләр, яки ялған палчилиқ қилмайсиләр; Мән Өз хәлқимни қолуңлардин қутқузимән; шуниң билән силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисиләр».

Бутпәрәслик қилидиғанларға вай!

14 [1] Исраил ақсақаллириниң бәзилири Мениң йенимға келип алдимда олтириштти.
[2] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[3] «И инсан оғли, мошу адәмләр өз бутлирини көңлигә тикләп, адәмләрни путлаштуридиған өз қәбиһлигини көз алдиға қойған еди. Әнди уларниң Мени издәп Мәндин йол соришини қобул қиламдимән? [4] Әнди уларға сөз қилип мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Исраил җәмәтидики көңлидә өз бутлирини тикләп, адәмләрни путлаштуридиған өз қәбиһлигини көз алдиға қоюп, андин пәйғәмбәр алдиға келидиған һәр бир адәмни болса, Мәнки Пәрвәрдигар униңға бутлириниң көплүги бойичә җавап қайтуримән. [5] Шундақ қилип Мән Исраил җәмәтиниң көңлини Өзәмгә егилдуримән; чүнки улар барлиқ бутлири билән Маңа ят болуп кәтти».
[6] — Шуңа Исраил җәмәтигә мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Товва қилиңлар! Бутлириңлардин йенип йенимға қайтип келиңлар! Барлиқ жиркиничлик қилмишиңлардин йүзүңларни өрүңлар! [7] Чүнки Исраил җәмәтидики өзлирини Мәндин айрип, өз бутлирини көңлидә тикләп, адәмләрни путлаштуридиған өз қәбиһлигини көз алдиға қоюп, андин Мәндин сораш үчүн пәйғәмбәрниң алдиға келидиған һәр қайси адәм яки шуниңға охшаш Исраилда туруватқан һәр қайси мусапирлар болса, Мәнки Пәрвәрдигар Өзәм уларға җавап қайтуримән; [8] Мән мошу кишини бир агаһ бешарити қилип уни сөз-чөчәккә қалдурушқа йүзүмни униңға қарши қилимән; Мән хәлқимниң арисидин уни үзүп ташлаймән; шуниң билән силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисиләр. [9] Бирақ пәйғәмбәр өзи езиқтурулуп, бир бешарәтлик сөз қилған болса, у чағда Өзәм Пәрвәрдигар шу пәйғәмбәрни езитқуға учратқанмән; Мән униңға қарши қолумни узартип, уни хәлқим арисидин һалак қилимән. [10] Улар қәбиһлигиниң җазасини тартиду; пәйғәмбәргә берилидиған җаза билән сориғучиға берилидиған җаза охшаш болиду. [11] Шуниң билән Исраил җәмәти йәнә Мәндин чәтнәп кәтмәйду, яки йәнә асийлиқлири билән өзлирини булғимайду; улар Мениң хәлқим, вә Мән уларниң Худаси болимән» — дәйду Рәб Пәрвәрдигар».

Келиватқан җазани һәтта һәққаний кишиләрму Исраилдин яндурмайду

[12] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[13] «И инсан оғли, мәлум бир зимин Маңа асийлиқ қилип гуна қилғанда, Мән шуниң

14:1 Әз. 20:1
14:8 Қан. 28:37; Әз. 5:15
14:9 **«Бирақ пәйғәмбәр өзи езиқтурулуп, бир бешарәтлик сөз қилған болса, у чағда Өзәм Пәрвәрдигар шу пәйғәмбәрни езитқуға учратқанмән;...»** — мошу дегини, Пәрвәрдигар адәмләрни езиқтурушни халайду дегәнлик әмәс, әлвәттә. Бирақ Өз адими болған пәйғәмбәр адәмгә хушамәт қилмақчи болса яки өз мәнпәәтини көзләп жүридиған болса, әнди шу чағда Худа уни аздуруши, езитқуға учритиши яки яман роһларниң қолиға тапшуруши мүмкин. Шу чағда униң ейтқан сөзиниң һәммиси қуруқ болиду, амма у өзи униңға ишиниду.
14:9 Әз. 13:1, 2, 9

билән қолумни униңға қарши узартип, уларниң йөләнчүки болған ненини қурутуве-
тип, униң үстигә ачарчилиқни әвәтимән һәм инсан вә һайванларни униңдин үзимән;
[14] әнди у чағда Нуһ, Данийял вә Аюптин ибарәт үч һәзрәт униңда туруватқан болсиму,
улар өз һәққанийлиғи түпәйлидин пәқәт өз җанлиринила сақлиялған болатти — дәйду
Рәб Пәрвәрдигар.
[15] Әгәр Мән зиминдин житқуч һайванларни өткүзсәм, улар уни балилиридин җуда
қилса, һайванлар түпәйлидин униңдин өткүчи һеч бир адәм болмай, у вәйранә болса,
[16] әнди Мән өз һаятим билән қәсәм қилимәнки, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар — мошу үч
һәзрәт униңда туруватқан болсиму, улар нә өз оғуллири нә қизлирини қутқузалмайтти;
улар пәқәт өз җанлирини қутқузалайтти, зиминниң өзи вәйранә пети қалатти.
[17] Яки болмиса Мән шу зиминға қилични чүшәрүп, униңдин инсан һәм һайванни
үзүвәткән болсам, [18] әнди һаятим билән қәсәм қилимәнки, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар —
мошу үч һәзрәт униңда туруватқан болсиму, улар нә өз оғуллири нә қизлирини сақлап
қутқузалмайтти; улар пәқәт өз җанлирини қутқузалайтти.
[19] Яки болмиса Мән шу зиминға ваба кесилини чүшәрүп, Өз қәһримни қан төктүрүлүши
билән үстигә төксәм, униңдин инсан һәм һайванни үзүвәткән болсам, [20] әнди һаятим
билән қәсәм қилимәнки, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар — Нуһ, Данийял вә Аюптин ибарәт үч
һәзрәт униңда туруватқан болсиму, улар нә өз оғлини нә қизини қутқузалмайтти; улар
пәқәт һәққанийлиғи билән өз җанлирини қутқузалайтти.
[21] Әнди Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Әнди шундақ болғандин кейин, инсан һәм һай-
ванни үзүветиш үчүн Йерусалимға төрт җазайимни, йәни қилич, ачарчилиқ, житқуч
һайван вә ваба кесилини чүшәрсәм қандақ болар?
[22] Бирақ мана, униңда қелип қалғанлар болиду, йәни оғул-қизлар униңдин чиқирилип
қутқузулиду; мана, улар силәрниң йениңларға чиқип, силәр уларниң йоллири һәм
қилмишлирини көрүп йетисиләр; шуниң билән силәр Мән Йерусалимға чүшәргән күл-
пәт, йәни униңға чүширилгән барлиқ ишлар тоғрилиқ тәсәлли алисиләр; [23] әнди силәр
уларниң йоллири һәм қилмишлирини көргиниңларда, улар силәргә тәсәлли епкелиду;
силәр Мениң униңда барлиқ қилған ишлиримни бекардин-бекар қилмиғанлиғимни то-
нуп йетисиләр, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар».

Үзүм тели тоғрилиқ тәмсил

15 [1] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[2] «И инсан оғли, үзүм тели яғичиниң башқа дәрәқ яғачлиридин немә артуқчилиғи
бар, униң шехиниң ормандики дәрәқләр арисида немә алаһидилиги бар? [3] Униңдин
бирәр җабдуқни ясашқа материял алғанниң пайдиси барму? Униңдин чиниләрни асқи-
дәк қозуқни ясиғили боламду? [4] Мана, у отқа йеқилғу болғанда, от униң икки учини
көйдүргәндә, оттурисиму йерим көйгәндә, әнди уни бирәр ишқа ишләткили боламду?
[5] Мана, у сақ болғанда, һеч қандақ ишқа ишләткили болмиған йәрдә, әнди от уни көй-
дүрүп йәп кәткәндә, уни бирәр ишқа ишләткили боламду?
[6] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мән ормандики дәрәқләр арисидики үзүм тели-
ниң яғичини отқа тапшурғинимдәк, Йерусалимда туруватқанларни отқа тапшуримән.

14:13 **«йөләнчүки болған нени»** — ибраний тилида «нан болған һасиси» дейилиду; 4:16-айәттики изаһатни көрүң.
14:13 Лав. 26:26; Әз. 4:16; 5:16
14:14 **«у чағда Нуһ, Данийял вә Аюптин ибарәт үч һәзрәт униңда туруватқан болсиму,...»** — Данийял пәйғәмбәр он үч жил илгири Бабилға сүргүн болуп, андин Небоқаднәсар үчүн баш вәзир қилинған.
14:23 **«әнди силәр уларниң йоллири һәм қилмишлирини көргиниңларда, улар силәргә тәсәлли епкелиду...»** — әслидә сүргүн болғанлар Йерусалимға чүшкән балаю-апәтни аңлап бәлким интайин азаплиниши мүмкин еди. Бирақ қачқанлар кәлгәндә, уларниң қияпитини вә қилмишлирини көрүп, улар бу ишниң һәқиқәтән Худаниң адил җазаси екәнлигини чүшинип йетип, «бу җаза һәммиси дурус» дәп көңли җайиға чүшүши керәк.

[7] Йүзүмни уларға қарши қилип қаритимән; улар бир оттин чиқса, башқа бир от уларни
йәветиду. Өз йүзүмни уларға қарши болуп қаратқанда, силәр Мениң Пәрвәрдигар екән-
лигимни тонуп йетисиләр. [8] Уларниң қилған вапасизлиқлири түпәйлидин мән зимин-
ни вәйранә қилимән» — дәйду Рәб Пәрвәрдигар».

Вапасиз Йерусалим

16 [1] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[2] И инсан оғли, өзиниң жиркиничлик қилмишлирини Йерусалимниң йүзигә се-
лип мундақ дегин: —
[3] Рәб Пәрвәрдигар Йерусалимға мундақ дәйду: «Сениң әслий затиң вә туғулушуң Қана-
нийларниң зиминида болған; сениң атаң Аморий, апаң Хиттий қиз еди. [4] Сениң туғулу-
шуға кәлсәк, сән туғулған күнүңдә киндигиң кесилмигән, сән суда жуюлуп пакиз қи-
линмиған; һеч ким саңа туз сүркмигән яки сени закилимиған.
[5] Һеч кимниң көзи мошу ишлар үчүн саңа рәһим қилмиған яки ичини саңа ағритмиған;
әксичә сән далаға ташливетилгәнсән, чүнки туғулған күнүңдә кәмситилгәнсән.
[6] Шу чағда Мән йениңдин өтүп кетиветип, сени өз қениңда еғинап ятқиниңни көргән;
вә Мән өз қениңда ятқан һалитиңдә саңа: «Яшиғин!» — дедим. Бәрһәқ, сән өз қениңда
ятқан һалитиңдә Мән саңа: «Яшиғин!» — дедим.
[7] Мән сени даладики от-чөпләрдәк айниттим; сән өсүп хелә бой тартип чирайлиқ бези-
лип вайиға йәттиң; көксилириң шәкилләнди, чачлириң узун өсти; бирақ сән техи туғ-
ма-ялаңач едиң. [8] Мән йәнә йениңдин өтүветип саңа қаридим; мана, ишқ-муһәббәт мәз-
гилиң йетип кәлди; Мән тонумниң пешини үстүңгә йейип қоюп, ялаңачлиғиңни эттим;
Мән саңа қәсәм ичип, сән билән бир әһдә түздум, дәйду Рәб Пәрвәрдигар, вә сән Мениңки
болдуң. [9] Мән сени су билән жуюп, қениңни тениңдин жуюветип, саңа пурақлиқ майни
сүрттүм. [10] Мән саңа кәштилик көйнәкни кийгүзүп, айиғиңға дәлфин терисидин тиккән
кәшләрни саптим; сени непис канап билән орап, жипәк билән йепип қойдум. [11] Сени
зибу-зиннәтләр билән пәрдазлидим, қоллириңға биләйүзүкләрни, бойнуңға маржан-
ни тақап қойдум; [12] бурнуңға һалқини, қулақлириңға зириләрни, бешиңға гөзәл тажни
кийгүздум. [13] Шундақ қилип сән алтун-күмүч билән пәрдазландиң; кийим-кечәклириң
непис капап, жипәк вә кәштилик рәхттин еди. Йегиниң ақ ун, бал һәм зәйтун мейи еди;
сән интайин гөзәл болуп, ханиш мәртивисигә көтирилдуң. [14] Гөзәллигиң түпәйлидин
әлләрдә даңқиң чиқти; чүнки Мән саңа көркәмлигимни бeғишлишим билән гөзәллигиң
камаләткә йәтти, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.
[15] — Бирақ сән гөзәллигиңгә тайинип, даңқиңдин пайдилинип паһишә болдуң; сән һәр
бир өткүчи кишигә паһишә муһәббәтлириңни төктүң; гөзәллигиң униң болди! [16] Сән

15:8 **«... Уларниң қилған вапасизлиқлири түпәйлидин Мән зиминни вәйранә қилимән»** — бу бабтики «үзүм тели» дегән тәмсил үстидә «Қошумчә сөз»имиздә тохтилимиз.
16:3 **«...сениң атаң Аморий, апаң һиттий қиз еди»** — Исраилниң әждади Ибраһим вә аяли Сараһ, әлвәттә. Мошу айәт вә кейинки 1-14-айәтләрниң бәлким үч муһим мәзмуни бар: (1) Ибраһим өзи әсли Қанаандикиләрдәк бутпәрәс адәм еди («Йә.» 24:2) — Худа уни зор меһри-шәпқитидин Өзиниң адими болуши үчүн талливалған; (2) Пәрвәрдигарниң буйруқлириға хилап һалда, Исраил Қанаан зиминиға киргәндә уларниң көп оғул-қизлири йәрлик (бутпәрәс Қананий, Аморий, һиттий) қиз-жигитләр билән той қилған; (3) Исраил Қанаан зиминиға киргәндә Қанаандикиләрниң бутпәрәс яман адәтлирини қобул қилип уларға инатайин охшаш болуп кәткән еди.
16:7 **«сән өсүп хелә бой тартип чирайлиқ безилип вайиға йәттиң»** — ахирқи жүмлигә қариғанда, «чирайлиқ безилип вайиға йәттиң» дегән сөз көкслири вә чачлири толуқ өскәнлигини көрситиши мүмкин.
16:8 **«Мән тонумниң пешини үстүңгә йейип қоюп, ялаңачлиғиңни эттим»** — қедимки заманларда әркәк киши қизниң үстигә кийим-кечигини йепиши шу қизни өз әмригә алмақчи болғанлиғини билдүрәтти. «Рут» 3:9-айәт, «Кан.» 22:30-айәтни көрүң.
16:8 Яр. 22:16; 24:7

кийим-кечәклириңдин елип өзәң үчүн рәңгарәң безәлгән «жуқури жайлар»ни ясап, андин уларниң үстидә бузуқлуқ қилғансән. Бундақ ишлар йүз берип бақмиған, вә иккинчи йүз бәрмәйду!
17 Сән Мән саңа беғишлиған гөзәл зибу-зиннәтлирим вә алтун-күмүчүм билән әркәк
мәбудларни ясап улар билән бузуқлуқ қилғансән. 18 Сән өз кәштилик кийимлириңни
елип уларға кийгүздүң; Мениң мейим вә Мениң хушбуюмни уларға сунуп беғишлидиң;
19 Мән өзәңгә бәргән ненимни, Мән саңа озуққа бәргән ақ ан, зәйтун мейи вә бални болса, сән уларниң алдиға хушпурақ һәдийә сүпитидә атап сундуң: ишлар дәл шундақ еди! — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.
20 — Униң үстигә сән Өзәмгә туғуп бәргән қиз-оғуллириңни елип, мәбудларниң озуғи
болсун дәп уларни қурбанлиқ қилдиң. Сениң бузуқлуғуң азлиқ қилғандәк, 21 сән Мениң
балилиримни союп уларни оттин өткүзүп мәбудларға атап қойдуңғу?
22 Сениң барлиқ жиркиничлик қилмишлириң һәм паһишә бузуқлуқлириңда, сән
яшлиғиңда туғма-яланаҷ болуп өз қениңда еғинап ятқан күнлириңни һеч қачан есиңгә
кәлтүрмидиң. 23 Әнди сениң бу рәзилликлириңдин кейин — Вай, һалиңға вай! — дәйду
Рәб Пәрвәрдигар 24 сән йәнә өзәң үчүн бир пәштақ қуруп, һәр бир мәйданға бир «жуқури
жай»ни ясидиң; 25 сән һәр бир кочиниң бешида «жуқури жай»иңни салдиң; сән өз гөзәллигиңни жиркиничлик қилип, тениңни һәр бир өткүчигә тутуп, путуңни ечип өзәңни
берип паһишә бузуқлуғуңни көпәйттиң. 26 Сән ишқваз әрлиги чоң хошнаң болған Мисирлиқлар билән бузуқлуқ өткүздүң; Мениң аччиғимни қозғап, паһишә бузуқлуғуңни
көпәйттиң. 27 Вә мана, Мән Өз қолумни үстүңгә узартип, сениң несивәңни азайтип қойдум. Мән сениңдин нәпрәтлинидиған, бузуқ йолуңдин номус қилип чөчигәнләрниң, йәни Филистийләрниң қизлириниң қолиға тапшурдум.
28 Сән йәнә қанмай йәнә Асурийликләр билән бузуқлуқ өткүздуң; бузуқлуқ өткүзгән-
дин кейин йәнә қанаәт қилмидиң. 29 Шуңа сән содигәрниң зимини, йәни Калдийә билән
болған бузуқлуғуңни көпәйтип, буниңдин йәнә қанаәт қилмидиң. 30 Мошундақ барлиқ
ишларни, йәни номуссиз паһишә аялниң ишлирини қилисән, неманчә суюқ сениң қәл-
биң! — дәйду Рәб Пәрвәрдигар, 31 Өзәңниң паштиғиңни һәр кочиниң бешида қуридиған,
һәр бир мәйданда «жуқури жай»иңни ясайдиған! Униң үстигә сән паһишә аялдәк әмәс едиң, чүнки сән һәқни нәзириңгә алмайттиң!
32 И вапасиз аял, ериниң орнида ят адәмләргә көңүл беридиған! 33 Хәқләр паһишә аялға
һемишә һәқ бериду; бирақ сән ашнилириңни бузуқлуқ муһәббәтлиридин һозур елишқа
һәряндин йениңға кәлсун дәп уларниң һәммисигә үстәк берип инъам қилисән; 34 бу-
зуқлуқта сән башқа аялларниң әксисән, чүнки һеч ким сениң бузуқ муһәббитиңни издәп кәлмиди; сән үстәк бәрдиң, һеч һәқ саңа берилмиди — сән һәқиқәтән уларниң әксисән!
35 Шуңа, и паһишә аял, Пәрвәрдигарниң сөзини аңла!
36 — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Сениң тәңгилириң төкүлүп, ашнилириң билән болған бузуқлуқлириң билән сениң уят йериң ашкариланғанлиғи түпәйлидин, барлиқ жиркиничлик мәбудлириң түпәйлидин, уларға атап сунған балилириңниң қени түпәйлидин —

16:16 **«жуқури жайлар»** — бутпәрәслик қилидиған жайлар: 6:3-айәтниң изаһатини көрүң.
16:17 **«алтун-күмүчүм билән әркәк мәбудларни ясап улар билән бузуқлуқ қилғансән»** — «бузуқлуқ» болса бутқа чоқунушни инсанниң Худаға болған вапасизлиғиға охшитиду; униң үстигә, Қанаандики бутларға чоқунуштәк «диний мурасимлар» көп вақитларда шәһваний бузуқлуқ, паһишивазлиқ билән бағлиқ еди.
16:21 Йәш. 57:5
16:24 **«сән... һәр бир мәйданға бир «жуқури жай»ни ясидиң»** — паһишә аяллар бәлким кочиларда жуқури бир жайда туруп «херидарлар»ни чақиратти. Мошу йәрдә «жуқури жай» әнди икки бислиқ болуп, йәнә «бутқа чоқунидиған жайлар»ни көрситиду.
16:27 2Тар. 28:18

37 шуңа мана, Мән сениң өзәңгә әйш-ишрәт мәнбәси қилған, барлиқ сөйгән һәм барлиқ
нәпрәтләнгән ашнилириңни жиғимән — Мән уларни саңа қарши чиқирип әтрапиңдин
жиғип, сениң уят йериңни уларға ашкарә қилимән, улар сениң барлиқ уят йериңни
көриду. 38 Шуниң билән сени бузуқлуқ қилған һәм қан төккән аялларни жазалиғандәк
жазалаймән; Мән қәһр билән, оттәк ғәзивимниң тәливи билән үстүңгә қанлиқ жазани
чүшириман; 39 Вә Мән сени уларниң қолиға тапшуримән; улар сениң пәштақлириң-
ни ғулитиду, сениң «жуқури жай»лириңни чеқип ташлайду; улар кийим-кечигиңни
үстүңдин салдуруп ташлап, гөзәл зибу-зиннәтлириңни булап-талап, сени туғма-яланғач
қалдуриду. 40 Улар саңа қарши бир топ кишиләрни жиғип епкелиду, улар сени чал-
ма-кесәк қилиду һәм сени қиличлири билән чепиветиду. 41 Улар өйлириңни от билән
көйдүриду, көп аялларниң көз алдида үстүңгә жазаларни чүшириду; шуниң билән Мән
сени паһишә аял болуштин қалдуримән; сән йәнә һеч қандақ «муһәббәт һәққи»ни бәр-
мәйсән.
42 Шуниң билән Мән саңа қаратқан қәһримни тохтитимән, Мениң муқәддәслигимдин
чиққан ғәзәп сәндин кетиду; Мән тиничлинип қайта аччиқланмаймән. 43 Сән яшлиқ
күнлириңни есиңгә кәлтүрмидиң, әксичә мошу қилмишлириң билән Мени ғәзәплән-
дүрдүң; шуңа мана, өз йолуңни өз бешиңға қайтуримән, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар, —
шуниң билән бу бузуқлуқни башқа жиркиничлик қилмишлириң үстигә қошуп иккинчи
қилмайсән.

Йерусалим, Самарийә вә Содом

44 Мана, мақалларни ишлитидиғанларниң һәммиси сән тоғрилиқ: «Аниси қандақ бол-
са, қизи шундақ болар» дегән бир мақални тилға алиду. 45 Сән өз ери һәм балилири-
дин нәпрәтләнгән анаңниң қизидурсән; һәм өз әрлири һәм балилиридин нәпрәтләнгән
ача-сиңиллириңниң арилиғидикисән; сениң анаң болса һиттий, сениң атаң Аморий
еди. 46 Сениң һәдәң болса сол тәрипиңдә турған Самарийә, йәни у вә униң қизлири; сиң-
лиң болса оң тәрипиңдә турған Содом вә униң қизлири.
47 Сән нә уларниң йоллиридида маңмиған, нә уларниң жиркиничлик қилмишлири
бойичә иш қилмиғансән; Яқ! Бәлки қисқиғинә бир вақит ичидә сән барлиқ йоллириңда
улардин бузуқ болуп кәттиң. 48 Өз һаятим билән қәсәм қилимәнки, — дәйду Рәб Пәрвәр-
дигар, — сиңлиң Содом, йәни у яки қизлири сән яки сениң қизлириңниң қилмишли-
ридәк қилмиди; 49 Мана, мошу сиңлиң Содомниң қәбиһлиги — у вә қизлириниң тәкәб-
булуғи, нанлири мол, әндишисиз азатилик күнлиридә ажиз-намратларниң қолини һеч

16:41 2Пад. 25:9; Йәр. 52:13
16:42 **«Мениң муқәддәслигимдин чиққан ғәзәп»** — Ибраний тилида «Мениң һәситим».
16:43 **«...бу бузуқлуқни башқа жиркиничлик қилмишлириң үстигә қошуп иккинчи қилмайсән»** — башқа бирхил тәржимиси: «...бу бузуқлуқни башқа нәпрәтлик қилмишлириң үстигә қошуп қилдиң әмәсму?»
16:43 Әз. 9:10; 11:21; Лав. 19:29
16:45 **«сениң анаң болса һиттий, сениң атаң Аморий еди»** — 3-айәттики изаһатта ейтилғандәк: — Исраилниң әждади Ибраһим вә аяли Сараһ, әлвәттә. Мошу айәт вә кейинки 1-14-айәтләрниң бәлким үч муһим мәзмуни бар: (1) Ибраһим өзи әсли Қанаандикиләрдәк бутпәрәс адәм еди («Йә.» 24:2) — Худа уни зор меһри-шәпқитидин Өзиниң адими болуши үчүн талливалған; (2) Пәрвәрдигарниң буйруқлириға хилап һалда, Исраил Қанаан зиминиға киргәндә уларниң көп оғул-қизлири йәрлик (бутпәрәс Қананий, Аморий, Һиттий) қиз-жигитләр билән той қилған; (3) Исраил қәнан зиминиға киргәндә қәнандикиләрниң бутпәрәс яман адәтлирини қобул қилип уларға инатайин охшаш болуп кәткән еди.
16:47 **«Бәлки қисқиғинә бир вақит ичидә сән барлиқ йоллириңда улардин бузуқ болуп кәттиң»** — башқа бирхил тәржимиси: «бәлки уларниң қилмишлирини аз дәп, сән барлиқ йоллириңда улардин бузуқ болуп кәттиң».
16:48 **«сиңлиң Содом, йәни у яки қизлири сән яки сениң қизлириңниң қилмишлиридәк қилмиди»** — бәлким оқурмәнләрниң есидә барки, Ибраһимниң дәвридә Содом шәһири әсли бәччивазлиқ гунайи үчүн Худа тәрипидин от билән һалак қилинған.

күчәйтмигәнлиги еди. [50] Улар тәкәббурлишип, Мениң алдимда жиркиничлик ишларни
қилди; Мән буни көргинимдә, уларни йоқаттим.
[51] Самарийә болса сениң гуналириңниң йеримидәкму гуна садир қилмиди; һалбуки, сән
болсаң жиркиничлик қилмишлириңни уларниңкидин көп көпәйтип қилдиң; шундақ
қилип сән жиркиничлик қилмишлириң түпәйлидин ача-сиңлиңни худди һәққанийдәк
көрүндүргән едиң. [52] Сән әслидә өз ача-сиңлиңниң үстидин һөкүм қилғучи едиң; әнди
сәнму, өз шәрмәндилигиңни көтирип жүр! Сениң уларниңкидин техиму нәпрәтлик
гуналириң түпәйлидин улар сәндин һәққаний көрүниду; шуңа сәнму ача-сиңлиңни
һәққаний көрсәткиниң түпәйлидин хижаләткә қелип шәрмәндилигиңни көтирип жүр!
[53] Вә мән уларни сүргүндин, йәни Содом һәм қизлирини сүргүндин, Самарийә һәм қиз-
лирини сүргүндин чиқирип, шундақла уларниң арисиға сүргүн болғанлириңни чиқи-
рип сүргүнлүктин әслигә кәлтүримән; [54] шуниң билән уларға тәсәлли бәргиниңдә, сән
өз шәрмәндилигиңни көтирисән, сениң барлиқ қилмишлириң түпәйлидин хижаләткә
қалисән. [55] Сениң ача-сиңлиң, Содом һәм қизлири әсли һалиға, Самарийә һәм қизлири-
му әсли һалиға келиду; сәнму вә сениң қизлириң әслий һалиңларға келисиләр. [56-57] Се-
ниң рәзиллигиң паш қилинмай, тәкәббурлуқта жүргән күнүңдә, сиңлиң Содом ағзиңда
сөз-чөчәк болған әмәсмиди? Әнди һазир сән өзәң Сурийә қизлири вә униң әтрапиди-
киләрниң һәммиси һәмдә Филистийә қизлири, йәни сени көзгә илмайдиған әтрапиң-
дикиләрниң мазақ объекти болуп қалдиң.
[58] Сән бузуқлуғуң, жиркиничлик қилмишлириңниң жазасини көтирисән, дәйду Пәрвәр-
дигар. [59] Чүнки Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Өз қилғанлириң, йәни ичкән қәсәмиң-
ни кәмситип, әһдини бузғанлиғиң бойичә сени бир тәрәп қилимән; [60] һалбуки, Мән
сениң билән яшлиқ күнлириңдә түзгән әһдәмни әсләймән, һәм сән билән мәңгүлүк
бир әһдә түзимән. [61] Шуниң билән сән өзәңдин чоң һәдилириң һәмдә сениңдин ки-
чик сиңиллириңни тапшурувалғиниңда, сән йоллириңни есиңгә кәлтүрүп хижаләткә
қалисән; чүнки мошу ача-сиңиллириңни саңа қизлар сүпитидә тапшуримән; бирақ бу

16:49 **«Мана, мошу сиңлиң Содомниң қәбиһлиги — у вә қизлириниң тәкәббулуғи, нанлири мол, әндишисиз азатилик күнлиридә ажиз-намратларниң қолини һеч күчәйтмигәнлиги еди»** — бу айәт Содомниң бәччивазлиғидики асасий гуналирини көрситип, бүгүнки көп бай дөләтләргә яки бай адәмләргә чоңқур агаһ бериду.

16:49 Яр. 18:20-21; 19; Ам. 5:12

16:50 Яр. 19:24

16:51 **«Самарийә болса сениң гуналириңниң йеримидәкму гуна садир қилмиди..»** — «Самарийә» мошу йәрдә «Шималий Падишалиқ»ни көрситиду. У Исраилниң он қәбилилик «Шималий Падишалиқ»иниң пайтәхти еди. Уларниң бутпәрәслиги түпәйлидин Худа Асурийә империйәсиниң вастиси билән миладийәдин илгәрки 722-жилда уларни жазалап сүргүн қилди.

16:52 **«Сән әслидә өз ача-сиңлиңниң үстидин һөкүм қилғучи едиң;...»** — башқа бирхил тәржимиси: «Сән ача-сиңлиңниң үстидин яхши бир һөкүм чиқарғучи болуп қалдиң;...» — демәк, «уларни өз қилмишлириңға селиштуруп, уларни адил дәп көрсәттиң». Бирақ 56-айәт бизниң тәржимимизни қоллайду, дәп қараймиз.

16:53 **«мән уларни сүргүндин, йәни Содом һәм қизлирини сүргүндин.. чиқирип, ... әслигә кәлтүримән»** — Содом шәһири әсли «Өлүк деңиз» бойида еди. «Өлүк деңиз»ниң әтрапидики шәһәрләр миладийәдин илгәрки 537-жилидин башлап қайтидин аһалилик болди. Содом шәһириниң өзиниң әсли дәл қәйәрдә екәнлигини билмәймиз. **«... Самарийә һәм қизлирини сүргүндин чиқирип, шундақла уларниң арисиға сүргүн болғанлириңни чиқирип сүргүнлүкдин әслигә кәлтүримән»** — бу бешарәт бәлким Парс императори Қорәшниң Бабил империйәси сүргүн қилған хәлиқләрни азат қилишлири билән (миладийәдин илгәрки 539-жили) қисмән башланған; кәлгүсидә толуқ әмәлгә ашурулиду, дәп ишинимиз: 37-бапта, «Йәһуда» вә «Исраил»ниң йеңидин «бир хәлиқ» болидиғанлиғи тоғрилиқ йәнә бир бешарәт бар.

16:54 **«Шуниң билән уларға тәсәлли бәргиниңдә...»** — бу тәсәлли болса әлләрниң қалғанлириниң Йәһуда вә Йерусалимға чүширилгән жазани көрүп «биз яманлиқ қилдуқ, бирақ улар биздин техиму яман қилди, техиму еғир жазани көриду» дәп тапқан тәсәллиси болуши керәк.

16:56-57 **«сиңлиң Содом ағзиңда сөз-чөчәк болған әмәсмиди?»** — башқа бирхил тәржимиси: «сиңлиң Содомни һәтта тилиңға алмайттиң».

16:56-57 Йәш. 9:10-16

16:59 **«Өз қилғанлириң, йәни ичкән қәсәмиңни кәмситип, әһдини бузғанлиғиң бойичә...»** — «әһдә» шүбһисизки, Худа Муса пәйғәмбәр арқилиқ түзгән әһдә («Мис.» 19-20-бапни көрүң).

ишлар сениңдики әһдә түпәйлидин болмайду. [62] Мән Өз әһдәмни сән билән түзимән,
сән Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни билисән; [63] шуниң билән сени кәчүрүм қилғи-
нимда, сән қилмишлириңни есиңгә кәлтүрүп хиҗил болуп, шәрмәндилигиң түпәйли-
дин қайтидин ағзиңни һеч ачмайсән» — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Икки бүркүт тоғрилиқ тәмсил

17 [1] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[2] И инсан оғли, бир тепишмақни оттуриға қоюп, Исраил җәмәтигә бир тәмсилни
сөзләп берип мундақ дегин: —
[3] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — «Кәң қанатлиқ, зич рәңгарәң узун пәйлик чоң бир
бүркүт Ливанға келип, шу йәрдики егиз кедир дәриғиниң учидики шахни алди; [4] У әң
жуқури юмран бихини үзүвелип, уни содигәрниң зиминиға апирип, тиҗарәтчиләрниң
шәһиригә тикти. [5] У йәнә зиминдин башқа уруқни елип бағлиқ бир етизға тикти; уни
мол сулар бойида селип, сүгәт телидәк тиклиди.
[6] У өсүп, кәң йейилип, пәс бойлуқ үзүм тели болуп чиқти; униң шахлири бүркүт тәрәп-
кә қарап өсти, йилтизлириму униң астиға созулди. Шу йол билән у үзүм тели болуп,
шахланди, бихланди.
[7] Әнди кәң қанатлиқ, зич пәйлик йәнә бир чоң бүркүт пәйда болди; вә мана, бу үзүм тели
«У мени суғарсун» дәп, тикилгән чөнәклиридин йилтизлирини униңға қарап тартти,
шахлирини униңға қарап созди; [8] Мана, у убдан шахлап мевә бәрсун, есил үзүм тели
болсун дәп мунбәт етизда, мол сулар бойиға тикилгән еди».
[9] Әнди Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — «У ронақ тапамду? Уни қақшал қиливетиш
үчүн бүркүт йилтизлирини жулуп, мевисини кесивәтмәмду? Униң юмран йопурмақ-
лири хазан болиду; шу чағда уни йилтизлиридин жулувелишқа күчлүк бир биләк яки
нурғун хәқләрниң һеч кериги болмайду. [10] Әнди һәтта қайтидин тикилгән болса, ронақ
тапамду? Шәриқ шамили униңға тәккәндила таза қағҗирап кәтмәмду? У тикилип өскән
чөнәклиридә қағҗирап кетиду».

Тәмсил чүшәндүрүлиду

[11] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[12] «Асий җәмәттин: «Мошу ишларниң мәнасини биләмсиләр?» дәп сорап, уларға мундақ
дегин: «Мана, Бабил падишаси Йерусалимға келип, униң падишаси һәм шаһзадилирини
елип өзи билән Бабилға қайтуруп апарди.
[13] Шу вақитта у падишаниң нәслидин бир кишини елип униң билән әһдә түзүп униңға
қәсәм ичкүзди. У йәнә зиминдики есил-мөтивәр болғанларни униң билән елип кәтти;
[14] мәхсәт, падишалиқниң төвән аҗиз һаләттә болуп, қәддини руслалмай, пәқәт униң әһ-

---

16:61 «...чүнки мошу ача-сиңиллириңни саңа қизлар сүпитидә тапшуримән; бирақ бу ишлар сениңдики әһдә түпәйлидин болмайду» — ахирқи заманда Исраил хәлқи көп әлләргә Худаниң йолини көрситидиған яхши бир үлгә болиду. Бу ишлар Муса пәйғәмбәр арқилиқ «кона әһдә» билән әмәс, бәлки Худаниң улар билән йеңи «мәңгүлүк әһдә»си билән болиду.

17:3 «узун пәйлик чоң бир бүркүт Ливанға келип...» — тәмсилдики «Ливан» Йерусалимни көрситиду.

17:4 «У чоң бүркүт әң жуқури юмран бихини үзүвелип, уни содигәрниң зиминиға апирип, тиҗарәтчиләрниң шәһиригә тикти» — тәмсилдики биринчи «чоң бүркүт» — Бабилниң императори Небоқаднәсар еди. У миладийәдин илгәрки 598-жилида Йерусалимға келип, Йәкония (яш падиша)ни, бәзи хан аилисидикиләр вә зиминдики әң уста һүнәрвәнләрни Бабилға апарди. Бу тәмсил 12-21-айәттә чүшәндүрүлиду.

17:6 «У өсүп, кәң йейилип, пәс бойлуқ үзүм тели болуп чиқти» — «үзүм тели» Зәдәкия падишани көрситиду. У әслидә (Худаниң ирадиси бойичә) Бабил императориға беқинип ронақ тапти.

17:7 «Әнди кәң қанатлиқ,... йәнә бир чоң бүркүт пәйда болди» — иккинчи чоң бүркүт шүбһисизки, Мисир падишаси (Псамметикус II).

дисини тутуши билән җенини җан әткүзүш үчүн еди.
[15] Бирақ у Мисир бизгә атлар һәм чоң қошунни тәминлисун дәп әлчилирини шу йәргә
әвәтип, униңға асийлиқ қилди. Әнди у ронақ тапамду? Мундақ ишларни қилғучи тирик
қаламду? У әһдини бузуп тирик қаламду? [16] Мән һаятим билән қәсәм қилимәнки, —
дәйду Рәб Пәрвәрдигар, — бәрһәқ у өзини падиша қилған падишаниң зиминидә, — йәни
униң қәсимини кәмситкән, әһдисини бузған һелиқи падишаниң зиминидә, — униң йе-
нида, Бабилниң оттурисида өлиду.
[17] Болидиған җәңдә, улар келип нурғун кишиләрни қириш үчүн сепилға чиқидиған
дөңлүкләрни селип, потәйләрни қурғанда, Пирәвн күчлүк қошун һәм нурғунлиған
әскәрләрни башлап кәлсиму, униң үчүн һеч немә қилип берәлмәйду. [18] У қәсәмни кәм-
ситип, әһдини бузди; мана, у қол елишип сөз бәрди, бирақ у мошу ишларни қилди; шуңа
у тирик қечип қутулалмайду».
[19] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мән һаятим билән қәсәм қилимәнки, бәрһәқ,
у кәмситкән қәсимим һәмдә бузған әһдәмни болса, буларни өз бешиға кийгүзимән.
[20] Мән Өз торумни үстигә йейип ташлаймән, у Мениң қилтиғимда тутулиду; Мән уни
Бабилға апиримән һәмдә шу йәрдә Маңа қилған мутләқ вапасизлиғи үчүн униң үстигә
һөкүм чиқирип җазалаймән. [21] Униң билән биллә барлиқ қачқанлар, барлиқ қошунли-
ри қилич билән җиқилиду; булардин қалғанлар һәр бир шамалға тарқитилиду; шуниң
билән силәр Мәнки Пәрвәрдигарниң сөз қилғанлиғини тонуп йетисиләр».

Кедир дәриғи тоғрилиқ башқа бир тәмсил

[22] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мәнму егиз кедирниң учидин бих елип тикимән;
униң япяш шахчилириниң учидин юмран бирисини үзүп, егиз һәйвәтлик тағ үстигә
тикимән; [23] Исраил егизлигидики таққа Мән уни тикимән; у убдан шахлап, мевә берип,
есил кедир дәриғи болиду; униң астиға һәр қандақ учар-қанатлар қониду; униң шахли-
риниң сайисида улар қонуп туриду; [24] шуниң билән даладики барлиқ дәрәқләр били-
дуки, Мәнки Пәрвәрдигар егиз дәрәқни пәс қилдим, пәс дәрәқни егиз қилдим, йешил
дәрәқни қағҗираттим, қақшал дәрәқни көкәртип барақсан қилдим; Мәнки Пәрвәрдигар
мундақ сөз қилдим вә шуни ада қилимән».

17:15 **«Бирақ у Зәдәкия Мисир бизгә атлар һәм чоң қошунни тәминлисун дәп әлчилирини шу йәргә әвәтип, униңға Небоқаднәсарға асийлиқ қилди»** — бу айәттә интайин муһим сөз бар. Небоқаднәсар өзи бутпәрәс «капир», еди. Бирақ еник туридуки, Худаға ишәнгән, ишәнмигән болсун, Өз хәлқидин бириси башқа бириси билән әһдә яки тохтам қилған болса, Худа мошундақ әһдини Өзиниңки дәп қарайду; һәр қандақ етиқатчи башқа бир етиқатчи билән яки капир билән әһдә түзсә, вә әһдисини бузса, Худаниң Өзигә қарши чиққан болиду. 19-20-айәтни көрүң.
17:15 Йәр. 37:5
17:17 **«Болидиған җәңдә, улар келип нурғун кишиләрни қириш үчүн сепилға чиқидиған дөңлүкләрни селип,...»** — «улар» мошу йәрдә Бабиллиқларни көрситиду. **«Пирәвн күчлүк қошун һәм нурғунлиған әскәрләрни башлап кәлсиму, униң үчүн һеч немә қилип берәлмәйду»** — дәрвәқә Пирәвнниң ярдими йоққа чиқти («Йәр.» 37-бап, 5-, 21-айәтни вә 32-бап, 1-2-айәтни селиштуруп көрүң).
17:17 2Пад. 25:1; Йәш. 29:3; Әз. 4:2
17:19 **«бәрһәқ, у кәмситкән қәсимим һәмдә бузған әһдәмни болса, буларни өз бешиға кийгүзимән»** — йәнә диққәт қилишқа әрзийдуки, Небоқаднәсар Зәдәкияға ичкүзгән қәсәм вә униң билән түзгән әһдини Худа «Мениң қәсимим», «Мениң әһдәм» дәйду.
17:20 Йәр. 4:12; 25:31; Әз. 12:13; 32:3
17:21 Әз. 5:10, 12; 12:14; 16:40
17:24 **«... Мәнки Пәрвәрдигар егиз дәрәқни пәс қилдим, пәс дәрәқни егиз қилдим, йешил дәрәқни қағҗираттим, қақшал дәрәқни көкәртип барақсан қилдим»** — шүбһисизки, бу ахирқи тәмсил Қутқазғучи-Мәсиһ вә Униң сәлтәнитини көрситиду. Һәр бир Исраилий киши Мәсиһниң Давут падишаниң нәслидин чиққанлиғини биләтти.

Һәр бир адәмниң Худа алдида болған җавапкарлиғи

18 [1] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[2] «Исраил зимини тоғрилиқ силәр: «Атилар аччиқ-чүчүк үзүмләрни йесә, балиларниң чиши қерик сезилиду» дегән мошу мақални ишлитидиған кишиләр зади немә демәкчисиләр?
[3] Мән һаятим билән қәсәм қилимәнки, дәйду Рәб Пәрвәрдигар, силәр Исраил ичидә мошу мақални қайтидин ишләтмәйсиләр. [4] Мана, барлиқ җанлар Мениңкидур; атиниң җени Мениңкидәк, балиниң җениму Мениңкидур; гуна садир қилғучи җан егиси болса, у өлиду.

Үч мисал

[5] Бириси һәққаний болса, адиллиқ вә адаләт жүргүзидиған болса, [6] — у нә тағлар үстидә бутқа аталған таамни йемигән, нә Исраил җәмәтидики бутларға баш көтирип улардин тилимигән, нә хошнисиниң аялини һеч бузмиған, нә ай көргәндә аялға йеқин кәлмигән, [7] нә һеч биригә зулум-зумбулуқ ишләтмигән, бәлки қәриздардин капаләт алғанни қайтуридиған, булаңчилик қилмиған, өз ненини ач қалғанларға тәқсим қилип бәргән, йелиң-ялаңачқа кийим кийгүзгән; [8] пулни өсүмгә бәрмәйдиған, җазанә алмайдиған, бәлки қолини қәбиһликтин тартип, икки адәм арисида дурус һөкүм чиқиридиған; [9] Мениң бәлгүлимилиримдә маңидиған, башқиларға адил муамилә қилиш үчүн һөкүмлиримни тутидиған болса — мана мошу киши һәққаний, у җәзмән һаят болиду, дәйду Рәб Пәрвәрдигар.
[10] Әгәрдә өз пушти болған, зораванлиқ қилғучи, қан төккүчи болған, шундақ яманлиқларниң бирини өз қериндишиға қилған, һәмдә жуқурики яхшилиқниң һеч қайсисини қилмиған, бир оғли болса, — йәни тағлар үстидә бутқа аталған таамни йегән, хошнисиниң аялини бузған, [12] аҗиз-намратларға зулум-зумбулуқ ишләткән, булаңчилиқ қилған, қәриздардин капаләт алғанни қайтурмиған, бутларға баш көтирип улардин тилигән, жиркиничлик ишларни қилған, [13] пулни өсүмгә бәргән, җазанә алған бир оғли болса — әнди у һаят қаламду? У һаят қалмайду; у мошундақ жиркиничлик қилмишларни қилғини үчүн у җәзмән өлиду; униң өз қени өз беши үстигә чүшиду.
[14] Бирақ мана, мошу кишиму бир оғул тапса, у атисиниң садир қилған барлиқ гуналирини көргән болсиму, һәм көргини билән шундақ қилмиса [15] — йәни тағлар үстидә бутқа аталған таамни йемигән, Исраил җәмәтидики бутларға баш көтирип улардин тилимигән, хошнисиниң аялини бузмиған, [16] һеч биригә зулум-зумбулуқ ишләтмигән, қәриздардин капаләт елишни һеч өзигә тутмиған, булаңчилиқ қилмиған, өз ненини ач қалғанларға тәқсим қилип бәргән, йелиң-ялаңачқа кийим кийгүзгән, [17] өз қолини қәбиһликтин тартидиған, пулни өсүмгә бәрмигән, өсүм-җазанә алмиған, бәлки Мениң һөкүмлиримгә әмәл қилидиған, бәлгүлимилиримдә маңидиған болса — у өз атисиниң қәбиһлиги түпәйлидин өлмәйду, у җәзмән һаят болиду.

18:2 **«Атилар аччиқ-чүчүк үзүмләрни йесә, балиларниң чиши қерик сезилиду»** — демәк, ата-бовимиз яман иш қилған, бирақ биз униң яман нәтиҗилирини, Худаниң җазасини көримиз. Кейинки айәтләрни көрүң.
18:2 Йәр. 31:29
18:6 Лав. 18:19,20 ; Йәш. 57:7; 65:7
18:7 Мис. 22:21, 26; Лав. 19:13; 25:14; Қан. 15:7; 24:12; Йәш. 58:7; Мат. 25:3
18:8 Мис. 22:25; Лав. 25:35, 36
18:10 **«шундақ яманлиқларниң бирини өз қериндишиға қилған, һәмдә жуқурики яхшилиқниң һеч қайсисини қилмиған, бир оғли болса»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «мошундақ яманлиқларниң бирини өз қериндишиға қилған бир оғли бар болса, — (атиси улардин бирини һеч қилмиған болсиму), — »
18:16 **«һеч биригә зулум-зумбулуқ ишләтмигән, қәриздардин капаләт елишни һеч өзигә тутмиған»** — Муса пәйғәмбәргә чүширилгән қанун бойичә қәриздардин «капаләт алса» болатти (мәсилән, пулниң орниға кийим-кечәк, қурал-әсвап алса болатти), бирақ қәриздар униңға керәк болғанда, униңға қайтуруп туруши керәк еди («Мис.» 22:26, «Қан.» 24:6-17-айәтни көрүң).

18 Униң атиси болса, зулум-зумбулуқ ишләткән, өз қериндишиға булаңчилиқ қилған, өз
хәлқи арисида натоғра ишларни қилғанлиғи түпәйлидин, мана у өз қәбиһлиги ичидә
өлиду. 19 Силәр: «Немишкә оғул атисиниң қәбиһлигиниң жазасини көтәрмәйду?» дәп
сорайсиләр; бирақ оғул адиллиқ һәм адаләтни жүргүзгән, Мениң барлиқ бәлгүлими-
лиримни тутуп уларға әмәл қилған; у җәзмән һаят болиду; 20 гуна садир қилғучи җан
егиси өлиду. Оғул атисиниң қәбиһлигиниң жазасини көтәрмәйду, вә яки ата оғлиниң
қәбиһлигиниң жазасини көтәрмәйду; һәққаний кишиниң һәққанийлиғи өз үстидә
туриду, рәзил кишиниң рәзиллиги өз үстидә туриду; 21 вә рәзил киши барлиқ садир
қилған гуналиридин йенип товва қилип, Мениң барлиқ бәлгүлимилиримни тутуп,
адиллиқ һәм адаләтни жүргүзидиған болса, у җәзмән һаят болиду, у өлмәйду. 22 Униң
садир қилған барлиқ итаәтсизликлири униң һесавиға әсләнмәйду; у қилған һәққаний-
лиғи билән һаят болиду.
23 Мән рәзил адәмниң өлүмидин һозур аламдимән? — дәйду Рәб Пәрвәрдигар. Әксичә,
мәндики һозур униң өз йолидин йенип товва қилғанлилқидин әмәсму?
24 Һәққаний киши өз һәққанийлиғидин йенип, қәбиһлик қилған, рәзил адәмләрниң
жиркиничлик қилмишлири бойичә иш қилған болса, у һаят қаламду? Униң қилған
һәққанийлиқлиридин һеч қайсиси әсләнмәйду; өткүзгән асийлиғи, садир қилған гуна
ичидә, у өлиду.
25 Амма силәр: «Рәбниң йоли адил әмәс» дәйсиләр; әнди, и Исраил җәмәти, аңлаңлар;
Мениң йолум адил әмәсму? Силәрниң йоллириңлар адилсизлик әмәсму? 26 Һәққаний
киши һәққанийлиғидин йенип, қәбиһликни өткүзгән болса, у өлиду; өткүзгән қәбиһли-
ги билән у өлиду. 27 Һәм рәзил адәм өткүзгән рәзиллигидин йенип товва қилип, адил-
лиқ һәм адаләт жүргүзидиған болса, у өз җенини һаят сақлайду. 28 Чүнки у ойлинип,
барлиқ өткүзгән итаәтсизликлиридин янди; у җәзмән һаят болиду, у өлмәйду. 29 Лекин
Исраил җәмәти «Рәбниң йоли адил әмәс» дәйду; и Исраил җәмәти, Мениң йоллирим
адил әмәсму? Адил болмиғини силәрниң йоллириңлар әмәсму?
30 Шуңа Мән үстүңларға, йәни һәр бириңларни өз йоллириңлар бойичә һөкүм чиқирип
жазалаймән, и Исраил җәмәти, дәйду Рәб Пәрвәрдигар. Қайтип йенимға келиңлар, бар-
лиқ итаәтсизликлириңлардин йенип товва қилиңлар; шуниң билән қәбиһлик силәргә
қилтақ болмайду. 31 Өзәңлардин барлиқ өткүзгән итаәтсизликлириңларни ташли-
ветиңлар, өзәңларға йеңи қәлб вә йеңи роһни тикләңлар; немишкә өлмәкчисиләр, и
Исраил җәмәти? 32 Чүнки өлидиған кишиниң өлүмидин маңа һозур йоқтур, дәйду Рәб
Пәрвәрдигар; шуңа йолуңлардин йенип товва қилип һаят болуңлар!».

Исраил шаһзадилиригә бир мәрсийә

19 1 — «Әнди сән, Исраил шаһзадилиригә бир мәрсийини ағзиңға елип мундақ дәп
оқуғин: —
2 «Ширлар арисида анаң қандақ бир чиши шир еди!

18:19 Қан. 24:16; 2Пад. 14:6; 2Тар. 25:4
18:23 Әз. 33:11
18:25 Әз. 33:17,20
18:30 Мат. 3:2
18:31 **«Өзәңларға йеңи қәлб вә йеңи роһни тикләңлар»** — 11:19-айәтни көрүң. Бу «йеңи қәлб», «йеңи роһ» товва қилиш йолида Худадинла келиду.
18:31 Йәр. 32:39; Әз. 11:19; 36:26
18:32 **«өлидиған кишиниң өлүмидин маңа һозур йоқтур, дәйду Рәб Пәрвәрдигар»** — «қошумчә сөз»имиздә мошу муһим бап үстидә тохтилимиз.
18:32 Әз. 33:11

У яш ширлар арисида ятқан, у асланлирини беқип қувәтлиди.
3 У асланлиридин бирини чоң қилди, у яш шир болуп чиқти;
У овни тутуп житишни үгәнди;
У адәмләрниму йәветәтти.
4 Әлләр униңдин хәвәр аңлиди;
У уларниң ора тозиқида тутувелинди;
Улар униң бурниға илмәкни селип,
Мисир зиминиға епкәтти.
5 Чиш шир өзиниң арминини бекар күткинини,
Үмүтниң йоқалғанлиғини көрүп,
У башқа бир арслинини елип,
Уни беқип яш шир қилди;
6 У ширлар арисида уян-буян кәзди;
У яш шир болуп, овни тутуп житишни үгәнди;
У адәмләрниму йәветәтти.
7 У уларниң истиһкамлирини бузуп,
Уларниң шәһәрлирини харабә қиливәтти;
Зимин вә униң үстидики һәммиси униң һөкиригән авази билән дәккә-дүккигә чүшти.
8 Андин әлләр униң әтрапидики районлардин келип униңға қарши чиқти;
Улар униң үстигә торини йейип ташлиди;
У уларниң ора тозиқида тутувелинди.
9 Улар бурниға илмәк селип қәпәскә солиди;
Уни Бабилниң падишасиға апарди;
Улар уни торлириға еливалди;
Шуниң билән униң авази Исраил тағлирида қайтидин аңланмайду.
10 Сениң анаң үзүмзариңда бир үзүм тели еди;
У су бойида тикләнгән еди;
Суларниң моллуғидин,
У интайин мевилик, көп шахлик болди.
11 Униң күчлүк шахлири бар еди,
Һөкүм сүргүчиләрниң шаһанә һасилириға лайиқ еди;
Униң бойи булутлардинму егиз көккә тақашти,
У егизлиги вә шахлириниң нурғунлиғи билән көрүнәрлик еди;
12 Бирақ у қәһр билән жулунди,
У йәргә ташланди,
Шәриқ шамили мевисини қурутувәтти;
Униң күчлүк шахлири сундурулди, қағҗирап кәтти;
От уларни жутувалди.
13 Һазир у чөл-баяванда,
Чаңқақ, сусиз бир йәрдә тикилди;
14 Униң шахлириниң бирисидин от чиқип,
Униң бихлири һәм мевисини жутувалди;
Шуниң билән униңда һөкүмдарниң шаһанә һасиси болғидәк күчлүк шехи қалмиди.
Бу сөзләр мәрсийәдур, булар пәқәт мәрсийә үчүнла ишлитилиду».

19:4 2Пад. 23:33; Йәр. 22:11
19:9 2Тар. 36:6
19:14 **«Униң шахлириниң бирисидин от чиқип, униң бихлири һәм мевисини жутувалди...»** — бу «шах»

Исраилниң асийлиғиниң тарихи вә Худаниң униң келәчики тоғрилиқ плани
Ақсақаллар келип Әзакиялдин йол сорайду

20 [1] Йәттинчи жили, бәшинчи айниң онинчи күни шундақ болдики, Исраилниң
бәзи ақсақаллири Пәрвәрдигарни издәп униңдин сориғили мениң алдимға келип
олтарди.
[2] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[3] И инсан оғли, Исраилниң ақсақаллириға сөз қилип мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар
мундақ дәйду: — Силәр Мәндин сориғили кәлдиңлар? Өз һаятим билән қәсәм қилимән-
ки, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар — Мән силәрниң Мәндин соришиңларға йолға қоймай-
мән. [4] Әнди уларниң үстигә һөкүм чиқирамсән, и адәм балиси, һөкүм чиқирамсән?
Уларға ата-бовилириниң жиркиничлик қилмишлирини аян қилип уларға мундақ де-
гин: —
[5] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мән Исраилни таллиған күнидә, Яқуп җәмәтиниң
нәслигә қол көтирип қәсәм қилип, Мисир зиминида Өзәмни уларға аян қилғинимда,
йәни уларға қол көтирип қәсәм қилип уларға: «Мән Пәрвәрдигар сениң Худайиңдур-
мән» дегинимдә, [6] — шу күни Мән уларни Мисир зиминидин чиқирип улар үчүн алаһи-
дә издәп тапқан сүт һәм бал еқип туридиған, һәммә зимин арисидики әң гөзәл зимин-
ниң гүли болған зиминға киргүзүш үчүн, қол көтирип қәсәм қилдим; [7] Мән уларға: «Һәр
бириңлар өз көзүңлар алдидики нәпрәтлик нәрсиләрни ташливетиңлар, Мисирниң
бутлири билән өзәңларни булғимаңлар; Мән Пәрвәрдигар Худайиңлардурмән» — дедим.
[8] Лекин улар Маңа асийлиқ қилип Маңа қулақ селишни халимайтти; һеч қайсиси нә
өз көзи алдидики нәпрәтлик нәрсиләрни ташливәтмиди, нә Мисирниң бутлиридин һеч
айрилмиди. Андин Мән қәһримни Мисир зимини ичидә уларға төкүп, уларға қаратқан
аччиғимни басимән, дедим — [9] һалбуки, намимниң улар турған әлләр арисида булған-
маслиғи үчүн, Өз намим үчүн һәрикәт қилдим; чүнки Мән бу әлләрниң көз алдида
уларни Мисирдин чиқиришим билән Өзәмни аян қилған едим; [10] шуңа Мән уларни Ми-
сир зиминидин толуқ чиқирип, чөл-баяванға апардим. [11] Вә Мән бәлгүлимилиримни
берип, Өз һөкүмлиримни уларға аян қилдим — уларға әмәл қилидиған киши уларниң
сәвәвидин һаятқа еришиду.
[12] Өзәм һәм улар арисидики бешарәт болсун дәп, Мениң уларни пак-муқәддәс қилидиған
Пәрвәрдигар екәнлигимни билиши үчүн «шабат күн»лиримни уларға бәғишлидим; [13] ле-
кин Исраил җәмәти чөл-баяванда Маңа асийлиқ қилди; чүнки улар Мениң бәлгүлимили-
римдә маңмиди, Мениң һөкүмлиримни чәткә қақти әгәр адәмләр бу әмирләргә әмәл қилса,
у уларниң сәвәвидин һаятқа еришиду вә Мениң «шабат күн»лиримни қаттиқ булғиди; Мән
уларниң үстигә чөл-баяванда улар һалак қилинғичә қәһримни төкимән дедим — [14] һалбу-

---

(«шахлардин бириси») Зәкәрия падиша болуши мүмкин. Униң Худаға ишәнмәслиги һәм ахмақлиғи Исраилниң бешиға көп балаю-апәтләрни чүшәрди («2Пад.» 24:17тин-17:25-айәткичә көрүң).

20:4 Әз. 22:2; 23:36

20:5 Мис. 3:8; 4:31; 6:7

20:10 **«шуңа Мән уларни Мисир зиминидин толуқ чиқирип, чөл-баяванға апардим»** — Исраилниң Худадин гуманлинип, Униңға асийлиқ қилиши Мисирдин чиқиш җәриянидиму, улар техи Мисир территорийисидә болған чағдиму бар еди. Шу чағда Худа пәқәт Өз нами вә вәдиси үчүн бу «чиқириш» қутқузушини толуқ ада қилип, уларни деңиздин өткүзүп чөлгә апарди.

20:10 Мис. 13:18

20:11 Лав. 18:5; Қан. 30:15, 16, 19, 20; Рим. 10:5; Гал. 3:12

20:12 **«Мениң уларни пак-муқәддәс қилидиған Пәрвәрдигар екәнлигимни билиши үчүн «шабат күн»лиримни уларға бәғишлидим»** — «шабат күни» шәнбә күни болуп, Худа Йәһудийларға бәғишлиған дәм алидиған, Худани сеғинидиған күни.

20:12 Мис. 20:8; 31:13-17; 35:2

20:13 Мис. 16:28

ки, намимниң әлләр арисида булғанмаслиғи үчүн, Өз намим үчүн һәрикәт қилдим;
чүнки Мән бу әлләрниң көз алдида уларни Мисирдин қутқузуп чиқарғанмән.
[15] Мән йәнә чөл-баяванда уларға сүт һәм бал еқип туридиған, һәммә зиминниң гүли
болған зиминға киргүзмәймән дәп, қолумни көтирип қәсәм қилимән дедим [16] чүнки
уларниң қәлби бутлириға әгишип кәткәчкә, Мениң бәлгүлимилиримни чәткә қаққан,
Мениң һөкүмлиримдә маңмиған, Мениң «шабат күн»лиримни бузған; — [17] һалбуки,
көзүм уларға рәһим қилип уларни һалак қилмидим яки уларни чөл-баяванда түгәштүр-
мидим.
[18] Мән чөл-баяванда уларниң балилириға мундақ дедим: «Ата-бовилириңларниң бәлгү-
милиридә маңмаңлар, нә уларниң һөкүмлирини тутмаңлар нә бутлири билән өзәңлар-
ни булғимаңлар. [19] Мән Пәрвәрдигар Худайиңлардурмән; Мениң бәлгүлимилиримдә
меңип, Мениң һөкүмлиримни тутуп уларға әмәл қилиңлар; [20] Мениң «шабат күн»ли-
римни пак-муқәддәс дәп әтиварлаңлар; у силәрниң Мениң Пәрвәрдигар Худайиңлар
екәнлигимни билишиңлар үчүн Мән вә силәр оттуримиздики бир бешарәттур. [21] Лекин
балилириму Маңа асийлиқ қилди; улар нә Мениң бәлгүлимилиримдә маңмиған нә Ме-
ниң һөкүмлиримни тутмиған бириси уларға әмәл қилса, у улар билән һаятқа еришиду
улар Мениң «шабат күн»лиримни булғиған; шуңа Мән қәһримни улар үстигә төкүп
уларға қаратқан аччиғимни чүширип пиғандин чиқимән, дедим; [22] лекин жазадин қо-
лумни тартип, намимни әлләрниң көз алдида булғанмисун дәп Өз намим үчүн һәрикәт
қилдим; Мән бу әлләрниң көз алдида уларни Мисирдин қутқузуп чиқарғанмән.
[23] Чөл-баяванда Мән қолумни көтирип уларға силәрни әлләр арисиға тарқитимән, мәм-
ликәтләр ичигә таритимән дәп қәсәм қилимән, дедим; [24] чүнки улар Мениң һөкүмли-
римни ада қилмиған, бәлгүлимилиримни чәткә қаққан, Мениң «шабат күн»лиримни
бузған; улар көзлирини ата-бовилириниң бутлириға тикмәктә еди; [25] шуңа Мән уларға
яхши болмиған бәлгүлимиләрни, уларни һаятқа елип бармайдиған һөкүмләрни беғи-
шлидим; [26] вә уларни өз-өзидин сәскәндүрүп, Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп
йетиши үчүн, Мән уларни өз һәдийәлири арқилиқ булғидим, чүнки улар һәдийә сүпи-
тидә барлиқ тунҗа балилирини атап қоятти.
[27] Шуңа, и инсан оғли, Исраил җәмәтигә сөз қилип мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар
мундақ дәйду: — Ата-бовилириңлар шу иштиму Маңа күпүрлүк қилғанки, улар Маңа
вапасизлиқ қилған; [28] улар Мән Өз қолумни көтирип: «Мошу зиминни силәргә беримән»
дәп қәсәм қилған йәргә киргәндә, улар шу йәрдики удул кәлгән һәр бир жуқури дөң һәм
барақсан дәрәқни көрүпла шу җайларда улар қурбанлиқлирини қилип, Мени аччиқлан-
дуридиған һәдийәләрни қилатти; улар шу йәрдиму «хушпурақ һәдийә»лирини пури-
тип, «шарап һәдийә»лирини төкәтти; [29] шуниң билән Мән улардин: «Силәр чиқидиған
бу жуқури җай дегән немә?» дәп соридим; шуңа бүгүнгә қәдәр униң исми «Бамаһ»дур.

20:25 **««яхши болмиған бәлгүлимиләр» ... «һаятқа еришмәйдиған һөкүмләр»** — 26-айәттики изаһатни көрүң.
20:26 **««яхши болмиған бәлгүлимиләр» ... «һаятқа еришмәйдиған һөкүмләр» 25-айәт...»** — бу икки айәт (26-25) интайин муһим. «Яхши болмиған бәлгүлимиләр», «һаятқа еришмәйдиған һөкүмләр» дегәнләр әмәлийәттә бутпәрәслик диний қаидә-йосунлардин ибарәт. Худа уларниң Өзиниң адәмни һаятқа ериштүридиған әмир-пәрманлирини чәткә қекип, алдинип, интайин рәзил бутпәрәсликкә беғишлинишиға йол қойған: 31-айәтниму көрүң. Өз балилирини Худаға (яки бутларға, әлвәттә) атап қурбанлиқ қилиш Тәвратта қәтъий мәнъий қилинған. «Кан.», 12:29-31-айәтни көрүң.
20:26 Әз. 16:21
20:28 **«улар шу йәрдики удул кәлгән һәр бир жуқури дөң һәм барақсан дәрәқни көрүпла шу җайларда улар қурбанлиқлирини қилип, Мени аччиқландуридиған һәдийәләрни қилатти»** — Худа Муса пәйғәмбәр арқилиқ «Силәр **Мән** бекиткән җайда қурбанлиқ қилиңлар» дегән («Кан.» 12-бап). Хәқләрниң өз бешимчилиқ қилип «жуқури җай»ларда қурбанлиқ қилишлири бәрибир бутпәрәсликкә айлинип кетәтти.
20:29 **«шуңа бүгүнгә қәдәр униң исми «Бамаһ»дур»** — «Бамаһ» дегәнниң мәнаси «жуқури җай». Бәлким шу чағда униң башқа бир һәҗвий, кинайилик мәнасиму бар еди; бирақ бүгүн биз уни билмәймиз.

[30] Шуңа Исраил җәмәтигә мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Силәр
ата-бовилириңларниң йолида өзлириңларниму булғимақчимусиләр? Уларниң нәпрәт-
лик қилмишлириға әгишип бузуқлуқ қилмақчимусиләр? [31] Әнди силәр һәдийәли-
риңларни сунуп, өз оғуллириңларни оттин өткүзгәндә, силәр йәнила бүгүнгә қәдәр
өзәңларни барлиқ бутлириңлар билән булғаватисиләр; әнди Мән силәрниң Мени издәп
соришиңларға йол қоямдимән, и Исраил җәмәти?! Мән һаятим билән қәсәм қилимәнки,
— дәйду Рәб Пәрвәрдигар, — Мән силәрниң Мени издәп соришиңларға йол қоймаймән!
[32] Шуниңдәк силәрниң көңлүңлардики «Биз ят әлләрдәк, башқа жутлардики җәмәт-
ләрдәк яғач һәм таш мәбудларға чоқунимиз» дегән коюңлар әмәлгә ашурулмайду!
[33] Мән һаятим билән қәсәм қилимәнки, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар, Мән бәрһәқ күчлүк
қол, узартқан билигим һәм төкүп яғдурған қәһрим билән үстүңлардин һөкүмранлиқ
қилимән. [34] Мән күчлүк қол, узартқан билигим һәм төкүп яғдурулған қәһр билән силәр-
ни әллардин чиқирип епкелимән, тарқитилған мәмликәтләрдин силәрни жиғимән;
[35] силәрни әлләргә тәвә болған чөл-баяванға киргүзүп, шу йәрдә үстүңлардин йүз ту-
ранә һөкүм чиқирип җазалаймән; [36] ата-бовилириңларниң үстидин Мисир зимини-
дики чөл-баяванға һөкүм чиқирип җазалиғинимдәк, силәрниң үстүңлардин йүз туранә
һөкүм чиқирип җазалаймән, дәйду Рәб Пәрвәрдигар. [37] Мән силәрни һаса астидин өт-
күзүп, әһдиниң риштисигә бағландуримән. [38] Мән араңлардин Маңа вапасизлиқ қилған
асийларни шаллап чиқиримән; уларни туруватқан җайлардин чиқиримән, бирақ улар
Исраил зиминиға кирмәйду; шуниң билән силәр Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йе-
тисиләр.
[39] — Әнди силәр болсаңлар, и Исраил җәмәти, Рәб Пәрвәрдигар силәргә мундақ дәйду:
— Маңа қулақ салмаймиз десәңлар, бериверіңлар, һәр бириңлар өз бутлириңларға
чоқуниверіңлар! Бирақ силәр йәнә һәдийәлириңлар һәм мәбудлириңлар билән Мениң
намимни иккинчи булғимайсиләр! [40] Чүнки Мениң муқәддәс теғимда, йәни Исраил-
ниң егизлигидики тағда, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар, — барлиқ Исраил җәмәти, уларниң
һәммиси Маңа зиминдә туруп хизмәт қилиду; Мән у йәрдә уларни қобул қилимән вә
у йәрдә Мән силәрдин «көтәрмә һәдийә»лириңларни, тунҗа һосул болған көктат-ме-
вилириңларни, шундақла барлиқ муқәддәс дәп айрип беғишлиған нәсрилириңларни
тәләп қилимән.
[41] Мән силәрни әлләр арисидин чиқирип, мәмликәтләрдин елип жиққинимда, есил
хушбуйдәк силәрни қобул қилимән; шуниң билән әлләрниң көз алдида араңларда Өзәм-
ниң пак-муқәддәс екәнлигимни көрситимән. [42] Ата-бовилириңларға қолумни көтирип:
«Мошу зиминни силәргә беримән» дәп қәсәм қилған Исраил зиминиға силәрни киргүз-
гинимдә, силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни билип йетисиләр. [43] Силәр у йәрдә өз
йоллириңларни вә өзәңларни булғиған барлиқ қилмишлириңларни әсләйсиләр; шуниң
билән өткүзгән рәзил ишлириңлар түпәйлидин силәр өз-өзәңларни көзгә илмайсиләр,
өз-өзәңлардин нәпрәтлинисиләр. [44] Мән рәзил йоллириңларға асасән әмәс, яки бузуқ
қилмишлириңларға асасән әмәс, бәлки Өз намим үчүн силәргә шәпқәтлик муамилә
қилғандин кейин, и Исраил җәмәти, силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни билип йе-
тисиләр, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

20:37 **«Мән силәрни һаса астидин өткүзүп, әһдиниң риштисигә бағландуримән»** — «һаса астидин өткүзүш» тоғрилиқ «Лав.» 27:32, «Йәр.» 33:13 көрүң. Қойлардин яманлирини шаллап чиқиш үчүн қойчи уларни бир-бирләп өз һасиси астидин өткүзүп тәкшүрәтти.
20:39 **«Бирақ силәр йәнә һәдийәлириңлар һәм мәбудлириңлар билән Мениң намимни иккинчи булғимайсиләр!»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Бирақ кейин, һәтта силәр Маңа қулақ салмиған болсаңларму, силәр йәнила һәдийәлириңлар һәм мәбудлириңлар билән Мениң намимни иккинчи булғимайсиләр!».

От вә қилич арқилиқ болған жаза

[45] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[46] И инсан оғли, йүзүңни Теман шәһиригә қаритип, җәнуптикиләрни әйипләп, Нәгәв ор-
манлиқ даласини әйипләйдиған бешарәт берип, —
[47] Йәни Нәгәв орманлиқ даласиға мундақ дегин: — Пәрвәрдигарниң сөзини аңла; Рәб
Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мана, Мән саңа бир от яқимән; у сәндики һәммә йешил
дәрәқни һәмдә һәммә қақшал дәрәқни йәветиду; ялқунлуқ от һеч өчмәйду, җәнуптин
шималғичә пүткүл йәр йүзи униң билән көйүп кетиду; [48] барлиқ әт егилири Мәнки
Пәрвәрдигар уни яққанлиғимни көрүп йетиду; у һеч қачан өчүрүлмәйду!».
[49] Вә мән: — Аһ, Пәрвәрдигар! Улар мән тоғрилиқ: «У пәқәт тәмсилләрнила сөзләватиду»
дәйду! — дедим.

«Қилич» һәққидә

21 [1] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[2] И инсан оғли, йүзүңни Йерусалимға қаритип, «муқәддәс җайлар»ни әйипләп,
Исраил зиминини әйипләп бешарәт берип, [3] Йәни Исраил зиминиға мундақ дегин: —
Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мана, Мән саңа қаршидурмән; қиличимни ғилаптин суғу-
руп, сәндин һәм һәққанийлар һәм рәзилләрни үзүп ташлаймән.
[4] Мән сәндин һәм һәққанийлар һәм рәзилләрни үзүп ташлимақчи болғиним үчүн, қи-
личим барлиқ әт егилири, йәни җәнуптин шималғичә болған һәммәйлән билән қарши-
лишишға ғилаптин чиқиду; [5] шуниң билән барлиқ әт егилири Мәнки Пәрвәрдигарниң
Өз қиличимни ғилаптин суғурғанлиғимни тонуп йетиду; қилич ғилапқа қайтидин йе-
нип кирмәйду.
[6] Әнди уһ тартқин, и инсан оғли; ич-бағриң ечишқидәк дәрд-әләм билән уларниң көз
алдида уһ-зар қил. [7] Вә шундақ болидуки, улар сәндин: «Немишкә уһ тартисән?» дәп со-
риғанда, сән уларға: «Болған шум хәвәр түпәйлидин! Мана, у келиду! Барлиқ җүрәкләр
ерип, барлиқ қоллар бошап кетиду, барлиқ роһлар зәиплишип, барлиқ тизлар сүйдүк
билән чилиқ-чилиқ һөл болуп кетиду; мана у келиватиду! У йетип кәлди! — дәйду Рәб
Пәрвәрдигар» — дегин.
[8] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[9] И инсан оғли, бешарәт берип мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана,
бир қилич, бир қилич, бисланған, пақиритилған! [10] У зор қирғинчилиқ үчүн бисланған,
уни ялтирашқа пақиратқан; Өз оғлумниң шаһанә һасиси һәр қандақ аддий таяқни кәм-
ситкәнлиги түпәйлидин, хошал болуп кетишимизгә тоғра келәмду?
[11] У қилични пақиритилишқа, қол билән тутушқа бекиткән;
Қилич биләнгән, пақиритилған,
Қәтл қилғучиниң қолиға тутқузушқа тәйярланғандур!

20:46 **«Теман шәһири»** — Исраилниң шәрқий җәнубий чегарасиға тутишиду, «Нәгәв» Исраилниң җәнубий тәрипини көрситиду.
20:47 **«... пүткүл йәр йүзи униң билән көйүп кетиду»** — яки «... һәр адәмниң йүзи униң билән көйүп кетиду».
20:47 Луқа 23:31
21:7 **«барлиқ тизлар сүйдүк билән чилиқ-чилиқ һөл болуп кетиду»** — демәк, қорқунучтин шундақ болиду. Башқа бирхил тәрҗимиси «барлиқ тизлар судәк аҗиз болуп кетиду».
21:7 Йәр. 6:24; 49:23; Әз. 4:17; 7:17
21:10 **«У зор қирғинчилиқ үчүн бисланған, ... Өз оғлумниң шаһанә һасиси һәр қандақ сддий таяқни кәмситкәнлиги түпәйлидин, хошал болуп кетишимизгә тоғра келәмду?»** — оқурмәнләр көп хил тәрҗимилири билән учришиши мүмкин. Бу җүмлиниң әйни текстини чүшиниш тәс. «Өз оғлум» мошу йәрдә бәлким Йәһуда яки Йәһуданиң падишаси Зәдәкия болуши мүмкин. Зәдәкия өзини «йеңилмәс» дәп һесаплиғини билән, униң Худа мәхсус тәйярлиған қилични «бир тал яғач таяқ»тәк асанла бир тәрәп қилиши һәргиз мүмкин әмәс.

[12] Налə-пəряд көтирип пиған чəккин, и инсан оғли,
Чүнки қилич Мениң хəлқимгə қарши чиққан;
У Исраилниң барлиқ шаһзадилиригə қарши чиққан;
Улар Өз хəлқим билəн тəң қиличқа тапшурулған;
Шуңа янпишиңға қаттиқ уруп қойғин!
[13] Чүнки синақ кəлди; əнди бу «шаһанə һаса » башқа яғачларни кəмситкини билəн, у
бəрибир түгишиду əмəсму?! — дəйду Рəб Пəрвəрдигар.
[14] — Əнди сəн, и инсан оғли, бешарəт бəргин, чавак чалғин! Қилич икки қетим, үч қетим
уруп қирсун! У қирғучи қилич, уларни һəр тəрəптин қоршивалған зор қəтл қилғучи қи-
личтур!
[15] Уларниң жүрəклирини ерисун дəп, улардин нурғунлири путлишип кəтсун дəп, Мəн
уларниң барлиқ дəрвазилириға тəһдид салғучи қилични қаритип қойдум. Вай! У чақ-
мақтəк пақиритилған, у қиришқа суғурулған; [16] и қилич, оң тəрəпкə өткүр бол! Сол
тəрəпкə бурулуп чап! Бисиңни қəйəргə қаратқан болса шу йəргə чап! [17] Мəнки Пəрвəр-
дигар Өз қолум билəн чавак чалимəн, Өз қəһримни төкүп пиғандин чиқимəн; Мəнки
Пəрвəрдигар шундақ сөз қилдим.

Худаниң Бабилниң падишасини Йерусалимға һуҗум қилишқа қаритип қойидиғанлиғи

[18] Вə Пəрвəрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[19] Сəн и инсан оғли, Бабил падишасиниң қиличиниң меңишиға тəйярланған икки йол-
ни бекитип қойғин; иккилиси бир зиминдин чиқидиған болсун; Йерусалим шəһиригə
маңидиған йолниң бешида бир йол бəлгүсини тиклəп қойғин; [20] йəни қиличниң йетип
келиши үчүн Аммонийларниң Раббаһ шəһиригə бир йол һəмдə Йəһудаға, йəни истиһка-
ми мəстəһкəм Йерусалим шəһиригə йəнə бир йолни бекитип қойғин; [21] чүнки Бабилниң
падишаси һəдə йолда, йəни икки йолниң бешида пал ачқузиду; у оқларни силкийду,
«көчмə мəбудлар»дин сорайду, җигəрни тəкшүриду.
[22] Əнди сепилни бөскүчи базғанларни тиклəшни, қан төкүшкə пəрман қилишни, җəң
елан қилип товлашни, дəрвазиларға урулғучи базғанларни тиклəшни, сепилға чиқи-
диған дөңлүклəрни ясашни, потəйлəрни қурушни, Йерусалимни муһасиригə елишни
көрситидиған пал униң оң қолиға чүшиду; [23] гəрчə бу пал уларға ялған көрүнгини
билəн, улар ичкəн қəсəмлəр түпəйлидин, Йəһудадикилəрни чаңгилиға алсун дəп пади-
ша уларниң қəбиһлигини есигə кəлтүриду.

21:12 **«шуңа янпишиңға қаттиқ уруп қойғин!»** — «янпашқа уруш» қаттиқ дəрд-əлəмниң ипадиси еди.
21:12 Əз. 6:11; 7:27
21:13 Йəш. 1:5; Йəр. 6:28-30
21:14 **«бешарəт бəргин, чавак чалғин!»** — «чавак челиш» бəлким пəйғəмбəрниң Худаға вəкил болуп, Худаниң бу ишларни тоғра дегəнлигини ипадилиши еди.
21:15 **«уларниң жүрəклирини ерисун дəп, ... Мəн уларниң барлиқ дəрвазилириға тəһдид салғучи қилични қаритип қойдум. Вай! У чақмақтəк пақиритилған, у қиришқа суғурулған»** — оқурмəнлəр башқа нəччə хил тəрҗимилири билəн учришиши мүмкин. Ибраний тилида бу айəттики бəзи сөзниң мəнасини пəқəт пəрəз қилишқила болиду.
21:15 Əз. 21:32
21:21 **«көчмə мəбудлар»** — ибраний тилида «тəрафим»; кичик, қол билəн көтəргили болған «қолайлиқ бутлар». **«җигəрни тəкшүрүш»** — кона замандики палчилиқниң бир усули еди. Билишимизчə улар бир һайванни союп, андин үчəй-қарни қатарлиқларни тəкшүрүп, көргəн аламəтлəр бойичə бир қарарға келəтти.
21:22 Əз. 4:2; 17:17
21:23 **«гəрчə бу пал уларға ялған көрүнгини билəн, ... Йəһудадикилəрни чаңгилиға алсун дəп падиша уларниң қəбиһлигини есигə кəлтүриду»** — пүтүн бу айəтниң əйни текстни чүшиниш тəс. «Ичкəн қəсəмлəр» бəлким Зəдəкия Небоқаднəсарға ичкəн қəсəмлəрни көрситиду. Небоқаднəсарниң мəслиһəтчилири бу пални ялған дəп қариғини билəн, Худа Йерусалимни җазалансун (Небоқаднəсарниң чаңгилиға чүшсун) дəп қəтъий бекиткəн болғачқа, Небоқаднəсар бəрибир Раббаһ шəһиригə əмəс, бəлки Йерусалимниң асийлиғини есигə кəлтүрүп униңға һуҗум қилишни қарар қилиду.

[24] — Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: Силәрниң асийлиғиңлар ашкарилинип, бар-
лиқ қилмишлириңларда гуналириңлар көрүнгәчкә, қәбиһлигиңларни әскә кәлтүр-
гиниңлар түпәйлидин — йәни өзәңлар паш қилинип әскә елинғиниңлар түпәйлидин,
силәр қолға елинисиләр. [25] Әнди сән, и Исраилниң мунапиқ һәм рәзил шаһзадиси, қә-
биһлигиңниң җазалиниш вақти-саити тошқинида, көридиған күниң келиду!
[26] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Сәллини униңдин еливәт, тажни еливәт; ишлар өз
петида туривәрмәйду; пәс турғанни егиз қил, егиз турғанни пәс қил; [27] униң тәхтини
өрүвәт, өрүвәт, өрүвәт! Униң һоқуқиниң Егиси кәлмигичә, у йәнә мәвҗут болмайду;
Мән уни Униңға тәғдим қилимән.

Аммон хәлқи тоғрилиқ бешарәт

[28] Әнди и инсан оғли, бешарәт берип мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар Аммонийлар
вә уларниң мазақлири тоғрисида мундақ дәйду: «Бир қилич, бир қилич қәтл қилишқа
суғурулған; у адәмни йәветишкә, чақмақтәк ялтирашқа пақиритилған!» — дегин!
[29] Чүнки палчилар сән қилич тоғруңда қуруқ аламәт көрүнүшләрни көрүп, сән үчүн
ялғандин бир пал салиду; рәзилләрниң көридиған күни кәлгәндә, қәбиһликниң җаза-
линиш вақти-саити тошқанда, булар сени шу қирилған рәзилләрниң боюнлири үстигә
қошуп ятқузиду!
[30] Бу қилични өз ғилапиға қайтуруп сал!
Мән сениң үстүңгә өзәң яритилған җайда, йәни сән төрүлгән җайда һөкүм чиқирип җа-
залаймән.
[31] Шуниң билән Мән үстүңгә қәһримни төкүп яғдуруп,
Ғәзивимниң оти қилип пүвләймән;
Мән сени қатиллиққа маһир явуз адәмләрниң қолиға тапшуруп беримән;
[32] Сән отқа йеқилғу болисән;
Сениң қениң өз зиминиңдә төкүлиду;
Сән қайтидин әсләнмәйсән;
Чүнки Мәнки Пәрвәрдигар сөз қилған.

Йерусалим тоғрилиқ үч бешарәт
Биринчи: — қанлиқ шәһәр

22 [1] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[2] Әнди сән, и инсан оғли, қанлиқ шәһәр үстигә һөкүм чиқармамсән? Һөкүм чиқар-
мамсән? Әнди униң жиркиничлик қилмишлирини йүзигә селип мундақ дегин: —
[3] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Өз җаза күниниң келиши үчүн өз ичидә қан төккүчи
шәһәр, өзини булғаш үчүн өзигә мәбудларни ясиған шәһәр —
[4] Сән төккән қан түпәйлидин гунакар болдуң, ясиған мәбудлар түпәйлидин өзәңни

21:25 **«и Исраилниң мунапиқ һәм рәзил шаһзадиси»** — «рәзил шаһзадә» Зәдәкия падишани көрситиду. Әзакиял пәйғәмбәр уни «падиша» дегүси кәлмәйду. **«қәбиһлигиңниң җазалиниш вақти-саити тошқинида, көридиған күниң келиду!»** — ибраний тилида «қәбиһлигиңниң җазалиниш вақти-саити тошқинида, көридиған күниң кәлди!» дейилиду. Демәк, көридиған күниниң йеқин кәлгәнлигини тәкитиләйду.

21:27 **«Униң һоқуқиниң егиси кәлмигичә, у йәнә мәвҗут болмайду; мән уни униңға тәғдим қилимән»** — бу айәтниң мәнаси, Зәдәкиядин кейин, Давут падишаниң әвлади, Исраил һәм аләмниң тегишлик падишаси Қутқазғучи-Мәсиһ кәлгичә Исраилниң тәхтигә өз хәлқидин болған һеч ким падиша болуп олтармайду. «Яр.» 49:10-тики бешарәтниму көрүң.

21:28 **«Бир қилич, бир қилич қәтл қилишқа суғурулған; у адәмни йәветишкә, чақмақтәк ялтирашқа пақиритилған!»** — Аммонийлар өзлириниң мошу қиличини Исраилларни союш үчүн суғурған (кейинки айәтләтни көрүң). Бирақ ахирида у өзлириниң бешиға чүшиду.

22:2 Әз. 20:4; 23:36

булғидиң; сән өз җаза күнлириңни йеқинлаштурдуң, жиллириңни тоштурдуң; шуңа
Мән сени әлләргә рәсва, барлиқ мәмликәтләргә мазақниң объекти қилдим. [5] Саңа
йеқиндикиләр һәмдә сәндин жирақтикиләр сени мазақ қилиду, и қия-чияға толған бәт-
намлиқ шәһәр!
[6] Исраилниң шаһзадилири, һәр бириниң һоқуқидин пайдилинип ичиңдә қандақ қан
төккәнлигигә қара! [7] Сениң ичиңдә улар ата-анисини көзгә илмиған; араңларда муса-
пирларға зулум-зумбулуқ қилған, житим-йесирләр һәм тул хотунларға увал қилған;
[8] Мениң пак-муқәддәс нәрсилиримни сән кәмситкән, Мениң «шабат күн»лиримни
булғап бузғансән; [9] сениң ичиңдә қанға тәшна төһмәтхор адәмләр болған; улар тағлар
үстидә бутпәрәслик ешини йегән; сениң ичиңдә улар бузуқлуқ пәсәндилик қилған;
[10] сәндә өз атисиниң номусиға тәккәнләр бар; ай көргән қиз-аялларни аяқ асти қилған-
ларму бар.
[11] Бириси хошнисиниң аяли билән жиркиничлик бузуқлуқ қилған; йәнә бириси өз ке-
линини бузуп шәһванийәт қилған; сәндә болған йәнә бириси өз сиңлисиға, йәнә ати-
синиң қизиға басқунчилиқ қилған. [12] Улар қан төкүш үчүн араңда «соғатлар»ни қобул
қилған; сән өсүм-җазанә алған; сән өз хошнилириңдин һарамни мәҗбурий жулувелип,
Мени унтуғансән — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.
[13] Вә мана, Мән һарамни мәҗбурий жулувелишиңға вә сән өз араңда төккән қанларға
қарап қолумни-қолумға урдум!
[14] Мән сени бир тәрәп қилидиған күнләрдиму жүригиң йәнила тоқ, қоллириң чиң ту-
риверәмду? Мәнки Пәрвәрдигар сөз қилдим, Өзәм уни ада қилимән. [15] Мән сени әлләр
арисиға тарқитимән, мәмликәтләр ичигә таритимән, оттураңда болған пәсәндилигиңгә
хатимә беримән. [16] Әнди сән өзәң арқилиқ әлләрниң көз алдида булғинисән, андин Ме-
ниң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисән.

Иккинчи бешарәт: — Тавлашниң нәтиҗиси — һеч немә қалмайду!

[17] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[18] И инсан оғли, Исраил җамәти Маңа худди дашқал болуп чиқти; уларниң һәмми-
си хумданда қалған мис, қәләй, төмүр вә қоғушунлардур; улар күмүчниң поқи болуп
чиқти.
[19] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Һәммиңлар дашқал болуп чиққачқа, мана
әнди Мән силәрни Йерусалим оттурисиға жиғимән; [20] кишиләр үстигә от пүвләп, уларни
еритип тавлаш үчүн күмүч, мис, төмүр, қоғушун вә қәләйни хумдан ичигә жиққандәк,
Мән ғәзивим вә қәһрим билән силәрни жиғип шәһәр ичигә селип силәрни еритимән.
[21] Шундақ, Мән силәрни жиғип, ғәзивимниң отини үстүңларға пүвләймән, силәр униң

22:4 2Пад. 21:16; Әз. 5:14; 20:30,31
22:9 Әз. 18:6,11
22:10 **«атисиниң номусиға тәккәнләр»** — ибраний тилида буниң икки мәнасиниң мүмкинчилиги бар: (1) өз атисиға басқунчилиқ қилған; (2) атисиниң аяли (өз аниси яки өгәй аниси)ға басқунчилиқ қилған. Бизниңчә мошу йәрдә (2) тоғридур.
22:10 Лав. 18:8,19; Әз. 18:6
22:11 Лав. 18:15, 20; Йәр. 5:8
22:13 **«сән өз араңда төккән қанларға қарап қолумни-қолумға урдум»** — «қол-қолға уруш» қаттиқ әпсуслинарлиқ, пиғанни билдүриду.
22:13 Әз. 21:22
22:14 Әз. 17:24
22:15 Әз. 12:14, 15
22:16 **«Әнди сән өзәң арқилиқ әлләрниң көз алдида булғинисән, андин Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисән»** — оқурмәнләр башқа хил тәрҗимиләрни учритиши мүмкин. Айәтниң әйни текстини чүшиниш сәл тәс.
22:18 Йәш. 1:22

оттурисида ерип кетисиләр; [22] күмүч хумданда еритилгәндәк, силәр шәһәр оттурисида
еритилисиләр; вә силәр Мәнки Пәрвәрдигарниң Өз қәһримни үстүңларға төккәнлигим-
ни тонуп йетисиләр.

Үчинчи бешарәт: — Исраилниң пүтүн җәмийити бузулди!

[23] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[24] И инсан оғли, шәһәргә мундақ дегин: — Ғәзәп чүшкән күндә сән пакландурулмиған,
ямғур чүшмигән бир заминсән. [25] Өз олҗисини титма қилидиған, һөкирәйдиған
ширдәк уларниң пәйғәмбәрлири униңда сүйқәст ишлитиду; улар җанларни йәветиду;
ғәзниләрни, қиммәтлик нәрсилирини буливалиду; улар униң оттурисидики тул хотун-
ларни көпәйтмәктә.
[26] Униң каһинлири Тәврат-қанунумни бузуп ташлап, пак-муқәддәс нәрсилиримни
булғиған; улар пак-муқәддәс билән аддий нәрсиләрни пәриқ қилмайду; улар «шабат
күн»лиримгә көзини жумуп җүриду; шуниң билән улар арисида Маңа бәтнам чаплини-
ду. [27] Униң ичидики шаһзадиләр худди олҗисини титма қилидиған бөриләрдәк; улар
қан төкүшиду, җанларни набут қилишиду, һарам мәнпәәтни булишиду. [28] Униң пәйғәм-
бәрлири уларниң қилмишлирини «һак сугақ» билән ақартқан, «Рәб Пәрвәрдигар мун-
дақ дәйду!» дәп сахта көрүнүшләрни көрүвелип, пал селип ялғанчилиқ йәткүзиду; ле-
кин Пәрвәрдигар уларға сөз қилған әмәс. [29] Заминдики аддий пухраларму җәбир-зулум
қилишип, булаң-талаң қилиду; улар аҗиз-намратларни бозәк қилип, мусапирларға зу-
лум селип увал қилиду. [30] Мән улар арисидин тамни қайтидин яситип беридиған, Мени
уларниң заминини вәйран қилишимдин яндуридиған, униң йериқини әткидәк, Мениң
алдимда туридиған аричи бир әзимәтни издәп кәлдим; бирақ һеч бирни тапалмидим.
[31] Шуңа Мән қәһримни үстигә төкимән; ғәзивимниң оти билән Мән уларни һалак қи-
лимән; Мән уларниң йоллирини өз бешиға қайтуримән, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Оһолаһ һәм Оһолибаһ — икки аял тоғрилиқ болған тәмсил

23 [1] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[2] И инсан оғли, бир анидин туғулған икки аял бар екән; [3] улар Мисир заминидә
паһишилик қилған; улар яшлиқта паһишилик қилған; шу йәрдә уларниң көксилири
миҗиқлинип, қизлиқ әмчәк топчилири силанған. [4] Уларниң исимлири болса, чоңиниң
Оһолаһ, кичигиниң Оһолибаһ еди; улар Мениңки еди; улар оғул-қизларни туққан. Сама-
рийә болса Оһолаһ, Йерусалим Оһолибаһдур.
[5] Оһолаһ Мениңки болған тәғдирдиму йәнә бузуқлуқ қилған — у ашиқлириға, йәни
хошнилири болған Асурийләргә пәс арзу-һәвәсләрдә болған; [6] көк кийим кийгән, әмәл-
дар-һөкүмдарлар, һәммиси келишкән жигитләр, атқа мингән чәвәндазлар еди. [7] У өз
бузуқлуғини уларниң үстигә беғишлиған; уларниң һәммиси Асурийәниң есилзадили-

---

22:24 **«Ғәзәп чүшкән күндә сән пакландурулмиған, ямғур чүшмигән бир заминсән»** — Худаниң ғәзиви түпәйлидин, уларда бәлким бир қурғақчилиқ болған еди. «Қан.» 28-бапни көрүң.
22:25 Мат. 23:14
22:26 Лав. 10:10; Әз. 44:23
22:27 Мик. 3:11; Зәф. 3:3
22:28 Әз. 13:7, 9, 10; 21:29; 22:12
22:30 Зәб. 105:23
22:31 Әз. 9:10; 11:21; 16:43
23:3 Әз. 20:8
23:4 **«Уларниң исимлири болса, чоңиниң Оһолаһ, кичигиниң Оһолибаһ еди; улар Мениңки еди»** — демәк, Оһолаһ Исраилниң шималий падишалиғини, Оһолибаһ Йәһудани көрситиду. «Оһолаһ» — «униң чедири», «Оһолибаһ» — «мениң чедирим униңдидур» дегән мәналарда.

ри еди; өз арзу-һәвәслирини барлиқ қозғатқанлар билән вә уларниң барлиқ мәбудлири
билән у өзини булғиған. [8] У йәнила Мисирда болған паһишиликлиридин ваз кәчмиди;
чүнки униң яшлиғида әшу йәрдикиләр униң билән биллә ятти, қизлиқ көксилирини си-
лап, өз бузуқлуқлирини униң үстигә төкти. [9] Шуңа Мән уни өз ашнилириниң, йәни униң
арзу-һәвәслирини қозғатқан Асурийләрниң қолиға тапшурдум; [10] улар униң номусини
ашкарилап, униң оғул-қизлирини елип кетип, уни қиличлап өлтүрүвәтти; у аяллар ари-
сида яман атаққа қалди; униң үстигә һөкүм чиқирилип жазаланди.

Оһолибаһ

[11] Униң сиңлиси Оһолибаһ буни көрүп турупму, арзу-һәвәслиридә һәдисидин техиму
бузуқ, паһишиликлири һәдисиниңкидин көп болуп кәтти. [12] У өз хошнилири болған
Асурийләргә пәс арзу-һәвәсләрни қозғатқан; улар әмәлдар-һөкүмдарлар, һәшәмәтлик
савут, формиларни кийгән, атқа мингән чәвәндазлар, уларниң һәммиси келишкән
жигитләр еди. [13] Мән униң булғинип кәткәнлигини көрдум; улар иккилиси бир йол-
луқ еди.
[14] У униң паһишиликлирини ашурди; чүнки у тамда пәрәң билән сүрәтләнгән адәм-
ләрни, йәни Калдийләрниң рәсимлирини көрди; [15] уларниң бәллири потилар билән
оралған, бешиға қуйруқлуқ сәлләләр кийилгән; уларниң һәммиси ләшкәр бешидәк,
йәни туғулған жути Калдийәдики Бабиллиқларниң қияпитидә еди. [16] У шуан уларға
қарап уларниң шәһваний һәвсини қозғиған, шуниң билән уларни издәп Калдийәгә әл-
чиләрни әвәткән.
[17] Шуниң билән Бабиллиқлар униңға, йәни униң ашнилиқ орун-көрпилиригә йеқин
келип, уни өз зиналири билән булғиған; у өзини улар билән биллә булғиғандин кей-
ин улардин бизар болди. [18] У өз бузуқлуқлирини очуқ қилип, номусини ашкарилиши
билән, женим һәдисидин йиргәнгәндәк униңдинму йиргәнди. [19] Бирақ у йәнә өзиниң
яшлиқ күнлирини, йәни Мисир зиминида бузуқлуқ паһишилик қилған күнлирини
есигә кәлтүрүп өз бузуқлуқлирини техиму көпәйтти. [20] Униң әрлиги ешәк мәдәклири-
дәк, мәниси атларниңкидәк болған Бабилниң паһишиваз әркәклиригә қарап һәвәслири
қозғалди. [21] Сән яшлиғиңдики бузуқлуқлириңға, йәни яшлиғиңда Мисирлиқларниң әм-
чәклириңни силиғиниға йәнә тәшна болуп тәлмүрдуң.
[22] Шуңа, и Оһолибаһ, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар — Мана, Мән жениң һазир бизар болған
ашнилириңни өзәңгә қарши қозғитимән, уларни сән билән қаршилишишқа һәммә тәри-
пиңдин елип келимән; [23] Бабиллиқлар, барлиқ Калдийләр, Пекодлар, Шоалар, Коаллар
һәмдә Асурийләрниң һәммисини улар билән тәң қозғаймән; уларниң һәммиси келиш-
кән жигитләр, әмәлдар-һөкүмдарлар, улуқ бәгләр вә җанаблар, һәммиси атқа мингән
чәвәндазлардур; [24] улар қурал-ярақлар, җәң һарвулири, жүк һарвулири һәм зор бир топ
хәлиқләр билән саңа қарши чиқиду; улар өзлирини һәммә тәрипиңдә сипар-қалқанлар
вә дубулғаларни кийип саңа қарши сәпрас болиду; бешиңға чүшидиған тегишлик жаза-
ни уларға тапшуримән, улар өз һөкүмлири бойичә жазалайду.
[25] Мән муқәддәслигимдин чиққан ғәзәпни саңа қаритимән; шуниң билән улар қәһр
билән сени бир тәрәп қилиду. Улар сениң бурнуң вә қулақлириңни кесиветиду; сәндин

23:7 **«У өз бузуқлуғини уларниң үстигә беғишлиған; уларниң һәммиси Асурийәниң есилзадилири еди»** — яки «У өз бузуқлуғини уларниң үстигә беғишлиған; уларниң һәммисини Асурийәниң есилзадилириғә беғишлиған».
23:9 2Пад. 17; 18
23:12 2Пад. 16:7
23:16 **«У шуан уларға қарап уларниң шәһваний һәвсини қозғиған, шуниң билән уларни издәп Калдийәгә әлчиләрни әвәткән»** — бундақ баянлар бәлким Йәһуданиң падишалири Бабилдин ярдәм сориғанлиғини, Бабиллиқлар билән достлашмақчи болғанлиғини, шундақла уларниң бутпәрәслигини қобул қилғанлиғини көрситиду («2Пад.» 20:12-15, 21:1-9-айәтләрни көрүң).

ахирқи қалғанлар қиличлиниду; улар оғул-қизлириңни елип кетиду, сәндин йәнила
қалғанлар отта жутуветилиду. [26] Улар сәндин кийим-кечәклириңни еливелип, гөзәл
зибу-зиннәтлириңни булайду. [27] Шуниң билән Мән сәндә Мисир зиминида башланған
бузуқлуқлириңни вә паһишилиқлириңни тохтитимән; сән бу ишларға йәнә тәлмүр-
мәйсән, Мисирни қайта әслимәйсән.
[28] — Чүнки Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана, Мән сени өзәң нәпрәтләнгәнләрниң
қолиға, йәни жениң йиргәнгәнләрниң қолиға тапшуримән;[29-30] улар сени өчмәнлик
билән бир тәрәп қилип, барлиқ әҗирлириңни елип кетип, сени туғма-яланңач қалдуруп,
паһишилиқлириңниң номусини ашкарилайду. Сән әлләр билән паһишилик қилған-
лиғиң, уларниң мәбудлири билән өзәңни булғиғанлиғиң түпәйлидин, сениң бузуқлуқ-
лириң һәм паһишилиқлириң буларни бешиңға чүшәрди. [31] Һәдәңниң йолида өзәң
маңғансән; шуңа Мән униңдики қәдәһни сениң қолуңғиму тутқуздум.
[32] — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Һәдәңниң қәдәһини, чоңқур вә чоң бир қәдәһ-
ни сәнму ичисән; сән рәсва болуп мазақ қилинисән, чүнки униң һәҗими чоңдур; [33] сән
дәһшәтлик вә һалакәт қәдәһи, йәни һәдәң Самарийәниң қәдәһи билән мәслик һәм дәрд-
әләмгә толдурулисән; [34] сән уни ичиветип йәнә ялайсән, һәтта униң парчилириниму
ғаҗилайсән, андин көксилириңниму жулуп ташлайсән; чүнки Мән шундақ сөз қилдим,
дәйду Рәб Пәрвәрдигар.
[35] Шуниң үчүн Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Чүнки сән Мени унтуп арқаңға ташливәт-
кәнлигиң үчүн, шуңа өз бузуқлуғуң һәм паһишилиқлириңниң җазасини көтирисән.
[36] Вә Пәрвәрдигар маңа мундақ деди: — И инсан оғли, сән Оһолаһ вә Оһолибамаһ үстигә
һөкүм чиқирамсән? Әнди уларға өз жиркиничлик қилмишлирини аян қилип көрсәт-
кин. [37] Чүнки улар бузуқлуқ қилди; қоллири қан болди; улар өз бутлири билән бузуқлуқ
қилип, униң үстигә Маңа туққан өз балилирини уларниң озуғи сүпитидә қурбанлиқ
қилип өткүзүп беғишлиди. [38] Униң үстигә улар Маңа шундақ иш қилғанки, охшаш бир
күндә улар Мениң муқәддәс җайимни булғап, «шабат күн»лиримни бузған. [39] Чүнки
улар өз балилиримни бутлириға сойған чағда, улар охшаш бир күндә муқәддәс җайим-
ни булғашқа кирди; мана, улар Мениң өйүм оттурисида шундақ қилған.
[40] Униң үстигә адәмләрни жирақтин чақирди, уларни елип келишкә әлчи әвәтти; мана,
улар кәлди; сән уларни дәп жуюнуп, көз-қашлириңға осма қоюп, өзәңни зибу-зиннәтләр
билән пәрдазлидиң; [41] һәшәмәтлик бир диванда олтардиң, униң алдиға үстигә Мениң
хушбуюм һәм зәйтун мейим қоюлған дәстиханни қойдуң; [42] ғәмсиз жүргән бир топ ки-
шиләрниң авази униңда аңланди; чүпрәндә адәмләр билән биллә чөл-баявандин Себаий-
ларму елип келинди; улар һәдә-сиңилниң қоллириға биләйүзүкләр, бешиға чирайлиқ
таҗларни салди. [43] Әнди Мән зина-бузуқлуқлар билән упрап қериған паһишә тоғрилиқ:

23:25 «*Мениң* **муқәддәслигимдин чиққан ғәзәп»** — ибраний тилида «(Мениң) һәситим».
23:26 Әз. 16:39
23:28 Әз. 16:37; Әз. 23:17
23:29-30 Әз. 16:39; Әз. 23:25, 26
23:35 Йәр. 2:32; 3:21; 13:25; 18:15; Әз. 22:12
23:36 Әз. 20:4; 22:2
23:37 **«өз балилирини уларниң озуғи сүпитидә қурбанлиқ қилип өткүзүп бериғишлиди»** — «(оттин) өткүзүш» дегән сөз, бутпәрәслик тоғрилиқ баянлар арисида болса, адәттә инсанларни, болупму балиларни бутларға «қурбанлиқ сүпитидә оттин өткүзүш»ни көрситиду.
23:37 Әз. 16:21; 20:26,31
23:38 Әз. 22:8
23:39 2Пад. 21:4-7; Әз. 16:21; Әз. 20:13, 16
23:41 Пәнд. 7:17
23:42 **«...Себаийларму елип келинди»** — «Себаийлар»ниң башқа бирхил тәрҗимиси: «һарақкәшләр».

«Улар әнди униң билән бузуқлуқ қиливәрсун; чүнки у һәқиқәтән паһишә» — дедим.
44 — Шуниң билән улар паһишә аялға йеқинлашқандәк униңға йеқин берип биллә ятти;
улар шундақ қилип Оһолаһ вә Оһолибамаһ бу икки бузуқ аялға йеқинлишип биллә ятти.
45 Бирақ һәққаний адәмләр уларни зинахор аялларни вә қан төккүчи аялларни жаза-
лиғанға охшаш, уларниң үстигә һөкүм чиқирип жазалайду; чүнки улар зинахор аяллар,
уларниң қоллири қандур. 46 Чүнки Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Бир топ адәмләр-
ни уларға қарши чиқирип елип келимән, уларни һәрянға һайдиветишкә вә булаңчилик
қилишқа тапшуримән. 47 Бу топ кишиләр уларни ташлар билән чалма-кесәк қилип, қи-
личлири билән чепип сойиду; улар уларниң оғул-қизлирини өлтүриду, өйлирини от
билән көйдүриветиду.
48 Шуниң билән Мән зиминдә бузуқлуққа хатимә беримән; шуниң билән барлиқ аяллар
силәрдин савақ елип силәрниң бузуқлуқлириңни доримайду. 49 Улар бузуқлуғуңни өз
бешиңға қайтуруп чүшириду, вә силәр мәбудлириңларға четишлиқ болған гуналарни
көтирисиләр; силәр Мениң Рәб Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисиләр.

Дағлишип кәткән қазан

24 1 Тоққузинчи жили, онинчи айниң онинчи күнидә, Пәрвәрдигарниң сөзи маңа
келип мундақ дейилди: —
2 И инсан оғли, бу күнни, дәл мошу күнниң числасини йезивалғин; чүнки дәл мошу күн-
дә Бабилниң падишаси Йерусалимни муһасиригә алди.
3 Асий жәмәтниң алдиға бир тәмсилни қоюп мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ
дәйду: — «Қазанни отниң үстигә қоюңлар, от үстигә қоюңлар, униңға су қуюңлар; 4 гөш
парчилири, һәр бир есил гөш парчилирини, пут вә қолини униңға жиғип селиңлар;
есил устиханлирниму қошуңлар; 5 қой падисидин әң есиллирини елиңлар; устиханлар-
ни пиширишқа униң астиға отун топлап қоюңлар; уни қаттиқ қайнитиңлар, униңдики
устиханлар убдан қайнисун.
6 — Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Қанхор шәһәрниң һалиға, йәни дат басқан
қазанға, һеч дети кәтмәйдиған қазанға вай! Униңдики һәммини бирдин-бирдин ал;
униңға несивә чеки ташланмисун! 7 Чүнки у төккән қан униң оттурисида туриду; у қан-
ни топа билән көмгили болғидәк йәргә әмәс, бәлки тақир таш үстигә төкти. 8 Қәһрим-
ни қозғаш, интиқам елиш үчүн, у төккән қанниң йепилмаслиғи үчүн тақир таш үстигә
қалдурдум.

23:43 **«Улар әнди униң билән бузуқлуқ қиливәрсун — чүнки у һәқиқәтән паһишә»** — яки «У һәқиқәтән шундақ болса, улар йәнила һазир униң билән раст бузуқлуқ қиламду?».
23:45 **«Бирақ һәққаний адәмләр уларни зинахор аялларни ... Жазалиғанға охшаш, уларниң үстигә һөкүм чиқирип жазалайду»** — бизниңчә бу жүмлидики «һәққаний адәмләр» қаттиқ кинайилик, һәҗвий гәп еди. Чүнки у Бабиллиқларни көрситиду (46-47-айәтләрни көрүң). Мәнаси бәлким: «Улар силәр билән селиштурулғанда, һәққаний адәмләр көрүниду».
23:45 Әз. 16:38
23:47 Әз. 16:41
23:49 Әз. 16:58.
24:3 Йәр. 1:13
24:6 **«Қанхор шәһәрниң һалиға, йәни дат басқан қазанға, һеч дети кәтмәйдиған қазанға вай!... униңға несивә чеки ташланмисун!»** — қазанниң дети қан рәңгидә болуп, бәлким шәһәрниң қанхорлуғини билдүриду. Айәтниң кейинки қисминиң мәнаси бәлким, қазанниң дат басқан парчилиридәк, шәһәрдикиләрму парчә-парчә тарқилип кетип, һеч қандақ бәхитниң несивисини көрмәйду дегәнлик. **«униңдики һәммини бирдин-бирдин ал»** — яки «униңдики гөш парчилирини бир-биридин ал».
24:6 Әз. 22:2
24:7 **«Чүнки ... у қанни топа билән көмгили болғидәк йәргә әмәс, бәлки тақир таш үстигә төкти»** — демәк, өзлири өлтүргән адмәмләргә техиму беһөрмәтлик қилип уларни дәпнә қилмиған; йәнә келип, һеч номус қилмай төккән қанни йошурушниң һажити йоқ дәп жүргән.

[9] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Қанхор шәһәрниң һалиға вай! Мәнму униң
отун догисини йоған қилимән! [10] Отунни догилаңлар, отни йеқип чухчулаңлар, гөш уб-
дан пишсун, дора-дәрмәкләрни қошуңлар, устиханлар көйүп кәтсун! [11] Андин қазанни
қизитип, униңдики мисни қип-қизил қилиңлар, ичидики даған-кирлар еритилип, униң
дети чиқиривэтилиш үчүн уни қуруқ пети чоғлар үстигә қоюңлар!
[12] Униң қилған аваричиликлири Мени упратти;
Лекин униң қелин дети униңдин кәтмиди;
Шуңа униң дети отта туривәрсун!
[13] Сениң паскиничилигиңдә бузуқ паһишилик бардур; Мән сени пакизлимақчи болдум,
лекин сән паскиничилиқтин пакизландурулмаймән дедиң; әнди қәһримни үстүңгә төкүп
тохтатмиғичә сән паскиничилиқтин пакизландурулмайсән. [14] Мәнки Пәрвәрдигар шун-
дақ сөз қилдим; у әмәлгә ашурулиду, Мән уни ада қилимән; Мән нә униңдин янмаймән,
нә һеч саңа ичимни ағритмаймән, нә униңдин өкүнмәймән; улар сениң йоллириң вә қил-
мишлириң бойичә үстүңгә һөкүм чиқирип җазалайду — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Әзакиялниң сөйүмлүк аялиниң өлүми

[15] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[16] «И инсан оғли, Мән сениң сөйүмлүк көз қаричуқуңни бир уруш билән сәндин елип
кетимән; бирақ сән һеч матәм тутма, һеч жиғлима, һеч көз йеши қилма; [17] сүкүт ичидә
уһ-зар тартисән; өлгүчи үчүн һеч һаза тутма; сәлләңни бешиңға орап, кәшлириңни пу-
туңға бағлиғин; йүзүңниң төвинини йепивәтмә, адәмләр епбәргән нандин йемә».
[18] Шуниң билән Мән әтигәндә хәлиққә сөз қилдим; кәчқурунда аялим өлди. Иккинчи
күни әтигәндә мән буйрулғини бойичә иш қилдим. [19] Әнди халайиқ маңа: «Сениң бу
қилған ишлириңниң немини көрсәткәнлигини демәмсән?» деди.
[20] Мән уларға мундақ дедим: — Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[21] Исраил җәмәтигә мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — «Мән Өз муқәддәс
җайимни, йәни сән пәхирләнгән күч-таянчиңни, көзүңларни хошал қилғучи, җениңлар
тәшна болған нәрсини булғай дәватимән; силәрниң кәйниңларда қалған қиз-оғуллар
қилич билән йоқилиду. [22] Шу тапта силәр мән Әзакиял һазир қилғинимдәк қилисиләр;
силәр йүзүңларниң төвинини япмайсиләр, адәмләр епбәргән нандин йемәйсиләр;
[23] сәлләңлар бешиңларда, кәшиңлар аяқлириңда боливериду; силәр һеч матәм тут-
майсиләр яки һеч жиғлимайсиләр; силәр қәбиһликлириңлар ичидә солишип, бир-би-
риңларға қаришип уһ-зар тартисиләр.
[24] Шундақ қилип Әзакиялниң өзи силәргә бешарәт болиду; у қандақ қилған болса, силәр
шундақ қилисиләр; бу иш әмәлгә ашурулғанда, силәр Мениң Рәб Пәрвәрдигар екәнли-
гимни тонуп йетисиләр.
[25] — Вә сән, и инсан оғли, Мән улардин күч-истиһкамини, улар пәхриләнгән гүзәк
гөһрини, сөйүмлүк көз қаричуқлирини, җан-җигири болған қиз-оғуллирини улардин
мәһрум қилидиған күнидә, [26] — йәни шу күнидә, саңа бу хәвәрни қулиқиңға йәткүзүш
үчүн бир қачқун йениңға кәлмәмду? [27] Шу күнидә ағзиң ечилған болиду, сән бу қачқун

24:9 Наһ. 3:1; һаб. 2:12
24:14 Әз. 5:11; 23:24
24:23 **«силәр һеч матәм тутмайсиләр яки һеч жиғлимайсиләр; силәр қәбиһликлириңлар ичидә солишип, бир-бириңларға қаришип уһ-зар тартисиләр»** — демисәкму, балаю-апәт шундақ еғир болидуки, һеч қандақ көз яшлири яки матәм тутушлар униңға лайиқ кәлмәйду.
24:23 Әз. 4:17
24:24 Әз. 12:6

билән сөзлишисән, йәнә һеч гача болмайсән; шундақ қилип сән уларға бешарәт болисән:
вә улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду».

Әлләр тоғрилиқ бешарәтләр
Биринчи бешарәт — Аммон тоғрилиқ

25 1 Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
2 И инсан оғли, йүзүңни Аммонийларға қаритип, уларни әйипләп бешарәт берип
мундақ дегин: —
3 — Аммонийларға мундақ дегин — Рәб Пәрвәрдигарниң сөзини аңлаңлар! Рәб Пәрвәр-
дигар мундақ дәйду: — Мениң муқәддәс жайим булғанғанда, Исраил зимини вәйран
қилинғанда, Йәһуда җамәти сүргүн қилинғанда сән уларға қарап: «Ваһ! Яхши болди!»
дегиниң түпәйлидин, 4 әнди мана, Мән сени шәриқтики әлләрниң егидарчилиғиға
тапшуримән; улар сениң араңда барғаһ қуруп, араңда чедирлирини тикиду; улар ме-
вилириңни йәп, сүтүңни ичиду. 5 Мән Раббаһ шәһирини төгиләр үчүн отлақ, Аммо-
нийларниң йерини қой падилири үчүн арамгаһ қилимән; шуниң билән силәр Мениң
Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисиләр.
6 — Чүнки Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Чүнки сән Исраил зиминиға қарап чавак че-
лип, путуңни тепчәклитип, қәлбиңдики пүтүн өчмәнлик билән хуш болғанлиғиң түпәй-
лидин, 7 әмди мана, Мән үстүңгә қолумни узартип, сени әлләргә олҗа болушқа тапшу-
римән; Мән сени хәлиқләр ичидин үзимән, мәмликәтләр ичидин йоқитимән; Мән сени
һалак қилимән; шуниң билән сән Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисән.

Иккинчи бешарәт — Моаб тоғрилиқ

8 Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Чүнки Моаб вә Сеирниң: «Йәһуда пәқәт барлиқ
башқа әлләр билән охшаш, халас» дегини түпәйлидин, 9 шуңа мана, Мән Моабниң йени-
ни — чегарасидики шәһәрләрни, зимининиң пәхри болған Бәйт-Йәшимот, Баал-Меон вә
Кириатайим шәһәрлиридин башлап йерип ачимән; 10 уларни Аммонийларниң зимини
билән биллә шәриқтики әлләргә тапшуримән; Мән Аммонийларниң йәнә әлләр арисида
әсләнмәслиги үчүн, уларниң егидарлиғиға тапшуримән; 11 вә Моаб үстигә һөкүм чиқи-
рип җазалаймән; улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду.

Үчинчи бешарәт — Едомни әйипләш

12 Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — чүнки Едом Йәһуда җәмәтидин өч елип яманлиқ
қилип, шуниңдәк еғир гунакар болғини түпәйлидин, интиқам алғнини түпәйлидин,
13 — әнди Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мән Едомға қолумни созимән; шуниң билән

24:27 **«Шу күнидә ағзиң ечилған болиду, сән бу қачқун билән сөзлишисән, йәнә һеч гача болмайсән»** — бу гачилиқ бәш жил илгири башланған. 3:26-айәтни изаһити билән вә 33:22-айәтниму көрүң.
25:2 Йәр. 49:1
25:6 **«сән Исраил зиминиға қарап чавак челип, путуңни тепчәклитип, қәлбиңдики пүтүн өчмәнлик билән хуш болғанлиғиң түпәйлидин...** — мошу йәрдә «чавак челиш» вә «путни типчәклитиш» интайин хошал болуп кәткәнлигини билдүриду.
25:7 **«әнди мана, мән үстүңгә қолумни узартип, сени әлләргә олҗа болушқа тапшуримән...»** — Бабилниң падишаси Небоқаднәсар миладийәдин илгәрки 582-жили Раббаһ шәһирини вәйран қиливәтти. Кейин «Набатийлиқ» әрәбләр шәриқ тәрипидин келип Аммон зиминини егиливалди.
25:8 Йәр. 49:1-47
25:10 Әз. 21:37
25:11 **«Моаб үстигә һөкүм чиқирип җазалаймән; улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду»** — Бабилниң падишаси Небоқаднәсар миладийәдин илгәрки 582-жили Моабниң зиминини ишғал қилди. Кейин «Набатийлиқ» әрәбләр шәриқ тәрипидин келип Моаб зиминни егиливалди.

уни зиминидин адәмләр һәм һайванлардин мәһрум қилимән; Мән уни Теман шәһиридин тартип вәйран қилимән; улар Дедан шәһиригичә қилич билән жиқилиду. [14] Шуниң билән Мән хәлқим Исраилниң қоли арқилиқ Едом үстидин Өз интиқамимни алимән; улар Мениң аччиғим һәм қәһрим бойичә Едомда иш қилиду; Едомийлар Мениң интиқамимниң немә екәнлигини билип йетиду, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Төртинчи бешарәт — Филистийәни әйипләш

[15] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Филистийләр интиқам нийити билән һәрикәт қилип, кона өчмәнлиги билән Йәһудани йоқитайли дәп ич-ичидин өч алғини түпәйлидин,
[16] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана, Мән Филистийәниң үстигә қолумни озартимән; Мән Кәрәтийләрни қириветимән, деңиз бойидикиләрниң қалдуқлириниму вәйран қилимән. [17] Мән уларниң үстигә қәһрилик тәнбиһләрни чүширип қаттиқ интиқам алимән; уларниң үстидин интиқам алғинимда улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду.

Тур вә Зидонни әйипләш

26 [1] Он биринчи жили, айниң биринчи күнидә шундақ болдики, Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[2] И инсан оғли, Турниң Йерусалим тоғрилиқ: «Ваһ! Яхши болди! Әлләрниң дәрвазиси болғучи вәйран болди! У маңа қарап қайрилип ечилди; униң вәйран қилиниши билән өзәмни тойғузимән!» дегини түпәйлидин, [3] — Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана, и Тур, Мән саңа қаршимән, деңиз долқунларни қозғиғандәк, көп әлләрни сән билән қаршилишқа қозғаймән; [4] улар Турниң сепиллирини бәрбат қилип, униң мунарлирини чеқип йоқитиду. Униң үстидики топилирини қирип ташлап, уни тақир таш қилип қойимән. [5] У пәқәт деңиз оттурисидики торлар йейилидиған жай болиду; чүнки Мән шундақ сөз қилдим, дәйду Рәб Пәрвәрдигар; у әлләр үчүн олжа болуп қалиду.
[6] Униң қуруқлуқта қалған қизлири қилич билән қирилиду; шуниң билән улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду.
[7] — Чүнки Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана, Мән Тур билән қаршилишишқа Бабил падишаси Небоқаднәсар, йәни «падишаларниң падишаси»ни, атлар, җәң һарвулири билән, атлиқ чәвәндазлар, қошун вә зор бир топ адәмләр билән шимал тәрипидин чиқирип епкелимән. [8] У қуруқлуқта қалған қизлирини қилич билән сойиду, саңа муһасирә потәйлирини қуриду, сепилға чиқидиған дөңлүкни ясайду, саңа қарап қалқанлирини көтириду. [9] У сепиллириңға бөскүчи базғанларни каритип тикләйду, қурал-палтилири билән мунарлириңни чеқип ғулитиду. [10] Униң атлириниң көплүгидин уларниң көтәргән чаң-тописи сени қаплайду; сепиллири бөсүлгән бир шәһәргә бөсүп киргәндәк у сениң қовуқлириңдин киргәндә, сепиллириң атлиқ әскәрләрниң, чақларниң һәм җәң

25:14 **«Мән хәлқим Исраилниң қоли арқилиқ Едом үстидин өз интиқамимни алимән; улар Мениң аччиғим һәм қәһрим бойичә Едомда иш қилиду...»** — миладийәдин илгәрки 120-жили Йәһудийларниң йетәкчиси Юһанна Хирканус Едомға һуҗум қилип уларға «товва қилип Пәрвәрдигарға ишиниңлар, яки қиличимда өлүңлар» дегән таллаш йолини бәрди.

25:17 **«Мән уларниң Филистийләрниң үстигә қәһрилик тәнбиһләрни чүширип қаттиқ интиқам алимән»** — Филистийләр авал Бабилниң падишаси Небоқаднәсар тәрипидин азап көрди; андин Грек империйәси тәрипидин ишғал қилинди; миладийәдин илгәрки 148-146-жилларда улар Йәһудийлар тәрипидин бир мәзгил ишғал қилинди. Уларниң әвлатлири бүгүнки «Пәләстинликләр»ниң бир қисми.

26:1 **«он биринчи жил»** — сүргүн болғанлиғиниң 11-жили еди. Бәлким он биринчи ай болуши мүмкин.

26:6 **«қуруқлуқта қалған қизлири»** — бәлким турға беқинди болған йезиларни көрситиду. 8-айәтниму көрүң. –Бу бешарәт тоғрилиқ йәнә «қошумчә сөз»имизни көрүң.

һарвулириниң садаси билән тәвринип кетиду. [11] Атлириниң туяқлири билән у барлиқ
рәстә-кочилириңни чәйләйду; у пухралириңни қилич билән қириду, күчлүк түврүкли-
риң йәргә жиқилиду.
[12] Улар байлиқлириңни олжа, мал-таварлириңни ғәнимәт қилиду; улар сепиллириңни
бузуп ғулитип, һәшәмәтлик өйлириңни харабә қилиду; улар сениң ташлириң, яғач-лим-
лириң вә топа-чаңлириңни деңиз сулири ичигә ташлайду. [13] Мән нахшлириңниң сада-
сини түгитимән; чилтарлириңниң авази қайтидин аңланмайду. [14] Мән сени тақир таш
қилимән; сән торлар йейилидиған бир жай болисән, халас; сән қайтидин қурулмайсән;
чүнки Мәнки Пәрвәрдигар шундақ дегәнмән, дәйду Рәб Пәрвәрдигар.
[15] Рәб Пәрвәрдигар Турға мундақ дәйду: — Сән ғулап кәткиниңдә, яриланғанлар аһ-зар-
лиғинида, оттуруңда қирғин-чапқун қилинғанда, деңизниң чәт яқилири тәвринип
кәтмәмду? [16] Деңиздики шаһзадиләр тәхтлиридин чүшүп, тонлирини биряққа ташлап,
кәштилик кийим-кечәклирини селиветиду; улар өзлирини қорқунуч-титрәк билән
пүркәйду; улар йәргә олтирип, һеч тохтавсиз титрәп, саңа қарап сарасимигә чүшиду.
[17] Улар сән үчүн бир мәрсийәни оқуп саңа мундақ дәйду: —
«И аһалән деңиздикиләрдин болған, даңқи чиққан,
Деңиз үстидин күчлүк һөкүм сүргән,
Өз вәһшәтлириңни барлиқ деңизда туруватқанларға салған шәһәр!
Сән вә сәндә туруватқанлар нәқәдәр һалак болған!
[18] Һазир сениң ғулап кәткән күнүңдә,
Деңиз бойидикиләр титрәп кетиду;
Деңиздики араллар вә қирғақтикиләр сениң йоқ болуп кәткиниңдин дәккә-дүккигә
чүшүп қалди».
[19] — Чүнки Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: —
«Мән сени адәмзатсиз шәһәрләрдәк, харабә шәһәр қилғинимда,
Мән үстүңгә деңиз чоңқурлуқлирини чиқирип сени чөкүргинимдә,
Улуқ сулар сени бесип япқанда,
[20] Шу тапта Мән сени һаңға чүшкәнләр билән биллә чүширимән,
Қедимки замандикиләрниң қатариға чүширимән;
Сени йәрниң тәглиридә турғузимән;
Сениңдә қайтидин адәмзат болмаслиғи үчүн,
Сени қедимки харабиләр арисиға,
Һаңға чүшкәнләр билән биллә болушқа чүширимән;
Бирақ тирикләрниң зиминида болса гөзәллик тикләп қойимән;
[21] Мән сени башқиларға бир агаһи-вәһшәт қилимән;
Сән қайтидин һеч болмайсән;
Улар сени издәйду, бирақ сән мәңгүгә тепилмайсән»
— дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

26:11 Йәш. 5:28; Йәр. 47:3
26:13 Йәш. 24:7, 8; Йәр. 7:34; 16:9
26:14 **«Мән сени тақир таш қилимән; сән торлар йейилидиған бир жай болисән, халас; сән қайтидин қурулмайсән»** — бу бешарәт авал Бабилниң императори Небоқаднәсар, андин Грек императори «Бүйүк Искәндәр» тәрәплиридин әмәлгә ашурулди. Турниң һазирқи әһвали дәл мошу айәттә ейтилғандәктур. Бу ишлар тоғрилиқ йәнә «қошумчә сөз»имизни көрүң.
26:17 Вәһ. 18:9-19
26:18 **«Һазир сениң ғулап кәткән күнүңдә, деңиз бойидикиләр титрәп кетиду...»** — бу бешарәтниң көп җәһәтләрдә әмәлгә ашурулуши тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизни көрүң.
26:20 **«Бирақ тирикләрниң зиминида болса гөзәллик тикләп қойимән»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Сән қайтидин тирикләрниң зиминида һөрмәткә сазавәр орунда болмайсән».

Тур тоғрилиқ йәнә бир бешарәт — Тур шәһирини чирайлиқ кемигә охшитиш

27 [1] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[2] Сән, и инсан оғли, Тур тоғрилиқ бир мәрсийәни ағзиңға елип униңға мундақ де-
гин: —
[3] И деңизларниң кириш ағзида туруқлуқ, деңиз бойлиридики көп әлләр билән соди-
лашқучи, Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: —
«И Тур, сән «Мениң гөзәллигим камаләткә йәтти!» дедиң.
[4] Сениң чегаралириң болса деңизларниң оттурисида еди;
Сени ясиғанлар гөзәллигиңни камаләткә йәткүзди.
[5] Улар барлиқ тахтайлириңни Сенирдики қариғайлардин ясиған;
Саңа мома үчүн улар Ливандин кедир дәриғини епкәлгән;
[6] Палақлириңни Башандики дуб дәрәқлиридин ясиған;
Палубаңни сәмшит дәрәқлиридин ясап,
Купрос деңиз бойидики пил чиши билән нәқишлигән.
[7] Йәлкиниң Мисирдин кәлтүрүлгән кәштилик либастин ясалған, у саңа туғ болған;
Сайивиниң болса деңиз бойидики Елишаһдики көк вә сөсүн рәхтләрдин еди;
[8] Зидондикиләр һәм Арвадтикиләр сениң палақ урғучилириң еди;
Сәндә болған данишмәнләр, и Тур, сениң йол башлиғучилириң еди.
[9] Гәбалдики ақсақаллар вә униң данишмәнлири сәндә болуп, каваклириңни етәтти;
Деңиз-океандики барлиқ кемиләр вә уларниң деңизчилири мал алмаштурушқа йе-
ниңға келәтти.
[10] Парслар, Лудтикиләр, Ливийәдикиләр қошунға тизимлинип, сениң ләшкәрлириң
болған;
Улар қалқан-дубулғилирини үстүңгә есип, сени һәйвәтлик қилған;
[11] Арвадтикиләр қошуниң билән һәр тәрипиңдә сепиллириңда туруп күзәттә болған;
Гаммадтикиләрму мунарлириңда турған;
Улар қалқан-қураллирини әтрапиңға, сепиллириңға есип қойған;
Улар гөзәллигиңни камаләткә йәткүзгән;
[12] Таварлириңниң мол болғанлиғидин Таршиш саңа херидар болған;
Мәһсулатлириңға улар күмүч, төмүр, қәләй, қоғушун тегишип бәргән.
[13] Жаван, Тубал вә Мәшәк сән билән сода қилған;
Улар таварлириңға адәмләрниң жанлири, мис қача-қазанларни тегишкән.
[14] Торгамаһ жәмәтидикиләр мәһсулатлириң үчүн атлар, җәң атлири вә қечирларни те-
гишип бәргән.
[15] Дедандикиләр сән билән содилашқан;
Деңиз бойлиридики көп хәлиқ саңа херидар болған;
Улар саңа дәндан, әбнус яғичини төлигән;
[16] Сурийә қол һүнәрлириңниң мол болғанлиғидин саңа херидар болған;

27:3 **«И деңизларниң кириш ағзида туруқлуқ...»** — ибраний тилида «кириш ағзи» дегән сөз «җүплүк шәклидә», чүнки турниң икки порти бар еди.
27:3 Әз. 28:12
27:6 Йәш. 2:13
27:7 **«Елишаһ»** — бәлким Купросни көрситиду.
27:10 **«Ливийәдикиләр»** — «Ливийә» яки «Либя» ибраний тилида «Пут» дегән сөздур.
27:12 **«Таршиш»** — қедимки заманларда деңиз содиси билән даңқи чиққан «Таршиш» дәйдиған үч жут бар болуши мүмкин еди. Биринчиси, шималий Африқида (һазирқи Маракәш әтрапида); иккинчиси Испанийә, үчинчиси Әнглийә еди. Мошу йәрдә бәлким Испанийини көрситиду.
27:13 **«Жаван»** — һазирқи Гретсийәдур. Тубал вә Мәшәк әслидә һазирқи Түркийә зиминида яшиған икки қәбилә еди. Кейин улар Русийә тәрәпкә көчүп кәткән болуши мүмкин. **«адәмләрниң жанлири»** — қуллар дегәнлик.

Улар мәһсулатлириңға мави яқутлар, сөсүн рәхтләрни, кәштиләрни, нәпис канап рәхтләрни, марҗанларни, қизил яқутларни тегишип бәргән.
[17] Йәһуда вә Исраил зиминидикиләрдинму сән билән содилашқучилар болған;
Таварлириңға улар Миннитниң буғдайлири, печиниләр, һәсәл, зәйтун мейи, мәлһәм дориларни тегишип бәргән.
[18] Дәмәшқ қол һүнәрлириңниң мол болғанлиғидин,
Һәр хил байлиқлириң түпәйлидин саңа херидар болуп саңа Хәлбонниң шараплирини, ақ жуңларни тегишип бәргән.
[19] Ведан вә Узалдин чиққан Җавандикиләр мәһсулатлириңға соқулған төмүр, қовзақдарчин, егирни тегишкән еди.
[20] Дедан саңа ат тоқумлирини тегишип бәргән;
[21] Әрәбистан вә Кедардики барлиқ шаһзадиләр саңа херидар болди;
Саңа пахланлар, қочқарлар вә өшкиләрни тегишип бәргән.
[22] Шеба һәм Раамаһдики содигәрләр сән билән тиҗарәт қилған;
Мәһсулатлириңға улар һәр хил сәрхил тетитқулар, қиммәтлик җаваһиратлар вә алтун алмаштуруп бәргән.
[23] Һаран, Каннәһ, Едәндикиләр вә Шеба, Ашур, Хилмадтики содигәрләр сән билән тиҗарәт қилған;
[24] Улар саңа һәшәмәтлик кийим-кечәк, сөсүн рәхтләр вә кәштиләр, рәңму-рәң гиләмләрни тегишип бәргән;
Буларниң һәммиси түгүнчәклинип тана-арғамчилар билән чиң бағлинип, базариңға кирди.
[25] Таршиштики кемиләр таварлириңни көтәргән карванлардәк болған;
Шуниң билән сән деңиз-океанниң бағрида мал билән толдурулуп, интайин еғирлишип кәткәнсән;
[26] Сениң палақ урғучилириң сени улуқ суларға апарди;
Шәриқ шамили сени деңиз-океанниң бағрида парә-парә қиливәтти;
[27] Сениң мал-мүлүклириң, базарлириң, деңизчилириң вә йол башлиғучилириң,
Каваклириңни әткүчиләр, сән билән содилашқан содигәрләр, сәндә болған барлиқ ләшкәрлириң,
Җүмлидин араңда топланған адәмләрниң һәммиси сән өрүлүп кәткән күнүңдә өрүлүп деңиз-океанниң қойниға ғәриқ болуп кетиду.
[28] Йол башлиғучилириңниң аһ-зарлиридин даладикиләр тәврәп кетиду.
[29] Палақ орғучиларниң һәммиси,
Деңизчилар, деңизда барлиқ йол башлиғучилар өз кемилиридин чүшиду;
Улар қуруқлуқта туриду;
[30] Улар саңа қарап авазини аңлитип,
Қаттиқ аһ-зар көтириду;
Улар топа-чаң чиқирип бешиға чачиду;
Улар күлләр ичидә еғинайду.

27:16 **«Сурийә қол һүнәрлириңниң мол болғанлиғидин саңа херидар болған...»** — бәзи кона көчүрмә нусхиларда «Арам» (Сурийә) әмәс, «Едом» дейилиду: 18-айәттә «Дәмәшқ» (Сурийәниң пайтәхти) тоғрилиқ сөз болғачқа, «Едом» бәлким тоғридур.
27:23 **«Ашур»** — Асурийә.
27:25 **«еғирлишип кәткән»** — ибраний тилида икки бислиқ гәп болуп, униң иккинчи мәнаси «һөрмәт-абройлуқ болған» дегән мәнада. Шүбһисизки, бу кинайилик гәп еди.
27:26 Әз. 17:1
27:27 Вәһ. 18:9-19
27:28 Әз. 26:10, 15

[31] Улар сени дәп чачлирини чүширип өзлирини таз қилип, бөз кийимләргә орайду;
Улар қаттиқ матәм тутуп сән үчүн зор дәрд-әләм ичидә жиғлайду.
[32] Улар аһ-зарлирини көтәргинидә сән үчүн бир мәрсийәни оқуп, сән тоғрилиқ һаза қилип мундақ дәйду:
— «Тур деңиз-океанлар оттурисида, һазир жим-жит қилинған!
Әсли ким униңға тәң келәләйтти?
[33] Мәһсулатлириң деңиз-океанлардин өтүп кәткәндә,
Сән көп хәлиқләрни қанаәтләндүргән;
Байлиқлириң вә таварлириңниң моллуғи билән йәр йүзидики падишаларни бейитқансән.
[34] Сән суларниң чоңқур тегидә деңиз-океанлар тәрипидин парә-парә қилинғанда,
Таварлириң һәм араңда болған топ-топ адәмлириңму өрүлүп ғәриқ болуп кәтти.
[35] Барлиқ деңиз бойидикиләр саңа қарап алақзадә болған;
Уларниң падишалири дәһшәт қорқуп, уларниң йүзлирини сур басқан.
[36] Хәлиқләр арисидики содигәрләр саңа қарап «уш-уш» қилди;
Сән өзәң бир вәһшәт едиң, әнди қайтидин болмайсән»».

Турниң падишасини әйипләйдиған бир бешарәт

28 [1] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[2] И инсан оғли, турниң шаһзадисигә мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: —
«Сениң өзәңни чоң тутуп: «Мән бир илаһтурмән;
Мән Худаниң тәхтигә, йәни деңиз-океанларниң бағрида олтиримән», дегәнсән;
Бирақ сән инсан, Худа әмәссән!
Сән өз көңлүңни Худаниң көңли дәп ойлап қалдиң.
[3] Мана, сән Данияалдин данасән;
Һеч қандақ сир сәндин йошурун әмәс;
[4] Даналиғиң вә әқлиң билән сән байлиқларға егә болдуң,
Алтун-күмүчни ғәзнилириңгә топлап қойдуң;
[5] Тиҗарәттә болған зор даналиғиң билән байлиқлириңни авуттуң;
Байлиқлириң түпәйлидин өзәңни чоң туттуң: —
[6] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: —
Сән өз көңлүңни Худаниң көңли дәп ойлап кәткәнлигиңдин,
[7] Әнди мана, Мән ят адәмләр,
Йәни әлләрниң дәһшитини үстүңгә епкелимән;
Улар даналиғиңниң парлақлиғини йоқитишқа қиличлирини суғуруп,
Шан-шәривиңни булғайду;
[8] Улар сени һаңға чүшириду;
Шуниң билән сән деңиз-океанларниң қойнида өлтүрүлгәнләрниң өлүмидә өлисән.
[9] Әнди сени өлтүргүчиниң алдида: «Мән Худа» — дәмсән?

27:31 **«бөз кийимләр»** — матәм тутуш яки қаттиқ товва қилишни билдүрәтти.
27:31 Йәр. 48:37
27:36 **«содигәрләр саңа қарап «уш-уш» қилди»** — «уш-уш қилиш» кона җәмийәттә мәсқирә қилишни билдүриду.
27:36 Әз. 26:21
28:2 Йәш. 31:3
28:3 **«Мана, сән Данияалдин данасән»** — шу вақитта Данияал пәйғәмбәр аллиқачан Бабил ордисида бир нәччә жил баш вәзир болған.
28:7 Йәр. 6:23

Бирақ сән өзәңни санҗип өлтүридиғанниң қоли астида Тәңри әмәс, инсан болуп чиқисән.
10 Сән ят адәмләрниң қолида хәтнә қилинмиғанларға лайиқ болған өлүм билән өлисән;
Чүнки Мән шундақ сөз қилған», — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Турниң падишаси тоғрилиқ бир мәрсийә

11 Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
12 И инсан оғли, Турниң падишаси тоғрилиқ авазиңни көтирип бу мәрсийини ағзиңға елип униңға мундақ дегин: —
Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: —
«Сән, камаләтниң җәвһири болған,
Даналиққа толған, гөзәлликтә камаләткә йәткән едиң;
13 Сән Ерәм бағчиси, йәни Худаниң бағчисида болғансән;
Һәр бир қиммәтлик ташлар, йәни қизил яқут, сериқ гөһәр вә алмас, берил яқут, ақ һеқиқ, анарташ, көк яқут, зумрәт вә көк қашташ саңа йөгәк болған;
Яқут көзлириң вә нәққашлириң алтун ичигә ясалған;
Сән яритилған күнүңдә улар тәйярланған еди.
14 Сән болсаң мәсиһләнгән муһапизәтчи керуб едиңсән,
Чүнки Мән сени шундақ бекиткән едим;
Сән Худаниң муқәддәс теғида болғансән;
Сән отлуқ ташлар арисида жүрәттиң;
15 Сән яритилған күндин бери, сәндә қәбиһлик пәйда болғичә, йоллириңда мукәммәл болуп кәлгән едиң.
16 Қилған содилириңниң көп болғанлиғидин сән зорлуқ-зумбулуқ билән толуп, гуна садир қилған;
Шуңа Мән сени Худаниң теғидин һарам нәрсә дәп ташливәткәнмән;
Мән сени, и муһапизәтчи керуб, отлуқ ташлар арисидин һайдап йоқатқанмән;
17 Сениң көңлүң гөзәллигиң билән тәкәббурлишип кәтти;
Парлақлиғиң түпәйлидин сән даналиғиңни булғиғансән;
Мән сени йәргә ташливәттим;

28:10 **«Сән ят адәмләрниң қолида хәтнә қилинмиғанларға лайиқ болған өлүм билән өлисән»** — Турдикиләр адәттә «хәтнә қилинмиған»лардиндур. «Әзакиял пәйғәмбәр» дегән китапта, «хәтнә қилинмиған петида өлүш» дегән сөз «Худадин айрилған петида өлүш» дегән мәнани билдүриду. «Қошумчә сөз»имиздә биз «хәтнә» дегән тема үстидә тохтитилимиз.
28:12 **«Сән, камаләтниң җәвһири болған»** — яки «сән, камаләтниң мөһүри болған».
28:12 Әз. 27:3
28:14 **«Сән болсаң Мәсиһләнгән муһапизәтчи керуб едиңсән»** — «керуб» тоғрилиқ 9:3-айәттики изаһат, «Яр.» 3:24 вә «Тәбирләр»ниму көрүң. «Керуб»лар күчлүк пәриштиләрдур.
–«Мәсиһлиниш» яки «мәсиһ қилиниш» — Тәвраттики бөлгүлимидә, йеңи падиша, «баш каһин» һәм бәзи чағларда пәйғәмбәрләрни тикләш үчүн «мәсиһ қилиниш» мурасими өткүзүләтти. Мурасимда бешиға пурақлиқ май қуюлатти. Бу «мәсиһләш» дәп аталған. Бирақ мошу йәрдә бир керуб (пәриштә) «мәсиһ қилинған»; Худа Өзи уни алаһидә бир хизмәт қилишқа тәйярлаш үчүн уни мәсиһлигән болса керәк.
28:15 **«Сән яритилған күндин бери, сәндә қәбиһлик пәйда болғичә, йоллириңда мукәммәл болуп кәлгән едиң»** — оқурмәнләр бәлким һазир көридуки, Әзакиял пәйғәмбәр Тур падишасиға әмәс, бәлким униң кәйнидә турған роһий күчкә сөз қиливатиду. Алдидики 1-10-айәтләр «Турниң шаһзадиси» тоғрилиқ еди; һазир тема «Турниң падишаси»ға өзгәтилиду. Биздә һеч гуман йоқки, у Шәйтанға гәп қиливатиду. Мошу йәрдә Шәйтан тоғрилиқ бир нәччә муһим хәвәрләр бар: —
–(1) у Худа тәрипидин яритилған.
–(2) униң Ерәм бағчисида алаһидә муһапизәтчилик қилидиған хизмити бар еди.
–(3) у әсли интайин чирайлиқ вә күчлүк керуб (пәриштә) еди.
–(4) у Ерәм бағчисида болған вақитта Худаға қарши чиққан.
–(5) шу гунайи түпәйлидин у Худаниң һозуридин һайдиветилгән.

Падишалар сени көрүп йетиши үчүн Мән сени улар алдида ятқуздум.
18 Сениң қәбиһликлириңниң көплүги түпәйлидин,
Қилған содаңниң адилсизлиғи түпәйлидин,
Өз муқәддәс жайлириңни булғиғансән;
Мән өзәңдин бир отни чиқардим,
У сени көйдүрүп йәвәтти;
Шуниң билән саңа қарап турғанларниң һәммисиниң көз алдида,
Мән сени йәрдә қалған күлләргә айландурувәттим.
19 Сени тонуғанларниң һәммиси саңа қарап сарасимидә қалиду;
Сән өзәң бир вәһшәт болуп қалдиң, әнди қайтидин болмайсән».

Зидонни әйипләйдиған бир бешарәт

20 Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
21 И инсан оғли, йүзүңни Зидонға қаритип уни әйипләп бешарәт берип мундақ дегин: —
22 Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: —
«Мана, Мән саңа қарши, и Зидон;
Өзәм араңда улуқлинимән;
Мән униң үстигә һөкүм чиқирип җазалиғинимда,
Өзәмни униңда пак-муқәддәс екәнлимни көрсәткинимдә,
Улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду.
23 Мән уларға вабани әвитип, рәстә-кочилирида қан аққузимән;
Униңға қарши чиққан қиличниң һәр әтрапида болғанлиғидин оттурисида өлтүрүлгән-
ләр жиқилиду;
Шуниң билән улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду;
24 Улар йәнә Исраил җәмәтини көзгә илмиған әтрапидикиләр арисида,
Исраил үчүн адәмни санҗиғучи җиған яки дәрд-әләмлик тикән болмайду;
Шуниң билән улар Мениң Рәб Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду».
25 Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мән улар тарқитилған әлләр арисидин Исраил
җәмәтини қайтидин жиққинимда, уларда әлләрниң көз алдида Өзәмниң пак-муқәддәс
екәнлигимни көрсәткинимдә, әнди улар Мән Өз қулум болған Яқупқа тәғдим қилған,
өзиниң зиминида олтириду; 26 улар униңда теч-аманлиқ ичидә яшап, өйләрни селип
үзүмзарларни тикиду; Мән уларни көзгә илмайдиған әтрапидикиләрниң һәммисиниң
үстигә һөкүм чиқирип җазалиғинимда, улар теч-аманлиқ ичидә туриду; шуниң билән
улар Мениң Пәрвәрдигар, уларниң Худаси екәнлигимни билип йетиду».

Пирәвн вә Мисирни әйипләйдиған бешарәт

29 1 Онинчи жили, онинчи айниң он иккинчи күнидә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа
келип мундақ дейилди: —
2 И инсан оғли, йүзүңни Мисир падишаси Пирәвнгә қаритип уни вә Мисирниң барлиқ
әһлини әйипләп бешарәт берип муну сөзләрни дегин: —

28:17 **«... Мән сени йәргә ташливәттим; падишалар сени көрүп йетиши үчүн Мән сени улар алдида турғуздум»** — мошу 17- вә кейинки айәтләрдә, Әзакиял һәм Шәйтанға һәм Тур падишаси (Иттобал II)ға сөз қилиду. Тур падишаси Шәйтанға интайин охшап кәткән.
28:21 **«Зидон»** — Тур шәһириниң әтрапида болуп, униңға қарашлиқ район еди.
28:26 Йәр. 31:5
29:2 **«Мисирниң барлиқ әһлини әйипләп бешарәт берип...»** — Мисир икки қисимға, йәни «төвән Мисир» вә «жуқуриқи Мисир»ға бөлүнгән. «Мисирниң барлиқ әһлини...» дегән сөз бу икки қисмиға қаритилған.

3 Рəб Пəрвəрдигар мундақ дəйду: — «И өз-өзигə: «Бу дəрия өзəмниңки, мəн уни өзəм
үчүн яратқанмəн» дегүчи болған, өз дəриялири оттурисида ятқан йоған əждиһа Мисир
падишаси Пирəвн, мана, Мəн саңа қаршимəн!
4 Мəн қармақларни еңəклириңгə селип, дəриялириңдики белиқларни өз қасирақли-
риңға чаплаштуруп сени дəриялириң оттурисидин чиқиримəн; дəриялириңдики бар-
лиқ белиқлар қасирақлириңға чаплишиду. 5 Мəн сени, йəни сəн вə дəриялириңдики бар-
лиқ белиқларни чөл-баяванға ташлаймəн; сəн далаға чүшүп жиқилисəн. Һеч ким сени
жиғмайду, дəпнə қилмайду; Мəн сени йəр йүзидики һайванлар, асмандики учар-қанат-
ларниң озуғи болушқа тəғдим қилимəн. 6 Шуниң билəн Мисирда барлиқ туруватқанлар
Мениң Пəрвəрдигар екəнлигимни тонуп йетиду; чүнки улар Исраил җəмəтигə «қомуш
һаса» болған. 7 Улар сени қол билəн тутқанда, сəн йерилип, уларниң пүткүл мүрилири-
ни тиливəттиң; улар саңа таянғанда, сəн сунуп, пүткүл бəллирини миткут қиливəттиң».
8 Əнди Рəб Пəрвəрдигар мундақ дəйду: «Мана, Мəн үстүңгə бир қилич чиқирип, сəндики
инсан вə һайванларни қиривετимəн. 9 Мисир зимини вəйранə вə харабилəр болуп қали-
ду; шуниң билəн улар Мениң Пəрвəрдигар екəнлигимни тонуп йетиду; чүнки Пирəвн:
«Нил дəрияси мениңки, мəн уни яратқанмəн» дегəн еди.
10 Шуңа мана, Мəн саңа һəм сениң дəриялириңға қаршимəн; Мəн Мисир зиминини Ми-
гдолдин Сəһвəнгичə, йəни Ефиопийəниң чегарасиғичə пүтүнлəй харабə-вəйранə қили-
ветимəн. 11 Қириқ жил ичидə, инсанниң яки һайванниң айиғи уни бесип өтмəйду вə
униңда һеч адəм турмайду. 12 Мəн Мисир зиминини вəйран қилинған зиминлар ариси-
да вəйран қилимəн; вə униң шəһəрлири харабə қилинған шəһəрлəр арисида қириқ жил
вəйран болиду; Мəн Мисирлиқларни əллəр арисиға тарқитиветимəн, уларни мəмликəт-
лəр арисиға таритимəн».
13 Бирақ Рəб Пəрвəрдигар мундақ дəйду: «Қириқ жилниң ахирида Мəн Мисирлиқларни
тарқитилған əллəрдин жиғип қайтуримəн; 14 Мəн Мисирни сүргүндин əслигə кəлтүрүп,
уларни Патрос зиминиға, йəни туғулған зиминға қайтуримəн; улар шу йəрдə төвəн
дəриҗилик бир мəмликəт болиду. 15 У мəмликəтлəр арисида əң төвəн туриду; у қайти-
дин өзини башқа əллəр үстигə көтəрмəйду; Мəн уларни пəсəйтимəнки, улар қайтидин
башқа əллəр үстидин һөкүм сүрмəйду. 16 Мисир қайтидин Исраил җəмəтиниң таянчиси
болмайду; əксичə улар дайим Исраил үчүн униңдин панаһ издəш гунайиниң əслəтмиси
болиду; андин улар Мениң Рəб Пəрвəрдигар екəнлигимни билип йетиду».

29:3 Зəб. 73:13,14; Йəш. 27:1; 51:9
29:6 **«қомуш һаса»** — демəк, таянғили болмайдиған, ишəшсиз ярдəм. 7-айəтни көрүң.
29:6 2Пад. 18:21; Йəш. 36:6
29:10 **«Мисир зиминини Мигдолдин Сəһвəнгичə, йəни Ефиопийəниң чегарасиғичə...»** — «Мигдол» бəлким Нил дəриясиниң делтисида, «Сəһвəн» болса һазирқи «Асван» (чоң дамба ясалған) шəһəрни көрситиду.
29:12 **«зиминини вəйран қилинған зиминлəр арисида вəйран қилимəн»** — бу вə униңға охшап кетидиған ибарилəр бəлким «дуния бойичə уни əң вəйранə зимин қилимəн» дегəн мəнада. **«униң шəһəрлири харабə қилинған шəһəрлəр арисида қириқ жил вəйран болиду»** — «қириқ жил вəйран болуш»ни көрсəткəн бу бешарəт, бəлким биринчи қетим миладийəдин илгəрки 525-487-жилларда, Парс императори «Камбисис»ниң Мисир үстидин рəһимсиз һөкүм сүрүши, шуниңдəк Мисирниң пəс орунға чүширилүши билəн əмəлгə ашурулған. Бирақ шу дəвирдə Мисирда «униңда һеч адəм турмайду» дегəн (11-айəттики) бешарəт толуқ əмəлгə ашурулмиди. Шуңа бешарəтниң толуқ əмəлгə ашурулуши Мəсиһниң дунияға қайтип келиши билəн болиду, дəп ойлаймиз. «Қошумчə сөз»имизниму көрүң.
29:16 **«Мисир қайтидин Исраил җəмəтиниң таянчиси болмайду; əксичə улар дайим Исраил үчүн униңдин панаһ издəш гунайиниң əслəтмиси болиду»** — Исраиллар һəрдайим Мисирдин панаһ издəп кəлгəн, бу Худаға ишəнмəслик гунайи болған.
29:16 Жиғ. 4:17

Мисир вә Бабил

[17] Жигирмә йәттинчи жили, биринчи айниң биринчи күнидә шундақ болдики, Пәрвәр-
дигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[18] И инсан оғли, Бабил падишаси Небоқаднәсар Турға жәң қилишта қошунини қаттиқ
җапалиқ әмгәккә салди; шуниң билән һәр бир баш тақир болуп кәтти, һәр бир мүрә
сүркилип йеғир болуп кәтти; бирақ нә у нә қошуни Тур билән қаршилашқан әмгәктә
һеч қандақ һәқ алмиди; [19] шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана, Мән Мисир зи-
минини Бабил падишаси Небоқаднәсарға тәғдим қилимән; у униң байлиқлирини елип,
олҗисини булап, ғәнимитини тутуп елип кетиду; булар униң қошуни үчүн иш һәққи
болиду. [20] Мән униңға Турға җәң қилғанниң иш һәққи үчүн Мисир зиминини тәғдим
қилдим; чүнки улар Мени дәп әҗир қилди, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.
[21] — Мән шу күндә Исраил җәмәти үчүн бир мүңгүз өстүрүп чиқиримән, вә сән
Әзакиялниң ағзиңни улар арисида ачимән; шуниң билән улар Мениң Пәрвәрдигар екән-
лигимни билип йетиду.

Мисир тоғрилиқ ейтилған мәрсийә

30 [1] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[2] И инсан оғли, бешарәт берип: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — «Силәр дад-
пәряд селип: «Вай шу күни!» — дәңлар!» — дегин.
[3] Чүнки күн йеқинлашти; бәрһәқ, Пәрвәрдигарниң күни, булутлар қапланған күн йеқин-
лашти; у әлләрниң бешиға чүшидиған күндур. [4] Шуниң билән бир қилич Мисир үстигә
чүшиду; өлтүрүлгәнләр Мисирда жиқилғанда, униң зор байлиқлири булинип кәткәндә,
униң һуллири өрүлүп чүшкәндә, Ефиопийәликләр дәрд-әләм тартиду.
[5] Ефиопийә, Пут, Луд, барлиқ Әрәбийә, Ливийә вә әһдә қилинған зиминдикиләрму Ми-
сир билән биллә қиличлиниду.
[6] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мисирни қоллайдиғанлар жиқилиду; униң күчидин
болған пәхри йәргә чүшиду; Мигдолдин Сәһвәнгичә болған хәлиқ қиличлиниду, — дәй-
ду Рәб Пәрвәрдигар.
[7] — Улар вәйран қилинған зиминлар арисида вәйран қилиниду; униң шәһәрлири ха-
рабә қилинған шәһәрләр арисида ятиду. [8] Шуниң билән, Мән Мисирға от салғинимда,
униң ярдимидә болғанлар сундурулғанда, улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни то-

---

29:17 **«Жигирмә йәттинчи жили, биринчи айниң биринчи күнидә ... Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди»** — оқурмәнләр бәлким шуниңға диққәт қилған болуши мумкинки, Мисир тоғрилиқ бу бешарәт жуқуриқи бешарәтләрдин 17 жил кейин берилгән. Шүбһисизки, у Мисир тоғрисидики бешарәтләрни җәм қилип толуқ болсун дәп мошу йәрдә қошулған.

29:18 **«Бабил падишаси Небоқаднәсар Турға җәң қилишта қошунини қаттиқ җапалиқ әмгәккә салди... бирақ нә у нә қошуни Тур билән қаршилашқан әмгәктә һеч қандақ һәқ алмиди»** — әмәлийәттә Бабил падишаси Небоқаднәсар Тур шәһирини 13 жил муһасиригә алди! У ахирда Бабилға тәслим болди, бирақ бу сөзгә қариғанда Небоқаднәсар униңдин һеч пайда көрмигән.

29:20 **«Мән униңға Турға җәң қилғанниң иш һәққи үчүн Мисир зиминини тәғдим қилдим»** — ибраний тилида мошу йәрдә «Турға» дегәнлик «униңға» дейилиду. 18-айәтни көрүң.

29:21 **«Мән шу күндә Исраил җәмәти үчүн бир мүңгүз өстүрүп чиқиримән»** — Тәвратта, «мүңгүз»ләр көп һалларда адәмләрниң аброй-шөһритини яки һоқуқини билдүриду. Мошу йәрдә Қутқазғучи-Мәсиһни көрситиши мумкин. «Зәбур» 131-күй, 17-айәтни көрүң. Бу мүңгүзләр адәмниң бешидин өскән әмәс, әлвәттә!

30:3 **«Пәрвәрдигарниң күни»** — адәттә ахирқи замандики, һәр әл-милләтни басқан азап-оқубәтлик күнләрни көрситиду. Мошу йәрдә «Пәрвәрдигарниң күни» бәлким һәм йеқин ариға болидиған вә жирақ кәлгүсидә болидиған (ахирқи замандики) ишларниму көрситиду.

30:5 **«барлиқ Әрәбийә»** — яки, «арилишип кәткән топ-топ адәмләр». **«Ливийә»** — (яки «Либя») ибраний тилида «Лубийлар». Бәзи көчүрмиләрдә «Қубдикиләр» дейилиду. Адәттә «Пут» Ливийәни көрситиду. **«әһдә қилинған зиминдикиләр»** — бәлким (Худаниң йол- йоруқлириға хилап) Мисирға көчип кәткән Йәһудийларни көрситиши мумкин («Йәр.» 44-бапни көрүң).

нуп йетиду; [9] Шу күни әлчиләр Ефиопийәни қорқутуш үчүн кемиләрдә олтирип Мән-
дин чиқиду; Мисирниң бешиға чүшкән күндәк уларғиму азап-оқубәт чүшиду; мана, у
келиватиду!
[10] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мән йәнә Мисирниң топ-топ адәмлирини Бабил па-
дишаси Небоқаднәсарниң қоли билән түгитимән. [11] У вә униң билән кәлгән хәлқи, йәни
әлләрниң арисидики әң дәһшәтлиги зиминни һалак қилишқа елип келиниду; улар Мисир
билән қаршилишқа қиличларни суғуруп, зиминни өлтүрүлгәнләр билән толдуриду.
[12] Мән Нил дәриялирини қурутимән,
Вә зиминни рәзил адәмләрниң қолиға сетиветимән;
Зимин вә униңда турған һәммини ят адәмләрниң қолида вәйранә қилимән; Мәнки
Пәрвәрдигар шундақ сөз қилған».
[13] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мән Ноф шәһиридин бутларни йоқитимән, ойған
мәбудларниму йоқитимән; Мисир зиминидин қайтидин шаһзадә болмас; Мән Ми-
сир зиминини қорқунучқа чүширимән. [14] Мән Патрос шәһирини вәйранә қилип, Зоан
шәһиридә от салимән, Но шәһири үстидин һөкүм чиқирип җазалаймән. [15] Мисирниң
истиһками болған Син шәһириниң үстигә қәһримни төкимән; Но шәһириниң топ-топ
адәмлирини қириветимән.
[16] Мән Мисирда бир от салимән; Син азаплардин толғинип кетиду; Но шәһири бөсүлиду,
Ноф шәһири һәр күни явларға йүзлиниду. [17] Авән вә Пибәсәт шәһәрлиридики жигитләр
қиличлиниду; бу шәһәрләр сүргүн қилиниду. [18] Мениң шу йәрдә Мисирниң боюнтуруқ-
лирини сундурғинимда, Таһпанәс шәһиридә күн қараңғулишиду; униңда өз күчидин
болған пәхри йоқилиду; бир булут уни қаплайду; униң қизлири сүргүн қилиниду.
[19] Мән шундақ қилип Мисир үстидин һөкүм чиқирип җазалаймән; вә шулар Мениң
Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду».

Пирәвн тоғрилиқ йәнә бир бешарәт

[20] Он биринчи жили, биринчи айниң йәттинчи күнидә шундақ болдики, Пәрвәрдигар-
ниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[21] И инсан оғли, Мән Мисир падишаси Пирәвнниң билигини сундурдум; вә мана, у дава-
линишқа теңилмиди, яки қилич тутушқа теңиқ билән күчәйтилмиди.
[22] — Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мана, Мән Мисир падишаси Пирәвнгә қар-
шимән; Мән униң биләклирини, һәм күчлүк болғинини һәм сундурулған билигини
үзүветимән; шуниң билән қиличини қолидин чүшүримән; [23] Мисирлиқларни әлләргә
тарқитиветимән, мәмликәтләр арисиға таритимән. [24] Мән Бабил падишасиниң қолини
күчәйтип, қиличимни униң қолиға тутқузимән; Мән Пирәвнниң биләклирини сунду-
римәнки, у Бабил падишаси алдида әҗили тошқан яриланған адәмдәк аһ-зарлар билән
иңрайду.

30:10 **«Мән йәнә Мисирниң топ-топ адәмлирини Бабил падишаси Небоқаднәсарниң қоли билән түгитимән»** — мошу айәттики «йәнә» бешарәтниң һәм йеқин арини (Небоқаднәсар арқилиқ) һәм жирақ кәлгүсини (ахирқи заманларни)му көрситидиғанлиғини испатлайду.
30:11 **«У Небоқаднәсар ... елип келиниду»** — демәк, Небоқаднәсарниң таҗавуз қилип келиши Худаниң орунлаштурушидур.
30:11 Әз. 28:7
30:13 **«Ноф шәһири»** — һазирқи Мәмфис шәһири.
30:14 **«Но шәһири»** — һазирқи Тебес шәһири.
30:21 **«...Мән Мисир падишаси Пирәвнниң билигини сундурдум; вә мана, у ... қилич тутушқа теңиқ билән күчәйтилмиди»** — бу бешарәт бәлким «Йәр.» 37:1-10-айәтләрдә тәсвирләнгән вақиәни көрситиду. Хофна Пирәвнниң қошунлири Йерусалимни муһасиригә алған Бабил қошуниға қарши җәңгә чиққанда, мағлубийәткә учрап Мисирға чекингән.

25 Мән Бабил падишасиниң биләклирини күчәйтимән, вә Пирәвнниң биләклири саң-
гилап қалиду; Мән Өз қиличимни Бабил падишасиниң қолиға тутқузғинимда, у уни
Мисир зимини үстигә созғинида, улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлимни тонуп йетиду;
26 вә Мән Мисирлиқларни әлләр арисиға тарқитимән, мәмликәтләр ичигә таритимән;
вә улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлимни тонуп йетиду».

Асурийә қандақ болған болса, Мисир шундақ болиду

31 1 Он биринчи жили, үчинчи айниң биринчи күнидә шундақ болдики,
Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
2 И инсан оғли, Мисир падишаси Пирәвнгә вә униң топ-топ адәмлиригә мундақ дегин: —
Әнди сән бүйүклүгүңдә ким сән билән тәң болалайду?
3 Мана, Асурийәму Ливандики бир кедир дәриғи еди; униң орманлиққа сайә бәргән
гөзәл шахлири болуп, у интайин егиз бойлуқ еди; униң учи булутларға тақашқан еди;
4 Сулар уни йоған қилип, чоңқур булақлар уни егиз қилип өстүргәнди; ериқлири униң
түвидин, әтрапидин еқип өтәтти, улар өз өстәңлирини даладики барлиқ дәрәқләргичә
әвәткән еди. 5 Шуниң билән, у бихланған вақитта, мол сулар билән егизлиги барлиқ
дәрәқләрдин егиз болған, униң шахлири көпәйгән вә шахчилири узун болған; 6 асман-
дики барлиқ учар-қанатлар униң шахлирида угилиған, шахчилири астида даладики
барлиқ жаниварлар балилиған; униң сайиси астида барлиқ улуқ әлләр яшиған.
7 Шундақ болуп униң шахлири кеңийип, у бүйүклүгидә гөзәлләшкән; чүнки униң йил-
тизлири мол суларға йәткән. 8 Худаниң бағчисидики кедир дәрәқләрму уни тосалмайт-
ти; қариғайлар униң шахлиридәк, чинар дәрәқлири униң шахчилиридәкму кәлмәйтти;
Худаниң бағчисидики һеч қандақ дәрәк гөзәлликтә униңға охшимайтти. 9 Мән уни шах-
лириниң көплүги билән гөзәл қилғанмән; Худаниң бағчисида болған барлиқ дәрәқләр,
йәни Ерәмдики дәрәқләр униңдин һәсәт қилған еди.
10 Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Чүнки у өзини егиз көтирип, учини булут-
ларға тақаштуруп узартқанлиғи, егизлигидин көңлиниң тәкәббурлашқанлиғи түпәйли-
дин, 11 әнди Мән уни үзүл-кесил бир тәрәп қилишқа уни әлләрниң арисидики мустә-
битниң қолиға тапшурдум; Мән уни рәзиллиги түпәйлидин һайдап чәткә қаққан едим.
12 Ят адәмләр, йәни әлләр арисидики әң вәһшиләр уни кесип ташлиди. Шахлири тағлар
вә барлиқ жилғаларға жиқилип, униң шахчилири зиминдики барлиқ жираларға сун-
дурулуп ятиду; йәр йүзидики хәлиқләр униң сайисидин чиқип униңдин нери кәтти.

31:2 **«Әнди сән бүйүклүгүңдә ким сән билән тәң болалайду?»** — Худаниң бу соали «Кимму сән билән тәң туралайду?» дегәнгә охшиғини билән, әмәлийәттә шундақ мәнада әмәс. 3-14-айәтләрдин қариғанда, Худаниң Мисирға ейтқан сөзи «Сән Асурийәдин һеч бүйүк әмәссән, Асурийәгә охшаш йәрниң тегигичә төвән қилинисән» дегәнгә баравәр.

31:3 **«Асурийәму Ливандики бир кедир дәриғи еди; униң орманлиққа сайә бәргән гөзәл шахлири болуп, у интайин егиз бойлуқ еди...»** — Асурийә империйәси бу бешарәттин 25 жил илгири, йәни миладийәдин илгәрки 612-жили Бабил тәрипидин һалак болған.

31:3 Дан. 4:7

31:6 Дан. 4:9

31:8 Яр. 2:8

31:10 **«Чүнки у өзини егиз көтирип, учини булутларға тақаштуруп узартқанлиғи, егизлигидин көңлиниң тәкәббурлашқанлиғи түпәйлидин, ...»** — ибраний тилида бу айәтниң шәкли: «Чүнки **сән** өзәңни егиз көтәргәнлигиң түпәйлидин, учини булутларға тақаштуруп узартқанлиғи, егизлигидин көңлиниң тәкәббурлашқанлиғи түпәйлидин...».

–Шуңа мүмкинчилиги барки, айәтниң биринчи жүмлиси (Сән... түпәйлидин..) Мисирға ейтилған. Бирақ жүмлә мошу айәттә түгимәйду; Мисирни көрсәткән болса пәқәт 18-айәткә кәлгәндә түгиши керәк. 11-18-айәтләр йәнила Асурийәгә ейтилған.

31:12 Әз. 28:7; 30:11

[13] Униң жиқилған ғоли үстигә асмандики барлиқ учар-қанатлар қонуп яшайду; далади-
ки барлиқ җаниварлар шахлири үстидә туриду.
[14] Буниң мәхсити, сулардин суғирилидиған дәрәқләрниң һеч бири өзини егиз көтәрми-
сун, яки учини булутларға тақаштурмисун, яхши суғирилидиған дәрәқләрниң һеч бири
ундақ егизликкә көтирилмисун үчүндур; чүнки уларниң һәммиси өлүмгә бекитилгән
— йәрниң тәглиригә чүшүшкә бекитилгәнләрниң, өлидиған адәм балилириниң, һаңға
чүшидиғанларниң қатаридидур.
[15] — Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — У тәһтисараға чүшкән күнидә, Мән униң үчүн
бир матәм тутқузғанмән; чоңқур суларни етиветип униң булақ-ериқлирини тосуватқан-
мән; шуниң билән униң улуқ сулири тизгинләнгән. Мән Ливанни униң үчүн қарилиқ
кийгүздүм; униң үчүн даладики барлиқ дәрәқләр солишип кәтти. [16] Мән уни һаңға чү-
шидиғанлар билән биллә тәһтисараға ташливәткинимдә, униң жиқилған чағдики садаси
билән әлләрни тәвритивәттим; шуниң билән Ерәм бағчисидики барлиқ дәрәқләр, Ливан-
дики сәрхил вә әң есил дәрәқләр, яхши суғирилған һәммә дәрәқләр йәр тәглиридә туруп
тәсәлли тапқан. [17] Униң сайисидә турғанлар вә әлләр арисида уни қоллайдиғанлар униң
билән тәң тәһтисараға, қилич билән өлтүрүлгәнләрниң йениға чүшкән.
[18] Қени ейтә, Ерәм бағчисидики дәрәқләрниң қайсиси шан-шәрәп вә гөзәлликтә сән
Мисирға тәң келәләйтти? Бирақ сәнму Ерәм бағчисидики дәрәқләр билән тәң йәр тәг-
лиригә чүширилисән; сән хәтнә қилинмиғанлар арисида, қилич билән өлтүрүлгәнләр
билән биллә ятисән; мана бу Пирәвн вә униң топ-топ адәмлириниң һәммисиниң неси-
висидур, дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Мисирға қилинған мәрсийә

32 [1] Он иккинчи жили, он иккинчи айниң биринчи күнидә шундақ болдики,
Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[2] И инсан оғли, Мисир падишаси Пирәвн үчүн бир мәрсийәни ағзиңға елип униңға мун-
дақ дегин: — Сән өзәңни әлләр арисида бир ширға охшатқансән, бирақ сән деңиз-оке-
анлар арисидики бир әждиһасән, халас; сән палақлишип ериқлириңни ешип таштуруп,
сулирини аяқлириң билән чалғитип, дәриялирини лейитип қойдуң.
[3] — Әнди Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Көп әлләрниң топ-топ адәмлири алдида Өз
торумни үстүңгә йейип ташлаймән; улар сени торумда тутуп тартишиду. [4] Мән сени
қуруқлуқта қалдуруп, далаға ташлаймән; асмандики барлиқ учар-қанатларни үстүң-

---

31:16 **«Мән уни һаңға чүшидиғанлар билән биллә тәһтисараға ташливәткинимдә... ... яхши суғирилған һәммә дәрәқләр йәр тәглиридә туруп тәсәлли тапқан»** — демәк, Асурийә империйәсидин илгири ғулиған империйәләр Асурийәниң ғулап кетишигә қарап «Биздин улуқ болған империйәму дәрвәқә ғулиди» дәп тәсәлли тапиду.

31:16 Йәш. 14:9

31:17 **«Униң сайисидә турғанлар ... униң билән тәң тәһтисараға, қилич билән өлтүрүлгәнләрниң йениға чүшкән»** — «...қилич билән өлтүрүлгәнләрниң йениға чүшкән» дегәнликниң мәнаси бәлким шуки, рәсмий дәпнә қилинмай тәһтисарада пәс дәп қаралған, яки болмиса тәһтисарада әң төвән җайда туридиған. Әһвалниң қандақ болушидин қәтъийнәзәр, Худа Пирәвн, Мисир вә қошунлириниң рәсмий дәпнә қилинмаслиғи арқилиқ, Өзиниң улардин рәнҗигәнлигини башқа әлләргә көрситиду.

31:18 **«Қени ейтә, Ерәм бағчисидики дәрәқләрниң қайсиси шан-шәрәп вә гөзәлликтә сән Мисирға тәң келәләйтти? ....Мана бу Пирәвн вә униң топ-топ адәмлириниң һәммисиниң несивисидур»** — бешарәтниң бу әң ахирқи җүмлиси, йәни 18-айәт Мисир вә падишаси Пирәвнгә ейтилиду. Илгәрки 2-17-айәтләрниң һәммиси Асурийә империйәсиниң әһвалини тәсвирләйду; Мисирниң ақивити уларниңкигә охшаш болиду.

31:18 Әз. 28:10

32:2 **«Сән өзәңни әлләр арисида бир ширға охшатқансән, бирақ сән деңиз-океанлар арисидики бир әждиһасән, халас»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Сән әлләр арисида бир ширдәк болған едиң, деңиз-океанлар арисида әждиһасән». «Әждиһа» дегән сөз мошу йәрдә йәнә (Нил дәриясида көп тепилидиған) тимсаһниму көрситиши мүмкин.

32:2 Әз. 29:3

32:3 Әз. 12:13; 17:20

гә қондуруп, йәр йүзидики җаниварларни сениңдин тоюндуримән; [5] гөшүңни тағлар
үстигә қойимән, җилғиларни пүткүл әзайиң билән толдуримән; [6] Мән қениңниң еқи-
шлири билән зиминни һәтта тағларғичиму суғиримән; җиралар сән билән тошуп ке-
тиду.
[7] Нуруңни өчүргинимдә, Мән асманларни тосуветимән, юлтузларни қара қилимән; қу-
яшни булут билән қаплаймән, ай нур бәрмәйду. [8] Асманлардики барлиқ парлайдиған
нурларни үстүңдә қара қилип, зиминиңгә қараңғулуқни қаплаймән, дәйду Рәб Пәрвәр-
дигар. [9] Мән әлләр арисиға, йәни сән тонумиған мәмликәтләр арисиға сениң һалактин
қалған адәмлириңни елип кәткинимдә, көп әлләрниң жүригини беарам қилимән; [10] Мән
көп әлләрни сән билән алақзадә қилимән, уларниң падишалири саңа қарап дәһшәтлик
қорқишиду; Мән қиличимни уларниң көз алдида ойнатқинимда, йәни сениң жиқилған
күниңдә уларниң һәр бири өз җан қайғусида һәр дақиқә тәвриниду.
[11] — Чүнки Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — «Бабил падишасиниң қиличи үстүңгә
чиқиду. [12] Палванларниң қиличлири билән Мән сениң топ-топ адәмлириңни жиқи-
тимән; уларниң һәммиси әлләр арисидики мустәбитләрдур; улар Мисирниң пәхрини
йоқитиду, униң топ-топ адәмлири қурутуветилиду.
[13] Мән зор сулар бойидин барлиқ һайванлиринниму һалак қилимән; инсан айиғи қайти-
дин уларни чалғатмайду, һайванларниң туяқлири қайтидин уларни лейитмайду. [14] Шу-
ниң билән Мән уларниң сулирини тиндуримән; уларниң ериқлирини сүпсүзүк майдәк
ақтуримән, дәйду Рәб Пәрвәрдигар. [15] — Мән Мисир зиминини вәйранә қилғинимда,
зимин өзиниң барлиғидин мәһрум болғинида, Мән униңдики барлиқ туруватқанларни
урувәткинимдә, әнди улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду.
[16] — Бу бир мәрсийә; улар уни оқуйду — Әлләрниң қизлири матәм қилип уни оқуй-
ду; мәрсийәни улар Мисир вә униң барлиқ топ-топ адәмлиригә оқуйду, — дәйду Рәб
Пәрвәрдигар.

Пирәвн тәһтисараға чүшиду

[17] Он иккинчи жили, айниң он бәшинчи күнидә йәнә шундақ болдики, Пәрвәрдигарниң
сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[18] И инсан оғли, Мисирниң топ-топ адәмлири үчүн аһ-зар чәккин; шуниңдәк уларни,
йәни уни күчлүк әлләрниң қизлири билән биллә төвәнгә, һаңға чүшидиғанларға һәмраһ
болушқа йәр тәглиригә чүширип ташливәт; [19] гөзәлликтә сән кимдин артуқ едиң? Әнди
чүшүп, хәтнә қилинмиған билән биллә ят! [20] Улар қилич билән өлтүрүлгәнләр арисиға
жиқилиду; қилич суғурулди; у вә униң топ-топ адәмлириниң һәммиси сөрәп апири-
ветилсун! [21] Әнди палванларниң арисидики батур-әзимәтләр тәһтисараниң оттурисида
туруп Мисир вә уни қоллиғанларға сөз қилиду: —«Мана, улар чүшти, улар җим ятиду —

32:7 Йәш. 13:10; Йо. 2:31, 3:15
32:8 **«Асманлардики барлиқ парлайдиған нурларни үстүңдә қара қилип, зиминиңгә қараңғулуқни қаплаймән, дәйду Рәб Пәрвәрдигар»** — йәнә тәкрарлаймизки, бу бешарәт бәлким һәм йеқинқи вақит (Бабилниң һуҗуми арқилиқ)ни һәм ахирқи заманлардики «Пәрвәрдигарниң күни»ниму көрситиду. Ахирқи заманлардиму әлләрни қорқитидиған «йеңи Бабил» пайда болуши мумкин («Вәһ.» 17-18-бапларни көрүң).
32:12 Әз. 28:7; 31:12; 31:2,18; 32:16
32:13 **«зор сулар»** — Нил дәрияси вә униң делтисини көрситиду.
32:17 **«Он иккинчи жили, айниң он бәшинчи күнидә...»** — бәлким он иккинчи айда, йәни жуқурики бешарәттин икки һәптә кейин: 1-айәтни көрүң.
32:18 **«И инсан оғли, Мисирниң топ-топ адәмлири үчүн аһ-зар чәккин; шуниңдәк уларни, йәни уни күчлүк әлләрниң қизлири билән биллә төвәнгә, һаңға чүшидиғанларға һәмраһ болушқа йәр тәглиригә чүширип ташливәт»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «И инсан оғли, Мисирниң топ-топ адәмлири үчүн аһ-зар чәккин, сән вә күчлүк әлләрниң қизлири аһ-зар чекиңлар; шуниңдәк уларни һаңға чүшидиғанларға һәмраһ болушқа йәр тәглиригә ташливәт».

хәтнә қилинмиғанлар, қилич билән өлтүрүлгәнләр!».
[22] — Мана, шу йәрдидур Асурийә вә униң жиғилған қошуни; униң гөрлири өз әтрапи-
дидур; мана уларниң һәммиси өлтүрүлгән, қиличланған. [23] Уларниң гөрлири чоңқур
һаңниң тегидидур; униң жиғилған қошуни өз гөри әтрапида туриду; улар тирикләрниң
зиминида адәмләргә вәһшәт салғанлар — буларниң һәммиси өлтүрүлгән, қиличланған.
[24] Мана Елам вә униң гөриниң әтрапида турған униң барлиқ топ-топ адәмлири; улар-
ниң һәммиси өлтүрүлгән, қиличланған, улар хәтнә қилинмиған пети йәр тәглиригә
чүшкәнләр — йәни тирикләрниң зиминида адәмләргә өз вәһшитини салғанлар! Бирақ
һазир улар һаңға чүшкәнләр билән биллә иза-аһанәткә чөмиду.
[25] Кишиләр униң үчүн өлтүрүлгәнләр арисида, топ-топ адәмлири арисида бир орун рас-
лиған; хәлқиниң гөрлири униң әтрапидидур; уларниң һәммиси хәтнә қилинмиғанлар,
қиличланғанлар; шуңа улар һаңға чүшкәнләр билән биллә иза-аһанәткә қалиду; улар
өлтүрүлгәнләр арисиға ятқузулиду — гәрчә тирикләрниң зиминида уларниң вәһшити
адәмләргә селинған болсиму!
[26] Мана шу йәрдә Мәшәк билән Тубал барлиқ топ-топ адәмлири билән туриду; улар-
ниң гөрлири өз әтрапидидур; уларниң һәммиси хәтнә қилинмиғанлар, қиличланған-
лар — гәрчә улар тирик туруватқанларниң зиминида өз вәһшитини адәмләргә салған
болсиму! [27] Улар җәң қураллири билән тәһтисараға чүшкән, қиличлири өз беши астиға
қоюлған, хәтнә қилинмай туруп жиқилған палванлар арисида ятмайду; уларниң қәбиһ-
ликлири өз устиханлири үстидә болиду — гәрчә улар тирикләрниң зиминида батур-
ларғиму вәһшәт салған болсиму!
[28] Сән Пирәвнму хәтнә қилинмиғанлар арисида тар мар болуп, қилич билән өлтүрүл-
гәнләр арисида ятисән.
[29] Мана шу йәрдә Едом, униң падишалири, барлиқ шаһзадилириму; улар күчлүк бол-
симу, қиличланғанлар билән биллә ятқузулиду; улар хәтнә қилинмиғанлар арисида,
һаңға чүшидиғанлар билән биллә ятиду.
[30] Мана шималдики шаһзадиләр, һәммиси; мана барлиқ Зидондикиләр, өлтүрүлгәнләр
билән биллә чүшкән; гәрчә өз күчи билән вәһшәт салған болсиму, улар һазир хиҗаләт-
тә қалди; улар хәтнә қилинмиған болуп, қиличланғанлар арисида йетип, һаңға чүши-
диғанлар билән биллә хиҗаләткә қалиду.
[31] Пирәвн буларни көриду, шуниңдәк өзиниң қиличланған топ-топ адәмлири тоғрилиқ,
йәни өзи вә қошуни тоғрилиқ улардин тәсәлли алиду, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар. [32] —
Гәрчә Мән униң вәһшитини тирик туруватқанларниң зиминиға салдурған болсамму,
бирақ у хәтнә қилинмиғанлар арисиға, қилич билән өлтүрүлгәнләр арисиға ятқузули-
ду, — йәни Пирәвн вә униң барлиқ топ-топ адәмлири, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Йерусалимниң ғулиши
Күзәтчиниң вәзиписи

33 [1] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[2] И инсан оғли, әл-жутуңдикиләргә сөз йәткүзүп уларға мундақ дегин: — Мән
қилични мәлум бир зимин үстигә чиқарғинимда, зиминдики хәлиқ өз арисидин бир
адәмни тепип уни күзәтчи бекитсә, — [3] у қиличниң зимин үстигә чиққанлиғини көрүп,

32:27 «улар җәң қураллири билән тәһтисараға чүшкән, ... хәтнә қилинмай туруп жиқилған палванлар арисида ятмайду; уларниң қәбиһликлири өз устиханлири үстидә болиду — гәрчә улар тирикләрниң зиминида батурларғиму вәһшәт салған болсиму!» — демәк, Мәшәк вә Тубал дегән икки қәбилидикиләр (һазирқи Русийәдики «Москва» вә «Тоболск» билән мунасивити бар болуши мүмкин) җәңдә қирилип, батурлардәк дәпнә қилинмай, бәлки уларниң қәбиһлигини көрситиш үчүн устиханлири очуқ асман астида ятиду.

канай челип хәлиқни агаһландурса, [4] кимдиким канай авазини аңлап, агаһни алмиса,
қилич келип уни елип кәтсә, әнди униң қени өз беши үстигә болиду. [5] У канай авази-
ни аңлап, агаһни алмиған; шуңа униң қени өзигә болиду; у агаһ алған болса, җенини
қутқузған болатти.
[6] Бирақ күзәтчи қиличниң келиватқинини көрүп, канай чалмай, хәлиқни агаһландур-
миса, әнди қилич келип улар арисидин бирәвни елип кәтсә, ундақта у өз қәбиһлигидә
елип кетилиду; бирақ униң қени үчүн Мән күзәтчидин һесап алимән.
[7] Әнди, и инсан оғли, Мән сени Исраил җәмәти үчүн күзәтчи дәп бекиткәнмән; сән Ме-
ниң ағзимдин хәвәр аңлап, уларға Мәндин агаһ йәткүзисән. [8] Мән рәзил адәмгә: «И рә-
зил адәм, сән чоқум өлисән» десәм, вә өзәң бу рәзилни йолидин яндурушқа сөз қилмай
уни агаһландурмисаң, у рәзил өз қәбиһлигидә өлиду; бирақ униң қени үчүн сәндин һе-
сап алимән. [9] Бирақ сән рәзилни йолидин йениш тоғрилиқ агаһландурсаң, у йолидин
янмиса, у өз қәбиһлигидә өлиду; бирақ өзәң өз җениңни қутқузуп қалисән.
[10] Әнди сән, и инсан оғли, Исраил җәмәтигә сөз қилип: — Силәр: «Бизниң итаәтсизли-
клиримиз вә гуналиримиз бешимиздидур, биз улар билән зәиплишип кетиватимиз;
әнди биз қандақму һаятқа еришимиз?» дәйсиләр. [11] Уларға сөзүмни йәткүзүп: «Мән һа-
ятим билән қәсәм қилиманки, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар, — Мән рәзил адәмниң өлүми-
дин һеч хурсәнлигим йоқтур; пәқәт уларни рәзил йолидин йенип һаятқа еришсун дәй-
мән; рәзил йоллириңлардин йениңлар, йениңлар! Немишкә өлгүңлар келиду, и Исраил
җәмәти?!» — дегин.
[12] Вә сән, и инсан оғли, әл-жутуңдикиләргә мундақ дегин: — Һәққаний адәмниң һәққа-
нийлиғи асийлиқ қилған күнидә уни қутқузмайду; һәм рәзил адәм болса, у өз рәзил-
лигидин янған күнидә рәзиллигидин жиқилмайду; һәққаний адәм гуна садир қилған
күнидә, у әслидики һәққанийлиғи билән һаятта турривәрмәйду.
[13] Мән һәққанийға: «Сән бәрһәқ һаятқа еришсән» дегинимдә, у өз һәққанийлиғиға тай-
инип қәбиһлик садир қилса, әнди униң һәққаний ишлиридин һеч қайсиси әсләнмәйду;
әксичә у өткүзгән қәбиһлиги түпәйлидин өлиду.
[14] Әнди мән рәзилгә: «Сән чоқум өлисән» десәм, бирақ у гунайидин йенип, көз алдимда
адаләт вә һәққанийлиқни жүргүрсә — [15] Рәзил адәм қәризгә капаләткә алған нәрсини
қайтуруп бәрсә, — буланчилиқта алғанни қайтуруп бәрсә — қәбиһлик садир қилмай,
һаят бәлгүлимилиридә маңса — әнди у бәрһәқ һаятқа егә болиду, у өлмәйду. [16] Униң
садир қилған гуналиридин һеч қайсиси әсләнмәйду; у адаләт вә һәққанийлиқни жүр-
гүргән — у бәрһәқ һаятқа егә болиду.
[17] Бирақ әл-жутуңдикиләр: «Рәбниң йоли һәммигә баравәр әмәс» дәйду; әмәлийәттә

33:7 Әз. 3:1
33:8 **«И рәзил адәм, сән чоқум өлисән»** — бу агаһ пәқәт җисманий җәһәтнила көрсәтмәйду, дәп қараймиз. Һәр бир адәм илгири-кейин (Адәм атимизниң гунайиниң сәвәвидин) өлиду. Мошу йәрдә көрситилгән өлүш Худаниң һозуридин, бәрикәтлиридин айрилиштин ибарәт дәп қараймиз (11-айәтниму көрүң).
33:10 **«әнди биз қандақму һаятқа еришимиз?»** — яки «әнди қандақ яшаймиз?».
–Бу айәтләрдә «һәққанийлиқ» (инсанниң һәққанийлиғи) адәмниң өзлигидин чиқмайду, бәлки адәмниң Худаниң Өзигә таянғанлиғиниң бир мевиси, дәп испатлиниду. «Һәққаний адәм» «өз һәққанийлиғи»ға таянса (демәк, униң көзлири Худаға әмәс, өзигә болса) түгишиду.
33:10 Әз. 24:23
33:11 Әз. 18:23, 32
33:12 Әз. 18:24
33:13 **«әксичә у өткүзгән қәбиһлиги түпәйлидин өлиду»** — ибраний тилида «әксичә у өткүзгән қәбиһлиги түпәйлидин, униңда өлиду».
–Бу айәтләрдә «һәққанийлиқ» (инсанниң һәққанийлиғи) адәмниң өзлигидин чиқмайду, бәлки адәмниң Худаниң Өзигә таянғанлиғиниң бир мевиси, дәп испатлиниду. «Һәққаний адәм» «өз һәққанийлиғи»ға таянса (демәк, униң көзлири Худаға әмәс, өзигә болса) түгишиду.

уларниң йоли болса һәммигә баравәр әмәс.
18 Һәққаний адәм өз һәққанийлиғидин йенип, қәбиһликни садир қилса, у бунинда өли-
ду. 19 Рәзил адәм өз рәзиллигидин йенип, адаләт вә һәққанийлиқ жүргүрсә, бу ишлар-
дин һаятқа егә болиду. 20 Лекин силәр: «Рәбниң йоли һәммигә баравәр әмәс» дәйсиләр;
и Исраил җәмәти, Мән һәр қайсиңларға өз йоллириңлар бойичә үстүңларға һөкүм
чиқиримән!
21 Вә шундақ болдики, сүргүн болған он иккинчи жили, онинчи айниң бәшинчи күнидә,
Йерусалимдин қачқан бириси йенимға келип: «Шәһәр бөсүлди!» — деди.
22 Әнди қачқан адәмниң йетип келишиниң алдинқи ахшимида Пәрвәрдигарниң қоли
мениң вуҗудумға қонған еди; шуниң билән У ағзимни ечип қойди; ағзим ечилип, мән
йәнә гача болмидим.

Исраил зиминида қалғанлар тоғрилиқ бешарәт

23 Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
24 И инсан оғли, Исраил зиминидики харабә җайларда турушатқанлар: «Ибраһим пәқәт
бир адәм турупму бу зиминға мирас болған еди; бирақ биз көп адәммиз; әнди зимин
бәрибир бизгә тәғдим қилинди» — дәп ейтиватиду.
25 Шуңа уларға мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Силәр гөшни қан билән
йәйсиләр; силәр өз мәбудлириңларни баш көтирип издәйсиләр; силәр қан төкүвати-
силәр; әнди силәр зиминға мирас боламсиләр? 26 Силәр қиличиңларға тайинисиләр,
силәр жиркиничлик ишларни чиқирисиләр, һәр бириңлар өз хошнисиниң аялиға бу-
зуқчилиқ қилиду. Әнди силәр зиминға мирас боламсиләр?».
27 Уларға мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: Мән һаятим билән қәсәм
қилимәнки, бәрһәқ, харабә җайларда турушатқанлар қиличлинип жиқилиду; дала-
да қалғанни явайи һайванларниң йәветишкә тапшуримән; истиһкамлар вә ғарларда
турғанларму ваба кесилидин өлиду. 28 Мән зиминни вәйранә вә чөл-баяван қилимән;
униң күчидин болған пәхри йоқилиду; Исраилниң тағлири вәйранә болидуки, улар-
дин өткүчи һеч бир адәм болмайду. 29 Уларниң жүргүзгән жиркиничлик қилмишлири
түпәйлидин Мән зиминни вәйранә вә чөл-баяван қилғинимда улар Мениң Пәрвәрдигар
екәнлигимни тонуп йетиду».

33:17 Әз. 18:25, 29; 33:20
33:20 **«и Исраил җәмәти, Мән һәр қайсиңларға өз йоллириңлар бойичә үстүңларға һөкүм чиқиримән!»** — бу муһим бабтики 1-20-айәтләрниң мәзмуни тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизниму көрүң.
–32:1-33:21дики бешарәтләр 29-31-баплардики Мисир тоғрилиқ бешарәтләрдин хелә бурун берилгән. Лекин бешарәтләрниң көпинчиси Мисир тоғрилиқ болғачқа, бурун берилгән бешарәтләрму 29-31-баплардики бешарәтләргә улап баян қилинған.
33:21 **«сүргүн болған он иккинчи жили, онинчи айниң бәшинчи күни... »** — бу вақит шәһәрниң ишғал болғинидин 18 ай кейинки вақит болуши мүмкин. Йерусалимдин Бабилға маңидиған йол адәттә 4 айлиқ болатти («Әзра 7:9ни көрүң). Текстниң бәзи көчүрмилиридә «он биринчи жил» дейилиду; бирақ бир қисим алимлар «он иккинчи жил» дейиш тоғра дәп қарайду; чүнки йәнә имканийәт барки, Исраил вә Бабил пүтүнләй охшимайдиған календарни ишләткән. Биз бу пикиргә майилмиз.
33:21 2Пад. 25; Әз. 24:26
33:22 **«Әнди қачқан адәмниң йетип келишиниң алдинқи ахшимида Пәрвәрдигарниң қоли мениң вуҗудумға қонған еди; шуниң билән у ағзимни ечип қойди; ағзим ечилип, мән йәнә гача болмидим»** — бу гачилиқ тәхминән алтә жил илгири башланған (3:26-айәтни изаһити билән вә 24:32-айәтниму көрүң).
33:24 **«Ибраһим пәқәт бир адәм турупму бу зиминға мирас болған еди; бирақ биз көп адәммиз; әнди зимин бәрибир бизгә тәғдим қилинди»** — Бабилдикиләр Қанаанда (Пәләстиндә) турған Йәһудийларниң көпинчисини өлтүргән яки сүргүн қилған еди. Зиминда қалдурулған аз қисим адәмләр (техи һеч товва қилмиған) тәкәббурлишип шундақ сөз қилиду.
33:25 Яр. 9:4; Лав. 3:17
33:28 **«Мән зиминни вәйранә вә чөл-баяван қилимән»** — яки «Мән зиминни вәйранә вә (адәмни қорқутқучи) бир вәһшәт қилимән».

Әзакиял пәйғәмбәр һәқиқәтән қарши елиндиму?

[30] — Әнди сән болсаң, и инсан оғли, әл-жутуңдикиләр һәрдайим сени ағзиға елип өйлириниң тамлириниң йенида вә дәрвазиларда сөзләп бир-биригә һәм һәр бири өз қериндишиға сән тоғрилиқ: «Қени берип, Пәрвәрдигардин немә сөз баркин, аңлап келәйли!» — дәйду.
[31] Улар жамаәт сүпитидә йениңға келип, Мениң хәлқимниң сүпитидә алдиңда олтириду; улар сөзлириңни аңлайду, бирақ уларға әмәл қилмайду; улар ағзи билән саңа муһәббәт көрситиду, бирақ көңли һарам мәнпәәткә тартиду; [32] мана, сән улар үчүн
пәқәт йеқимлиқ аваз билән, сазлири убдан тәңшилип ейтилған муһәббәт нахшисисән,
халас; улар сөзлириңни аңлайду, бирақ уларға әмәл қилмайду. [33] Әнди буниң һәммиси әмәлгә ашурулғинида у бәрһәқ әмәлгә ашурулиду! улар бир пәйғәмбәрниң уларниң арисида болғанлиғини тонуп йетиду».

Өтмүштики вапасиз падичи-баққучилар вә келәчәктә болидиған «Яхши Падичи »

34 [1] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —[2] И инсан оғли, бешарәт берип Исраилни баққучи падичиларни әйипләп мундақ дегин: — Падичиларға мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Өзлиринила беқиватқан Исраилниң падичириниң һалиға вай! Падичиларниң падисини озуқландуруш керәк әмәсму?
[3] Силәр йеғини өзәңлар йәйсиләр, жуңини өзәңлар кийсиләр; бордалған есил мални сойисиләр; лекин қойларни бақмайсиләр. [4] Ажизларни күчәйтмидиңлар, кесәлләрни сақайтмидиңлар, зәхимләнгәнләрни теңип қоймидиңлар, тарқилип кәткәнләрни қайтуруп әкәлмидиңлар, езип кәткәнләрни издәп бармидиңлар; әксичә силәр зорлуқ-зумбулуқ вә рәһимсизлик билән улар үстидин һөкүм сүрүп кәлгәнсиләр.
[5] Улар падичисиз болуп тарқилип кәтти; улар тарқилип кетип даладики барлиқ һайванларға озуқ болуп кәтти. [6] Мениң қойлирим барлиқ тағлар арисидин, һәр жуқури егизлик үстидә тенәп кәтти; Мениң қойлирим пүткүл йәр йүзигә тарқип кәтти, бирақ уларни тепишқа тиришқучи яки издигүчи йоқ еди.
[7] Шуңа, и падичилар, Пәрвәрдигарниң сөзини аңлаңлар: —
[8] Мән һаятим билән қәсәм қилимәнки, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар, — Қойлиримниң падичиси болмиғачқа, улар ов болуп қалди, даладики һәр бир һайванға озуқ болди; чүнки Мениң падичилирим Өз падамни издимәйду, улар пәқәт өзлирини бақиду, Мениң қойлиримни бақмайду. [9] — Шуңа, и падичилар, Пәрвәрдигарниң сөзини аңлаңлар!
[10] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана, Мән падичиларға қаршимән; Мән Өз қойлиримниң һесавини улардин алимән, вә уларни падини беқиштин тохтитимән; шуниң билән падичилар өзлириниму бақмайду; вә Мән қойлиримни уларға йәнә озуқ болмисун үчүн уларниң ағзидин қутулдуримән.

33:31 **«Улар ағзи билән саңа муһәббәт көрситиду, бирақ көңли һарам мәнпәәткә тартиду»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Әмәлийәттә улар ағзида ейтқан шәхсий арзу-һәвәслиригә әмәл қилиду, көңли һарам мәнпәәткә тартиду».
33:31 Әз. 14:1-3; 20:1-3
33:33 **«Әнди буниң һәммиси әмәлгә ашурулғинида ... улар бир пәйғәмбәрниң уларниң арисида болғанлиғини тонуп йетиду»** — шүбһисизки, Йерусалимдин қачқан адәм келип шәһәрниң хәвирини ейтиши билән, хәлиқ Әзакиялни улуқ пәйғәмбәр дәп билип йәтти. Әпсус, улар Әзакиялниң сөзлирини пәқәт қулақ түвидила аңлап, үзүл-кесил товва қилмиған. Шуңа 24-29 айәттә алдин-ала ейтилған балаю-апәтләрму уларниң бешиға чүширилүши керәк.
34:2 Йәр. 23:1
34:4 1Пет. 5:3

11 Чүнки Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана, Мән Өзәм өз қойлиримни издәп улар-
ниң һалини сораймән; 12 падичи өзиниң қойлири арисида, тарап кәткән қойларни те-
пип баққандәк, Мәнму қойлиримни издәп бақимән; улар булутлуқ қараңғу күндә тари-
лип кәткән һәр бир җайлардин Мән уларни қутулдуримән.
13 Мән уларни хәлиқләрдин епкелимән, уларни мәмликәтләрдин жиғимән, өз зиминиға
апиримән; Мән уларни Исраил тағлири үстидә, ерик-үстәңләр бойида вә зиминдики
барлиқ туралғу җайларда бақимән; 14 Мән уларни есил чимәнзарда бақимән; Исраил
тағлири уларниң яйлиғи болиду; улар шу йәрдә убдан яйлақта ятиду; Исраил тағлири
үстидә, мунбәт чимәнзарда озуқлиниду. 15 Мән Өзәм Өз падамни бақимән, уларни ятқу-
зимән, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар. 16 — Мән йолдин тенәп кәткәнләрни издәймән, тарқи-
лип кәткәнләрни қайтуримән; зәхимләнгәнләрни теңип қойимән, аҗизларни күчәй-
тимән; бирақ сәмригәнләр вә күчлүкләрни йоқитимән; падамни адаләт билән бақимән.
17 Әнди силәргә кәлсәм, и Мениң падам, Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана, Мән
қой вә қой арисида, қочқарлар вә текиләр арисида һөкүм чиқиримән. 18 Әнди силәр-
ниң яхши чимәнзарни йегиниңлар азлиқ қилип, чимәндики қалған от-чөпләрни аяқли-
риңлар билән чәйливетишиңлар керәкму? Силәр сүпсүзүк сулардин ичкәндин кейин,
қалғинини аяқлириңлар билән лейитиветишиңлар керәкму? 19 Шуңа Мениң қойли-
римға силәрниң аяқлириңлар чәйливәткәнни йейиштин, аяқлириңлар дәссәп лейити-
веткәнни ичиштин башқа амал йоқ.
20 Шуңа Рәб Пәрвәрдигар уларға мундақ дәйду: — Мана Мән, Мән Өзәм сәмригән қойлар
вә оруқ қойлар арисида һөкүм чиқиримән. 21 Чүнки силәр мүрә-янпашлириңлар билән
иштирип, мүңгүзлириңлар билән уларни тәрәп-тәрәпкә тарқитиваткичә үсисиләр, 22 —
Мән уларни йәнә ов объекти болмисун дәп Өз падамни қутқузимән; вә Мән қой вә қой
арисида һөкүм чиқиримән. 23 Мән уларниң үстигә бир падичини тикләймән, у уларни
бақиду; у болса Мениң қулум Давут; у уларни беқип, уларға падичи болиду; 24 вә Мән-
ки Пәрвәрдигар уларниң Худаси болимән, Мениң қулум Давут улар арисида әмир бо-
лиду; Мәнки Пәрвәрдигар шундақ сөз қилдим. 25 Мән улар билән аман-хатирҗәмлик
беғишлайдиған әһдини түзүп, житкуч һайванларни зиминдин түгитимән; улар бехәтәр
болуп җаңгалда туриду, орманлиқларда қонуп ухлайду. 26 Мән уларни һәм егизлигим
әтрапидики җайларни бәрикәтлик қилимән; ямғур-йеғинларни өз пәслидә яғдуримән;
булар бәрикәтлик ямғурлар болиду.
27 Даладики дәрәқләр мевилирини, тупрақ үндүрмилирини бериду; улар өз зиминида
бехәтәр туриду; Мән уларниң боюнтуруқ-асарәтлирини сундуруп, уларни қуллуққа
тутқанларниң қолидин қутулдурғинимда, улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни би-
лип йетиду. 28 Улар йәнә әлләргә ов болмайду, йәр йүзидики һайванлар йәнә уларни
йәвәтмәйду; улар бехәтәр туриду, һеч ким уларни қорқатмайду. 29 Мән улар үчүн даңқи

34:13 Әз. 28:25
34:17 **«Әнди силәргә кәлсәм, и Мениң падам, ... — Мана, Мән қой вә қой арисида, қочқарлар вә текиләр арисида һөкүм чиқиримән»** — Әзакиял «падичилар»ни, йәни Исраил падишалири, каһинлири вә пәйғәмбәрлирини әйипләп чиқти. У һазир хәлиқ арисидики аҗиз-намратларни бозәк қилип кәлгән байлар вә мәнсәпдарлар (сәмригән вә күчлүк қойлар)ни әйипләшкә башлайду.
34:23 Йәш. 40:11; 42:1; 50:10; 52:13; 53:11; Йәр. 30:9; Юһ. 10:11
34:24 **«Мәнки Пәрвәрдигар уларниң Худаси болимән, Мениң қулум Давут улар арисида әмир болиду»** — 11-айәттә Пәрвәрдигар: «Өзәм қойлиримға падичи болимән» дәп вәдә қилиду. Мошу айәтләрдә у «Қулум Давут»ни уларға падичи болушқа тикләймән, дәйду. Давуттин улуқ, Давутниң оғли болған Мәсиһдә Худаниң бу икки вәдиси тәң әмәлгә ашурулған һәм ашурулиду. «Юһ.» 10-бап, җүмлидин Мәсиһниң «Мән Өзәм яхши падичидурмән» дегән сөзини көрүң.
34:24 Йәш. 55:4
34:26 **«Мән уларни һәм егизлигим әтрапидики җайларни бәрикәтлик қилимән»** — «егизлигим» (яки «дөңлүгүм») Зион теғини көрситиду.

чиққан алаһидә бир бостанлиқ җайни тәминләймән; улар қайтидин зиминда ачарчи-
лиқта жигләп қалмайду, яки қайтидин әлләрниң мазақ объекти болмайду. [30] Андин
улар Мәнки Пәрвәрдигар Худасиниң улар билән биллә болидиғанлиғимни вә өзлири-
ниң, йәни Исраил җәмәтиниң Мениң хәлқим болидиғанлиғини билип йетиду, — дәйду
Рәб Пәрвәрдигар. [31] — Әнди силәр болсаңлар, и Мениң қойлирим, Мениң чимәнзарим-
дики қойлирим, инсанлардурсиләр, халас; Мән болсам силәрниң Худайиңлардурмән»
— дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Едом, йәни Сеир тоғрилиқ бешарәт

35 [1] Вә Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[2] И инсан оғли, йүзүңни Сеир теғиға каритип, бешарәт берип уни әйипләп мундақ
дегин: —
[3] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — «Мана, и Сеир теғи, Мән саңа қаршимән; Мән қолум-
ни үстүңгә узартип, сени бир вәйранә вә чөл-баяван қилимән. [4] Мән шәһәрлириңни ха-
рабә қиливетимән, вә сән вәйранә болисән; андин сән Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни
тонуп йетисән. [5] Чүнки сән мәңгүгә өчмәнлик сақлап кәлгәнсән, Исраилларниң бешиға
күлпәт чүшкән күнидә, қәбиһликниң җазалиниш вақти-саити тошқанда, уларни қилич
күчигә тапшуруп бәргәнлигиң түпәйлидин, [6] Шуңа Мән һаятим билән қәсәм қилимән-
ки, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар, — Мән саңа қан төкүлүшни бекиттим; қан сени қоғлайду.
Сән қан төкүштин нәпрәтләнмигәнлигиң түпәйлидин, әнди қан сени қоғлап жүриду.
[7] Мән Сеир теғини вәйранә вә чөл-баяван қилип, униңдин бесип өткүчи һәм униңға қай-
тқучини үзүп ташлаймән. [8] Мән униң тағлирини өлтүрүлгәнлири билән толдуримән;
сениң егизликлириңдә, сениң җилғилириңда, сениң барлиқ җиралириңда қилич билән
өлтүрүлгәнләр жиқилиду. [9] Мән сени мәңгүгә вәйранә қилимән; сениң шәһәрлириң
адәмзатсиз болиду; вә силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетисиләр.
[10] — Чүнки сән: «Бу икки әл, икки мәмликәт Мениңки болиду, биз уларға егә болимиз»
дегиниң түпәйлидин — гәрчә Мән Пәрвәрдигар шу йәрдә болған болсамму —, [11] әнди
Мән һаятим билән қәсәм қилимәнки, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар, — Мән сениң нәпри-
тиңдин чиққан аччиғиң бойичә вә һәситиң бойичә саңа муамилә қилимән; Мән үстүңгә
һөкүм чиқирип җазалишим билән, Мән улар арисида Өзәмни көрситимән.
[12] Шуниң билән сениң Исраил тағлириға қарап: «Улар вәйран болди, улар бизгә йәм
болушқа тәғдим қилинди» дегән барлиқ һақарәтлириңни Мән Пәрвәрдигарниң аңлиғи-
нимни сәнләр тонуп йетисиләр. [13] Униң үстигә ағзиңларда силәр Маңа қарши чиқип
өзәңларни чоң көрситип, Маңа күпүрлүк қилған сөзүңларни көпәйткәнсиләр; Мән
уларни аңлидим. [14] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Пүткүл йәр йүзи шатлинип
кәткинидә, Мән сени вәйранә қилимән.
[15] Исраил җәмәтиниң мираси вәйран қилинғанда буниңдин сән шатланғиниңдәк, Мән-
му саңа шундақ қилимән; сәнму, и Сеир теғи вә барлиқ Едом — силәрниң барлиғиңлар
вәйранә болиду; вә Едомийлар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду».

34:29 Әз. 36:6-38
34:31 Юһ. 10:11
35:2 **«йүзүңни Сеир теғиға каритип, бешарәт берип уни әйипләп мундақ дегин: —»** — «Сеир» Едомниң башқа бир исми. Оқурмәнләрниң есидә бәлким барки, Яқуп вә Едом ука-ака болуп, улар арисида өчмәнлик пәйда болған. Гәрчә Едом Яқупни кәчүрүм қилған болсиму, униң кейинки әвлатлири болған Едомийлар Яқупниң әвлатлири болған Исраилға күчлүк өчмәнлик сақлап кәлгән.
35:5 Әз. 25:15
35:10 **«Бу икки әл, икки мәмликәт Мениңки болиду»** — «икки әл, икки мәмликәт» Йәһуда вә Исраил (шималий падишалиқ)ни көрситиду.
35:10 Зәб. 82:13

Худа Өзиниң нами үчүн Исраилни әслигә кәлтүриду

36 [1] Әнди сән, и инсан оғли, Исраил тағлириға бешарәт берип мундақ дегин: —
Исраил тағлири, Пәрвәрдигарниң сөзини аңлаңлар: —
[2] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Дүшмәнниң силәргә қарап: «Ваһ! Мәңгү жуқури жай-
лар бизгә тәәллуқ болди!» дегини түпәйлидин, [3] шуңа бешарәт берип мундақ дегин: —
Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Бәрһәқ, чүнки улар силәрни вәйранә қилип, әлләрдин
қалғанлириға тәвә қилишқа һәряндин силәрни әзгәнлиги түпәйлидин, вә силәр әлләр
арисида сөз-чөчәк вә төһмәт объекти болуп қалғанлиғиңлардин, [4] әнди шуңа, и Исраил
тағлири, Рәб Пәрвәрдигарниң сөзини аңлаңлар: — Рәб Пәрвәрдигар әлләрдин қалғанли-
риға олжа һәм мазақ объекти болуп қалған тағлар, егизликләр, жиралар вә жилғиларға,
вәйран болған харабиләр вә ташливетилгән шәһәрләргә мундақ дәйду: —
[5] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Хошал болушуп қәлбидики пүтүн өчмәнлиги
билән Мениң зиминимни өзлиригә тәәллуқ болушқа бекитип, уни булаң-талаң қили-
валайли дегән әлләрдин қалғанлириға вә Едомдикиләрниң һәммисигә бәрһәқ, Мән Өз
хәлқимгә болған қизғинлиғимдин чиққан аччиқ отида сөз қилдим: —
[6] Исраил зимини тоғрилиқ бешарәт берип, тағлар, егизликләр, жиралар вә жилғиларға
сөз қилип мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана, Мән Өз хәлқимгә
болған қизғинлиғимдин қәһрим билән сөз қилдим — чүнки силәр әлләрниң ма-
зақ-аһанәтлирини йегәнсиләр.
[7] — Шуңа Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мән қолумни көтирип шундақ қәсәм ичкән-
ки, бәрһәқ, әтрапиңлардики әлләр өзиниң мазақ-аһанәтлирини өзи ишитиду. [8] Лекин
силәр, и Исраил тағлири, шахлинисиләр, хәлқим Исраилға мевә берисиләр; чүнки улар
пат арида қайтип келиду.
[9] Чүнки мана, Мән силәр тәрипиңлардидурмән; Мән силәргә қараймән, силәр юмши-
тилисиләр һәм терилисиләр. [10] Вә Мән үстүңларда адәмләрни, йәни Исраилниң пүткүл
жәмәтини, уларниң барлиғини көпәйтимән; шәһәрләр аһалилик болиду, харабиләр
қайтидин қурулиду. [11] Мән үстүңларда адәм һәм һайванларни көпәйтимән, улар көпий-
ип нәсил көриду; Мән өткән заманлардикидәк силәрни олтирақлиқ қилимән; бәрһәқ,
һалиңларни әслидикидин әвзәл қилимән; силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни би-
лип йетисиләр.
[12] Мән үстүңларға адәмләрни, йәни хәлқим Исраилни маңдуримән; улар силәргә еги-
дарчилиқ қилиду, силәр уларниң мираси болисиләр; силәр йәнә уларни балилиридин
жуда қилмайсиләр. [13] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Чүнки уларниң силәргә: «Силәр
адәмләрни йәйсиләр, өз елиңларни балилардин жуда қилғансиләр!» дегини түпәйли-
дин, [14] әнди силәр йәнә адәмләрни йемәйсиләр, өз елиңларни балилиридин йәнә жуда
қилмайсиләр, дәйду Рәб Пәрвәрдигар.
[15] — Мән силәргә йәнә әлләрниң мазақ-аһанәтлирини аңлатқузмаймән; силәр әлләрниң
тапа-тәнисини йәнә көтәрмәйсиләр, силәр өз елиңларни қайтидин жиқитмайсиләр, —
дәйду Рәб Пәрвәрдигар.
[16] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип шундақ дейилди: —
[17] И инсан оғли, Исраил жәмәти өз зиминида турған чағларда, улар өз йоли һәм қил-

36:1 Әз. 6:2
36:2 Әз. 35:10
36:3 **«Чүнки улар силәрни вәйранә қилип, әлләрдин қалғанлириға тәвә қилишқа һәряндин силәрни әзгәнлиги түпәйлидин,...»** — мошу айәттики «улар» вә «(ят) әлләрдин қалғанлар» бәлким (1) «Бабил» вә «башқа әлләр»ни көрситиду; (2) ахирқи замандики «дәжжал вә униңға бекинган әлләр»ни вә улардин «башқа әлләр»ни көрситиду. Бабил Исраилни ишғал қилип булаң-талаң қилғандин кейин асасән уни ташлап кәтти; әтрапидики әлләр қалған хәлиқниң ажизлиғидин пайдилинип уни техиму көпрәк булаң-талаң қилди.
36:6 Әз. 34:29

мишлири билән уни булғиған; Мениң алдимда уларниң йоли ай көргән аялниң на-
паклиғиға охшаш. [18] Шуңа зиминға төккән қан үчүн, зиминни мәбудлири билән
булғиғанлиғи үчүн, Мән қәһримни улар үстигә төктум; [19] Мән уларни әлләр арисиға
тарқитиветтим, улар мәмликәтләр ичигә тарилип кәтти; Мән уларниң йоллири һәм
қилмишлири бойичә уларниң үстигә һөкүм чиқардим.
[20] Улар баридиған һәр қайси әлләргә кәлгәндә, улар тоғрисида: «Булар Пәрвәрдигар-
ниң хәлқи, бирақ улар Униң зиминидин чиққан!» — дейилгәндә, улар йәнила Мениң
пак-муқәддәс намимни булғиған; [21] Бирақ Мән Исраил җәмәти барған һәр қайси әлләр
арисида булғанған пак-муқәддәс намим үчүн көңүл бөлдүм. [22] Шуңа Исраил җәмәти-
гә мундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мән бу ишни силәрни дәп әмәс,
и Исраил җәмәти, бәлки силәр барған һәр қайси әлләр арисида силәр булғиған өз
пак-муқәддәс намим үчүн қилимән. [23] Мән әлләр арисида булғанған, Өзәмниң бүйүк
намимни пак-муқәддәс дәп көрситимән; намимни дәл силәр улар арисида булғиған;
уларниң көз алдида Мән Өзәмни силәрниң араңларда пак-муқәддәс көрсәткинимдә, әл-
ләр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни билип йетиду, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар. [24] Мән
силәрни әлләр арисидин елип, мәмликәтләр ичидин жиғип, силәрни өз зиминиңларға
қайтуримән.
[25] — Мән сүпсүзүк суни үстүңларға чачимән, буниң билән силәр пак болисиләр. Силәр-
ни һәммә паскинилиғиңлардин вә бутлириңлардин паклаймән. [26] Мән силәргә йеңи
қәлб беримән, ичиңларға йеңи бир роһ салимән; тениңлардики таш жүрәкни елип
ташлап, меһрлик бир қәлбни ата қилимән. [27] Мениң Роһумни ичиңларға киргүзүп,
силәрни әмир-пәрманлирим бойичә маңғузимән, һөкүмлиримни тутқузимән, шуниң
билән уларға әмәл қилисиләр; [28] силәр Мән ата-бовилириңларға тәғдим қилған зимин-
да яшайсиләр; Мениң қовмим болисиләр, Мән силәрниң Худайиңлар болимән. [29] Мән
силәрни барлиқ паскиничиликтин қутқузимән; Мән буғдайни авун болушқа буйруй-
мән; үстүңларға һеч ачарчилиқни қоймаймән; [30] Мән дәрәқләрниң мевисини вә етиз-
дики мәһсулатларни көпәйтимәнки, силәр ачарчилиқ түпәйлидин әлләр арисида шәр-
мәндә болмайсиләр. [31] Силәр рәзил йоллириңлар вә начар қилмишлириңларни әсләп,
қәбиһликлириңлар вә жиркиничлик қилғанлириңлар үчүн өз-өзәңлардин жиркинисил
әр. [32] Силәргә мәлум болсунки, бу ишни қилишим силәр үчүн әмәс , — дәйду Рәб Пәрвәр-
дигар, — өз йоллириңлар үчүн хиҗил болуп шәрмәндә болуңлар, и Исраил җәмәти.
[33] — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мән қәбиһлигиңлардин паклиған күнидә, Мән шәһәр-
ләрни аһалилик қилимән, харабә қалған җайларму қайтидин қурулиду. [34] Вәйран қилинған
зимин өтүп кетиватқан һәр бириниң көз алдида вәйранә көрүнсиму, у қайтидин терилиду.
[35] Шуниң билән улар: «Бу вәйран қилинған зимин худди Ерәм бағчисидәк болди; харабә,
вәйран қилинған шәһәрләр һазир мустәһкәмләнди, аһалилик болди» — дәйду.
[36] Вә әтрапида қалған әлләр Мәнки Пәрвәрдигарниң бузулған җайларни қурғучи һәм
вәйранә қилинған йәрләрни қайтидин териғучи екәнлигимни билип йетиду; Мәнки
Пәрвәрдигар сөз қилдим, буниңға әмәл қилимән.
[37] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мән йәнила Исраилниң җәмәтиниң бу ишларни
тиләйдиған дуа-тилавәтлиригә иҗабәт қилғучи болимән; Мән қой падисидәк уларниң

36:20 Йәш. 52:5; Рим. 2:24
36:26 **«...меһрлик бир қәлбни ата қилимән»** — ибарний тилида бу сөз «...гөш жүрәкни ата қилимән» дейилгән.
36:26 Йәр. 32:39; Әз. 11:19
36:29 Әз. 34:29
36:31 Әз. 6:9; 20:43; 16:61,63
36:32 **«бу ишни қилишим силәр үчүн әмәс,...»** — демәк, бу ишни Худа Өзи үчүн қилиду.
36:35 Йәш. 51:3; Әз. 28:13
36:36 Әз. 17:24; 22:14; 37:14

адәмлирини көпәйтимән; [38] Муқәддәс дәп айрилған қурбанлиқ қой падисидәк, бекитилгән һейт-байрамлириға беғишланған қой падиси Йерусалимға толдурулғандәк, харабә болған шәһәрләр қайтидин адәм падилири билән толдурулиду; улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни билип йетиду.

Қуруқ сүйәкләргә толған җилға — Исраилниң тирилиши

37 [1] Пәрвәрдигарниң қоли вужудумға қонди; Пәрвәрдигар мени Роһи билән көтирип
чиқип, бир җилғиниң оттурисиға турғузди; у йәр сүйәкләргә толди. [2] У мени
сүйәкләр әтрапидин уяқ-буяққа өткүзди; мана, бу очуқ җилғида сүйәкләр интайин нурғун еди; вә мана, улар интайин қуруп кәткән еди.
[3] У мәндин: — И инсан оғли, бу сүйәкләр қайтидин яшнамду? — дәп сориди. Мән: — И Рәб Пәрвәрдигар, сән билисән, — дедим.
[4] У маңа мундақ деди: И инсан оғли, бу сүйәкләр үстигә бешарәт берип мундақ дегин: «И қуруқ сүйәкләр, Пәрвәрдигарниң сөзини аңлаңлар! [5] Рәб Пәрвәрдигар бу сүйәкләргә мундақ дәйду: — Мана, Мән силәргә бир роһ-нәпәс киргүзимән, вә силәр һаят болисилар.
[6] Мән үстүңларға пәй-сиңирләрни салимән, силәрни терә билән япимән, силәргә роһ-нәпәс киргүзимән; вә силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни билип йетисиләр».
[7] Шуңа мән буйрулғини бойичә бешарәт бәрдим; мән бешарәт беришимгә, бир шавқун көтирилди, мана җалақ-җулақ бир аваз аңланди, сүйәкләр җипсилишип, бир-биригә қошулди.
[8] Мән көрдум, мана, пәй-сиңирләр вә әт уларниң үстигә келип уларни қаплиди; бирақ уларда һеч роһ-нәпәс болмиди.
[9] У маңа: — И инсан оғли, роһ-нәпәскә бешарәт берип мундақ дегин: «Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: Төрт тәрәптин шамал кәлгәйсиләр, и роһ-нәпәс, вә мошу өлтүрүлгәнләр тирилсун үчүн уларниң үстигә пүвләңләр» — деди.
[10] Шуңа мән буйрулғандәк бешарәт беривидим, роһ-нәпәс уларға кирди-дә, улар һаят болуп тик турди — бүйүк бир қошунға айланди.
[11] Вә У маңа мундақ деди: — И инсан оғли, бу сүйәкләр болса Исраилниң пүтүн җәмәтидур. Мана, улар: «Бизниң сүйәклиримиз қуруп кәтти, үмүтүмиз үзүлди; биз түгәштуқ!» — дәйду.
[12] Шуңа бешарәт берип уларға мундақ дегин: «Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Мана, Мән гөрүңларни ечип, силәрни гөрүңлардин чиқиримән, и Мениң хәлқим, силәрни Исраил зиминиға елип киримән; [13] Мән гөрүңларни ачқинимда, силәрни гөрүңлардин чиқарғинимда, и Мениң хәлқим, силәр Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни билип йетисиләр. [14] Вә Мән Өз Роһумни силәргә киргүзимән, силәр һаят болисиләр; вә Мән силәрни өз зиминиңларда турғузимән; силәр Мәнки Пәрвәрдигарни шундақ сөзни қилип, шуни ада қилди, дәп билип йетисиләр».

Икки таяқниң бир болуши тоғрилиқ бешарәт

[15] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[16] И инсан оғли, бир таяқни елип, униң үстигә «Йәһуда вә униң һәмраһлири болған

37:1 **«Пәрвәрдигар мени Роһи билән көтирип чиқип,..»** — ибраний тилида «Пәрвәрдигар мени Роһ билән көтирип чиқип,...». Демәк, Пәрвәрдигар Өз Роһи билән пәйғәмбәрни көтәрди.
37:5 **«мән силәргә бир роһ-нәпәс киргүзимән, вә силәр һаят болисиләр»** — ибраний тилида «роһ» вә «нәпәс» бир сөз.
37:9 **«роһ-нәпәскә бешарәт берип мундақ дегин: «Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: Төрт тәрәптин шамал кәлгәйсиләр, и роһ-нәпәс,...»** — ибраний тилида «роһ» (яки «роһ-нәпәс») вә «шамал» бир сөз.
–«Төрт тәрәптин шамал кәлгәйсиләр, ...» ибраний тилида «төрт тәрәптики шамалдин кәлгәйсиләр, ...»

Исраиллар үчүн» дәп язғин; йәнә бир таяқни елип, униң үстигә «Йүсүп, йәни Әфраим вә
униң һәмраһлири болған пүтүн Исраил җәмәтидикиләр үчүн» дәп язғин; [17] вә уларни
бир-биригә улап қой; улар қолуңда бир болсун.
[18] Хәлқимдикиләр сәндин: «Бу ишлар билән немини чүшәндүрмәкчи бизгә дәп бәрмәм-
сән?» дәп сориса, [19] уларға: «Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Мана, Мән Әфраимниң вә
униңға һәмраһ болған Исраил қәбилилириниң қоли тутқан Йүсүпниң тайиғини елип,
уни Йәһуданиң тайиғиға қошуп улап, уларни бирла таяқ қилимән; улар Мениң қолумда
бир таяқ болиду.
[20] Сән язған таяқларни уларниң көз алдида қолуңда тутуп уларға шундақ дегин: —
[21] «Рәб Пәрвәрдигар шундақ дәйду: «Мана, Мән Исраил балилирини барған әлләр ариси-
дин елип, уларни һәряндин жиғип өз зиминиға епкелимән. [22] Мән уларни Исраил тағ-
лириниң үстидә бир әл қилимән; бир падиша уларниң һәммисигә падиша болиду; улар
қайтидин икки әл болмайду, яки қайтидин икки падишалиққа һеч бөлүнмәйду. [23] Улар
өзлирини қайтидин уларниң мәбудлири, ләнәтлик ишлири яки асийлиқлириниң
һечқайсиси билән һеч булғимайду; Мән уларни гуна өткүзгән олтирақлашқан җай-
лиридин қутқузуп, уларни пакландуримән; улар Мениң хәлқим болиду, Мән уларниң
Худаси болимән. [24] Вә мениң қулум Давут уларға падиша болиду; уларниң һәммисиниң
бирла падичиси болиду; улар Мениң һөкүмлиримдә меңип, Мениң бәлгүлимилирим-
ни тутуп уларға әмәл қилиду. [25] Улар Мениң қулум Яқупқа тәғдим қилған, ата-бовили-
риңлар туруп кәлгән зиминда туриду; улар униңда туриду — улар, уларниң балилири,
вә балиларниң балилири мәңгү туриду — Мениң қулум Давут уларниң шаһзадиси бо-
лиду. [26] Мән улар билән аман-хатирҗәмлик беғишлайдиған бир әһдә түзимән; бу улар
билән мәңгүлүк бир әһдә болиду; Мән уларни җайида маканлаштуруп көпәйтимән; вә
Мениң муқәддәс җайимни улар арисиға мәңгүгә тикләймән. [27] Мениң туралғу җайим
уларда болиду; Мән уларниң Худаси болимән, улар Мениң хәлқим болиду. [28] Мениң
пак-муқәддәс җайим улар арисида мәңгүгә тикләнгәндә, әнди әлләр Өзәм Пәрвәрдигар-
ниң Исраилни пак-муқәддәс қилғучи екәнлигимни билип йетиду».

Ахирқи заманлар — «Гог»ни әйипләйдиған бешарәт

38 [1] Пәрвәрдигарниң сөзи маңа келип мундақ дейилди: —
[2] Инсан оғли, йүзүңни Магог зиминидики Рош, Мәшәк вә Тубалниң әмри Гогқа қа-
ритип уни әйипләп бешарәт берип шундақ дегин: —
[3] Рәб Пәрвәрдигар шундақ дәйду: «Мана, и Гог, — Рош, Мәшәк вә Тубалниң әмри, Мән саңа

37:22 Юһ. 10:16
37:24 Йәш. 40:11; Йәр. 30:9; Әз. 34:23
37:25 **«Мениң қулум Давут уларниң шаһзадиси болиду»** — бу сөзниң мәнасида икки мүмкинчилик бар: — (1) Худа Давут падишани тирилдуруп уларға падиша сүпитидә тикләйду. (2) мошу сөзләр Давутниң әвлади Қутқазғучи-Мәсиһни көрситиду (34-бапни көрүң). Бизниңчә һәр иккиси тоғридур. Шу чағда Худаниң сәлтәнити йәр йүзигә кәлгәндә, Давут пәйғәмбәр йәр йүзидә туруп, Исраил вә аләмниң һәқиқий падишаси вә падичиси болған Мәсиһкә вәкил болуп уларниң падишаси болуши мүмкин.
37:26 Зәб. 88:4-5; Әз. 34:25; 2Кор. 6:16
37:27 **«Мениң туралғу җайим уларда болиду; Мән уларниң Худаси болимән, улар Мениң хәлқим болиду»** — мошу бешарәт 40-48-бапларда тәпсилий һалда ечилиду.
37:27 Әз. 11:20; 14:11
38:2 **«йүзүңни Магог зиминидики Рош, Мәшәк вә Тубалниң әмри Гогқа қаритип...»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «йүзүңни Магог зиминидин болған Мәшәк вә Тубалниң каттиваш шаһзадиси болған Гогқа қаритип...». Мәшәк вә Тубал шу дәвирләрдә һазирқи Түркийәдә турған икки қәбилә еди. Уларниң һазирқи Русийәдики «Москва» вә «Тоболск» билән мунасивити бар болуши мүмкин. Бәзи алимлар «Рош»ни һазирқи «Русийә» билән мунасивити бар, дәп қарайду.
38:2 Вәһ. 20:8

қаршимән; 4 Мән сени арқаңға яндуруп, еңигиңгә илмәкләрни селип, сән вә пүтүн қошу-
нуңни — атлар вә атлиқ әскәрләрни, һәммиси толуқ қуралланған, сипар-қалқанларни
көтәргән, қилич тутқан топ-топ кишиләрни җәңгә чиқиримән; 5 Парс, Ефиопийә вә Пут,
һәммиси қалқан-дубулға билән қураллиниду; 6 — Гомер вә униң барлиқ топ-топ адәмли-
ри, шималниң әң қаридин кәлгән Торгамаһ җәмәти вә униң барлиқ топ-топ адәмлири,
бу көп әлләр саңа һәмраһ болуп биллә болиду. 7 Өзәңни тәйярла; сән вә саңа жиғилған
барлиқ топ-топ адәмлириң тәйярланған петида бол; сән уларға назарәтчилик қилисән.
8 Көп күнләрдин кейин сән җәңгә чақирилисән; сән ахирқи жилларда қиличтин қутқу-
зулған, көп әлләрдин жиғилған хәлиқниң зиминиға, йәни узундин бери вәйран қели-
нип кәлгән Исраил тағлириға һуҗум қилисән; униң хәлқи әлләрдин жиғилған болуп,
уларниң һәммиси аман-есән туриверидү; 9 сән, барлиқ топ адәмлириң вә саңа һәмраһ
болған нурғун әлләр билән биллә алға бесип, боран-чапқундәк келисән; сән йәр йүзини
қаплиған булуттәк болисән».
10 — Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: «Шу күни шундақ болидуки, көңлүңгә башқичә
хияллар кирип, сән рәзил һейлә-нәйрәңни ойлап чиқисән; 11 сән: «Мән сепилсиз йе-
за-кәнтләр җайлашқан зиминға бесип киримән; мән аман-есән туруватқан бир хәлиққә
йеқинлишимән — уларниң һәммиси сепилсиз, тақақсиз вә дәрвазисиз туруватиду»,
дәйсән, — 12 «Шуниң билән олҗиларни елип, булаң-талаң қилимән; қолумни әслидә
вәйран болуп әндиликтә маканлиқ болған җайларға, әлләрдин жиғилған, мал-дунияға
егә болған, дунияниң киндигидә яшаватқан хәлиққә қарши қилимән».
13 Шу тапта Шеба, Дедан, Таршиштики содигәрләр барлиқ яш ширлири билән сәндин:
«Сән олҗа елишқа кәлдиңму? Сән топ-топ адәмлириңни булаң-талаң қиливелишқа —
алтун-күмүчни елип кетишкә, мал-дунияни елип кетишкә, зор бир олҗиға еришиве-
лишқа жиғдиңму?» — дәп сорайду.
14 Шуңа бешарәт бәргин, и инсан оғли, Гогқа шундақ дегин: — Рәб Пәрвәрдигар шундақ дәй-
ду: — Мениң хәлқим Исраил аман-есән болидиған күнини, сән билип йәтмәмсән? 15 Сән өз
җайиңдин, йәни шималниң әң чәт җайидин чиқисән, сән вә саңа һәмраһ болған нурғун
әлләр, һәммиси атлиқ болуп, топ-топ адәмләр, чоң қошун болисән. 16 Сән йәр йүзини қа-
плиған булуттәк хәлқим Исраилға қарши чиқисән — бу ахирқи заманларда болиду — Мән
сени өз зиминимға қаршилишишқа чиқиримән; шундақ қилип Мән сән арқилиқ, и Гог, әл-
ләрниң көз алдида Өзәмниң пак-муқәддәс екәнлигимни көрсәткәндә, улар Мени тонуйду».
17 — Рәб Пәрвәрдигар шундақ дәйду: «Мән қедимки заманларда қуллирим болған Исра-
илдики пәйғәмбәрләр арқилиқ бешарәт қилған бириси сән әмәсму? Улар шу күнләрдә,
шундақла көп жиллардин бери, Мениң сени хәлқимгә қаршилишишқа чиқиридиған-
лиғим тоғрилиқ бешарәт бәргән әмәсму?
18 Вә шу күни, йәни Гог Исраил зиминиға қарши чиққан күни шундақ болидуки, — дәйду

38:4 Әз. 29:4; 39:2
38:5 **«Пут»** — һазирқи «Ливийә» («Либя»).
38:6 **«Гомер»** — бәзи алимлар «Гомер»ни һазирқи «Германийә» билән мунасивити бар, дәп қарайду. «Торгамаһ»ниң ким екәнлигини бир немә дейиш тәс, бирақ Пәләстин яки Бабилға нисбәтән «шималий әң қари» болған җай Сибирийәдур.
38:7 **«сән уларға назарәтчилик қилисән»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «сән уларға муһапизәтчи болисән».
38:9 Әз. 30:18
38:13 **«Шеба, Дедан, Таршиш...»** — «Шеба» вә «Дедан» — Әрәб милләтлири еди. «Таршиш» — чоң бир сода шәһири (жуқурирақ 27:12-айәттики изаһатни көрүң).
– «Яш ширлири» — буларға охшайдиған, улар билән сода қилидиған әлләр. Айәтниң мәнаси бәлким Гог Исраилға һуҗум қилғанда уларму әһвалдин пайдиланмақчи болиду.
38:17 **«Мән қедимки заманларда қуллирим болған Исраилдики пәйғәмбәрләр арқилиқ бешарәт қилған бириси сән әмәсму? Улар шу күнләрдә, шундақла көп жиллардин бери, Мениң сени хәлқимгә қаршилишишқа чиқиридиғанлиғим тоғрилиқ бешарәт бәргән әмәсму?»** — бу айәт үстидә биз «қошумчә сөз»имиздә тохтилимиз.

Рәб Пәрвәрдигар, — ғәзивим билән Мениң қәһрим өрләп чиқиду. [19] Мениң Өз хәлқимгә
болған қизғинлиғимдин, ғәзәп билән шундақ сөз қилғанмәнки, Исраил зиминида зор
йәр тәврәш болиду; [20] шуниң билән деңиздики белиқлар, асмандики учар-қанатлар, да-
ладики һайванлар, йәр йүзидики өмилигүчи һайванлар вә йәр йүзидә турған барлиқ
инсанлар Мениң йүзүм алдида тәвринип кетиду; тағлар өрүлүп, тик ярлар ғулап кети-
ду, барлиқ тамлар йәргә өрүлүп чүшиду.
[21] Мән барлиқ тағлиримда униң билән қаршилишишқа бир қилич чақиримән, — дәй-
ду Рәб Пәрвәрдигар, — һәр бирисиниң қиличи өз қериндишигә қарши чиқиду. [22] Мән
ваба кесили вә қан төкүш билән униңға һөкүм чиқирип җазалашқа киришимән; Мән
униңға, униң қошунлири үстигә, униңға һәмраһ болған нурғун әлләр үстигә дәһшәтлик
ямғур, зор мөлдүр ташлири, от вә гүнгүрт яғдуримән; [23] Мән Өзәмни улуқлап, Өзәмни
пак-муқәддәс дәп көрситимән; вә нурғун әлләрниң көз алдида намайән болимән, улар
Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду».

Гог вә Магог тоғрилиқ бешарәтниң башқа тәпсилатлири

39 [1] «Әнди сән, и инсан оғли, Гогни әйипләп бешарәт берип шундақ дегин: — Рәб
Пәрвәрдигар шундақ дәйду: — Мана, и Гог, — Рош, Мәшәк вә Тубалниң әмри, Мән
саңа қаршимән; [2] Мән сени арқаңға яндуруп, йетәкләп, сени шималниң әң қәридин
чиқиримән, Исраилниң тағлири үстигә таҗавуз қилдуримән; [3] Мән оқяйиңни сол
қолуңдин уруп ташлиғузиветимән, оқлириңни оң қолуңдин чүшириветимән; [4] сән
Исраил тағлириниң үстигә жиқилисән; сән вә сениң барлиқ қошунлириң, саңа һәмраһ
болған әлләр жиқилисиләр; Мән сени барлиқ житқуч учар-қанатларға гөш, даладики
барлиқ һайванларға ов болушқа тәғдим қилдим. [5] Сән далада жиқилисән; чүнки Мән
шундақ сөз қилдим, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар. [6] Мән Магог үстигә вә деңиз бойида аман-
есән турғанларға от яғдуримән; улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни тонуп йетиду.
[7] Мениң пак-муқәддәс намимни хәлқим Исраил арисида тонутимән; пак-муқәддәс
намимниң қайтидин булғинишқа қәтъий йол қоймаймән; әлләр Мениң Пәрвәрдигар,
Исраилда турған Муқәддәс Болғучиси екәнлигимни билип йетиду.
[8] Мана, у келиду! Бу ишлар чоқум болиду, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар, — бу дәл Мән ей-
тқан күнидур. [9] Исраил шәһәрлиридә туруватқанлар чиқип қуралларни, җүмлидин си-
пар-қалқанлар, оқялар, тоқмақлар вә нәйзиләрни көйдүрүп от қалайду — улар булар
билән йәттә жил от қалайду. [10] Даладин һеч отун елинмайду, орманлардин һеч яғач ке-
силмәйду; чүнки улар қуралларни от қалашқа ишлитиду; улар өзлиридин олҗа тутқан-
ларни олҗа тутиду, өзлирини булаң-талаң қилғанларни булаң-талаң қилиду, — дәйду
Рәб Пәрвәрдигар.
[11] Вә шу күнидә шундақ болидуки, Исраил зиминидин, йәни деңизниң шәрқий қирғиқи-
дин өтидиғанларниң җилғисидин Гогқа бир йәрлик болуши үчүн бир орунни беримән;
бу йәрлик болса өткүчиләрниң йолини тосиду; улар шу йәрдә Гог вә униң барлиқ топ-
топ адәмлирини көмиду; у «һамон-Гог җилғиси» дәп атилиду. [12] Исраил җәмәти зими-
нини һалал қилиш үчүн, уларни йәттә ай көмиду; [13] зиминдики барлиқ хәлиқ уларни
йәрликкә қойиду; шуниң билән Өзәм улуқланған мошу күнидә бу иш уларға шәрәп бо-
лиду, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

38:19 Әз. 36:5, 6
39:2 Әз. 38:4
39:4 Әз. 33:27
39:11 **«һамон-Гог»** — «Гогниң топ-топ адәмлири» дегәнлик.

[14] Улар бир нәччә адәмни зиминни давамлиқ арилап, таҗавузчиларниң зимин йүзидә
қалған җәсәтлирини көмүштәк алаһидә ишни қилиш үчүн айрийду; улар шу йәттә ай
түгигәндә, андин җәсәтләрни издәш хизмитини башлайду. [15] Бу «зиминдин өткүчиләр»
айлинип жүриду; әгәр бириси адәмниң устихинини көргән болса, у униң йениға бир бәл-
гү тикләйду; «издәп көмгүчиләр» уни Һамон-Гог җилғисиға дәпнә қилғичә бәлгү туриду
[16] җилғида «Һамонаһ» дәп аталған бир шәһәр болиду. Улар шу йол билән зиминни па-
клайду».
[17] — «Вә сән, и инсан оғли, Рәб Пәрвәрдигар шундақ дәйду: — һәр қандақ учар-қанат-
лар, даладики барлиқ һайванларға мундақ дегин: «Жиғилишип келиңлар, Мән силәргә
қилмақчи болған қурбанлиғимға, йәни Исраил тағлири үстидә қилинған чоң қурбан-
лиққа һәряндин җәм болуңлар! Силәр шу йәрдә гөш йәп, қан ичисиләр. [18] Силәр батур-
ларниң гөшини, йәр йүзидики шаһзадиларниң қенини — қочқарларниң, өшкиләрниң,
топақларниң қенини ичисиләр — уларниң һәммиси Башандики бордалған маллардур!
[19] Силәр Мән силәргә қилмақчи болған қурбанлиғимдин, тойғичә май йәп, тойғичә қан
ичисиләр! [20] Силәр дәстиханимда атлар вә җәң һарвусидикиләр, батурлар, барлиқ җәң-
чи палванлар билән тоюнисиләр» — дәйду Рәб Пәрвәрдигар. [21] — вә Мән Өз шан-шәри-
вимни әлләр арисиға көрситимән, барлиқ әлләр Мениң жүргүзгән җазалиримни вә
уларниң үстигә қойған қолумни көриду. [22] Вә шу күндин тартип Исраил җамәти Мениң
Пәрвәрдигар, уларниң Худаси екәнлигимни билип йетиду.
[23] Әлләр Исраил җамәтиниң қәбиһлиги, Маңа асийлиқ қилғанлиғи түпәйлидин сүргүн
болғанлиғини билип йетиду; мана, Мән йүзүмни улардин йошуруп, уларни дүшмәнлири-
ниң қолиға тапшурдум; уларниң һәммиси қиличлинип жиқилди. [24] Уларниң паскиничи-
лиғи вә асийлиқлири бойичә Мән уларни бир тәрәп қилдим, йүзүмни улардин йошурдум».

Худаниң Исраил үчүн ахирқи мәхсәтлири

[25] Шуңа Рәб Пәрвәрдигар шундақ дәйду: — Мән һазир Яқупни сүргүн болғанлиғидин
әслигә қайтуруп, пүткүл Исраил җамәти үстигә рәһим қилип, Өз пак-муқәддәс намим
үчүн отлуқ қизғинлиғимни көрситимән. [26-27] Өз зиминида аман-есән турғинида, һеч
ким уларни қорқутмайдиған чағ кәлгәндә, Мән уларни әллләрдин қайтуруп, дүшмәнли-
риниң зиминлиридин жиққинимда, вә көп әлләрниң көз алдида Өзәмниң пак-муқәддәс
екәнлигимни көрсәткинимдә, шу чағда улар хиҗалитини вә Мәндин йүз өрүп қилған
асийлиғиниң барлиқ гунайини көтириду; [28] улар Мениң уларни әлләр арисиға сүргүн
қилдурғанлиғим түпәйлидин, вә андин улардин һеч қайсисини шу йәрдә қалдурмай
өз зиминиға жиққанлиғим түпәйлидин, улар Мениң Пәрвәрдигар екәнлигимни билип
йетиду; [29] вә Мән йүзүмни улардин қайта һеч йошурмаймән; чүнки Мән Исраил җамәти
үстигә Өз Роһумни қуйған болимән, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Йеңи ибадәтханини аян қилидиған аламәт көрүнүш Схемиларни көрүң

40 [1] Бизниң сүргүн болғанлиғимизниң жигирмә бәшинчи жили, жилниң бешида,
айниң онинчи күнидә, йәни шәһәр бөсүлгәндин он төрт жил кейин — дәл әшу

39:14 **«Улар бир нәччә адәмни зиминни давамлиқ арилап, таҗавузчиларниң зимин йүзидә қалған җәсәтлирини көмүштәк алаһидә ишни қилиш үчүн айрийду»** — бу хизмәтни қилиш үчүн нәччә адәмни алаһидә «айриш» керәк болиду — чүнки җәсәтләргә тегиш адәмни «напак» қилип, ибадәтханиға киришкә лаяқәтсиз қилиду.
39:16 **«Һамонаһ»** — «зор бир топ адәмләр» дегәнлик.
39:25 **«Өз... отлуқ қизғинлиғим»** — ибраний тилида «Өз... һәсәтим».
39:29 Йо. 3:1; Рос. 2:17

күнидә Пәрвәрдигарниң қоли мениң вужудумға қонди, вә У мени шәһәргә апарди.
[2] Худаниң аламәт көрүнүшлиридә У мени Исраил зиминиға апирип, интайин егиз тағ
үстигә орунлаштурди; тағниң җәнубий тәрипидә шәһәрдәк бир қурулуш туратти. [3] У
мени шу йәргә апарди; мана қолида канап таниси вә өлчәм хадисини тутқан, мисниң
көрүнүшидә болған бир киши; у дәрвазида туратти. [4] Бу киши маңа: «Инсан оғли,
көзлириң билән көрүп, қулиқиң билән аңлап, көңлүңни мән саңа көрситидиған барлиқ
ишларға бағлиғин; чүнки буниң саңа көрситилиши үчүн сән мошу йәргә елип келиндиң.
Исраил җәмәтигә барлиқ көргиниңни аян қил» — деди.
[5] Вә мана, ибадәтханиниң һәммә тәрипидә там бар еди. У кишиниң қолида алтә гәз-
лик өлчәм хадиси бар еди; шу чағдики «бир гәз» бир гәз бир алиқанға тоғра келәтти.
У тамниң кәңлигини өлчиди, бир «хада» чиқти; егизлиги болса, бир «хада» чиқти. [6] У
шәриққә қарайдиған дәрвазиға келип, униң пәләмпәйлиригә чиқти; униң босуғисиниң
кәңлигини өлчиди, у бир хада чиқти. Йәнә бир тәрипиниң кәңлиги бир хада чиқти.
[7] Дәрвазиниң ичидики һәр бир «оюқ өй»ниң узунлуғи бир хада, кәңлиги бир хада еди; оюқ
өйләрниң арилиғи бәш гәз еди; дәрвазиниң ичидики босуға, йәни ичкиригә қарайдиған
дәһлизниң алдидики босуғиниң икки тәрипиниң узунлуғи айрим-айрим бир «хада» чиқт
и; [8] у дәрвазиниң ичкиригә қарайдиған дәһлизни өлчиди, узунлуғи бир хада чиқти.
[9] У дәрвазиниң далининиң узунлуғини өлчиди, сәккиз гәз чиқти; униң кешигиниң йе-
нидики тамниң қелинлиғи икки гәз чиқти. Мошу далан ичкиригә қарайтти.
[10] Шәриққә қариған дәрвазиниң ичидә, у тәрипидә үчтин, бу тәрипидә үчтин оюқ өйләр
бар еди. Үчилиси охшаш өлчәмдә еди; үч өйниң икки ян теми охшаш қелинлиқта еди.
[11] У дәрвазиниң «кириш еғизи»ни өлчиди, кәңлиги он гәз чиқти; униң җәмий узунлуғи
он үч гәз еди. [12] Бу яндики оюқ өйләрниң алдида бир гәз қелинлиқтики бир тосма там
бар еди, вә у яндики оюқ өйләрниң алдида бир гәз қелинлиқта бир тосма там бар еди;
һәряндики оюқ өйләрниң кәңлиги алтә гәз еди.
[13] У дәрвазиниң җәмий кәңлигини, йәни бу тәрәптики оюқ өйниң өгүзиниң арқа
левидин у тәрәптики оюқ өйниң өгүзиниң арқа левиғичә өлчиди; жигирмә бәш гәз
чиқти; бу тәрәптики оюқ өйниң ишиги билән у тәрәптики оюқ өйниң ишиги бир-биригә
қаришатти.

40:1 **«Бизниң сүргүн болғанлиғимизниң жигирмә бәшинчи жили... Пәрвәрдигарниң қоли мениң вужудумға қонди, вә у мени шәһәргә апарди»** — Әскәртиш: бу 40-44 бабларда тәрҗимимизниң бәзи йәрлиридә оқурмәнләргә ярдими болсун дәп бәзи айәтләргә сөз қоштуқ. Улар әслидики текстниң бир қисми болмисиму, улар текстниң мәнасини тоғра чүшинишимизгә ярдәм бериду. Биз адәттикидәк бундақ сөзләрни «сус қилдуқ». **«бизниң сүргүн болғанлиғимизниң жигирмә бәшинчи жили, жилниң бешида, айниң онинчи күнидә..»** — бу аламәт көрүнүш биринчи көрүнүштин 19 жил кейин еди.

40:1 Әз. 33:21

40:2 **«шәһәрдәк бир қурулуш туратти»** — яки «бир шәһәрниң қариси туратти».

40:5 **«ибадәтхана»** — ибраний тилида пәқәт «өй» дейилиду. Мошу йәрдә «ибадәтхана» «муқәддәсхана» (41-бап) вә униң һойлисини өз ичигә алиду. **«у кишиниң қолида алтә гәзлик өлчәм хадиси бар еди»** — Муқәддәс Китапта ишлитилгән «гәз» адәмниң қолиниң җәйнәктин бармақниң учиғичә болған арилиғи (тәхминән 45 сантиметр) еди. «шу чағдики «бир гәз» бир гәз бир алиқанға тоғра келәтти» — шуңа бу бабларда ишлитилгән «гәз» униңдин узун, тәхминән 53 сантиметр һесаплинатти.

–Дәрвазисиниң қандақ екәнлигини чүшиниш үчүн, товәндики «келичәктики муқәддәс ибадәтхана»ни көрситидиған схемиләрни көрүң. **«У тамниң кәңлигини өлчиди, бир «хада» чиқти; егизлиги болса, бир «хада» чиқти»** — оқурмәнләрниң есидә болсунки, бир «хада» алтә гәз еди.

40:7 **«оюқ өй»** — демәк, алдинқи теми йоқ өй. «Оюқ өй»ләрниң алди каридор (дәһлиз) болатти.

40:11 **«У дәрвазини өлчиди»** — мошу йәрдә дәрвазиниң «кириш еғизи»ниң сиртқи тәрипини көрситиду. Дәрвазаниң өзи хелә узун болуп, униң «кириш еғизи»и, дәһлизи (каридори) вә «далан»и бар еди. Схеминиму көрүң. **«униң җәмий узунлуғи»** — сиртқи там вә пәләмпәйни өз ичигә алса керәк.

40:13 **«бу тәрәптики оюқ өйниң ишиги билән у тәрәптики оюқ өйниң ишиги бир-биригә қаришатти»** — бу йәрдики «ишик»ниң немини көрситидиғанлиғини билмәймиз. Бәзи алимлар «бала там» яки «күнгүрә» дәп тәрҗимә қилиду.

14 У ички һойлиға кириш еғизидики түврүкләрни өлчиди; уларниң егизлиги атмиш гәз
чиқти; дәрваза теми бу һойлиниң түврүклирини орап турған еди. 15 Дәрвазиниң түви-
дин даланниң ички еғизиғичә әллик гәз чиқти. 16 Оюқ өйләрниң һәр бириниң удул те-
мида, шундақла оюқ өйләрниң арилиғида, даланниң йенида охшашла рожәкләр бар еди;
мошу рожәкләр сиртиға қарап тарийип маңған еди; һәр бир арилиқтики там-түврүкләр-
гә палма дәрәқлири нәққишләнгән еди.

Сиртқи һойла — схемини көрүң

17 У мени сиртқи һойлиға апарди; мана, кичик ханилар, вә сиртқи һойлини чөридәп ясалған
таш тахтайлиқ супа; супиниң үстигә оттуз кичик хана селинған. 18 Бу таш тахтайлиқ супа
һойлидики дәрвазиларға туташқан, униң кәңлиги уларниң узунлуғиға баравәр еди; бу «пәс
таш супа» еди. 19 У төвәнки дәрвазиниң ичи тәрипидин ички һойлиниң сиртқи темиғичә
болған арилиқни өлчиди; шәриқ вә шимал тәрәпләрниңму йүз гәз чиқти.

Башқа икки дәрвазиси

20 Андин сиртқи һойлиға киридиған, шималға қарайдиған дәрвазиниң узунлуғи вә кәң-
лигини өлчиди. 21 Униң бу тәрипидә үчтин оюқ өй, у тәрипидә үчтин оюқ өй бар еди;
униң түврүклири, даланлири биринчи дәрвазиниңкигә охшаш еди; униң узунлуғи әл-
лик гәз, кәңлиги жигирмә бәш гәз. 22 Униң деризилири, даланлири, палма дәрәқ нәқи-
шлири шәриққә қарайдиған дәрвазиниңкигә охшаш еди; кишиләр униң йәттә басқучлуқ
пәләмпийи билән чиқатти; униң далини ичкиригә қарайтти. 23 Ички һойлида шимал вә
шәриқтики дәрвазиларға удул бирдин дәрвазә туратти; у дәрвазидин дәрвазиғичә өлчи-
ди, йүз гәз чиқти.
24 У мени җәнуп тәрәпкә апарди; мана, җәнупқиму қарайдиған бир дәрваза бар еди; у
униң түврүклири, даланлирини өлчиди, улар башқилириға охшаш еди. 25 Дәрвазиниң
вә далининиң әтрапидики деризиләр башқилириға охшаш еди; униң узунлуғи әллик
гәз, кәңлиги жигирмә бәш гәз еди. 26 Униңға чиқидиған йәттә басқуч бар еди; униң дали-
ни ичкиригә қарайтти; униң түврүклиридә палма дәриғиниң нәқиши бар еди, у тәрәптә
бири, бу тәрәптә бири бар еди.
27 Ички һойлиға киридиған, җәнупқа қарайдиған бир дәрваза бар еди; у җәнубий тәрәптә
дәрвазидин дәрвазиға өлчиди, йүз гәз чиқти. 28 У мени ички һойлиға җәнубий дәрвази-
дин әкирди; вә җәнубий дәрвазини өлчиди; униң өлчәмлири башқа дәрвазиләрниңкигә
охшаш еди. 29 Униң оюқ өйлири, арилиқ тамлири, далининиң өлчәмлири башқилири-
ниңкигә охшаш еди; униң вә далининиң әтраплирида деризиләр бар еди; униң узунлуғи
әллик гәз, кәңлиги жигирмә бәш гәз еди. 30 Әтрапида узунлуғи жигирмә бәш гәз, кәңли-
ги бәш гәз әтрапида далини бар еди. 31 Униң далини болса сиртқи һойлиға қарайтти;
униң кириш еғизидики икки ян түврүгидә палма дәрәқләрниң нәқиши бар еди; униң

40:14 **«кириш еғизидики түврүкләр»** — яки «кириш еғизидики мунарлар». **«уларниң түврүкләрниң егизлиги атмиш гәз чиқти; дәрваза теми бу һойлиниң түврүклирини орап турған еди»** — бу икки түврүк интайин егиздур. –Бәзи алимлар айәтни «у дәрвазиниң ички «тосма там»лириға уларниң арилиқ тамлирини қошуп җәмий узунлуғини өлчиди, җәмий болуп атмиш гәз еди» дегән мәнада чүшиниду. Бирақ (ундақ болса) бу өлчәм икки тәрәптики ички «тосма там»лириниң арилиқлири билән җәмий узунлуғиниң қошулмиси болатти. Мундақ өлчәшниң немә әһмийити болсун?

40:19 **«төвәнки дәрвазиниң ичи тәрипидин...»** — мүмкинчилиги барки, «төвәнки» мошу йәрдә «җәнубий» дегән мәнада ишлитилиду. Чүнки төвәндә «шәрқий дәрваза» вә «шималий дәрваза» тилға елиниду, бирақ айәттә «җәнубий дәрваза» тилға елинмайду.

40:22 **«униң деризилири...»** — «деризилири» мошу йәрдә униң «рожәк»лири, яки «рожәклик деризә»лирини көрситиду (16-айәтни көрүң).

40:30 **«әтрапида узунлуғи жигирмә бәш гәз, кәңлиги бәш гәз әтрапида далини бар еди»** — әйни текстини чүшиниш тәс.

чиқиш йолиниң сәккиз басқучлуқ пәләмпийи бар еди.
[32] У мени ички һойлида шәриқ тәрәпкә апарди; у тәрәптики дәрвазини өлчиди; униң
өлчәмлири башқилириға охшаш еди. [33] Униң оюқ өйлири, арилиқ тамлири, далининиң
өлчәмлири башқилирининңкигә охшаш еди; униң вә далининиң әтраплирида деризиләр
бар еди; униң узунлуғи әллик гәз, кәңлиги жигирмә бәш гәз еди. [34] Униң далини болса
сиртқи һойлиға қарайтти; униң кириш еғизиниң у вә бу тәрипидики түврүгидә палма
дәрәқләрниң нәқиши бар еди; униң чиқиш йолиниң сәккиз басқучлуқ пәләмпийи бар еди.
[35] У мени шималий дәрвазиға апарди, вә уни өлчиди; униң өлчәмлири башқилириға ох-
шаш еди. [36] Униң оюқ өйлири, арилиқ тамлири, даланлири башқилириға охшаш еди;
әтрапида деризиләр бар еди. Униң узунлуғи әллик гәз, униң кәңлиги жигирмә бәш гәз
еди. [37] Униң далинидики төврүкләр сиртқи һойлиға қарайтти; униң кириш еғизидики
икки ян түврүгидә палма дәрәқләрниң нәқиши бар еди; униң чиқиш йолиниң сәккиз
басқучлуқ пәләмпийи бар еди. [38] Һәр бир дәрваза икки төврқкиниң йенида ишиклик
кичик өй бар еди; улар шу өйләрдә көйдүрмә қурбанлиқларни жуятти.
[39] Дәрвазиниң далинида уянда иккидин ширә, буянда иккидин ширә бар еди; улар
ширәләрниң үстидә көйдүрмә қурбанлиқ, гуна қурбанлиғи вә итаәтсизлик қурбанлиқ-
лирини сойиду. [40] Шималий дәрвазиниң далининиң кириш еғизидики пәләмпәйниң
бир йенида икки ширә бар еди; даланниң кириш еғизиниң йәнә бир йенида икки ширә
бар еди. [41] Шуниңдәк дәрвазиниң у йенида төрт ширә, бу йенида төрт ширә бар еди —
җәмий сәккиз җоза бар еди; улар уларниң үстидә қурбанлиқларни сойиду.
[42] Йәнә таштин йонуп ясалған, узунлуғи бир йерим гәз, кәңлиги бир йерим гәз, егиз-
лиги бир гәз келидиған төрт ширә бар еди; уларниң үстигә көйдүрмә қурбанлиқлар вә
башқа қурбанлиқларни сойидиған қурал-әсваплар қоюлиду. [43] Дәрваза ичидә, тамлири
үстигә бир алиқан узунлуқтики җүп илмәклик канарлар бекитилгән. Ширәләр үстигә
қурбанлиқ гөшлири қоюлиду.

Каһинларниң өйлири

[44] Ички һойла ичидә вә ички дәрвазиниң сиртида мәдһийә нахшичилири үчүн икки
кичик өй бар еди; бири шималий дәрвазиниң йенида, җәнупқа йүзләнгән; йәнә бири
җәнубий дәрвазиниң йенида, шималға йүзләнгән еди. [45] У маңа: «Җәнупқа йүзләнгән
өй каһинлар, йәни ибадәтханиға мәсъуллар үчүндур. [46] Җәнупқа йүзләнгән өй каһин-
лар, йәни қурбангаһ вәзиписигә мәсъуллар үчүндур. Булар болса Задокниң җәмәтиниң
оғул пәрзәнтлири; шуларла Лавий җәмәтидиләр арисидин Пәрвәрдигарниң йениға хиз-
митидә болушқа кирәләйду» — деди.
[47] У һойлини өлчиди; узунлуғи йүз гәз, кәңлиги йүз гәз, төрт часилиқ еди; қурбангаһ
болса муқәддәсхана алдида туратти.

40:37 «униң далинидики төврүкләр ...» — яки «униң кешәклири ...».
40:42 «Йәнә таштин йонуп ясалған, узунлуғи бир йерим гәз, кәңлиги бир йерим гәз, егизлиги бир гәз келидиған төрт ширә бар еди; уларниң үстигә көйдүрмә қурбанлиқлар вә башқа қурбанлиқларни сойидиған қурал-әсваплар қоюлиду» — башқа бирхил тәрҗимиси: «Бу төрт ширә ойулған таштин ясалған, узунлуғи бир йерим гәз, кәңлиги бир йерим гәз, егизлиги бир гәз; уларниң үстигиму көйдүрмә қурбанлиқлар вә башқа қурбанлиқларни сойидиған қурал-әсваплар қойлиду». Бирақ бундақ җозилар қой-калиларниң җәситини қойғидәк дәриҗидә чоң әмәс.
40:43 «дәрваза ичидә... канарлар бекитилгән. Ширәләр үстигә қурбанлиқ гөшлири қоюлиду» — бәзи алимлар бу ширәләр пәқәт шималий дәрвазисидила қоюлған, дәп қарайду. Бирақ 38-айәт «дәрвазилар»ни көрситиду.
40:46 «шуларла Лавий җәмәтидиләр арисидин Пәрвәрдигарниң йениға хизмитидә болушқа кирәләйду» — Задокларниң шу имтиязға егә болуш сәвәви 44:15дә ейтилиду.
40:47 «қурбангаһ болса муқәддәсхана алдида туратти» — «муқәддәсхана» һойла ичидә туридиған өй; у «муқәддәс җай» вә «әң муқәддәс җай»ни өз ичигә алиду.

Сиртқи тамниң дәрвазиси -- қурулуши (40-бап)

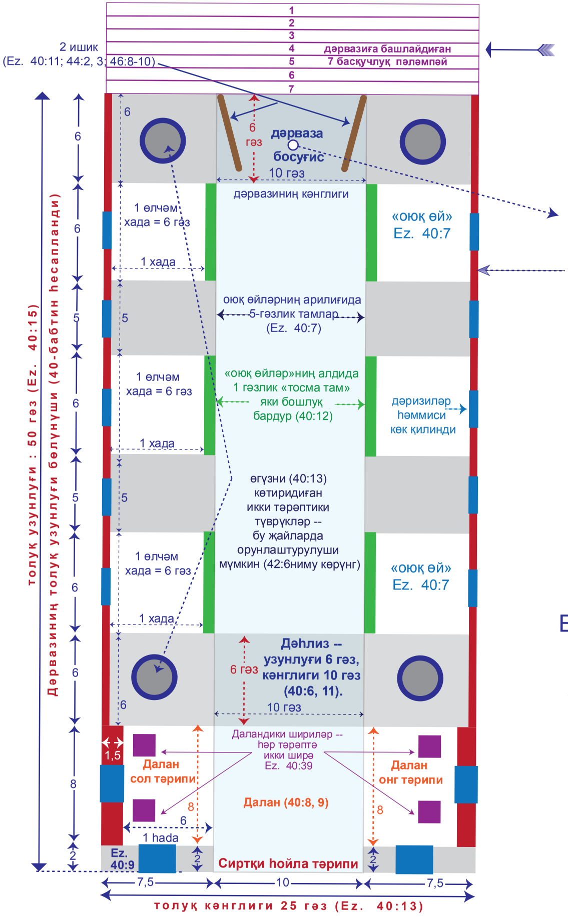

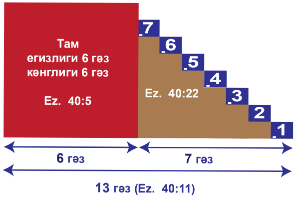

Ибадәтхана төрт часилиқ; әтраптики там һәр тәрипи узунлуғи 500 гәз (42:15-20), егизлиги 6 гәз, кәңглиги 6 гәздур (40:5).

«мисниң көрүнүшидә болған киши» (40:3) дәрвазиниң сиртқи теминиң қелинлиғини өлчимиди. Қелинлиғи 0.5 гәз дәп һесаплидуқ. Ундақта дәрвазиниң толуқ кәңглиги төвәндикидәк (гәзләр):

+ 0.5 (там)
+ 6 (оюқ өйниң узунлуғи = 1 хада)
+ 1 (оюқ өйниң алдидики тосма тамниң кәңглиги)
+ 10 (дәрваза «коридори» кәңглиги)
+ 1 (оюқ өйниң алдидики тосма тамниң кәңглиги)
+ 6 (оюқ өйниң узунлуғи = 1 хада)
+ 0.5 (там)

= **толуқ кәңглиги 25 гәз**
(Ez. 40:13)

Бу кәлгүси ибадәтханини Қурғучи дәл Худа әвәтидиған «Шах», йәни Мәсиһтур (Зәк. 6:2, 13ни көрүнг).
Ят әлләрдин көп адәмләр қурулуш җәриянида төһпә қилғили һәр тәрәптин келиду (Зәк. 6:15ни көрүнг).
Қандақла болмисун Шах, йәни Мәсиһ бу ибадәтханиниң сәл еникսиз өлчәмлирини вә тәрәплирини һәл қилиду!

Қурғучи дәл У Өзидур

Муқәддәс жайниң далини
Схемини көрүң

[48] У мени муқәддәсханининиң далиниға апарди; у далан еғизининиң икки йенидики тамлар-
ниң узунлуғини өлчиди; бир тәрәптикиси бәш гәз, йәнә бир тәрәптикиси бәш гәз чиқти;
далан еғизининиң өзи он төрт гәз еди; далан еғизидики тамниң ички тәрипиниң кәңлиги бу
тәрипи үч гәз, у тәрипи үч гәз еди. [49] Даланниң кәңлиги жигирмә гәз, узунлуғи он бир гәз
еди; униңға чиқидиған пәләмпәй бар еди; йенидики тамларға аит түврүгиму бар еди, у
йенида бири, бу йенида бири бар еди.

Муқәддәс жай, әң муқәддәс жай
Схемиларни көрүң

41 [1] У мени муқәддәсханидики муқәддәс жайниң алдиға апарди; у жайниң кириш
еғизининиң икки тәрипидики ян тамни өлчиди, һәр иккисиниң қелинлиғи алтә
гәз чиқти. Мана ибадәтханининиң еғизи. [2] Кириш еғизининиң кәңлиги болса он гәз еди;
муқәддәс жайниң кириш еғизидики тоғра тамниң ички тәрипиниң кәңлигини өлчиди,
һәр иккиси бәш гәз чиқти; у муқәддәс жайниң узунлуғини өлчиди, қириқ гәз чиқти;
униң кәңлиги жигирмә гәз чиқти.
[3] У ичкиригә қарап маңди, әң муқәддәс жайға кириш еғизидики тоғра тамниң кәңлиги
икки гәз; еғизининиң кәңлиги алтә гәз еди; икки тәрәптики тоғра тамниң узунлуғи болса,
йәттә гәз еди. [4] У муқәддәс жайниң кәйнидики «әң муқәддәс жай»ниң узунлуғини өлчи-
ди, жигирмә гәз чиқти; кәңлигиму жигирмә гәз еди. У маңа: «Бу әң муқәддәс жай» — деди.

«Муқәддәсхана»ға яндаш кичик ханилар

[5] У муқәддәсханининиң темини өлчиди, қелинлиғи алтә гәз чиқти; яндики кичик хани-
ларниң болса, кәңлиги төрт гәз еди; кичик ханилар муқәддәсханини чөридәп селинған
еди. [6] Йенидики кичик ханилар үч қәвәтлик, бир-биригә үстиләклик еди, һәр қәвәттә
оттуздин хана бар еди; кичик ханиларниң лимлири муқәддәсханининиң темиға чиқип
қалмаслиғи үчүн, лимлар кичик ханиларниң сиртқи темиға бекитилгән еди. [7] Жуқи-
рилиғансери муқәддәсханининиң әтрапидики кичик ханилар кеңийип барған еди; чүнки
муқәддәсханининиң әтрапида қурулуш болғанлиқтин бена егизлигәнсери ханилар кеңәй-
гән. Шу сәвәптин муқәддәсханиму егизлигәнсери кеңәйгән. Төвәндики қәвәттин жуқу-
ридики қәвәткичә оттуридики қәвәт арқилиқ чиқидиған пәләмпәй бар еди.
[8] Мән муқәддәсханининиң егиз уллуқ суписи барлиғини көрдум; у һәм йенидики кичик
ханиларниң ули еди; униң егизлиги топтоғра бир «хада» еди, йәни алтә «чоң гәз» еди. [9-]
[10] Йенидики ханиларниң сиртқи теминиң қелинлиғи бәш гәз еди. Муқәддәсханининиң йени-
дики кичик ханилар билән каһинларниң һуҗрилири арилиғидики бош йәрниң кәңлиги

40:48 **«далан еғизининиң өзи он төрт гәз еди»** — бу җүмлә бәзи кона текстләрдә (болупму кона грек тилидики LXX тәрҗимисидә) тепилиду. Әмәлийәттә баянлириниң толуқ болуши үчүн мошундақ бир җүмлә болуши керәк еди.

40:49 **«Даланниң ... узунлуғи он бир гәз еди»** — бәзи кона текстләрдә «он икки гәз» дейилиду.

41:3 **«У ичкиригә қарап маңди, ... кириш еғизидики тоғра тамниң кәңлиги икки гәз...»** — Алимларниң бу 1-3-айәттики өлчәмләр тоғрилиқ башқа-башқа чүшинишлири бар. Схемилиримизни көрүң.

41:4 **«У муқәддәс жайниң кәйнидики «әң муқәддәс жай»ниң узунлуғини өлчиди, ... У маңа: «бу әң муқәддәс жай» — деди»** — Әзакиял каһин болуп, «муқәддәс жай»ға кирди. Бирақ «әң муқәддәс жай»ға кирмиди; Муса пәйғәмбәргә чүширилгән қанун бойичә пәқәт «баш каһин» «әң муқәддәс жай»ға киришкә һоқуқлуқ еди.

41:7 **«муқәддәсханининиң әтрапида қурулуш болғанлиқтин бена егизлигәнсери ханилар кеңәйгән»** — мошу «қурулуш» дегән сөз пүткүл «Муқәддәс Китап»та пәқәт бир қетимла тепилиду, шуңа униң мәнасини бекитиш тәс. Мүмкинчилиги йәнә барки, у «каридор» яки «пәләмпәй» дегән мәнада.

41:8 **«униң егизлиги топтоғра бир «хада» еди, йәни алтә «чоң гәз» еди»** — оқурмәнләрниң есидә болидуки, «чоң гәз» «бир гәзгә қошулған бир алиқан» (525 миллиметр етрапида) (40:5ни көрүң).

жигирмә гәз еди; бу бош йәр муқәддәсханиниң һәммә тәрипидә бар еди. [11] Йенидики кичик
ханиларға кириш ишиги болса бош йәргә қарайтти; бир кириш ишиги шималға, йәнә бири
жәнупқа қарайтти. Супа үстидики ханиларни чөридигән бош йәрниң кәңлиги бәш гәз еди.
[12] Ғәрипкә жайлашқан, бош йәргә қарайдиған бенаниң узунлуғи йәтмиш гәз еди; бенаниң сиртқи теминиң қелинлиғи бәш гәз; униң кәңлиги тохсән гәз еди.

Ибадәтханиниң йәнә бәзи тәпсилатлири

[13] Һелиқи киши муқәддәсханиниң өзини өлчиди; униң узунлуғи йүз гәз еди. Бош йәрниң
кәңлиги йүз гәз еди, бенаниң тамлири қошулуп җәмий кәңлиги йүз гәз еди. [14] Муқәд-
дәсханиниң алди тәрипи вә шәриққә жайлашқан һойлисиниң кәңлиги йүз гәз еди. [15-16] У
муқәддәсханиниң кәйнидики бош йәргә қарайдиған бенаниң кәңлигини, җүмлидин у
вә бу тәрипидики каридорни өлчиди, йүз гәз чиқти. Муқәддәсханиниң «муқәддәс жай-
»и билән ички «әң муқәддәс жай»и вә сиртқа қарайдиған далини болса, яғач тахтайлар
билән безәлгән; униң босуғилири, ичидики үч жайниң әтрапидики рожәклири һәм дәһ-
лизлири болса, босуғисидин тартип һәммә йәр, полдин деризиләргичә яғач тахтайлар

41:12 «бенаниң узунлуғи йәтмиш гәз еди... униң кәңлиги тохсән гәз еди» — бу бенаниң кәңлиги вә узунлуғи «ички кәңлиги» вә «ички узунлуғи»ни көрсәтсә керәк. Схемимизда шундақ қияс қилимиз. Башқа имканийитиму схемимизда көрситилиду.
– Алимлар бенаниң қайси юлиништә (тоғрисиға, узунисиға) орунлаштурулуши тоғрилиқ икки пикирдә бар.
41:14 «шәриққә жайлашқан һойлиси» — ибраний тилида « шәриққә жайлашқан бош йәр».

(Чоңқуррақ селиштуруш, тәтқиқ қилиш үчүн)
Әз. 40-42гә асасән, башқа бир алим пәрәз қилған схемилар

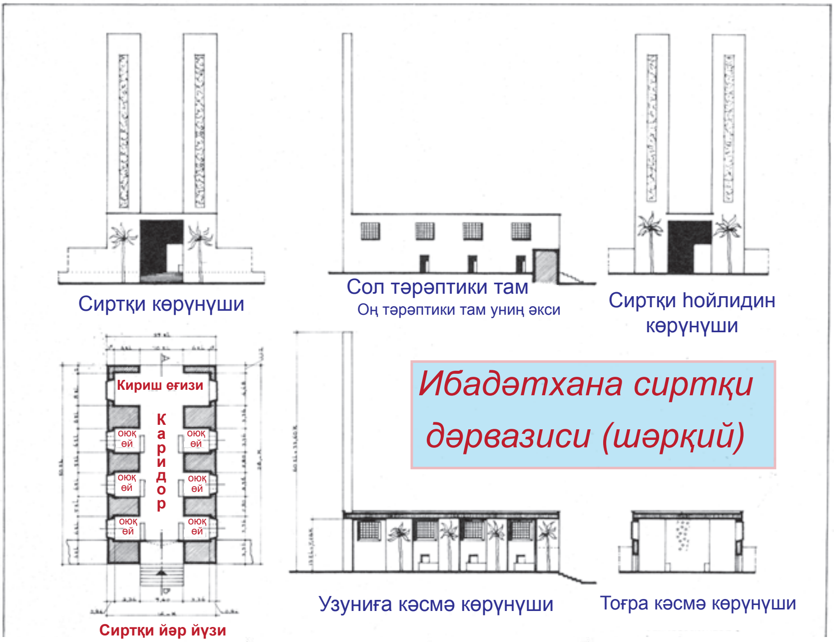

Ибадәтхана сиртқи дәрвазиси (шәрқий)

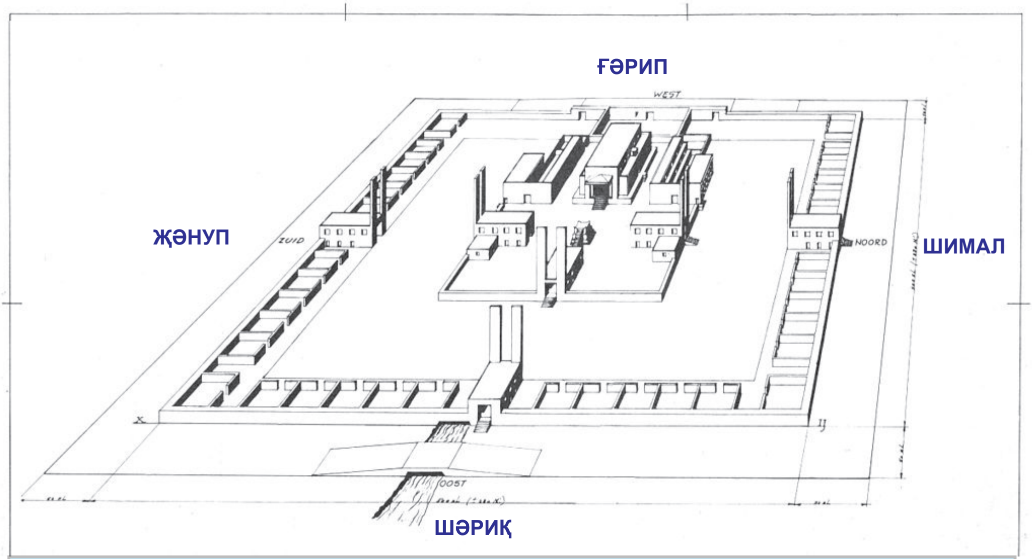

Пүткүл ибадәтхана; шәриқтин болидиған көрүнүши

билән безәлгән деризиләр өзи рожәклик еди.
[17-18] Даландин ички «әң муқәддәс жай»ғичә болған торус, ички вә сиртқи «муқәддәс жай-
»ниң тамлириниң һәммә йери керуб вә палма дәрәқлири билән өлчәмлик нәқишләнгән
еди. Һәр икки керуб арисида бир палма дәриғи нәқишләнгән еди; һәр бир керубниң
икки йүзи бар еди. [19] Керубниң инсан йүзи бу тәрәптики палма дәриғи нәқишигә қа-
райтти; шир йүзи у тәрәптики палма дәриғи нәқишигә қарайтти; пүткүл муқәддәсхани-
ниң ички һәммә тәрипи шундақ еди; [20] даланниң полдин тартип торусиғичә, шуниңдәк
«муқәддәс жай»ниң тамлириға керублар вә палма дәрәқлири нәқиш қилинған.
[21] «Муқәддәс жай»ниң ишик кешәклири болса, төрт часилиқ еди; «әң муқәддәс жай» ал-
дидики ишик кешәклириму охшаш еди.
[22] «Муқәддәс жай»ниң егизлиги үч гәз, узунлуғи икки гәз болған қурбангаһи яғачтин
ясалған; униң бұҗәклири, йүзи вә тамлириниң һәммиси яғачтин ясалған; һелиқи киши
маңа: «Бу болса Пәрвәрдигарниң алдида туридиған ширәдур» — деди.
[23] Муқәддәсханиниң «муқәддәс жай» һәм «әң муқәддәс жай»иниң һәр бириниң қош қа-
натлиқ ишиги бар еди. [24] Һәр бир қанитиниң икки қатлими бар еди; бу икки қатлам
қатлинатти; бу тәрәптики қанитиниң икки қатлими бар еди; у тәрәптикисиниңму икки
қатлими бар еди. [25] Уларниң үстигә, йәни «муқәддәс жай»ниң ишиклири үстигә, там-
ларниң үстини нәқишлигәндәк, керублар вә палма дәрәқлири нәқишләнгән еди; сиртқи
даланниң алдида яғачтин ясалған бир айван бар еди. [26] Даланниң у вә бу тәрипидә
рожәкләр вә палма дәрәк нәқишлири бар еди. Муқәддәсханиниң йенидики кичик хани-
лар вә алдидики айванниң шәклиму шундақ еди.

Сиртқи вә ички һойла арисиға жайлашқан каһинларниң өйлири
Схемиларни көрүң

42 [1] У мени сиртқи һойлиға, шимал тәрипигә апарди; у мени йәнә «бош йәр»гә
туташқан, ибадәтханиниң шималий удулиға жайлашқан кичик ханиларға апарди.
[2] Ханиларниң җәмий узунлуғи йүз гәз еди; уларниң кириш йоли шималға қарайтти;
ханиларниң җәмий кәңлиги әллик гәз еди. [3] Ханилар ички һойлиға тәвә жигирмә гәз
кәңликтики «бош йәр»гә қарайтти, шундақла сиртқи һойлиға тәвә «таш тахтайлиқ
супа»ниң удулида еди. Үч қәвәтлик ханиларниң каридориниң бир тәрипидики ханилар
йәнә бир тәрипидики ханиларниң удулида еди.
[4] Ханиларниң алдида он гәз кәңликтә, йүз гәз узунлуқта бир каридор бар еди. Хани-
ларниң ишиклири шималға қарайтти; [5] жуқуридики ханилар төвәндики вә оттуриси-
дики өйләрдин тар еди; чүнки каридорлар көп орунни егиливалған еди. [6] Ханилар үч
қәвәтлик еди; бирақ һойлиға туташ ханиларниңкидәк түврүклири болмиғачқа, үчинчи
қәвәттики ханилар астинқи қәвәттики вә оттуридики ханилардин тар еди.
[7] Сирттики ханиларниң йенидики, йәни һойлини ханилардин айрип туридиған сиртқи там-

41:17-18 «ички вә сиртқи «муқәддәс жай»» — демәк, «муқәддәс жай» вә «әң муқәддәс жай».
41:22 ««Муқәддәс жай»ниң егизлиги үч гәз, узунлуғи икки гәз болған қурбангаһи яғачтин ясалған...» — бу «қурбангаһ» бәлким қурбанлиқларниң өзи үчүн әмәс, бәлки Пәрвәрдигарниң алдида «муқәддәс нан» қоюлуш үчүн ясилиду; чүнки ахирида «Бу болса Пәрвәрдигарниң алдида туридиған ширәдур» дейилиду.
42:4 «Ханиларниң алдида он гәз кәңликтә, йүз гәз узунлуқта бир каридор бар еди» — биз мошу йәрдә грек тәрҗимиси (LXX) вә «Пешитта»ниң текстигә әгишип, «йүз гәз» дәп тәрҗимә қилимиз. **«... Ханиларниң ишиклири шималға қарайтти»** — пүтүн айәттики әйни текстни чүшиниш тәс. Мүмкинчлиги барки, һәр қәвәттә икки каридор бар; шуниң билән һәр бир хана каридорға, йәни «шималға» қарайтти.
42:6 «...һойлиға туташ ханиларниңкидәк түврүклири болмиғачқа, үчинчи қәвәттики ханилар астинқи қәвәттики вә оттуридики ханилардин тар еди» — бу җүмлиниң мәнасини ибарий тилида чүшиниш тәс. Бенадики түврүкләрниң қандақ орунлаштурулғанлиғи еniқ әмәс.

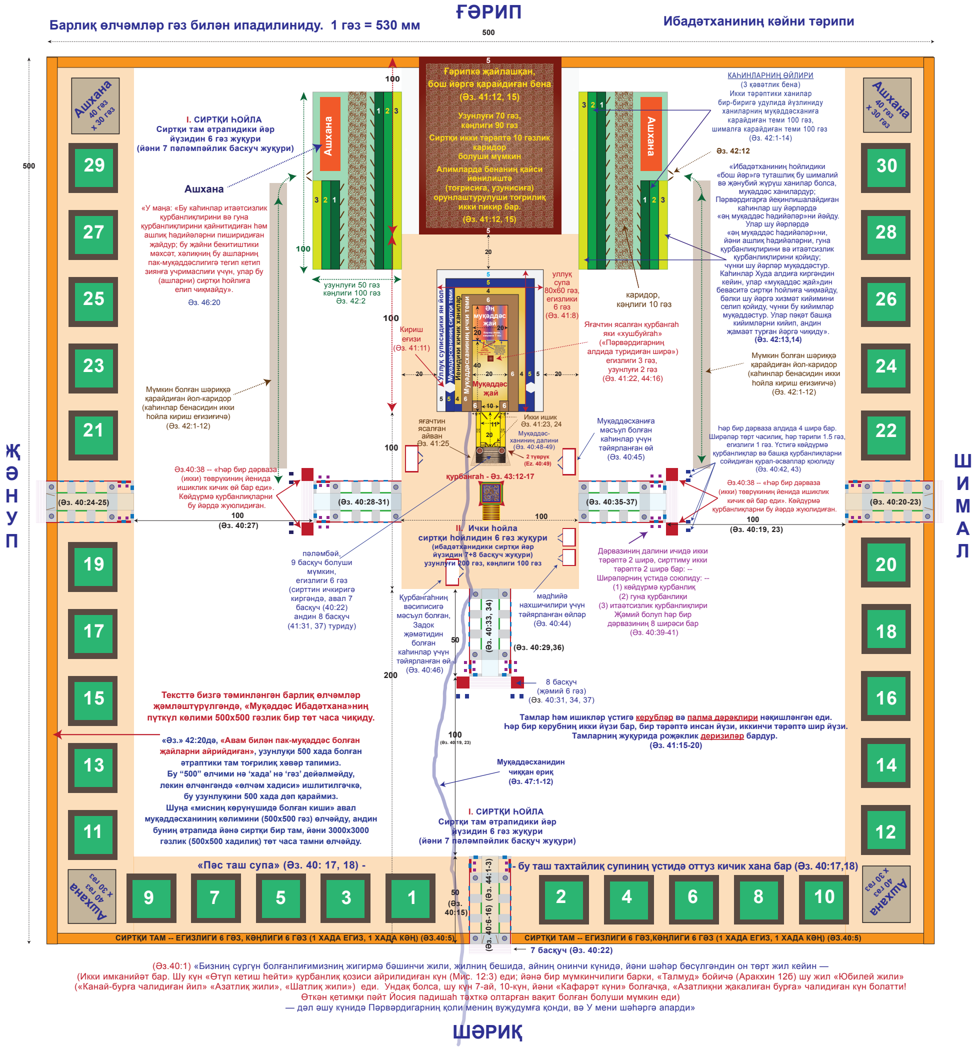

ниң узунлуғи әллик гәз еди. 8 Сиртқи һойлиға туташқан ханиларниң болса, җәмий узунлуғи әллик гәз еди; мана, муқәддәсханиға қарайдиған тәрипиниң узунлуғи йүз гәз еди. 9 Бу ханилар астида, сиртқи һойлидин киридиған, шәриқ тәрәпкә қарайдиған бир кириш йоли бар еди.
10 Ибадәтханиниң җәнубий тәрипидә, шәрқий тәрипигә қарайдиған ички һойлидики тамниң кәңлиги билән тәң болған, «бош йәр»гә туташқан, ибадәтханиниң өзигә қарайдиған ханилар бар еди; 11 Уларниң алдидиму бир каридор бар еди; улар шималға қарайдиған ханиларға охшайтти. Уларниң узунлуғи вә кәңлиги, барлиқ чиқиш йоллири, шәкли вә ишиклири охшаш еди. 12 Җәнупқа қарайдиған бир җүрүш ханиларниң ишиги алдидики каридорниң бешида бир кириш йоли бар еди; бу кириш йолиму шәриққә қа-

42:9 «... сиртқи һойлидин киридиған, шәриқ тәрәпкә қарайдиған бир кириш йоли бар еди» — бу бенадин ички һойлиға киридиған бир йолму болуш керәк (13-, 14-айәт вә 44:19-айәтниму көрүң).

райдиған тамниң йенида еди.
[13] Вә у маңа: «ибадәтханининиң һойлидики «бош йәр»гә туташлиқ бу шималий вә җәну-
бий жүрүш ханилар болса, муқәддәс ханилардур; Пәрвәрдигарға йеқинлишалайдиған
каһинлар шу йәрләрдә «әң муқәддәс һәдийәләр»ни йәйду. Улар шу йәрләрдә «әң муқәд-
дәс һәдийәләр»ни, йәни ашлиқ һәдийәләрни, гуна қурбанлиқлирини вә итаәтсизлик
қурбанлиқлирини қойиду; чүнки шу йәрләр муқәддәстур. [14] Каһинлар Худа алдиға
киргәндин кейин, улар «муқәддәс җай»дин беваситә сиртқи һойлиға чиқмайду, бәлки
шу йәргә хизмәт кийимини селип қойиду, чүнки бу кийимләр муқәддәстур. Улар пәқәт
башқа кийимләрни кийип, андин җамаәт турған йәргә чиқиду» — деди.
[15] У шундақ қилип ибадәтханининиң ички көлимини өлчигәндин кейин, у мени шәриққә
қарайдиған дәрвзидин чиқарди вә әтрапидики тамни өлчиди. [16] У шәрқий тәрипини
өлчәм хадиси билән өлчиди; у бәш йүз хада чиқти. [17] У шималий тәрипини өлчәм ха-
диси билән өлчиди; у бәш йүз хада чиқти. [18] У җәнубий тәрипини өлчәм хадиси билән
өлчиди; у бәш йүз хада чиқти. [19] У ғәрбий тәрипигә бурулуп, өлчәм хадиси билән өлчи-
ди; у бәш йүз хада чиқти.
[20] У төрт тәрипини өлчиди; әтрапида авам билән пак-муқәддәс болған җайларни айрип
туридиған, узунлуғи бәш йүз хада, кәңлиги бәш йүз хада там бар еди.

Пәрвәрдигарниң шан-шәриви Йерусалимға қайтип келиду

43 [1] У мени дәрвазиға, йәни шәриққә қарайдиған дәрвазиға апарди; [2] Мана,
Исраилниң Худасиниң шан-шәриви шәриқ тәрәптин кәлди; Униң авази улуқ
суларниң шарқириған садасидәк еди; йәр йүзи униң шан-шәриви билән йорутулди.
[3] Мән көргән бу аламәт көрүнүш болса, у шәһәрни һалак қилишқа кәлгән қетимда көргән
аламәт көрүнүштәк болди; аламәт көрүнүшләр йәнә мән Кевар дәрияси бойида туруп
көргән аламәт көрүнүштәк болди; мән дүм жиқилдим. [4] Пәрвәрдигарниң шан-шәриви
шәриққә қарайдиған дәрваза арқилиқ ибадәтханиға кирди; [5] Роһ мени көтирип, ички
һойлиға апарди; мана, Пәрвәрдигарниң шан-шәриви ибадәтханини толдурди.
[6] Һелиқи киши йенимда турғанда, ибадәтханининиң ичидин Бирисиниң сөзлигән авазини
аңлидим; [7] У маңа: — И инсан оғли, бу Мениң тәхтим селинған җай, Мән аяқ басидиған,
Мән Исраиллар арисида мәңгүгә туридиған җайдур; Исраил җәмәтидикиләр — уларниң
өзлири яки падишалири бузуқлуғи билән яки «жуқури җайлар»да падишаниң җәсәт-
лири билән Мениң пак-муқәддәс намимни йәнә һеч булғимайду. [8] Улар өз босуғисини
Мениң босуғимниң йениға, ишик кешигини Мениң ишик кешигимниң йениға салған,

42:14 **«Каһинлар ... шу йәргә хизмәт кийимини селип қойиду...»** — «шу йәр» жуқурида тәсвирләнгән «жүрүш ханилар»ни көрситиш керәк (44:19-айәтниму көрүң). Ички һойлиниң өзидә кийим-кечәкни алмаштуруш мувапиқ әмәстур.
42:16 **«У шәрқий тәрипини өлчәм хадиси билән өлчиди; у бәш йүз хада чиқти»** — ибадәтханидики «сиртқи һойла»ниң узунлуғи вә кәңлиги бәш йүз гәз еди (һесаплашқа асан болсун үчүн схемиларни көрүң). Буниңға қариғанда, сиртқи һойла теминиң сиртида йәнә бир чоң тосма там болса керәк. Шундақ болғанда, бу ибадәтхана интайин чоң болған болиду. Тәхминән узунлуғи вә кәңлиги бир километрдин ешиши мүмкин.
–Грек тәрҗимиси (LXX)ниң тексттә «бәз йүз гәз» дейилиду.
42:20 **«У төрт тәрипини өлчиди... узунлуғи бәш йүз хада, кәңлиги бәш йүз хада там бар еди»** — 16-айәттики изаһәтни көрүң.
43:3 Әз. 1:4; 8:4
43:5 **«Роһ мени көтирип,...»** — Худаниң Муқәддәс Роһи, әлвәттә.
43:5 Әз. 3:14, Әз. 11:24
43:7 **«падишаларниң җәсәтлири билән Мениң пак-муқәддәс намимни йәнә һеч булғимайду»** — Исраиллар қедимки заманларда бәлким падишалирини «жуқури җайлар»да дәпнә қилип шу йәрләрни тавапгаһлар қиливалған. Бәзи алимлар «җәсәтлири»ни «абидә ташлири» дәп тәрҗимә қилиду.
43:7 Йәр. 16:18

улар билән Мени пәқәт бир тамла айрип туратти, улар Мениң пак-муқәддәс намимни
жиркиничликлири билән булғиған. Шуңа Мән ғәзивим билән уларни йоқитивәттим.
9 Әнди һазир улар бузуқлуғини, падишаларниң җәсәтлирини Мәндин жирақ қилсун; вә
Мән улар арисида мәңгүгә туримән.
10 — Әнди сән, и инсан оғли, Исраил җәмәтиниң өз қәбиһликлиридин хиҗаләт болуши
үчүн бу өйни уларға көрситип бәргин; улар каллисида ибадәтханини өлчәп бақсун.
11 Әгәрдә улар өз қилғанлиридин хиҗил болса, әнди сән мошу өйниң шәклини, униң
селинишини, чиқиш йоллирини, кириш йоллирини вә барлиқ лайиһисини вә барлиқ
бәлгүлимилирини, — шундақ, барлиқ шәклини вә барлиқ қанунлирини аян қилип бәр-
гин; уларниң пүткүл шәклини есидә тутуши һәм униң бәлгүлимилиригә әмәл қилиши
үчүн, уни уларниң көз алдиға язғин.
12 Ибадәтханиниң қануни шундақ болиду: У турған тағниң чоққисиниң бекитилгән па-
силғичә болған даириси «әң муқәддәс» болиду; мана, бу ибадәтханиниң қанунидур.

Ибадәтханида қилидиған ибадәтниң бәлгүлимилири — қурбангаһ Схемини көрүң

13 Қурбангаһниң «чоң гәз»дә өлчәнгән өлчәмлири шундақ еди: — бу гәз болса бир гәз
қошулған бир алиқан болиду. Қурбангаһниң әтрапидики улиниң егизлиги бир гәз, кәң-
лиги бир гәз, әтрапидики гирвиги болса бир алиқан еди. Мана бу қурбангаһниң ули еди.
14 Униң улидин астинқи тәкчигичә икки гәз, кәңлиги бир гәз еди; бу «кичик тәкчә»дин
«чоң тәкчә»гичә төрт гәз, кәңлиги бир гәз еди; 15 қурбангаһниң от сүписиниң егизлиги
төрт гәз еди; от сүписида төрт мүңгүз чоқчийип чиқип туратти.16 Қурбангаһниң от су-

43:13 **«Мана бу қурбангаһниң ули еди»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «қурбангаһниң егизлиги төвәндә: —...»

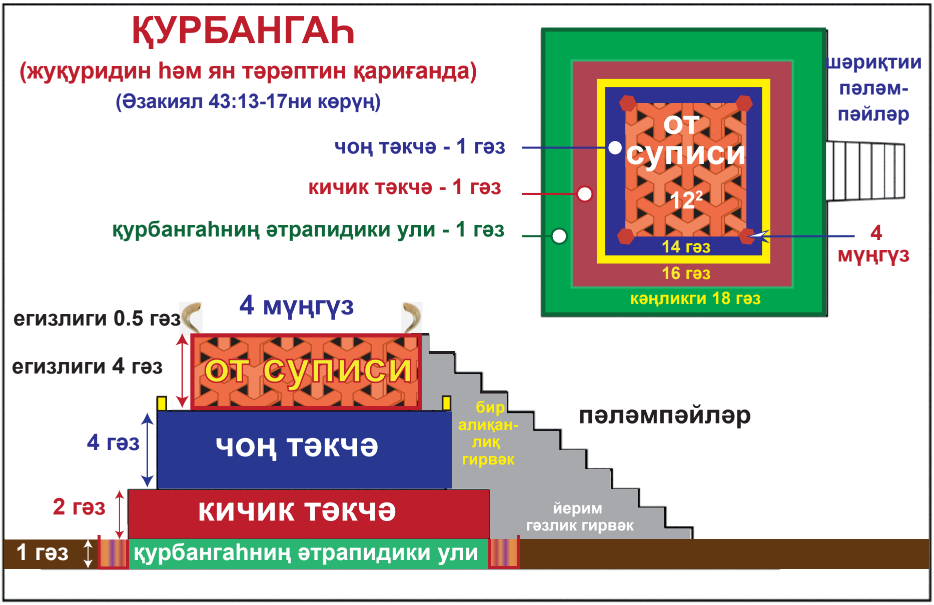

писиниң узунлуғи он икки гәз, кәңлиги он икки гәз болуп, у төрт часилиқ еди. [17] Жуқири тәкчигичиму төрт часилиқ еди, узунлуғи он төрт гәз, кәңлиги он төрт гәз; әтрапидики гирвиги болса йерим гәз еди; астиниң кәңлиги бир гәз еди; униңға чиқидиған пәләмпийи шәриққә қарайтти.
[18] У маңа шундақ деди: — И инсан оғли, Рәб Пәрвәрдигар шундақ дәйду: Бу қурбангаһ үстигә көйдүрмә қурбанлиқларни сунуш вә үстигә қан сепиш үчүн уни ясиған күнидә, шулар униң бәлгүлимилири болиду: — [19] сән Лавий қәбилисидин болған, йәни Мениң хизмитимдә болуш үчүн Маңа йеқинлишидиған Задок нәслидикиләрдин болған каһинларға гуна қурбанлиғи сүпитидә яш бир топақни берисән; [20] сән униң қенидин азрақ елип қурбангаһниң мүңгүзлиригә, чоң тәкчиниң төрт бүҗигигә һәм әтрапидики гирвәклири үстигә сүрисән; шуниң билән сән уни пакизлап вә униңға кафарәт қилисән.
[21] Сән гуна қурбанлиғи болған топақни елип униң җәситини «муқәддәс жай»ниң сиртида болған, ибадәтханидики алаһидә бекитилгән җайда көйдүрисән; [22] иккинчи күнидә сән гуна қурбанлиғи сүпитидә бежирим бир текини сунисән; улар қурбангаһни топақ билән пакландурғандәк текә билән уни паклайду.
[23] Сән уни паклиғандин кейин, сән бежирим яш бир топақ, қой падисидин бежирим бир қочқарни сунисән; [24] сән уларни Пәрвәрдигарниң алдиға сунисән; каһинлар уларниң үстигә туз сепиду вә уларни Пәрвәрдигарға атап көйдүрмә қурбанлиқ сүпитидә суниду.
[25] Йәттә күн сән һәр күни гуна қурбанлиғи сүпитидә бир текини сунисән; улар бежирим яш бир топақни, қой падисидин бежирим бир қочқарниму суниду. [26] Улар йәттә күн қурбангаһ үчүн кафарәт қилип уни паклайду; шуниң билән улар уни пак-муқәддәс дәп айрийду.
[27] Бу күнләр түгигәндә, сәккизинчи күни вә шу күндин кейин, каһинлар силәрниң көйдүрмә қурбанлиқлириңларни вә енақлиқ қурбанлиқлириңларни қурбангаһ үстигә суниду; шуниң билән Мән силәрни қобул қилимән, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Каһинлар вә уларниң вәзипилири, имтиязлири

44 [1] Вә у мени ибадәтханиниң шәриққә қарайдиған дәрвазисиға апарди; у етиклик еди. [2] Пәрвәрдигар маңа: — Бу дәрваза етиклик туриду; у ечилмайду, һеч ким униңдин кирмәйду; чүнки Пәрвәрдигар, Исраилниң Худаси униңдин киргән; шуңа у етиклик қалиду. [3] Пәқәт шаһзадә, шаһзадилик сүпити билән шу дәрвазиниң каридорида олтирип Пәрвәрдигар алдида нан йейишкә болиду; у дәрвазниниң далинидин кириду вә шу йолдин чиқиду, — деди.
[4] У мени шималий дәрвазидин чиқирип ибадәтханиниң алдиға апарди; мән көрдум, мана, Пәрвәрдигарниң шан-шәриви Пәрвәрдигарниң өйини толдурди; мән дүм жиқилдим.
[5] Пәрвәрдигар маңа шундақ деди: — Инсан оғли, Мениң саңа Пәрвәрдигарниң өйиниң барлиқ бәлгүлимилири һәм қанунлири тоғрилиқ ейтидиғанлиримниң һәммисини көңүл қоюп көзүң билән көр, қулиқиң билән аңла; ибадәтханиниң кириш йоли вә муқәддәс җайниң чиқиш йоллирини көңүл қоюп есиңдә тут. [6] Андин асийларға, йәни Исраил җәмәтигә шундақ дегин: «Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — жиркиничлик қилмишлириңларға болди бәс, и Исраил җәмәти! [7] Силәр барлиқ жиркиничлик қилмишлириңлар-

43:20 «шуниң билән сән уни пакизлап вә униңға кафарәт қилисән» — «кафарәт қилиш» тоғрилиқ «Лав.» 1:3 вә изаһатни, шундақла «Тәбирләр»ниму көрүң.
44:3 «у дәрвазниниң далинидин кириду...» — демәк, шаһзадә шәрқий дәрвазиниң кародориға һойла арқилиқ даландин өтүп кириду. Нан йегәндин кейин у шу йол билән чиқип кетиду.
44:4 «Пәрвәрдигарниң өйи» — пүткүл ибадәтханини көрситиду.

дин сирт, Маңа нан, қурбанлиқ мейи вә қенини сунғиниңларда, силәр ят адәмләрни,
қәлбидә хәтнә қилинмиған, тенидә хәтнә қилинмиғанларни мениң муқәддәс җайимда,
йәни Мениң өйүмдә туруп уни булғашқа киргүздуңлар; улар әһдәмни бузди. [8] Силәр
Мениң пак-муқәддәс нәрсилиримгә мәсъулийәт билән садиқ болмай, бәлки муқәддәс
җайимда өзәңларниң орниға мәсъул болушқа ят адәмләрни ишқа қойдуңлар».
[9] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Исраил арисида турған ят адәмләрдин, йәни қәлби-
дә хәтнә қилинмиған, тенидә хәтнә қилинмиған һәр қандақ ят адәмниң Мениң муқәд-
дәс җайимға киришигә болмайду
[10] лекин Исраилниң Мәндин езип кетиши билән, Мәндин жирақлишип азған, мәбудлириға
интилгән Лавий җәмәтидикиләр өз қәбиһлигиниң җазасини тартиду; [11] һалбуки, улар
йәнила муқәддәс орнумда, өй дәрвазилирида назарәтчилик қилидиған вә өй хизмитидә
болидиған хизмәткарлар болиду; улар хәлиқ үчүн көйдүрмә вә башқа қурбанлиқларни
сойиду; улар хәлиқниң хизмитидә болуп уларниң алдида туриду. [12] Амма хәлиқ мәбуд-
лириға чоқунғанда, улар хәлиқниң шу ишлирида, уларниң хизмитидә болғанлиғи, шу-
ниң билән Исраил җәмәтини қәбиһликкә елип баридиған путликашаң болғанлиғи түпәй-
лидин, шуңа Мән уларға қолумни көтирип қәсәм ичкәнмәнки, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар,
— улар қәбиһлигиниң җазасини тартиду. [13] Шуңа улар Мән үчүн каһинлиқ вәзиписини
өтәшкә Мениң йенимға йеқин кәлмәйду, яки Мениң муқәддәс нәрсилиримгә, «әң муқәд-
дәс» нәрсилиримгә йеқин кәлмәйду; улар бәлки өз хиҗалитини вә жиркиничлик қилми-
шлириниң җазасини тартиши керәк. [14] Бирақ Мән уларни өйниң өзиниң мулазимитигә,
униң барлиқ хизмитигә вә униңда қилинидиған барлиқ ишларға мәсъул қилимән.

Задок җәмәтидики Худаға садиқ болған каһинлар тоғрисида

[15] Бирақ Исраил Мәндин езип кәткәндә, Өз муқәддәс җайимға қарашқа садиқ каһин-
лар, йәни Лавийлар болған Задокниң әвладлири — улар хизмитимдә болушқа йенимға
йеқин келиду; улар қурбанлиғиларниң мейини вә қенини сунушқа Мениң алдимда ту-
риду, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар. [16] Улар муқәддәс җайимға кириду, Мениң хизмитимдә
болушқа дәстихинимға йеқин келиду; улар Мениң тапшуруғумға мәсъул болиду.
[17] Вә шундақ болидуки, улар ички һойла дәрвазилиридин киргәндә, канап кийимни
кийиши керәк; ички һойла дәрвазилирида яки муқәддәсхана алдида хизмәттә болғанда,
уларда һәр қандақ жуңдин болған нәрсә болмайду; [18] бешиға канаптин тикилгән сәл-
лә, белиниң төвинигә канаптин тамбал кийиду; улар адәмни тәрлитидиған һеч қандақ
нәрсини киймәслиги керәк. [19] Улар хәлиқниң алдиға сиртқи һойлиға чиққанда, улар
хизмәт кийимлирини селиветип, уларни муқәддәс «кичик ханилар»ға қоюп қойиду;
улар хәлиқниң бу кийимлириниң пак-муқәддәслигигә тегип кетип зиянға учримас-
лиғи үчүн башқа кийимләрни кийиши керәк. [20] Улар чачлирини чүшириветмәслиги,

---

44:10 **«... Исраилниң Мәндин езип кетиши билән, Мәндин жирақлишип азған, мәбудлириға интилгән Лавий җәмәтидикиләр өз қәбиһлигиниң җазасини тартиду»** — Лавий җәмәтидикиләр, йәни Лавийларниң муқәддәс ибадәтханиниң хизмити үчүн алаһидә мәсъулийити болған. Тәпсилатлири Тәвратниң «Мисирдин чиқиш», «Лавийлар» вә «Чөл-баявандики сәпәр» дегән қисмилардин тепилиду.

44:11 **«муқәддәс орнум»** — мошу йәрдә «муқәддәс җай» әмәс, бәлки пүткүл ибадәтханини көрсәтсә керәк.

44:18 **«улар адәмни тәрлитидиған һеч қандақ нәрсини киймәслиги керәк»** — «тәрлитидиған» яки «тәр аққузидиған» кийим каһинлар үчүн болмайду. Оқурмәнләрниң есидә болидуки, Адәм атимиз гуна садир қилғандин кейин, Худа униңға: «Сән пешанәңдин тәр аққузушуң билән нениңни йәйсән» дәп ләнәт қилған еди. Худаниң хизмити Униң илтипати, күч-қудрити билән қилинмиса болмайду; Худаниң ниҗатида яки хизмитидә адәмниң өз «тиришчанлиғи», яки инсанийәтниң гунайини әслитидиған «аққузған тәр»иниң һеч орни йоқ.

44:19 **«Улар хәлиқниң бу кийимлириниң пак-муқәддәслигигә тегип кетип зиянға учримаслиғи үчүн башқа кийимләрни кийиши керәк»** — оқурмәнләрниң есидә болидуки, Муса пәйғәмбәргә чүширилгән қанун бойичә аддий пухраларниң каһинларниң хизмәт кийимлиригә тегиш һоқуқи йоқ еди. Улар тәккүчи болса Худаниң җазасиға учрайтти. Шуңа бу бәлгүлимә пухраларни қоғдаш үчүн еди. Биз «қошумчә сөз»имиздиму йеңи

яки чачлирини узун қоюватмаслиги лазим; улар пәқәт қисқа чач қоюши керәк. [21] Ички
һойлиға киргәндә һеч қайси каһин шарап ичмәслиги керәк.
[22] Улар тул яки ажрашқан аялни өз әмригә алмаслиғи керәк; улар Исраил нәслидин
болған пак қизни, яки каһиндин тул қалған аялни елишқа болиду.
[23] Улар хәлқимгә пак-муқәддәс билән аддийниң пәрқини үгитиду, уларға һалал билән
һарамни қандақ пәриқ етишни көрситиду.
[24] Әрз-дәваларда улар һөкүм чиқириш орнида болиду; улар буларниң үстигә өз һөкүм-
лирим бойичә һөкүм чиқириду; Мән бекиткән барлиқ һейт-байрамлирим тоғрисидики
қанун-бәлгүлимилиримни тутиду; улар Мениң «шабат күн»лиримни пак-муқәддәс дәп
әтиварлиши керәк.
[25] Өзини напак қилмаслиғи үчүн улар өлүкниң йениға һеч бармаслиғи керәк; һалбу-
ки, өлгән атиси, аниси, оғли, қизи, ака-укиси яки ери йоқ ача-сиңлиси үчүн улар өзини
напак қилишқа болиду. [26] Өзини пакландурғандин кейин, униңға йәнә йәттә күн са-
нилиши керәк; [27] у муқәддәс җайға киргәндә, йәни муқәддәс җайда хизмәттә болушқа
ички һойлиға киргән шу күнидә, у өзи үчүн гуна қурбанлиғини сунуши керәк, — дәйду
Рәб Пәрвәрдигар. [28] Бу уларға мирас болиду: — Мән Өзәм уларға мирас болимән; силәр
уларға Исраил зиминидин һеч қандақ егиликни тәқсим қилмайсиләр; Мән уларниң
егилиги болимән. [29] Улар ашлиқ һәдийә, гуна қурбанлиғи вә итаәтсизлик қурбанлиқ-
лиридин йәйду; Исраилда мәхсус Худаға аталған һәр қандақ нәрсә уларниңки болиду.
[30] Тунҗи чиққан һәр қандақ мәһсулатларниң есили, барлиқ вә һәр қандақ «көтәрмә
һәдийә»ләр каһинлар үчүн болиду. Силәр арпа-буғдийиңларниң һосулиниң тунҗа хе-
мирини каһинға тәғдим қилишиңлар керәк; шуниң билән бәхит-бәрикәт өйүңларға ата
қилиниду. [31] Каһинлар өзлүгидин өлгән, яки житқучлар боғуп қойған һеч қандақ һай-
ван яки учар-қанатлардин йейишкә болмайду.

Зиминдин Пәрвәрдигарға атап «көтәрмә һәдийә» болған парчә йәр
44:30-изаһат, схемини вә хәритини көрүң

45 [1] Силәр зиминни мирас қилип бөлүш үчүн чәк ташлап тәқсим қилғиниңларда,
силәр «көтәрмә һәдийә» сүпитидә зиминдики муқәддәс бир үлүшни Пәрвәрдигарға
атап сунисиләр. Униң узунлуғи жигирмә бәш миң хада, кәңлиги жигирмә миң хада
болиду. Бу парчә йәр һәр тәрәптики чигрисиғичә муқәддәс һесаплиниду. [2] У йәрдин
бәш миң хада узунлуқтики, бәш миң хада кәңликтики төрт часилиқ йәр муқәддәс җайға
айрилиду; униң әтрапида бош йәр болуш үчүн әллик гәзлик кәңликтики йәр бөлүниду.
[3] Бу үлүштин сән узунлуғи жигирмә бәш миң хада, кәңлиги он миң хада болған йәрни

ибадәтханидики каһинлар вә вәзипилири үстидә тохтилимиз.
44:22 Лав. 21:13,14
44:28 Чөл. 18:20; Қан. 18:1
44:30 **««көтәрмә һәдийә»ләр»** — Муса пәйғәмбәргә чүширилгән қанун бойичә бәзи қурбанлиқлардин вә Худаға аталған бәзи башқа һәдийәләрдин «көтәрмә һәдийә»ләрни мәхсус каһинлар үчүн айриш керәк еди («Мис.» 25:2-3ни көрүң).
44:30 Мис. 13:2; 22:29,30; Чөл. 18:11
44:31 Лав. 22:8
45:1 **«узунлуғи жигирмә бәш миң хада»** — тәхминән 78 километр. Башқа бирхил тәрҗимиси «узунлуғи жигирмә бәш миң гәз» — (йәни 13 километр) **«кәңлиги жигирмә миң хада»** — тәхминән 63 километр. Биз мошу йәрдә грек тилидики LXX тәрҗимисигә әгишимиз. Башқа бирхил тәрҗимиси «узунлуғи жигирмә миң гәз» — (йәни 10.5 километр).
45:2 **«У йәрдин бәш миң хада узунлуқтики, бәш миң хада кәңликтики төрт часилиқ йәр муқәддәс җайға айрилиду»** — ибраний тилида «У йәрдин бәш миң хада узунлуқта, бәш миң хада кәңликтә төрт часилиқ йәр муқәддәс җайға айрилиду» дейилиду.

өлчәп бөлисән; буниң ичи муқәддәс җай, әң муқәддәс җай болиду.
[4] Бу йәр зиминниң муқәддәс үлүши болиду; у муқәддәс җайниң хизмитидә болған,
йәни Пәрвәрдигарниң хизмитидә болушқа йениға йеқин келидиған каһинлар үчүн бо-
лиду; у уларниң өйлири үчүн, шундақла муқәддәс җайниң орунлишиши үчүн муқәд-
дәс орун болиду. [5] Униңдин сирт йәнә узунлуғи жигирмә бәш миң гәз, кәңлиги он миң
гәз болған йәр, өйниң хизмитидә болидиған Лавийларниң егилиги, йәни өзлири тури-
диған шәһәрлири үчүн болиду. [6] Силәр бу «көтәрмә һәдийә» болған муқәддәс үлүшниң
йенидин шәһәр үчүн кәңлиги бәш миң хада, узунлуғи жигирмә бәш миң хада йәрни
бөлүп бекитисиләр. Бу пүткүл Исраил җәмәти үчүн болиду. [7] Шаһзадиниң үлүши болса,
бу муқәддәс үлүшниң икки тәрипигә тутишиду, шундақла шәһәргә тәвә җайниң икки
тәрипигә тутишиду, йәни ғәрбий тәрипи ғәрипкә қарайдиған, шәриқ тәрипи шәриққә
қарайдиған икки парчә йәр болиду; бу парчә йәрләрниң җәмий узунлуғи қәбилиләрниң
үлүшиниң узунлуғи билән параллел болиду. [8] Бу йәр шаһзадиниң Исраил зиминидики
егилиги болиду; вә Мениң шаһзадилирим хәлқимни йәнә һеч әзмәйду; зимин Исраил
җәмәтигә, қәбилилири бойичә бөлүп тәқсим қилиниду.
[9] Рәб Пәрвәрдигар шундақ дәйду: — Болди бәс, и Исраил шаһзадилири! Җәбир-зулум
вә булаң-талаңни өзәңлардин нери қилип, тоғра һөкүм чиқирип адаләт жүргүзүңлар;
Мениң хәлқимни қайта йеридин һайдивәткүчи болмаңлар, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.
[10] Силәрдә тоғра мизан, тоғра әфаһ, тоғра «бат» болсун. [11] «Әфаһ» вә «бат» болса бир
өлчәм болсун; шуниң билән бат хомирниң ондин биригә, әфаһ хомирниң ондин биригә
баравәр болсун; хомир болса улар иккиси үчүн өлчәм болсун. [12] Бир шәкәл болса жигир-
мә «гәраһ» болсун. Жигирмә шәкәл, жигирмә бәш шәкәл, он бәш шәкәл қошулуп силәргә
«мина» болиду.

Шаһзадә үчүн «көтәрмә һәдийә»

[13] Бу силәрниң шаһзадә үчүн «көтәрмә һәдийә»ңлар болиду; бир «хомир» буғдайдин ал-
тидин бир әфаһ буғдай, бир «хомир» арпидин алтидин бир әфаһ арпа сунисиләр; [14] зәй-
тун мейи болса, «бат» билән өлчиниду, һәр бир «кор»дин ондин бир бат сунисиләр бир
«кор» он «бат» яки бир «хомир» болиду, чүнки он бат бир хомир болиду. [15] Исраилниң
сүйи мол яйлақлиридин, һәр икки йүз туяқ падиға бирдин пахлан сунисиләр — булар
болса, «ашлиқ һәдийә», «көйдүрмә қурбанлиқ», «енақлиқ қурбанлиқ»лар болуп, Исра-
иллар үчүн кафарәт қилиш үчүн болиду, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар. [16] Зиминдики хә-
лиқниң һәммисиниң Исраилниң шаһзадисигә сунған бу «көтәрмә һәдийә»гә төһписи
болиду. [17] Шаһзадиниң вәзиписи болса, һейтләргә, «йеңи ай»ларға, «шабат күн»ләргә,
җүмлидин Исраил җәмәтиниң барлиқ «ибадәт сорун»лириға көйдүрмә қурбанлиқлар,
ашлиқ һәдийәләр вә шарап һәдийәләрни тәминләштин ибарәт; Исраил җәмәти үчүн ка-
фарәт елип келидиған гуна қурбанлиғи, ашлиқ һәдийә, көйдүрмә қурбанлиқ вә енақлиқ
қурбанлиқлирини тәминлигүчи дәл шу болиду.

45:6 **«шәһәр үчү»** — йәни Йерусалим үчүн. [«кәңлиги бәш миң хада, узунлуғи жигирмә бәш миң хада» — яки «кәңлиги бәш миң гәз, узунлуғи жигирмә бәш миң гәз».

45:10 **«әфаһ»** — қуруқ нәрсиләргә өлчәм еди, тәхминән 27 литр еди. **«бат»** — суюқ нәрсиләргә өлчәм, әфаһқа баравәр болуп 27 литр еди.

45:10 Лав. 19:35,36

45:11 **«бат хомирниң ондин биригә, әфаһ хомирниң ондин биригә баравәр болсун»** — «хомир»ниң әслий мәнаси «ешәк көтирәлигидәк жүк» еди — тәхминән 220-300 литр.

45:12 **«шәкәл»** — күмүчниң (яки алтунниң) өлчими болуп, 11.4 грамға баравәр еди. **«мина»** — (яки «манәһ») бирхил тәңгә, 60 шәкәлгә баравәр еди. Әнди немишкә униң мошу йәрдә «20, 25 вә 15 шәкәл»гә бөлүнүшини анчә билмәймиз. Бәлким мошу бөлүнүши бирхил алдамчилиқниң алдини елиш үчүн болуши мүмкин.

45:12 Мис. 30:13; Лав. 27:25; Чөл. 3:47

Һейт-байрамлар тоғрилиқ бәзи бәлгүлимиләр

18 Рәб Пәрвәрдигар шундақ дәйду: — Биринчи айниң биринчи күнидә сән бежирим яш
бир топақни алисән, униң билән сән муқәддәс җайни паклайсән. 19 Каһин бу гуна қур-
банлиғиниң қенидин елип ибадәтханиниң ишик кешәклиригә, қурбангаһниң жуқури
тәкчисидики төрт бүҗәккә вә ички һойлиниң дәрвазисиниң кириш йолиниң кешәкли-
ригә сүриду; 20 шуниңдәк йолдин азғанлар яки наданлар үчүн сән шу айниң йәттинчи
күнидә охшаш иш қилишиң керәк; шуниң билән сән ибадәтхана үчүн кафарәт қилисән.
21 Биринчи айниң он төртинчи күнидә силәр «өтүп кетиш» һейти, йәттә күнлүк бир
һейтни өткүзисиләр; петир нанни йейиш керәк. 22 Шу күни шаһзадә өзи вә зиминдики
барлиқ хәлиқ үчүн гуна қурбанлиғи сүпитидә бир топақни суниду. 23 Һейтниң йәттә кү-
ниниң һәр биридә у Пәрвәрдигарға көйдүрмә қурбанлиқни, йәни йәттә күнниң һәр би-
ридә йәттә топақ вә йәттә қочқарни, һәммисини бежирим һалда суниду; һәр күни гуна
қурбанлиғи үчүн бир текини суниду. 24 У һәр бир топаққа бир әфаһ ашлиқ һәдийәни,
һәр бир қочқарға бир әфаһ ашлиқ һәдийәни қошуп суниду; һәр бир әфаһ унға у бир хин
зәйтун мейини қошуп суниду. 25 Йәттинчи айниң он бәшинчи күнидә башланған һейт-
та, һейтниң йәттә күниниң һәр биридә у мошундақ гуна қурбанлиқлири, көйдүрмә қур-
банлиқлар, ашлиқ һәдийәләрни вә зәйтун мейи қатарлиқларни охшаш сунуши керәк.

«Шабат күн»лири вә «йеңи ай»лар

46 1 Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Ички һойлиниң шәриққә қарайдиған дәрвазиси
алтә «иш күни»дә етиклик болиду; бирақ шабат күнидә у ечилиду; вә «йеңи ай»
болған күнлиридә у ечилиду. 2 Шаһзадә сирттин шу дәрвазиниң далининиң йоли
билән кириду, у кириш еғизиниң кешәк теми түвидә туриду; каһинлар болса униң үчүн
көйдүрмә қурбанлиғини, енақлиқ қурбанлиқлирини суниду; у дәрвазиниң босуғисида
сәҗдә қилиду андин чиқиду; бирақ дәрваза кәчкичә етилмәйду. 3 Зиминдики хәлиқму
шабат күнлиридә вә «йеңи ай»ларда шу дәрвазиниң кириш еғизиниң түвидә туруп
Пәрвәрдигар алдида сәҗдә қилиду.
4 Шабат күнидә шаһзадә Пәрвәрдигарға сунған қурбанлиқ болса алтә бежирим пахлан,
бир бежирим қочқар болиду. 5 Буларға қошулидиған ашлиқ һәдийәләр қочқарға бир
әфаһ, пахланларға болса чаминиң йетишичә болиду; һәр бир әфаһ унға у бир хин зәйтун
мейини қошуп суниду.
6 «Йеңи ай»ниң күнидә у сунған қурбанлиқ яш бир бежирим топақ, алтә пахлан, бир
қочқар болиду; уларниң һәммиси бежирим болиду. 7 Буларға ашлиқ һәдийәләрни қу-
шуп суниду; топаққа бир әфаһ, қочқарға бир әфаһ, пахланларға чаминиң йетишичә
болиду; һәр бир әфаһ унға бир хин зәйтун мейини қошуп суниду. 8 Шаһзадә киргәндә,
дәрвазиниң далини билән кириду, вә шу йол билән чиқиду.
9 Зиминдики хәлиқ һейт күнлиридә бекитилгән «ибадәт сорун»лириға Пәрвәрдигар
алдиға киргәндә, сәҗдә қилишқа шималий дәрвазидин киргән киши җәнубий дәрвази-
дин чиқиду; җәнубий дәрвазидин киргән киши шималий дәрвазидин чиқиду; у киргән
дәрвазидин чиқмайду, бәлки удулиға меңип чиқиду. 10 Хәлиқ киргәндә шаһзадә улар
билән биллә кириду; улар чиққанда, биллә чиқиду.

45:21 Мис. 12:3; 23:15; Лав. 23:5; Чөл. 9:3; 28:16,17; Қан. 16:1
45:24 **«бир хин зәйтун мейини»** — «бир хин» бәлким тәхминән 6 литр.
45:25 **«Йәттинчи айниң он бәшинчи күнидә башланған һейт»** — йәни «кәпиләр һейти» яки «кәпә тикиш һейти»
45:25 Лав. 23:33; Чөл. 29:12; Қан. 16:13
46:1 **«шабат күни»** — оқурмәнләрниң есидә барки, «шабат күни» шәнбә күни, дәм елиш күнидур.

Ибадəтхана, мунасивəтлик қурулушлири вə өлчəмлири

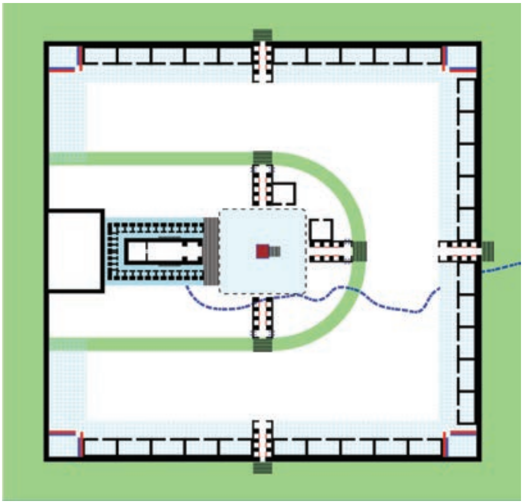

Муқəддəсханидин чиққан ерик (Əз. 47:1, Йо. 3:18, Зəк. 14:8)

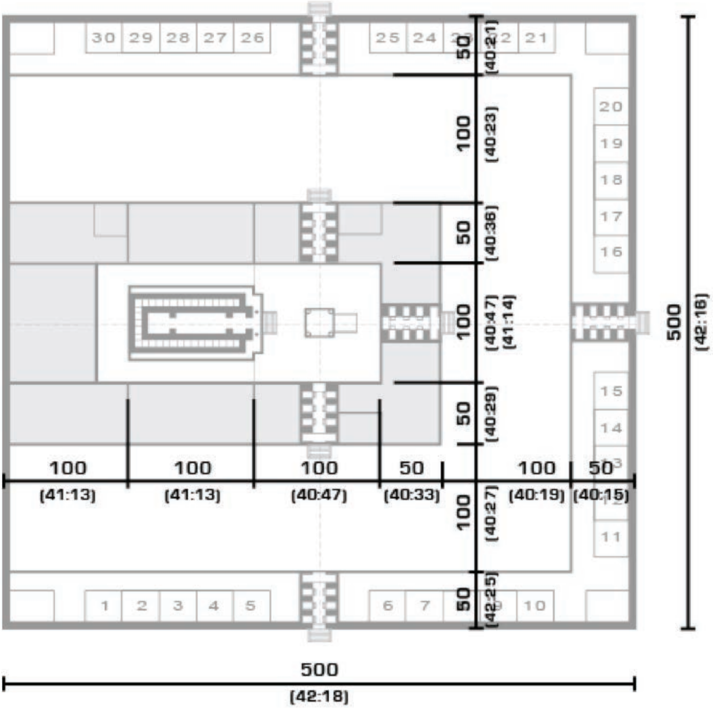

[11] Һейт-байрамларда вә «ибадәт сорун»лирида болса, у қошумчә сунған ашлиқ һәдий-
әләр топаққа бир әфаһ, қочқарға бир әфаһ, пахланларға болса чаминиң йетишичә бо-
лиду; һәр бир әфаһ унға у бир хин зәйтун мейини қошуп суниду. [12] Шаһзадә Пәрвәр-
дигарға халис көйдүрмә қурбанлиқни яки халис енақлиқ қурбанлиқлирини сунмақчи
болса, әнди шәриққә қарайдиған дәрваза униң үчүн ечилиду; шабат күнидә қилғандәк,
у өз көйдүрмә қурбанлиғини вә енақлиқ қурбанлиқлирини суниду; у қайтип чиқиду;
чиққандин кейин дәрваза етилиду.

[13] Һәр күндә сән Пәрвәрдигарға көйдүрмә қурбанлиқ сүпитидә бир яшлиқ бежирим
пахланни сунисән; сән һәр әтигини тәйярлап берисән. [14] Һәр әтигәндә сән униңға қошуп
ашлиқ һәдийә, йәни ундин алтидин бир әфаһ вә унни майлашқа зәйтун мейидин үчтин
бир һин тәйярлайсән; бу Пәрвәрдигарға әбәдий бәлгүлимә билән бекитилгән ашлиқ
һәдийә болиду. [15] Улар һәр әтигәндә пахланни, униң ашлиқ һәдийәсини зәйтун мейи
билән әбәдий көйдүрмә қурбанлиқ сүпитидә суниду.

Мираслар тоғрилиқ бәзи бәлгүлимиләр

[16] Рәб Пәрвәрдигар мундақ дәйду: — Шаһзадә өз мирасидин оғуллириниң бирисигә соға
қилған болса, әнди у йәнә әшу оғлиниң өз оғул-әҗдатлири үчүн болиду; мирас йоли бой-
ичә у уларниң егилиги болиду. [17] Бирақ у өз мирасидин униң хизмәткарлириниң биригә
соға бәргән болса, у униңки «халас қилиш жили»ғичә болиду; шу чағда у шаһзадигә қайту-
рулиду; шаһзадиниң мираси әсли өз оғуллириғила мәнсуп болиду. [18] Вә шаһзадә хәлиққә
җәбир-зулум селип, уларни мирасидин һайдивәтмәйду; у оғуллириға өз егилигидин ми-
рас тәқсим қилиду; шуниң билән Мениң хәлқим өз егилигидин тарқитилмайду.

Каһинларниң қурбанлиқлардин алған гөшни пишириши

[19] Андин һелиқи киши мени шималға қарайдиған, каһинлар үчүн болған муқәддәс «ки-
чик ханилар»ға дәрвазиниң йенидики кириш йоли билән апарди; мана, униң ғәрип
тәрипидә мәхсус бир җай бар еди; [20] у маңа: «Бу каһинлар итаәтсизлик қурбанлиқли-
рини вә гуна қурбанлиқлирини қайнитидиған һәм ашлиқ һәдийәләрни пиширидиған
җайдур; бу җайни бекитиштики мәхсәт, хәлиқниң бу ашларниң пак-муқәддәслигигә
тегип кетип зиянға учримаслиғи үчүн, улар бу ашларни сиртқи һойлиға елип чиқмай-
ду. [21] У мени сиртқи һойлиға апирип, мени һойлиниң төрт булуңидин өткүзди; мана,
һойлиниң һәр бир булуңида кичик һойла бар еди. [22] Һойлиниң төрт булуңида, узунлуғи
қириқ гәз, кәңлиги оттуз гәз болған тосма тамлиқ һойлилар бар еди; бу төрт һойлиниң
өлчәмлири охшаш еди. [23] Бу төрт һойла ичидә әтрапида таш тахтайлиқ тәкчә бар еди;
тәкчә астида һәммә әтрапида қазан қайнитидиған от қалайдиған җайлири бар еди.
[24] У маңа: «Булар «гөш қайнитиш өйлири», мошу йәрләрдә өйниң хизмитидә болғанлар
хәлиқниң қурбанлиқлирини қайнитиду» — деди.

46:17 **«халас қилиш жили»** — Муса пәйғәмбәргә чүширилгән қанун бойичә, «халас қилиш жили» яки «бурға челиш жили» һәр 49 жилда бир болиду, әшу жилида һәр адәмниң қәрзи халас қилиниду, башқиларға сетилған мирас-зиминлар өз егиси яки униң әвлатлириға қайтурулиду. («Лав.» 25-бапни көрүң).

46:20 **«Бу каһинлар итаәтсизлик қурбанлиқлирини вә гуна қурбанлиқлирини қайнитидиған һәм ашлиқ һәдийәләрни пиширидиған җайдур... хәлиқниң бу ашларниң пак-муқәддәслигигә тегип кетип зиянға учримаслиғи үчүн, улар бу ашларни сиртқи һойлиға елип чиқмайду»** — оқурмәнләрниң есидә болидуки, каһинларниң көйдүрмә қурбанлиқлардин сирт, һәр хил қурбанлиқлардин вә «һәдийә»ләрдин бир үлүшни елип йейиш һоқуқи бар еди. Уларниң рәсмий кирими болмиғачқа, бу үлүшләр уларниң җенини бақатти. Хәлиқ қурбанлиқлири вә үлүшлирини Худаға атап сунғандин кейин, «муқәддәс» дәп һесаплинип, Муса пәйғәмбәргә чүширилгән қанунда аддий пухраларниң уларни йейиши яки уларға тегиши мәнъий қилинған. Биз «қошумчә сөз»имиздиму бу қурбанлиқлар үстидә тохтилимиз.

46:24 **«мошу йәрләрдә өйниң хизмитидә болғанлар хәлиқниң қурбанлиқлирини қайнитиду** — «қурбанлиқларни

Һаятлиқ дəрияси

47 [1] Һелиқи киши мени өйниң дəрвазисиға қайта апарди. Мана, ибадəтханиниң
босуғисидин сулар шəриққə қарап еқип чиқивататти; чүнки өйниң алди шəриққə
қарайтти. Сулар өйниң астидин, оң тəрипидин, қурбангаһниң җəнубий тəрипидин еқип
чүшəтти. [2] У мени шималға қарайдиған дəрвазисидин чиқарди; у мени айландуруп
шəриққə қарайдиған дəрвазиниң сиртиға апарди; мана, сулар оң тəрипидин еқип туратти.
[3] Һелиқи киши қолида өлчигүч танини тутуп, шəриққə қарап маңди; у миң гəз өлчиди,
андин мени сулардин өткүзди; сулар адəмниң ошуғиға чиқатти.
[4] У йəнə миң гəз өлчиди; андин мени сулардин өткүзди; сулар адəмниң тизлириға йəтти.
У йəнə миң гəз өлчиди; андин мени сулардин өткүзди; сулар адəмниң белигə чиқатти. [5] У
йəнə миң гəз өлчиди; у мəн өтəлмəйдиған дəрия болуп чиқти; чүнки сулар өрлəп кəтти;
униңда су үзгили болатти, у өткили болмайдиған дəрия болуп чиқти. [6] У мəндин: «Инсан
оғли, буни көргəнсəн?» дəп сориди; андин мени дəрияниң қирғиқиға қайтуруп апарди.
[7] Қирғаққа қайттим, мана, дəрияниң қирғиқида, у вə бу қетида, интайин көп дəрəқлəр
бар еди.
[8] У маңа мундақ деди: «Бу сулар жутниң шəрқигə чиқиду; шу йəрдин улар Арабаһ
түзлəңлигигə чүшүп, андин деңизға кириду. Улар деңизға еқип кириши билəн, деңиз
сулири сақайтилиду. [9] Вə шундақ болидуки, бу «җүп дəрия» қайси йəргə еқип кəлсə,
шу йəрдики барлиқ су үзидиған җаниварлар яшайду; деңизда нурғун белиқлар боли-
ду; чүнки сулар шу йəргə еқип келиду, вə деңиз сулири сақайтилиду; дəрия нəгə ақса,
шу йəрниң һəммиси һаятқа егə болиду. [10] Вə шундақ болидуки, белиқчилар деңиз
бойида туриду; Əн-Гəдидин Əн-Əглаимгичə уларниң торлири йейилидиған җайлири
болиду; деңиз белиқлириниң «Оттура деңиз»дикидəк бəк көп сортлири болиду; [11] би-
рақ униң зəй-сазлиқлири сақайтилмайду; улар шорлуқ болушқа тапшурулиду.
[12] Дəрия бойида, у вə бу қетида, озуқ болидиған һəр хил дəрəқлəр өсиду. Уларниң йо-
пурмақлири солашмайду, улар мевисиз қалмайду; улар һəр айда йеңидин мевилəйду;
чүнки уни суғиридиған сулар муқəддəс җайдин чиқиду; уларниң мевиси озуқ, уларниң
йопурмақлири дора-дəрманлар болиду.

Зиминни қəбилилəр үчүн бөлүш

[13] Рəб Пəрвəрдигар мундақ дəйду: — Төвəндə Исраилниң он икки қəбилисигə зимин
мирас сүпитидə бөлүнүп тəқсим қилинип чегаралар айрилиду; Йүсүпниң қəбилисигə
икки үлүш бөлүниду. [14] Мəн қолумни көтирип ата-бовилириңларға қəсəм ичкəндəк,
силəр бир-бириңларға баравəрлик билəн зиминни мирас болушқа бөлисилəр; у силəргə
мирас болиду.

қайнитиш» тоғрилиқ «Лав.» 7:31-36, 8:31-айəтлəрни көрүң. Лавийлар вə каһинларниң хəлиқ апарған «енақлиқ қурбанлиғи»лар, «гуна қурбанлиғи»лар вə «итаəтсизлик қурбанлиғи»лардин парчə гөш елип йейиш һоқуқи бар еди. Бу уларниң қурбанлиқни союп сунушидики «иш һəққи» еди.

47:1 **«өйниң дəрвазиси»** — «өй» мошу йəрдə пүткүл ибадəтханини көрситиду.

47:1 Зəк. 14:8

47:7 Вəһ. 22:2

47:8 **«Арабаһ түзлəңлиги»** — хəритини көрүң. «Арабаһ» дегəн Иордан дəриясиниң җилғиси. **«деңиз»** — «Өлүк деңиз» — бүгүнгə қəдəр у деңиз интайин тузлуқ болғачқа, униңда һеч қандақ җанивар яшимайду. Бирақ бу сулар билəн униң сулири ақар су болуп, нурғун белиқ-һайванлар уларда яшайду.

47:9 **«җүп дəрия»** — жуқуриқи айəтлəрдə «бир дəрия» тəсвирлəнгəндин кейин, немишкə «җүп дəрия» дейилиду? Буниң сирлиқ мəнаси пəқəт Тəвраттики «Зəк.» 14:8-айəттə йешилиду. Чүнки йəнə бир дəрия ибадəтханидин чиқип гəрбий тəрəпкиму еқип «Оттура деңиз»ға кириду. «Йо.» 3:18нимй көрүң.

47:12 Вəһ. 22:2

47:13 **«Йүсүпниң қəбилисигə икки үлүш бөлүниду»** — Лавий қəбилиси зиминға егə болмайду. Йүсүпниң икки оғли, Əфраим вə Манассəһ, икки қəбилə һесаплиниду («Яр.» 48:17-20ни көрүң).

47:14 Яр. 12:7; 17:8; 26:3; 28:13

15 Зиминниң төрт тәрипиниң чегараси мундақ: Шималий тәрипи, «Оттура дeңиз»дин
башлинип Хәтлонниң йолини бойлап, Зәдад шәһиригиниң кириш еғизиғичә болиду; 16 у
Хамат, Беротаһ, Сибраим Дәмәшқ билән Хаматниң чегарисиниң оттурисида, Һавранниң
чегарисида болған Хазир-Һаттикон шәһәрлирини өз ичигә алиду; 17 шуниңдәк «Оттура
деңиз»дин башланған чегара Һазар-Енанғичә созулиду; у Дәмәшқниң чегарисини бой-
лап, Хаматниң шималий районидиниң чегарасиға тутишиду; бу болса шималий тәрипи
болиду.
18 Шәриқ тәрипиниң чегариси, Һавран билән Дәмәшқниң оттурисидин башлинип, Ги-
леад вә Исраил зиминини бөлүп туридиған Иордан дәрияси болиду. Силәр буниңдин
«Өлүк деңиз»ғичә мирасларни бөлүп өлчәйсиләр. Бу болса шәриқ тәрипи болиду.
19 Җәнубий тәрипи болса, Тамар шәһиридин Мерибаһ-Қәдәш дәриясиниң еқинли-
риғичә, андин Мисир вадисидин «Оттура деңиз»ғичә созулиду. Бу җәнубий чегара бо-
лиду. 20 Ғәрбий тәрипи болса «Оттура деңиз»ниң өзи, Хамат районига кириш еғизиғичә
болиду; бу ғәрбий чегариси болиду.
21 Силәр бу зиминни Исраилниң қәбилилири бойичә өз-араңларда үлүшүшүңлар керәк.
22 Шундақ болуш керәкки, силәр өз-араңлар вә араңларда олтирақлашқан, араңларда ба-
лилиқ болған мусапирларға уни мирас болушқа чәк ташлап бөлисиләр; улар силәргә
нисбәтән вәтинидә туғулған Исраилларға охшаш болуши керәк. Улар силәр билән тәң
чәк ташлап Исраил қәбилилири арисидин мирас алсун.
23 Мусапир қайси қәбилә арисида олтирақлашқан болса, силәр шу йәрдин униңға мирас
тәқсим қилисиләр, дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Шималий тәрәптики йәттә қәбилә

48 1 Төвәндә қәбилиләр нами бойичә тизимлиниду; шимал тәрипидә Дан қәбилисиниң
бир үлүши бар. Униң чегариси Исраил зимининиң шималий чегарисиму болиду; у
Хәтлонниң йолини бойлап, Хамат районига кириш еғизиғичә вә Һазар-Енан шәһиригичә
созулған Һазар-Енан Дәмәшқ чегарисиға яндаш болуп, Дәмәшқниң шималий тәрипидики
Хамат шәһириниң йенида. Униң үлүши шәриқтин ғәрипкичә созулғандур.
2 Данниң чегарисиға яндаш болған, шәриқтин ғәрипкә созулған зимин Ашир қәбилиси-
ниң бир үлүшидур.
3 Ашириниң чегарисиға яндаш болған, шәриқтин ғәрипкә созулған зимин Нафтали қәби-
лисиниң бир үлүшидур.
4 Нафталиниң чегарисиға яндаш болған, шәриқтин ғәрипкә созулған зимин Манассәһ
қәбилисиниң бир үлүшидур.
5 Манассәһниң чегарисиға яндаш болған, шәриқтин ғәрипкә созулған зимин Әфраим қә-
билисиниң бир үлүшидур.
6 Әфраимниң чегарисиға яндаш болған, шәриқтин ғәрипкә созулған зимин Рубән қәби-
лисиниң бир үлүшидур.
7 Рубәнниң чегарисиға яндаш болған, шәриқтин ғәрипкә созулған зимин Йәһуда қәби-
лисиниң бир үлүшидур.

47:18 **«Өлүк деңиз»** — ибраний тилида «шәрқий деңиз». **«Шәриқ тәрипиниң чегариси, Һавран билән Дәмәшқниң оттурисидин башлинип, Гилеад вә Исраил зиминини бөлүп туридиған Иордан дәрияси болиду. Силәр буниңдин «Өлүк деңиз»ғичә мирасларни бөлүп өлчәйсиләр»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Силәр шәрқий чегарисидин, йәни Һавран билән Дәмәшқниң оттурисидин, Гилеад вә Исраил зиминидин вә Иордан дәриясидин «Өлүк деңиз»ғичә мирасларни бөлүп өлчәйсиләр».
48:1 **«Хамат районига кириш еғизиғичә...»** — яки «Либо-Хамат шәһиригичә...».

«Мәсиһниң миң жиллиқ сәлтәнити» — Қанаан земининиң тәғсим қилиниши

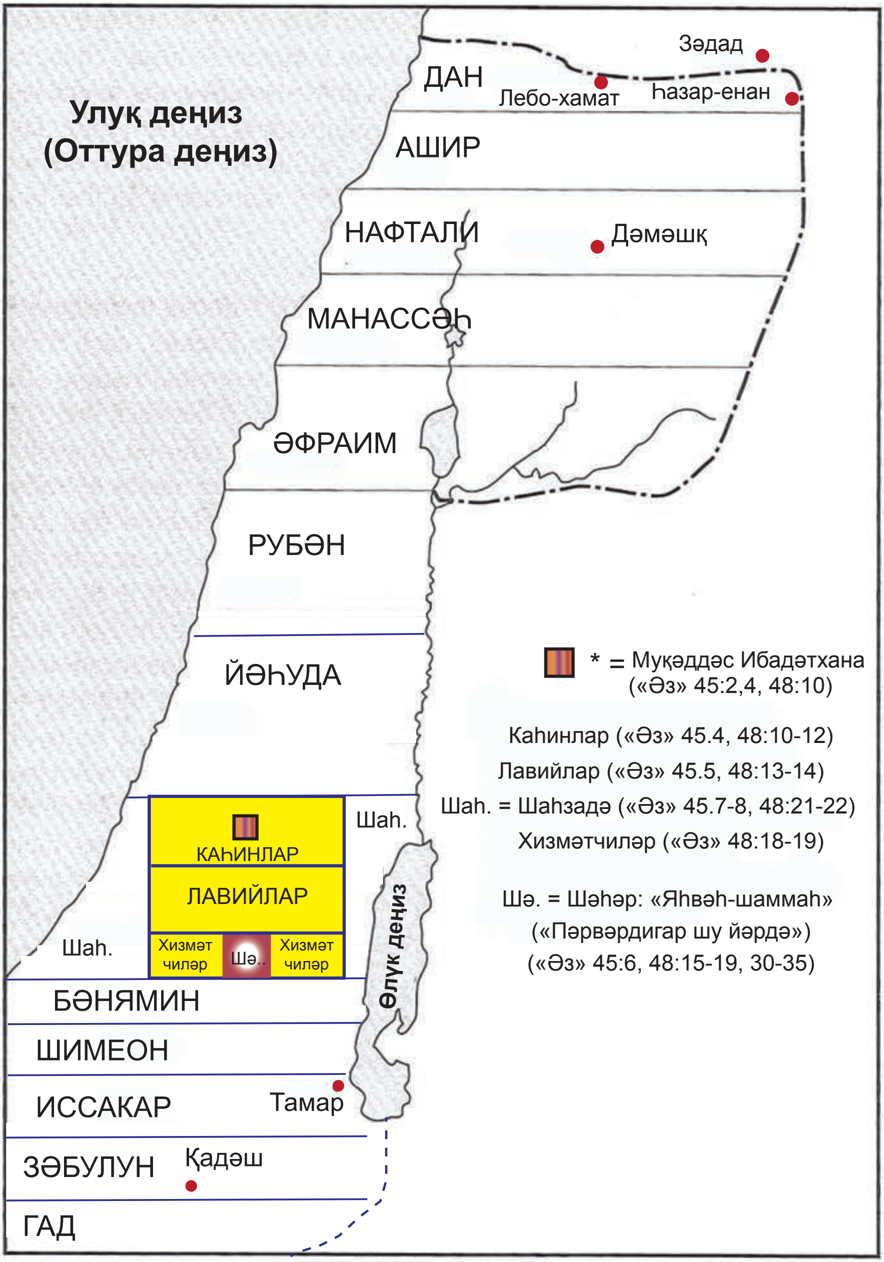

Оттуридики үлүш

[8] Йәһуданиң чегарисиға туташқан, шәриқтин ғәрипкичә созулған зимин, силәрниң «көтәр-
мә һәдийә»ңлар болиду; униң кәңлиги жигирмә бәш миң хада, униң узунлуғи қәбилиләргә
тәқсим қилинған үлүштикидәк болиду; муқәддәс җай униң дәл оттурисида болиду.

[9] Силәр Пәрвәрдигарға алаһидә атиған «көтәрмә һәдийә» болса, узунлуғи жигирмә
бәш миң хада, кәңлиги он миң хада болиду. [10] Бу муқәддәс «көтәрмә һәдийә» каһилар
үчүн болиду. Шималий тәрипиниң узунлуғи жигирмә бәш миң хада, ғәрбий тәрипиниң
кәңлиги он миң хада, шәрқий тәрипиниң кәңлиги он миң хада, җәнубий тәрипиниң
узунлуғи жигирмә бәш миң хада болиду; Пәрвәрдигарниң «муқәддәс җай»и униң дәл
оттурисида болиду.
[11] Бу йәр Задок әвлатлиридин болған, пак-муқәддәс дәп айрилған каһинлар үчүн бо-
лиду. Исраил езип кәткәндә, улар Лавийлар езип кәткәндәк езип кәтмигән, бәлки
Мән тапшурған мәсъулийәткә садиқ болған еди. [12] Шуниң билән бу алаһидә «көтәрмә
һәдийә» болған йәр болса пүтүн «көтәрмә һәдийә» болған зиминниң ичидин болуп,
уларға нисбәтән «әң муқәддәс бир нәрсә» дәп билинсун. У Лавийларниң үлүшигә ту-
ташқан болиду.
[13] Каһинларниң үлүшиниң чегарисиға туташ болған йәр Лавийларниң үлүши болиду.
Униң узунлуғи жигирмә бәш миң хада, кәңлиги он миң хада. Пүткүл узунлуғи жигир-
мә бәш миң хада, кәңлиги он миң хада болиду. [14] Улар униңдин йәрни һеч сатмайду
яки алмаштурмайду. Улар бу зиминниң есилини башқиларға һеч өткүзмәйду; чүнки у
Пәрвәрдигарға муқәддәс дәп аталған.
[15] Қалған йәр, кәңлиги бәш миң хада, узунлуғи жигирмә бәш миң хада, адәттики йәр
болуп, шәһәр үчүн, йәни өйләр вә ортақ бош йәр үчүн болиду. Шәһәр униң оттуриси-
да болиду. [16] Шәһәрниң өлчәмлири мундақ болиду; шималий тәрипи төрт миң бәш йүз
хада, җәнубий тәрипи төрт миң бәш йүз хада, шәрқий тәрипи төрт миң бәш йүз хада, вә
ғәрбий тәрипи төрт миң бәш йүз хада болиду. [17] Шәһәрниң бош йәрлири болса, шималға
қарайдиған тәрипи икки йүз әллик хада кәңликтә, җәнупқа қарайдиған тәрипи икки
йүз әллик хада кәңликтә, шәриққә қарайдиған тәрипи икки йүз әллик хада кәңлигидә,
ғәрипкә қарайдиған тәрипи икки йүз әллик хада кәңликтә болиду. [18] Қалған икки парчә
йәр муқәддәс «көтәрмә һәдийә» болған йәргә тутишип униңға параллел болиду. Улар-
ниң узунлуғи шәриққә қарайдиған тәрипи он миң хада, ғәрипкә қарайдиған тәрипи он
миң хада; булар муқәддәс «көтәрмә һәдийә» болған йәргә тутишиду; буларниң мәһ-
сулатлири шәһәрниң хизмитидә болғанларни озуқландуриду. [19] Уни терийдиғанлар,
йәни шәһәрниң хизмитидә болғанлар Исраилниң барлиқ қәбилилири ичидин болиду.
[20] Пүткүл «көтәрмә һәдийә» болса узунлуғи жигирмә бәш миң хада, кәңлиги жигирмә
бәш миң хада болиду; силәр бу төрт часилиқ муқәддәс «көтәрмә һәдийә»гә шәһәргә тәвә
җайларниму қошуп сунисиләр.
[21] Муқәддәс «көтәрмә һәдийә» билән шәһәрниң егидарчилиғидики йәрниң у вә бу тәри-
пидики қалған зиминләр шаһзадә үчүн болиду. «Көтәрмә һәдийә»гә яндаш шәриқтин
шәриққә созулған жигирмә бәш миң хада кәңликтики йәр вә ғәриптин ғәрипкә созулған
жигирмә бәш миң хада кәңликтики йәр қәбилиләрниң үлүшлиригә параллел болуп, бу-
лар шаһзадә үчүндур; муқәддәс «көтәрмә һәдийә», җүмлидин ибадәтханиниң муқәддәс
җайи уларниң оттурисида, [22] шуниңдәк Лавийларниң үлүши вә шәһәрниң егилигиму

48:12 «Шуниң билән бу алаһидә «көтәрмә һәдийә» болған йәр болса пүтүн «көтәрмә һәдийә» болған зиминниң ичидин болуп, уларға нисбәтән «әң муқәддәс бир нәрсә» дәп билинсун. У Лавийларниң үлүшигә туташқан болиду» — Лавийларниң үлүши бу йәрниң шималий тәрипидә болиду; хәритини көрүң.

шаһзадиниң тәвәлигиниң оттурисида болиду. Йәһуданиң чегариси вә Биняминниң че-
гарисиниң оттурисида болған бу зиминлар шаһзадә үчүн болиду.

Җәнубий тәрәптики бәш қәбилә

23 Қалған қәбилиләрниң үлүшлири болса: — Бинямин қәбилиси үчүн шәриқтин ғәрип
тәрәпкә созулған бир үлүши болиду.
24 Биняминниң чегарисиға яндаш болған, шәриқтин ғәрипкә созулған зимин Шимеон
қәбилисиниң бир үлүшидур.
25 Шимеонниң чегарисиға яндаш болған, шәриқтин ғәрипкә созулған зимин Иссакар қә-
билисиниң бир үлүшидур.
26 Иссакарниң чегарисиға яндаш болған, шәриқтин ғәрипкә созулған зимин Зәбулун қә-
билисиниң бир үлүшидур.
27 Зәбулунниң чегарисиға яндаш болған, шәриқтин ғәрипкә созулған зимин Гад қәбили-
синиң бир үлүшидур.
28 Гадниң ян тәрипи, йәни җәнубий тәрипи, пүткүл зиминниң җәнубий чегариси Тамар
шәһиридин Мерибаһ-Қәдәш дәриясиниң еқинлириғичә, андин Мисир вадисини бойлап
«Оттура деңиз»ғичә созулиду. 29 Бу силәр Исраилниң қәбилилиригә мирас болушқа чәк
ташлап бөлидиған зимин болиду; булар уларниң үлүшлири, — дәйду Рәб Пәрвәрдигар.

Шәһәрниң дәрвазилири

30 Төвәндә шәһәрниң чиқиш йоллири болиду; униң шималий тәрипиниң кәңлиги төрт
йүз әллик хада болиду; 31 шәһәрниң қовуқлири Исраилниң қәбилилириниң нами бой-
ичә болиду; шималий тәрипидә үч қовуқ болиду; бири Рубәнниң қовуқи болиду; бири
Йәһуданиң қовуқи болиду; бири Лавийниң қовуқи болиду; 32 шәрқий тәрипиниң кәңли-
ги төрт йүз әллик хада, униңда үч қовуқ болиду; бири Йүсүпниң қовуқи болиду; бири
Биняминниң қовуқи болиду; бириДанниң қовуқи болиду.33 Җәнубий тәрипиниң кәң-
лиги төрт йүз әллик хада, униңда үч қовуқ болиду; бири Шимеонниң қовуқи болиду;
бири Иссакарниң қовуқи болиду; бири Зәбулунниң қовуқи болиду. 34 Шәрқий тәрипи-
ниң кәңлиги төрт йүз әллик хада, униңда үч қовуқ болиду; бири Гадниң қовуқи болиду;
бири Аширниң қовуқи болиду; бири Нафталиниң қовуқи болиду.
35 Җәмий болуп униң айланмиси он сәккиз миң хада болиду; шу күндин башлап шәһәр-
ниң нами: «Пәрвәрдигар шу йәрдә» болиду.

Қошумчә сөз

Төвәндә биз китаптики һәммә бап-айәт үстидә әмәс, бәлки китапниң бәзи алаһидә қизиқ нуқтилири вә бәзи баянлардин туғулған соаллар үстидә байқиғинимизни қошумчә баян қилимиз.

Төрт һаят мәхлуқ (керублар)

(1-бап) Биринчи көрүнүштә керублар төрт қанатлиқ көрүниду. Муса пәйғәмбәр тиклигән «муқәддәс чедир»да, Сулайман падиша қурған ибадәтханида улар «икки қанатлиқ» дәп сүрәтлиниду. Улар төрт йүзи тәртип бойичә инсанниң, ширниң, буқиниң вә бүркүтниң көрүнүшидә болиду. Иккинчи әсирдин тартип Инҗил алимлири мошу «төрт йүзи»дә Мәсиһ Әйсаниң тәрҗимиһалини тәсвирләйдиған Инҗилдики «төрт баян» тәкитләйдиған Мәсиһниң тәрәплирини көрүп йәтти: —

(1) Инсан: «Луқа»ниң баяни — Мәсиһ Әйсаниң толуқ инсан екәнлигини, җүмлидин униң әрштики атисиға тайиниши, ич-бағридики һессиятлирини вә дуалирини тәкитләйду;

(2) Шир: Тәврат бойичә шир «һайванларниң падишаси» («Пәнд.» 30:30): — «Матта»ниң баяни — Мәсиһ Әйсаниң «Исраилниң падишаси», «**Йәһуда қәбилисидин чиққан Шир**» сүпүтидә пәйғәмбәрләрниң сөзини әмәлгә ашуруши, вә Униң падишалиғиниң алаһидиликлирини тәкитләйду;

(3) Буқа — еғир әмгәк қилидиған һайван: — «Маркус»ниң баяни, Әйса Мәсиһниң инсанийәткә болған кичик пеиллиқ хизмитини тәкитләйду («Мар.» 10:45ни көрүң).

(4) Бүркүт — һәммидин жуқури пәрваз қилиду: — «Юһанна»ниң баяни, Мәсиһниң Худалиқ тәбиитини тәкитләйду; мәсилән 3:13: — «**Жуқиридин кәлгән зат һәммидин жуқуридур»**.

390 күн вә 40 күн (4:1-8)

Бешарәттә һәр бир күн бир жилни көрситиду; бирақ бу мәзгилләр немини көрситидиғанлиғини бир немә демәк тәс; «Исраил үчүн 390 күн» (390 жил) бәлким уларниң Йәһудадин (җәнубий падишалиқ), шуниңдәк Давут җәмәтиниң падишалиғидин айрилиши билән башлиниду (миладийәдин илгәрки 930-жили); айиғи бәлким Парс императори Қорәшниң Бабилда вә уларға беқинди әлләрдә қалған сүргүн болғанларни һөр қилиши билән ахирлишиду. Бу вақит миладийәдин илгәрки 540- яки 539-жили болиду, җәмий 390 жил болиду. Бу мәзгил Исраилниң Асурийә империйәси астида сүргүн болушини өз ичигә алиду; бу еғир дәрд-әләмлик иш еди, әлвәттә; бирақ Йәһуда вә Йәһуданиң падишалиридин айрилишму дәрдлик иш вә җаза еди; чүнки Асурийә таҗаваз қилғичә, уларниң жигирмә падишасидин бириму һәққаний болмиди. Йәһуданиң җазасини көрситидиған 40 күн (40 жил) бәлким Исраилниң 390 жилиниң ахирқи 40 жил билән тәң өтүп, Йерусалимниң вәйран қилиниши (миладийәдин илгәрки 586-жили) билән башлинип, Парс императори Қорәшниң сүргүн болғанларни һөр

қилиши (миладийәдин илгәрки 540- яки 539-жили)ғичә давамлашқан — Амма бу вақит 40 жил әмәс, бәлки 47 жил еди. Һалбуки, Небоқаднәсарниң йәттә жил сараң болған вақитни буниңдин чиқириветсәк 40 жил болиду, вә бундақ қилишимиз бәлким тоғра болиду; мүмкинчилиги барки, бу вақитта Бабил, җүмлидин Исраиллар Даниял пәйғәмбәрниң һакимийити астида вақитлиқ туруватати. Бүгүнкә қәдәр мошундақ чүшәндүрүш бу сирлиқ санларға әң уйғун келидиған тәбир.

Йәнә икки орунлуқ чүшәндүрүш барки, бәзи алимлар Əзакиял ятқан бу 430 күнни, 430 жилни көрситип бешарәт бериду, кәлгүсидә Исраилниң ят әлләргә беқинидиған вақитлирини билдүриду, дәп қарайду, йәни улар 430 жилни: —

(1) Небоқаднәсарниң Исраилларниң көп қисмини Бабилға сүргүн қилишидин тартип (миладийәдин илгәрки 597-жилидин тартип) «Маккабийлар» (Йәһудий вәтәнпәрвәрләр) Исраилларниң грек империйәсиниң боюнтуруғини ташлап исиян көтәргинигичә (миладийәдин илгәрки 167-жили) болған вақитни көрситиду, дәп қарайду.

(2) Небоқаднәсарниң Йерусалимни мутләқ вәйран қилишидин тартип (миладийәдин илгәрки 586-жилидин тартип) «Маккабийлар» Грек империйәсидин мустәқил болуп, «Йәһудий мустәқиллиғи» бәрпа қилинғичә (миладийәдин илгәрки 158-жили) болған вақит, дәп һесаплайду.

Әгәр бу күнләрдә пәйғәмбәр бешини Йерусалимға қаритип, шәриқ-ғәрип тәрәпләргә созулуп ятқан болса, ундақта униң Исраилға мунасивәтлик 390 күнлүк «сол янпашлап йетиш»и Исраилға (шималий падишалиққа) йүзлинәтти; Йәһудаға мунасивәтлик 40 күнлүк «оң янпашлап йетиш»и болса Йәһудаға йүзлинәтти.

18- вә 33-бап — «Гуна садир қилғучи җан егиси өлиду»

18-бапта бир нәччә муһим принсиплар тилға елиниду. Улардин бири 20-айәттә қисқартип ейтилиду: «**Гуна садир қилғучи җан егиси өлиду. Оғул атисиниң қәбиһлигиниң җазасини көтәрмәйду, вә яки ата оғлиниң қәбиһлигиниң җазасини көтәрмәйду; һәққаний кишиниң һәққанийлиғи өз үстидә туриду, рәзил кишиниң рәзиллиги өз үстидә туриду**».

Бундақ ейтиш, «Өз атисиниң гуналириниң балиларға келидиған һеч қандақ тәсири болмайду» дегәнлик әмәс, әлвәттә. Худаниң Муса пәйғәмбәргә: «**Мәнки Пәрвәрдигар Худайиң вапасизлиққа һәсәт қилғучи Худадурмән. Мәндин нәпрәтләнгәнләрниң қәбиһликлирини өзлиригә, оғуллириға, һәтта нәврә-чәврилиригичә чүширимән...**» («Мис.» 20:5) дегән еди. Бу икки баянни селиштуруш пайдилиқ. Бу икки баянни селиштурғанда, ундақта «**Атиларниң қәбиһликлирини ... оғуллириға ... чүшириш**» дегәнниң мәнаси немә?

Муқәддәс китаптики «җаза» дегән сөзниң һәр хил мәнаси үстидә ойлиниш пайдилиқ иштур. Муқәддәс китапниң һәр йәрлиридин рошәнки, Худаниң бизниң һәтта бирла гунайимиз үстигә адил, тегишлик җазаси дозақтур — бу болса Худадин айрилип, Униң һозуридин мәһрум болуш дегәнлик, бу «мәңгүлүк өлүм» дәпму атилиду (һәр җайда тәкрарлиғинимиздәк, хуш хәвәр шуки, биздә кәчүрүм-мәғфирәт вә ниҗат пурсити болсун дәп, Әйса Мәсиһ һәммимизниң барлиқ гунайимизниң җазасини Өз тени вә

роһида көтирип қобул қилған). «Мис.» 20:5тә «қәбиһликлирини чүшириш» яки «җазалирини йәткүзүш» (ибраний тилида «пахад»)ниң көп тәрәплик мәнаси бар. Асасий мәнаси: «йоқлаш»тур. Худа бизни «йоқлиса», товва қилмиған болсақ нәтиҗиси «җаза» болиду; товва қилған болсақ «йоқлаш»ниң нәтиҗиси бәхит-бәрикәт болиду. Шуниң билән бу айәттә «йоқлаш»ниң мәнаси чоқум «җаза»ни ипадилиши керәк. Һалбуки, әгәр мошу йәрдә мәнаси «толуқ җаза» болса, ундақта нәтиҗиси балилар атисиниң гуналири түпәйлидин дозаққа чүшүши керәк еди. Ундақта һеч қайсимизда үмүт йоқ болатти. Бирақ «җаза» бәзи вақитларда толуқ мәнасида әмәс, башқичә мәнада ишлитилиду; у «тәрбийә» мәнасида келишиму мүмкин; мәсилән, ата өз балилирини тәрбийә үчүн җазалиғинида: «Баламни қандақ җазалисам адил болар?» дәп ойлимайду, бәлки «Қандақ җаза униң үчүн савақ, тәрбийә болар?» дәп ойлайду. Әмәлийәттә Тәвратниң көп йәрлиридә «җаза» шу мәнада ишлитилиду, шу йәрләрдә «җаза» Худаниң адәмни дозаққа чүшиҗидиғанлиғини, йәни «гунаға тегишлик вә адил болған җаза»сини көрсәтмәйду.

Әнди «Мис.» 20:5гә кәлсәк, атиниң гуналириниң бәзи нәтиҗилири балилириға чүшиду, дегили болиду. «Әзакиял» 20:18 билән селиштурсақ төвәндики хуласиләргә келишкә тоғра келиду: —

(1) Атиниң гуналири балиларға шу җәһәттә тәсир йәткүзидуки, балилар атиниң гуналирини көрүп уларни дориса, атилириға болған җаза болиду; шу йолда бәзи чағларда атилар балилири арқилиқ өз қилмишлириниң нәтиҗә-мевисини көриду вә тетийду, һәмдә қилмишлириниң жиркиничлигини көрүп товва қилиши мүмкин.

(2) Атиниң гуналири балиларға йәнә бир җәһәттин тәсир йәткүзидуки, балилар бу дунияда атисиниң гуналириниң ақивитидин җапа тартиши мүмкин. Мәсилән, бир һарақкәш дада болса, у пулни һарақка бузуп чачса, балилири яхши үгиниш пурситигә еришәлмәйду. Әзакиял өзиму бир мисал — өз хәлқиниң ата-бовилириниң гуналири түпәйлидин, у амалсиз сүргүн болған. Башқа мисаллардин йәнә иккини көрүш үчүн Тәврат, «2Сам.» 12:1-25, вә «Йәшая пәйғәмбәр» 39:5-8 айәтләрниму көрүң. Биринчидин, Натан пәйғәмбәрниң Давут пәйғәмбәрни гуналири үчүн әйиплигинини, гуналириниң ақивити җүмлидин Давутниң йеңила туғулған бовиқиниң дуниядин кәткинини, иккинчидин Һәзәкия падишаниң тәкәббурлишип кәткининиң кейинки дәвирләргә йәткүзгән зиянлирини көргили болиду.

(3) «Әзакиял» 18:20 билән селиштурсақ, әнди Әзакиялниң: «**Оғул атисиниң қәбиһлигиниң җазасини көтәрмәйду, вә яки ата оғлиниң қәбиһлигиниң җазасини көтәрмәйду**» дегән баянида, «җаза» өзиниң толуқ мәнасида, йәни <u>роһий, мәңгүлүк һаят-мамат җәһәттә ишлитилгән болса керәк</u>. Атиниң гуналири болса, оғлиниң товва қилиши керәклигини билип йетишигә тосалғу болмайду, вә шуниңдәк униңға товва қилмаслиғи үчүн һеч қандақ банә болалмайду. Оғул өз гунайиға товва қилса, униң Худаниң һозурида турушиға, мәңгүлүк һаятқа еришишигә һеқандақ тосалғу мәвҗут әмәс. «**Гуна садир қилғучи җан егиси өлиду**» дегәнниң мәнаси, изаһлиғинимиздәк, җисманий җәһәттики өлүмдин башқа бир өлүшни көрситиши керәк. Һәммимиз өлимиз — бирақ шу чағда биз Худаниң һозуридин айрилған һалда өлсәк бу һәқиқий өлүмдур. Охшашла «**Рәзил киши барлиқ садир қилған гуналиридин йенип товва қилип, мениң барлиқ бәлгүлимилиримни тутуп, адиллиқ һәм адаләтни жүргүзидиған болса, у җәзмән**

һаят болиду, у өлмәйду» (18:21) вә униңға охшайдиған башқа айәтләрдиму көрситилгән «һаят»му пәқәт «өлүмдин аман қелиш» яки «турмушниң давами»ни әмәс, бәлки «алий дәриҗидики бир һаят»ни, «һәқиқий һаят»ни көрситиши керәк. Бу дәл Инҗил бизгә йәткүзгән тәлим: «**Мана мәңгүлүк һаят — у болсиму, Сән һәқиқий Худани һәм Сән әвәткән Әйса Мәсиһни тонуштин ибарәттур**» («Юһ.» 17:3). Мәңгүлүк һаят җисманий өлүм билән әмәс, бәлки һәқиқий иманниң пәйда болған дәқиқиси билән башлиниду; у пәқәт «яшашниң үзлүксиз давами»ла әмәс, бәлки тирик Худа билән болған мунасивәттин ибарәттур.

Биз йәнә 18- вә 33-баплардин шундақ бир хуласигә келәләймизки, иман-ишәш (мәйли Худаға, өзимизгә яки башқиларға бағланған болсун) бизниң һаятимизниң йөнилишидур. Көрүнүштә һәққаний адәмниң һаятиниң яхши бир башлиниши болсиму, әгәр униң ахирқи йөнилиши рәзиллик болса, у рәзил дәп һесаплиниду. Униң әксичә, көрүнүштә рәзил бир адәм өз гуналирини тонуп йетип, һаятини бурап өзгиришкә башлиса — һарам йолда алғинини егисигә қайтурса, башқиларға меһриванлиғини көрситишкә башлиса — у һәққаний адәм дәп һесаплиниду. Худаға бағланған һәқиқий иман-ишәш һәққаний һаятниң йөнилиши барлиқ тәрәпләрдә, йәни Худаға қарап ибадәт қилишта, инсанға қарап меһриванлиқ вә сәмәмий муамилә көрситиштә көрүниду. Шундақ ишлар Худа билән һәқиқий мунасивәтниң нәтиҗиси, йеңи қәлб, йеңи роһниң мевисидур (18:31) вә иман-ишәшниң әмәлийитини испатлайду; улар һәргиз адәмниң өз күчигә тайинип болған тиришишлириниң нәтиҗиси болмайду. Һәтта етиқатниң бу мевилириниң өзигиму тайинишқа болмайду (33:13); һәққаний адәмниң иман-ишәши һәргиз өзиниң һәққанийлиғиға әмәс, бәлки тирик Худаниң Өзигә бағлиниду («Һаб.» 2:7, «Рим.» 1:17).

Үзүм тели тоғрилиқ тәмсил тоғрисида (15-бап)

Исраил яки Йерусалим орманлиқниң дәрәқлири арисидики бир үзүм телиға охшитилиду. Бу охшитишниң мәнаси немә? Үзүм телиниң яхши мевә бериштин сирт һеч қандақ артуқчилиғи йоқтур. Униң яғичиниң адәттики йеқилғу болуштин башқа, һеч қандақ ишлитилидиған җайи йоқтур. Худаниң Исраилға болған бирдин-бир мәхсити: уларниң мевә бериши — бу мевә болса униң һәққаний адәмләрдин һозур алидиғини, йәни уларниң Худаға бағлиған муһәббити, башқиларға көрсәткән меһриванлиғидур. Бу мевә болмиса, Исраил болған «үзүм тели»ниң йеқилғу болуштин башқа пайдиси йоқтур.

Бу охшитиш Мәсиһ Әйсаниң: «**Мән Өзәм һәқиқий үзүм телидурмән**» дегән сөзини есимизгә кәлтүриду («Юһанна» 15-бап). Исраил «мевисиз үзүм тели» болған, лекин «Һәқиқий Үзүм Тели» болғучи, Худаға мевә бәргүчи кәлди; у болса Мәсиһниң Өзидур. Мәсиһкә етиқат бағлисақ, Униңға («шах үзүм телиға уланғандәк») улинип, Униң билән бир болсақ, бизму «үзүм телиниң шахлири» сүпитидә Худаға мевә беримиз.

Вәдимиздә чиң туруш (17:13-16, 18-19)

Изаһлиғинимиздәк, мошу йәрдә йәнә тәкрарлаймизки, Исраил падишаси Зәдәкияниң Небоқаднәсар билән түзгән әһдиси Худа тәрипидин: «Мениң әһдәм» дәп қарилатти (19-айәт). Бу сөзниң муһим теги бар. Бәзи адәмләр: «Ишәнгүчиләр

имансизлар, «капирлар» вә бутпәрәсләр билән бекиткән вәдә-әһдилиридә чиң турушиниң һаҗити йоқ» дәп ойлайду. Бирақ биз бу йәрдин Худаниң Өз мөмин бәндилиридин, уларниң башқа һәммә адәмләргә (улар мәйли Униңға иман-ишәш бағлиған яки бағлимиған болсун) бәргән сөзидә чиң турушини тәләп қилғанлиғини көримиз.

Тур шәһиригә қаритилған бешарәтләр (26-28-баплар)

26-бапта Тур тоғрилиқ берилгән бәзи бешарәтләр адәмни әҗәбләндүридиған дәриҗидә, һәтта кичик тәпсилатлириғичә әмәлгә ашурулған болуп, бу тәпсилатлар инчикә тәкшүрүшкә әрзийдиған ишлардур.

26-бап, 8-айәттин, Бабил падишаси Небоқаднәсарниң Тур шәһирини вәйран қилидиғанлиғини оқуймиз. Пәйғәмбәрниң йәнә 3-айәттә: «**Мән ... көп әлләрни сән билән қаршилишишқа қозғаймән**» 4-айәттә: «**Турни тақир таш қилип қойимән**», 5-айәттә: «(Тур) **деңиз оттурисидики** (белиқчиларниң) **торлар йейилидиған җайи болиду**», 12-айәттә: «**Улар сепиллириңни бузуп ғулитип, һәшәмәтлик өйлириңни харабә қилиду; улар сениң ташлириң, яғач-лимлириң вә топа-чаңлириңни деңиз сулири ичигә ташлайду**», 14-айәттә: «**Сән** (Тур) **қайтидин қурулмайсән**» вә 21-айәттә: «**Сән** (Тур) **қайтидин һеч болмайсән, ...мәңгүгә тепилмайсән**» дәп алдин-ала ейтқанлиғини байқаймиз.

Әзакиялниң бу бешаритидин үч жил кейин, Небоқаднәсар падиша көп милләтлик қошунни йетәкләп, шәһәрни 13 жил муһасиригә алди. 13 жилдин кейин у сепилидин бөсүп киргән, лекин аһалиниң көпи деңиздин өтүп шәһәрдин йерим километр жирақлиқтики бир аралға қачти; аралда йәнә бир қәлъә болған еди. Небоқаднәсар Әзакиял 8-айәттә алдин-ала ейтқинидәк, шәһәрниң өзини йәр билән йәксан қилди. Шуниң билән аралда турғанлар униң шәртлирини қобул қилип тәслим болди.

Кейин бу аралдики қәлъә көп мустәһкәмлинип өзи бир шәһәр болуп чиқти. Миладийәдин илгәрки 330-жили әтрапида, бүйүк Искәндәр (Александир, Грекларниң императори) келип, өзигә исиян көтәргән шу аралдики шәһәргә һуҗум қилди. У кона шәһәрниң харабилирини байқиди. У бу таш-топиларни астидики таштин қириветип, деңизға ташлап қәдәммуқәдәм аралға баридиған 60 метр кәңликтики бир йолни ясап чиқти, андин һарвулиқ потәйлирини йөткәп йеқинлаштурди. Буниң билән 3-, 12-айәттә дейилгәндәк, Искәндәр аралниму бесивалди; у Турниң нурғун кемилирини сепили алдида ғәриқ қиливәтти. 4-5-айәтләрдә дейилгинидәк, кона шәһәр бир тақир ташқа айлинип кәткән. Тур «**деңизға ташланған**».

Турниң тарихи Искәндәрниң дәһшәтлик уруш елип бериши билән аяқлашқан әмәс. Кейинчә, авал Антигон (миладийәдин илгири 314-жилда), андин Питолими Филаделфус (миладийәдин илгири 285-247-жилларда) униң содисиниң вә деңиз үстидики һакимийитиниң һөкүмранлиғини битчит қилған. Ахири, миладийәдин кейин 1321-жили әрәб ләшкәрлири уни ишғал қилип пүтүнләй һалак қилған. Бир әрәб саяһәтчиси Ибн Батутаниң сөзлири билән ейтқанда: «У бир тәмсил,... пүтүнләй бир харабә болди». Бу, бешарәттә дейилгини, 14-айәттә дәл алдин-ала ейтилған.

19-әсирдә шу аралдин өткән йәнә бир йолучи әрәб белиқчилириниң 14-айәттә ейтилғандәк шу йәрдә торлирини қурутушқа яйғанлиғини байқиди.

Хәтнә қилинған вә хәтнә қилинмиғанлар (28:10)

«**Сән ят адәмләрниң қолида хәтнә қилинмиғанларға лайиқ болған өлүм билән өлисән; чүнки Мән шундақ сөз қилған», — дәйду Рәб Пәрвәрдигар**».

Оқурмәнләр бәлким: ««Хәтнә қилинмиғанларға лайиқ болған өлүм» дегән қандақ өлүш?» — дәп сориши мүмкин. «Хәтнә (сүннәт) қилишниң немә әһмийити бар?»

Оқурмәнләр есигә кәлтүрәләйдуки, Худа Ибраһимни бутпәрәсликни ташлашқа, өз жутини ташлап башқа натонуш зиминға сәпәр қилишқа чақирғинида, у ишәш-етиқат билән итаәт қилди; Худа уни Пәләстин зиминиға йетәклиди. Шу йәрдә униң етиқади билән Худа уни Өз нәзири алдида «һәққаний адәм» дәп жакалиди. Униң етиқадиға вә шундақла өзиниң алаһидә «Худаниң адими» болғанлиғиға бәлгү болушқа, Худа униңға хәтнә бәлгүсини ата қилди. Бу бәлгү Ибраһимниң әвлатлири болған Йәһудийларға өзлириниң Худаниң алаһидә хәлқи болғанлиғини дунияға көрситиши үчүн тапшурулған («Аләмниң яритилиши» 18-бап). Әтрапидики башқа әл-жутлардикиләр хәтнә қилмиғачқа, бу интайин ениқ бир бәлгү еди. Һәм Йәһудийлар вә әрәбләрму (һәммиси Ибраһимниң әвлатлири) бүгүнгә қәдәр хәтнә қилип кәлгән.

Инжил Худаниң Ибраһимға хәтнә тоғрилиқ тапшурған әмри үстидә шундақ тәбир бериду: — Худаниң хәтнидә болған түп мәхсити болса, униң кәлгүси техиму муһим бир хәтнигә бирхил бешарәт болушидин ибарәт еди. Бу «роһий хәтнә» Худаниң Мәсиһ Әйса арқилиқ һәммә инсанларға әнди сунидиған ниҗатида аян қилиниду. Тәврат дәвридә, хәтнидә тәндин әтниң кесилиши кәлгүси Инҗил дәвридә тәндә болған гуна асарәтләрниң вә бу дуниядики һоқуқ, аброй вә пулға тайинишларниң һәм арзи-һәвәсләрниң кесип ташлинишини көрситип, әсирму-әсир бешарәт берип кәлди. Пәқәт роһи вә қәлби «хәтнә қилинип» гуна асарәтлиридин азат болсила, андин инсан Худаға «роһта вә һәқиқәттә» һәқиқий ибадәт қилидиған болиду («Фил.» 3:3, «Кол.» 2:11, 12, «Рим.» 4:9-12, «Гал.» 5:1-15ниму көрүң). Қәлб вә роһни гунадин халас қилип, адәмни Худаға әмәлий ибадәт қилғучи қилиш Худаниң Мәсиһтә болған ниҗатини қобул қилған һәр бири үчүн Өз Роһи билән яритидиған баһасиз бир мөҗизисидур.

Әнди немишкә Әзакиял адәмниң диққитини «хәтнә қилинмиғанларға лайиқ болған өлүм»гә тартиду? Асасий пакит шуки, Әзакиялниң дәвридә Худа Өз хәлқигә мошу хәтнә бәлгүси билән «тамға басатти». Тәврат дәвридә, «ят әлләр»дин бириси тирик Худаға болған етиқадини ипадиләшни, Худаниң әһдисигә муйәссәр болуп ибадәтханида Худаниң хәлқигә һәмраһ болуп сәждә қилишни халиған болса, ундақта у Худаниң әмригә бойсунуп хәтнә бәлгүсини қобул қилиши керәк еди. Шуңа, «хәтнә қилинмиған һалда» өлүш, Худаниң әһдисидин вә бәрикәтлиридин айрилған һалда өлүштин ибарәт еди.

Хәтнениң адәмниң саламәтлигигә мәлум пайдилиқ йәрлири бар, вә шу сәвәптин ғәриптики мәмликәтләрдә етиқатлиқ һәм етиқатсиз кишиләр өз оғуллирини хәтнә қилсиму, бу дәвирдә һеч ким бу йолда һеч қандақ роһий бәхит-бәрикәтни қобул қилалмайду; мәңгүлүк һаятқа нисбәтән җисманий хәтнини қобул қилиш яки қилмаслиқниң һеч қандақ әһмийити вә тәсири йоқтур; бирақ «роһий хәтнә»ни қобул қилмиған һеч ким Худаниң падишалиғиға кирмәйду.

Мисирға қаратилған бешарәтләр (29-32-баплар, болупму 29:10-14)

Бу айәтләр бойичә, Мисирға уни адәмзатсиз қилидиған, қириқ жиллиқ бир вәйранчилиқ чүшиду. Изаһатимизда ейтқинимиздәк, бәлким бешарәтниң биринчи қетимлиқ, шуниңдәк қисмән әмәлгә ашурулуши миладийәдин илгәрки 525-487-жилларда, Парс императори «Камбисис»ниң Мисир үстидин рәһимсиз һөкүм сүрүши, шуниңдәк Мисирниң пәс орунға чүширилүши билән болған. «Қисмән әмәлгә ашурулуш» дегинимиз, шу дәвирдә Мисир «униңда һеч адәм турмайду» дейилгәндәк пүтүнләй адәмзатсиз болмиған әмәс. Шуңа бешарәт Мәсиһниң дунияға миң жил һөкүм сүрүшиниң («Вәһ.» 20:4) дәсләпки 40 жилида толуқ әмәлгә ашурулиду, дәп ойлаймиз. Мәсиһ дунияға қайтип кәлгәндин кейин, Мисир шу йолда башқа әлләр үчүн Пәрвәрдигарниң тәрбийисини көрситидиған қириқ жиллиқ бир мисал болуп, андин аһалилик болиду.

Бу баптин йәнә бир соал туғулуши мүмкин: Немишкә Әзакиял Мисирниң җазалиниши, һалак қилинишиға шунчә диққәт қилиду? Униң китавида төрт бап мошу темида йезилған. Сәвәп шүбһисизки, Исраилниң Бабилдин кәлгән аварә-азаплардин қутулуш үчүн, һәрдайим Мисирдин панаһ издиши Худаға шунчә жиркиничлик еди. Исраилни дәсләптә қуллуққа салған Мисир әмәсму? У Муса пәйғәмбәр арқилиқ уларни бир қиличму көтәрмәй Мисирдин қутқузған әмәсму? Худа Исраилниң өзи қизғинлиқ билән панаһланмақчи болған әшу «бүйүк мәмликәт»ниң һалакәткә мәһкүм болидиғанлиғини чүшинип йетишини үмүт қилатти. Шуниңдәк, Мисирға охшаш башқа алликайси «бүйүк мәмликәтләр», Мисирдин илгири дәвир сүргән андин йоқалған Асурийә империйәсигә (31-бап) охшаш ишәшсиздур.

Немишкә Бабил тоғрилиқ бешарәт йоқ?

Башқа әлләр вә мәмликәтләр тоғрилиқ шунчә көп бешарәтләр берилип, «Немишкә Әзакиял арқилиқ Бабил тоғрилиқ бешарәт кәлмәйду?» дегән мәсилә үстидә музакирә жүргүзүшкә әрзийду. Бәзи алимлар Әзакиял Бабилға сүргүн болғачқа, «Бабилниң ақивити тоғрилиқ бешарәт бериш ақиланилик болмайтти (чүнки өзигә хәтәрлик болатти, шуңа у қоркти)» дәп қарайду. Биз бундақ көз-қарашни Әзакиялға қара чаплиғанлиқ дәп қараймиз. Униң китавида рошән туридуки, у өзиниң қериндашлиридин болсун, ят әлликләрдин болсун, һеч қорқмас екәнлигини көрсәткән. Өз дәвридә Даниял пәйғәмбәр аллиқачан Небоқаднәсар падишаға Бабил имерийәсиниң пәқәт вақитлиқ дәвир сүридиғанлиғини йүз туранә ейтқан еди.

Әмәлийәттә, биз Әзакиялниң шундақ бешарәт бәрмәслигиниң сәвәви наһайити әмәлий дәп қараймиз. Әзакиял пәйғәмбәрниң көңүл бөлгини болса, сүргүн болған Исраилларниң өзлириниң сүргүн болғанлиғини Худаниң җазасидин болған дәп қобул қилиши, һәргиз сахта пәйғәмбәрләрниң: «Биз Бабилдин тез қутулимиз» дегәндәк хам хияллирини қобул қилмаслиғи еди. Исраиллар өзлириниң сүргүн болғанлиғини Худаниң җазасидин, гуналири түпәйлидин болған дәп тонуп йәтмигән әһвалда, Бабилниң кәлгүси һалакити (55 жилдин кейин болиду) тоғрилиқ бешарәт берилсә, у һалда улар: «Худа бизни җазалашқа Бабилни салған, биз товва қилишимиз керәк» дейишиниң орниға, әксичә «Худа «дүшминимиз» Бабилни җазалайду» дәп һеч товва қилмай, хошал болуп кетәтти.

һалбуки, 150 жил илгири, Йәшая пәйғәмбәр вә униңдин кейин һабаккук вә Йәрәмия (Исраил зиминда турған) пәйғәмбәрләр Бабилниң завал болидиғанлиғи тоғрилиқ бешарәт бәргән еди. Кимики пәйғәмбәрләрниң китаплирини әтиварлиса вә уларда уларни оқуш сәмимийити бар болса, улардин Бабилниң ақивити тоғрилиқ көп тәпсилатларни тапқан болатти. Әмәлийәттә болса, Әзакиял 31:14дә Бабилниң һалакити тоғрилиқ васитилик бешарәт бәргән еди. Бу айәтләрдә, Асурийәниң һалак болғанлиғи вә Мисирниң һалак болидиғанлиғи билән башқа барлиқ «бүйүк мәмликәтләр»гә бир агаһ йоллиниду: «**Буниң мәхсити, сулардин суғирилидиған дәрәқләрниң һеч бири өзини егиз көтәрмисун, яки учини булутларға тақаштурмисун, яхши суғирилидиған дәрәқләрниң һеч бири ундақ егизликкә көтирилмисун үчүндур; чүнки уларниң һәммиси өлүмгә бекитилгән — йәрниң тәглиригә чүшүшкә бекитилгәнләрниң, өлидиған адәм балилириниң, һаңға чүшидиғанларниң қатаридидур**».

Шүбһисизки, Бабил өзи бу «**өзини егиз көтәргән дәрәқләр**»дин бири еди.

36-бап: Әзакиялниң «йеңи әһдә» тоғрилиқ баяни

Әзакиялға вә өз замандиши болған Йәрәмия пәйғәмбәргә Исраилниң гунайини үзүл-кесил мутләқ ашкарилаш вәзиписи тапиланди. Әнди Худадин иккисигә охшашла Исраилниң гунайиниң шипаси тоғрилиқ вәһий кәлгәнлиги адәмни һәйран қалдуридиған иш әмәс. Чүнки Худа мәлум бир мәсилиниң һәл қилиш йолини тәң бәрмисә, һәргиз шу мәсилини ашкарилимайду. Исраилниң гунайини һәл қилидиған йол бизниңкиниму һәл қилалайдиған бирдин-бир йол — «**йеңи бир роһ, йеңи бир қәлб**». Бу «**йеңи бир роһ, йеңи бир қәлб**» билән Худа бизгә «**силәрни әмир-пәрманлирим бойичә маңғузимән, һөкүмлиримни тутқузимән, шуниң билән уларға әмәл қилисиләр**» дәп ейтиду (25-32). Мошундақ ишлар болса Худаниң Өзи яритидиған мөҗизиләрдур, һәргиз адәмниң қолидин кәлмәйду. Тәвратниң түп хәвири дәл шудур; Исраилни мисалға кәлтүрүп у муну ишларни көрситиду: —

(1) Инсанларниң түп гуналиқ тәбиити;
(2) Инсанларниң Худаниң нижатиға, қутқузуш йолиға мутләқ муһтаҗлиғи;
(3) Бу қутқузуш йоли Худа әвәтидиған Қутқазғучи-Мәсиһ арқилиқ болиду.

Әйса Мәсиһ Исраил хәлқи алдида биринчи қетим вәз ейтқанда, Чөмүлдүргүчи Йәһия пәйғәмбәр муну сөзләр билән уни тонуштурди: — «**Мән силәрни ... товва қилишни билдүрүш үчүн суда чөмүлдүримән; бирақ** (бу зат)**.... силәрни Муқәддәс Роһта чөмүлдүриду**» («Мат.» 11:3). Мана буниң билән Әзакиял арқилиқ вәдә қилинған «**йеңи қәлб, йеңи роһ**» болиду. Худа бу вәдини кеңәйтип пүтүн инсанларға тутмақчи; шуңа Инҗилда «**Гунаниң иш һәққи йәнила өлүмдур, бирақ Худаниң Рәббимиз Мәсиһ Әйсада болған соғити йәнила мәңгүлүк һаяттур**» дәп йезилғандур.

Исраилға нисбәтән бу бешарәтниң толуқ әмәлгә ашурулуши, улар ахирқи заманларда товва қилип Мәсиһни қобул қилиши билән болиду.

11-бап, 16-20-айәттиму Әзакиял бу йеңи әһдини қисқичә баян қилиду. Мошу йәрдә қизиқ бир нуқта барки: «**Мән уларға бир қәлбни беримән**». Биздә һәр қандақ шәхсийәтчилик болидикән, башқилар билән «бир қәлб»тә болуш мүмкин болмайду. «Бирлик» тоғрилиқ барлиқ сиясий шуарлар хам хиялдур; пәқәт адәмләр товва қилғандила Худаниң муһәббити ичидә һәқиқий бирликниң мүмкинчилиги болиду.

37-бап — Исраилниң «тирилиши»

Биз мошу бап үстидә пәқәт икки ишни алаһидә қәйт қилимиз: —

(1) бешарәт бойичә Исраил вә Йәһуда қайтидин бир хәлиқ болиду; бу қисмән әмәлгә ашурулған, амма ишинимизки, кәлгүсидә толуқ әмәлгә ашурулиду (15-22). Бәзиләр бәлким: «Һазир Исраилниң йоқалған он қәбилисиниң қәйәрдә екәнлигини һеч ким билмәйду» дейиши мүмкин; лекин бир тирик Худа буни убдан билиду.

(2) Исраил елиниң тирилишида икки басқуч бар; биринчи басқуч «**сүйәкләрниң бир-биригә келиши,... пәйләр вә әт уларниң үстигә келип уларни қаплаш**»; бу басқучта уларда һеч һаят-нәпәс йоқ; иккинчи басқучта «Роһ» (шүбһисизки, Худаниң Муқәддәс Роһи) уларға келип һаят бериду (12-14). Шуниңға қариғанда, Худаниң планиниң биринчи басқучида У Исраилни өз зиминиға қайтип кәлтүрүши; иккинчи басқучида, улар «қайтидин туғулуп» роһий һаятни қобул қилиду. Пәләстиндә һазир турған Йәһудий хәлқиниң әһвали биринчи басқучта болуши керәк; улар қайтидин көп дөләтләрдин жиғилған (миладийәдин кейинки 1948-жилидин башлап), бирақ уларда роһий һаят йоқ — чүнки улар техи Әйсани «бизниң Мәсиһимиз» дәп етирап қилип қобул қилмиған.

Башқа пәйғәмбәрләрниң сөзлиригә қариғанда йәнә мүмкинчилиги барки, ахирқи замандики «тирилиш»тин илгири, Йәһудий хәлқиниң бәзилири Пәләстин зиминидин йәнә тарқитиветилиду.

40-44-бапларда көрситилгән, Исраилниң йеңи ибадәтханиси тоғрилиқ 26-28 айәтләрдиму бешарәт бар.

38-39 баплар; Гог вә Магог — ахирқи заманлар

Бу баплар ичидә Гог тоғрилиқ қизиқ бир айәт (17) бар: «**Рәб Пәрвәрдигар шундақ дәйду: «Қедимки заманларда қуллирим болған Исраилдики пәйғәмбәрләр арқилиқ бешарәт қилған бириси сән әмәсму? Улар шу күнләрдә, шундақла көп жиллардин бери, Мениң сени хәлқимгә қаршилишишқа чиқиридиғанлиғим тоғрилиқ бешарәт бәргән әмәсму?»**»

Билишимизчә, илгәрки пәйғәмбәрләр өз китаплирида «Гог»ни исми билән тилға алмайду. Шуниң билән шу хуласигә келишимиз керәкки, улар «Гог» тоғрилиқ сөзлигәндә, уни башқа бир нами билән тилға алған.

Йәшая, Йоел, Йәрәмия вә Даниял пәйғәмбәрләр (һәммиси Әзакиялдин бурун бешарәт бәргән)ниң китаплирини қетирқинип оқусақ, ахирқи заманда болидиған, шималдин чиққан Исраил зиминиға бесип киридиған еғир бир тажавузлуқ, шуниңдәк нурғунлиған әл-жутларниң Исраилға қарши жиғилип қошун болуши тоғрилиқ бешарәтләрниму байқаймиз. Бу бешарәтләр бойичә бу зор қошун «дәжжал» (Мәсиһниң рәқиби) тәрипидин йетәклиниду. Шуңа «Гог»ни «дәжжал»ниң башқа бир исми дәп қияс қилсақ бәлким тоғридур. Микаһ пәйғәмбәр уни «Асурийәлик» дәп атайду. Төвәндики бешарәтләр «Әзакиял» 38-39-баптики бешарәт билән мунасивәтлик болуши мүмкин. Вақти-саити йеқин кәлгәндә бәлким бу бешарәтләрниң тәпсилатлири, уларниң бир-биригә қандақ маслишидиғанлиғи техиму ениқ болуп чиқиши мүмкин.

«Йәш.» 29:5-8, 34:1-6, 63:1-6, 66:15-16: «Мик.» 5:5, «Дан.» 11:40-45 («шималий падиша»), «Йоел» 3:9-16, «Йәр.» 4-бап, «Зәф.» 3:8ни көрүң.

Әзакиялниң бу бешарити өзидин жирақ бир күни тоғрилиқ сөз қилиду. Шуңа йәнә бир мүмкинчилиги барки, бешарәтниң «қедимки заманлар» дегини, Әзакиялдин **кейинки** күнләрниму өз ичигә алиду; ундақ болғанда «пәйғәмбәрләр» дегини униңдин кейин болған пәйғәмбәрләрниму, мәсилән Зәкәрия, һәтта Инжил дәвирдики Павлус вә Юһаннаниму көрситиши мүмкин. Ундақта мунасивәтлик бешарәтләр йәнә «Зәк.» 12-14 баплар, Инжил «Вәһ.» 16:14, 16, 19:19ниму өз ичигә алатти.

40-44-баплар; йеңи ибадәтханиниң әһмийити

Оқурмәнләр тарихта болған бир нәччә ибадәтханиниң һәр бириниң әһмийити тоғрилиқ бир музакирини оқумақчи болса Һагай пәйғәмбәрниң китавидики «қошумчә сөз»имизни көрсун. «Ибадәтханилар» тоғрилиқ ениқ бир принсип бар. У Инжилда муқим бекитилгәнки, Худаниң нишан қилған мәхсити Өз хәлқини Өз ибадәтханиси қилиштин ибарәттур. Худаниң түп плани, «инсан қоли билән ясиған ибатәтхана»да туруш әмәс, бәлки Өз хәлқиниң қәлб-роһини толдуруп турушидур. Шуңа немишкә Худа бу йеңи «җисманий» ибадәтханини көрситиду? Униң әһмийити немә? Әгәр Мәсиһ Әйсаниң қурбанлиғи пүткүл инсанлар үчүн («Ибранийларға» дегән китапта дейилгәндәк) «әң ахирқи қурбанлиқ» болса, бу ибадәтханида союлидиған қурбанлиқларниң немә мәхсити болиду? Төвәндә бир җавап беримиз.

Ибадәтхана вә униң өлчәмлири тоғрилиқ икки еғиз сөз қилишқа тоғра келиду. Биринчи, бу ибадәтханини өлчәш усули беналарни тәкшүргүчи мәхсус хадим яки инженерниң адәттики тәртиви бойичә болмастин, бәлки өйниң алдинқи дәрвазисидин башлинип, далининиң ички булуң-пушқақлириғичә узунлуқ-кәңлигини өлчәп, һаман кичик өлчәмләрдин чоң өлчәмләргә өтүш усулида болиду. Мошу усул һаман (инсанлар қилған болса!) һәр хил пәриқ-хаталиқларни кәлтүрүп бенаниң чертйожини топтоғра сизишқа мүмкин болмас қилиду. Тоғра усул умумий узунлуқ-кәңлиги билән башлинип, андин булуң-пушқақлириғичә узунлуқ-кәңлигини өлчәштур. Бу, аламәт көрүнүшниң чоқум Худадин кәлгәнлигини техиму испатлайду. Әзакиял пәйғәмбәр өзи бир «чертйож»ни авал сизған әмәс; у пәқәт өз йетәкчисигә әгишип бенаниң у-бу тәрәплирини айлинип униң өлчигән йәрлирини хатириләйду. Бенаниң өлчәмлири чертйожға кәлтүрүлгәндә һәммиси бир-биригә топтоғра маслишип, асасән мукәммәл бир пүтүнлүкни көз алдимизға кәлтүриду (бәзи кичик өйлириниң вә җайлириниң тәпсилатлири толуқ болмиғачқа, уларни сизғили болмайтти — төвәндики сөзимизни көрүң).

Өлчәмләрниң бир-биригә маслишиши җәһәттә пәқәт бирла өлчәмдә кичиккинә бир мәсилә бар (40:49); биз бу айәттә Тәвраттики кона грек тили тәрҗимиси (LXX)гә әгишимиз, шуниң билән мәсилә һәл қилиниду.

Иккинчи, Әзакиял бизгә тәминлигән тәпсилатлар вә өлчәмләрдин бу ибадәтханини өзимиз толуқ қуруп чиқишимиз мүмкин әмәс. Бәзи йәрлири, мәсилән сиртқи һойлидики ашханилар, сиртқи тамға туташ турған «кичик ханилар» вә каһинларниң өйлириниң баянлири бизгә уларни сизғидәк, шундақла қурғидәк тәпсилатларни тәминлимәйду. Худа Әзакиялға көрсәткән бу көрүнүшниң өзи толуқ бир чертйож сизиш

үчүн әмәстур. Худа хәлқигә һечқәйәрдә уни қурушни тапилиған әмәс, пәқәт «**каллисида ибадәтханини өлчәп бақсун**» дәп буйрулған (43:10-11). У кәлгүсидә мәвҗут болидиған бир бена, лекин уни қурғучи Худадур, ениқ десәк Мәсиһниң Өзи болиду. Мәсиһ тоғрилиқ: «**У ибадәтханини қуриду, вә каһин сүпитидә Өз тәхтигә олтириду**» дәп бешарәт берилгән («Зәк.» 6:13). Зәкәрияниң шу бешаритидә ейтилған «ибадәтхана»ниң биринчи көрсәткини Худаниң «тирик ташлар» болған мөмин бәндилиридин тәркип тапқан ибадәтханидур («1Пет.» 2:5-8). Бирақ бу бешарәт йәнә «һаятсиз ташлардин қурулған» бир ибадәтханини көрсәткән болса, чоқум Әзакиял пәйғәмбәр аламәт көрүнүштә көргән ибадәтхана болуши керәк.

Исраилийәдә туруватқан Йәһудий хәлқиниң аз дегәндә 1950-жиллардин бери йеңи бир ибадәтханини қайтидин қуруш чертйожи вә ибадсәтханиниң әслидики орнида қайтидин қурбанлиқ қилиш плани болуп кәлгән. Аңлишимизчә улар қурмақчи болған ибадәтханиниң чертйожи Әзакиялниң 40-44-баплириға асасланған. Лекин Зион теғиниң (тағниң бүгүнки түзүлүшигә қариғанда) Әзакиял көргән ибадәтханини патқузғидәк йери йоқ, вә қурулушқа башқа тосалғулар бар. Лекин ишинимизки, улар бир ибадәтханини қуриду — чүнки Тәврат вә Инҗилда, дәҗҗалниң ахирқи заманда «ибадәтханини егиливелиши» вә шу йәрдә өз жиркиничлик мәбудини тиклиши тоғрилиқ бешарәтләр бар («Дан.» 9:27, 12:11, «Мат.» 24:25, «2Тес.» 2:1-11ни көрүң). Бу ибадәтхана (бәлким дәҗҗалниң қоли билән) вәйран болиду; Әйса Мәсиһ дунияға қайтип кәлгәндә йәр йүзи үстигә миң жил һөкүм сүрүши («Вәһ.» 20:1-7)ниң дәслипидә Әзакиял көргән бу йеңи ибадәтханини қуриду, дәп ишинимиз.

Худаниң мөмин бәндилиридә бу «йеңи ибадәтхана» вә униң әһмийити тоғрилиқ бир нәччә көзқарашлар болуп кәлгән. Бәзилири бу ибадәтханиниң көрүнүши Инҗил дәвридики «Мәсиһий җамаәт»ни символ сүпитидә көрситиду, дәп ойлайду. Әнди ундақ болғанда Худаниң план-мәхсәтлири тоғрилиқ һазирқи билимимизгә асасланғанда, өйниң нурғун тәпсилатлириниң қандақ символлуқ мәнаси барлиғини көрүп чиқиш тәс болиду. Дәрвәқә бурунқи заманларда болған барлиқ ибадәтханлириниң, болупму Муса пәйғәмбәр қурған «муқәддәс чедир»ниңкидәк («Мис.» 25-30, 35-40 баплар) барлиқ тәпсилатлириниң символлиқ мәнаси болиду, дәп қараймиз. Әзакиял көргән бу йеңи ибадәтханини өзимиз «һәқиқий» дәп ишинимиз; шуниң билән бир вақитта бизму униң тәпсилатлириниң «символлуқ мәна»си бар дәп қараймиз; бирақ буларниң көпинчисиниң немә мәнада екәнлиги бүгүнки билишимиздин һалқип кетиду.

Мәсиһ Әйса аллибурун «**гуналар үчүн ахирқи қурбанлиққа беғишланған**» турса («Ибр.» 10:12), ундақта «Әзакиял»да (40-44-бапларда) тилға елинған қурбанлиқлар, һейт-байрамлар вә каһинлиқниң немә әһмийити бар? «Ибр.» 5-, 7-, 8- вә 10-бапларда, Әйса Мәсиһ бизниң «бирдин-бир Баш Каһин», «Лавий қатаридики каһинлардин толиму жуқури, толиму әвзәл» каһин дәп аталған болса, бу Лавийлиқ каһинларниң немә зөрүрийити?

Қисқичә ейтқанда, җавапни шундақ беришимиз керәкки, Мәсиһниң «миң жиллиқ падишалиғида» бу қурбанлиқлар, һейт-байрамлар вә каһинлиқму бир әсләтмә ролида болиду. Бурунқи дәвирдики қурбанлиқлар, һейт-байрамлар вә каһинлиқ улардин кейин болидиған Мәсиһниң қурбанлиғини вә хизмәтлиригә «бешарәт рәсим» болуп көрсәткәндәк, кәлгүси замандики қурбанлиқ қатарлиқлар бу ишларни әслитип

«бурунқи»ни көрситиду. Шу дәвирдә қурбангаһ үстигә чечилған қанлар шу дәвирдики адәмләргә Мәсиһ Әйсаниң бизниң мәңгүлүк ниҗатқа еришимиз үчүн бәдәл төләп төккән қиммәтлик қени болғанлиғиға үзлүксиз әсләтмә болиду. Әмәлийәттә болса, хәлиқниң «муқәддәс җай»ниң алдидики һойлиға кириш пурсәтлири (пәқәт һейт-байрам вақитларда) Муса пәйғәмбәр тиклигән «муқәддәс чедир» вә Сулайман қурған ибадәтхана турған вақиттики шундақ пурсәтләрдин аз болиду. Бу ишниң өзи кәлгүси «миң жиллиқ падишалиқ»та бәлким хәлиққә өткәнки итаәтсизликлири, кона әһдә»ниң чәкликлиги, «йеңи әһдә»ниң керәклиги тоғрилиқ бир әсләтмә-агаһ болуши мүмкин.

«Миң жиллиқ» ибадәтхана «миң жиллиқ падишалиқ»қа охшаш пәқәт вақитлиқ болиду. Ахир берип һәммиси «**һәққанийлиқ маканлишидиған**» «**йеңи асман, йеңи зимин**»ға өзгәртилиду («Вәһ.» 21:1-8). Биз бу йеңи асман-зимин тоғрилиқму: «Уларниң нами **«Пәрвәрдигар шу йәрдә болиду**» («Әз.» 48:35)» дәп ейталаймиз; уни сөйгәнләр үчүн «**Пәрвәрдигар шу йәрдә болиду**» дегән бу сөзниң өзи уларниң тәлипниң һәммиси болиду.

«**Мән шәһәрдә** (йеңи асман-зиминдики йеңи Йерусалимда) **һеч қандақ ибадәтхана көрмидим, чүнки һәммигә қадир Пәрвәрдигар Худа вә қоза униң ибадәтханисидур. Шәһәрниң йорутулуши үчүн қуяшқа яки айға муһтаж әмәс, чүнки Худаниң шан-шәриви уни йорутқан еди, униң чириғи болса қозидур**» («Вәһ.» 21-бап).